

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra romanistiky

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

ŠPANĚLSKO-ČESKÝ SLOVNÍK AMERIKANISMŮ

Diccionario de americanismos: PÍSMENA **H – J**

DICCIONARIO DE AMERICANISMOS ESPAÑOL-CHECO

Diccionario de americanismos: LETRAS **H – J**

SPANISH-CZECH DICTIONARY OF AMERICANISMS

Diccionario de americanismos: LETTERS **H – J**

Katarína Lišková

Studijní obor: Španělská filologie

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

OLOMOUC 2014

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému: **ŠPANĚLSKO-ČESKÝ SLOVNÍK AMERIKANISMŮ, Diccionario de americanismos: PÍSMENA H – J**, vypracovala samostatne pod vedením pána prof. Jiřího Černého a uviedla som kompletnú použitú literatúru.

V Olomouci dňa 31.3.2014

Katarína Lišková

Ďakujem pánu profesorovi Jiřímu Černému za možnosť s ním spolupracovať a za jeho trpezlivosť pri nekonečných konzultačných hodinách.

Ďakujem kolektívu profesorov španielskej sekcie Katedry romanistiky na Univerzite Palackého v Olomouci za to, že mi dali tú možnosť ukončiť moje štúdiá práve tu.

Ďakujem Michalovi, Samuelovi a rodičom. Za všetko.

ÍNDICE

LISTA DE ABREVIACIONES	5
INTRODUCCIÓN	7
H	9
I.....	40
J	54
COMENTARIO DE LA TRADUCCIÓN	77
RESUMEN.....	85
BIBLIOGRAFÍA.....	87
ANOTACE.....	88
ANNOTATION	89

LISTA DE ABREVIACIONES

Arg	Argentina	Argentina
Bol	Bolívie	Bolívía
Dom	Dominikánská Republika	República Dominicana
Ekv	Ekvádor	Ecuador
Guat	Guatemala	Guatemala
Hond	Honduras	Honduras
Chil	Chile	Chile
Kol	Kolumbie	Colombia
Kost	Kostarika	Costa Rica
Kub	Kuba	Cuba
Mex	Mexiko	Mexico
Nik	Nikaragua	Nicaragua
Pan	Panama	Panama
Par	Paraguay	Paraguay
Per	Peru	Perú
Portor	Portoriko	Puerto Rico
Salv	Salvador	Salvador
Urug	Uruguay	Uruguay
US	USA	Estados Unidos
Ven	Venezuela	Venezuela

Části zemí např.: jžMex, sevArg, zápBol, výchKub, jvKol, jzMex, svArg, szVen

Pokud se vyskytnou oblasti:

Andy	oblast And
Antil	Antily
JižAm	Jižní Amerika
Karib	oblast Karibiku
LaPla	oblast La Plata
StřAm	Střední Amerika

Indiánské jazyky:

aim.	aimarština
arw.	arawačtina
čib.	čibča
guar.	guaraní
karib.	karibština
keč. (kič.)	kečujština
map.	mapuče, araukánština
may.	mayské jazyky
nah.	nahuatl

Zonas:

zona de los Andes
Antillas
América del Sur
zona del Caribe
zonadel Río de La Plata
América Central

Lenguas indígenas:

aimara
arauaco
chibcha
guaraní
caribe
quechua (quichua)
mapuche, araucano
lenguas mayas
nahuatl

Ostatní zkratky:

←	z jazyka, odvozeno od	procedente de la lengua, derivado de
■ Syn.:	synonyma	sinónimos
■ Var.:	varianty	variantes
►	encyklopedické vysvětlení	explicación enciclopédica
●	začátek nového pramene	comienzo de nueva fuente
^{1,2} atd.	různé významy jedné fráze	varios significados de una frase
adj.	adjektivum	adjetivo
adj/subst.	adjektivum i substantivum	adjetivo y sustantivo
adv.	adverbium	adverbio
afr.	africký, -ého původu	africano, de origen africano
Am	Amerika (země mluvící španělsky)	América hispanohablante
amer.	americký	americano
angl.	anglický	inglés
arg.	argentinský	argentino
bol.	bolivijský	boliviano
braz. port.	brazilská portugalská	portugués del Brasil
braz.	brazilský	brasileño
citosl.	citoslovce	interjección
f.	femeninum, rod ženský	género femenino
Filip.	Filipíny	Filipinas
fr.	francouzština	francés
hanl.	hanlivě	peyorativo
hovor.	hovorově	lengua hablada, espontáneo
intr.	intransitivní sloveso	verbointransitivo
it.	italština	italiano
již	jižní	meridional
jv	jihovýchodní	sudeste
jz	jihozápadní	sudoeste
lid.	lidový	popular
lunf.	slang lunfardo	lunfardo
m.	masculinum, rod mužský	género masculino
m/f.	masculinum i femeninum	género masculino y femenino
málo užív.	málo užívané	poco usado
předl.	předložka	preposición
slang	slangově, slang, žargon, hantýrka	jerga
spoj.	spojka	conjunción
stol.	století	siglo
tr.	transitivní sloveso	verbotransitivo
tr/zvrat.	transitivní i zvrtné sloveso	verbotransitivo y reflexivo
venk.	venkovský	rural
vulg.	vulgární	vulgar
zejm.	zejména	sobretudo
zvrat.	zvrtné sloveso	verboreflexivo

INTRODUCCIÓN

Este trabajo forma parte de una obra colectiva que se produce alrededor de la persona del profesor Jiří Černý. Se trata de la elaboración de un diccionario español-checo, llamado *Diccionario de americanismos*, especializado concretamente en el español de Hispanoamérica. Es una obra muy compleja que se está realizando durante varios años y se cuenta con su publicación en el futuro cercano.

El diccionario está compuesto de las traducciones de varios diccionarios hispanoamericanos del español de América – *Diccionario de americanismos* de Augusto Malaret, *Diccionario del español de América* de Marcos Morínigo, *Breve diccionario ejemplificado de americanismos* de Brian Steel, *El español de América* de Marius Sala, *Diccionario de la lengua española* de La Real Academia Española, *Diccionario de americanismos no recogidos por la Real Academia* y por último el *Diccionario de Americanismos* de La Real Academia. Otra parte del trabajo está compuesta de la reelaboración de las entradas hispanoamericanas de un diccionario español – checo, *Velký španělsko-český slovník* de Josef Dubský, que por su edad relativamente antigua, necesita ser un poco transformado y renovado.

El equipo de estudiantes bajo el liderazgo del profesor Černý trata de encontrar las palabras hispanas más usadas, encontrar todos sus significados publicados en cada uno de los diccionarios y buscar una traducción adecuada al checo. Obviamente sería imposible traducir todas las entradas de todos los diccionarios y por eso tratamos de escoger el vocabulario más usado y el más útil. Por otra parte, mucho tiempo del trabajo está dedicado a la corrección y unificación de las traducciones anteriores. La cosa más difícil podría ser la delegación de tantos estudiantes que trabajan de diferentes maneras y modos y no siempre responsablemente, pero hay que tomar en cuenta, que una obra de este tipo tomaría una vida entera si la haría una sola persona.

En todos los diccionarios con los que trabajamos figuran varios grupos de vocabulario. Primero son los indigenismos y los americanismos, que son palabras creadas y usadas en Hispanoamérica. Como segundo podemos encontrar las palabras del origen peninsular, pero que tienen otro significado en América que hasta puede ser diferente en cada país o región. También hay palabras internacionalizadas (principalmente del origen inglés), palabras del

francés, alemán o hasta del italiano. El último grupo forman las palabras que están conocidos y usados diariamente en todo el mundo hispanohablante pero que tienen el origen claramente americano y hasta pueden tener algún significado más en esta región. Los americanismos de los diccionarios que usamos abarcan casi todos los niveles de la lengua, desde los vulgarismos hasta la exótica flora y fauna.

Mi parte en este proyecto ha sido la elaboración de las letras H – J del *Diccionario de Americanismos* de La Real Academia Española. El trabajo no era la corrección, ni comparación con otras fuentes, ni la colección de más materiales. Se trató de la búsqueda de significados y de la traducción como tal. La parte final de mi trabajo consiste en el comentario de mi experiencia traductora, donde he sacado algunos ejemplos problemáticos o interesantes, y también mis ideas y conclusiones a los cuales he llegado durante el trabajo.

H

haba, m. (1) ~ **de San Ignacio** (Mex, Pan, Dom): kulčiba Ignácova (*Ignatia amara*); ► velmi rozvětvený keř, s pevným, oválným, řapíkovým, ostrým listím bez chloupků, s bílými květy, kt. mají vůni jasmínu a trychtýřovitý tvar, roste ve zavěšených trsech, které mají společnou stopku a plod v tobolce; ■ Syn.: *cabalonga; oville*; (2) **¡puras ~ s!** lid., hovor.(Mex): nezájem nebo opovržení něčím; (3) **pagar las ~ s que secomió el burro**, lid. (Dom, Portor, Chil): zatížit někoho dluhem, výčitkami nebo cizími chybami; (DA).

cabalonga, f. (1) (Mex, Pan): kulčiba Ignácova; viz: *haba*; (DA).

ovillo, m. (1) (výchMex): kulčiba Ignácova; viz: *haba*; (DA).

habana, f. (1) (Dom): pestrovka kulovitá (*Gomphrena globosa*); ■ Var.: *siempreviva*; (DA).

habanera, f. (1) (Mex): kulatá, křupavá, slaná a nízkotučná sušenka z cereální mouky; (DA).

habanero, m. (1) (Mex): třtinový alkohol z regionu Tabasco; ■ Var.: *chile habanero*; (2) (Hond): rostlina; ■ Var.: *patriota*; (DA).

habas, m./f. (1) hovor., hanl. (výchBol): hlupák, balík; ► hloupá až jednoduchá osoba venkovského původu; (2) ~ **pejtu** (← aim. *pixtu*, "směs") (vých a střBol): jídlo; ► z bílých fazolí, kousků sušeného masa *charque*, dušeného masa *ahogado* brambor; viz též: *charque, ahogado*; (3) **quemárase las ~ a alguien** (Mex): být tak zvědavý, až to člověka nutí bezodkladně konat; (DA).

habilitación, f. (1) (Nik, Per, Bol, Chil, Arg): dobrá příhrávka volnému spoluhráči; ► ve sportech jako např. fotbal; (2) (Kub): výbava nevěsty; litografický proužek na krajích tabákové krabičky; (3) (Nik): bankovní půjčka pro zemědělce v rámci jednoho zemědělského období; (DA).

hablachento, -ta, adj./subst. (1) lid. (Ven): kecal, mluvka; ukecaný; (2) lid. (výchVen): někdo, kdo lže a přehání; (DA).

hablaculo, m. (1) vulg., hanl. (Hond): žvanil, tlučhuba; (DA).

habladera, f., lid. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Dom, Kol, Ven, Portor): žvanění, tlachání; ■ Syn.: *hablador; hablantina*; ■ Var.: *habladero, hablaera*; (2) (Guat, Nik, Ven, Portor): opakované pomlouvání někoho; (3) (Hon, Salv, Nik, Kost, Kub, Dom): častá a protáhlá konverzace; (4) (Nik, Kost, Dom, Ven): konverzace mezi několika lidmi najednou; (5) (Nik, Kost, Kub): opakovaný akt mluvy; (DA).

hablador, m. (1) (Kost): žvanění, tlachání; viz: *habladera*; (DA).

hablantina, f. (1) (sevKost, Ven): žvanění, tlachání; viz: *habladera*; (DA).

hablamierda, adj./subst. (1) lid., hanl. (Kol): lživý, prolhaný; ► o osobě; (DA).

hablatín, m. (1) (Salv): šplhavý pták; ■ Syn.: *perico*; (DA).

perico, m. (1) (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Ven, Ekv, Bol, Urug): šplhavý pták; viz: *hablatín*; (DA).

hablatín, -na, adj./subst. (1) lid. (Guat, Salv, Pan, Kub, Per, svArg): kecal; ► ten, kdo mluví hodně a v nevhodnou chvíli, nebo ten kdo říká nevhodné věci; ■ Var.: *hablantino*; (2) lid. (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Kub, Chil): mluvka; ► ten, kdo mluví hodně; (DA).

hablapaja, adj./subst. (1) lid., hanl. (Ven): žvanil; ► ten kdo mluví bez opodstatnění; (DA).

hablar, tr./intr. (1) tr. (Mex, Salv): (za)telefonovat někomu; (2) tr., lid. (Ekv): vynadat někomu; (3) intr. (Ekv): mluvit španělsky (o indiánovi); (4) tr. (Salv): vsadit; ► při hazardních hrách; (5) **¡habla!**, imper. (Kub): viz: *¿qué hubo?*; (6) **habla serio**, lid. (Dom, Ekv): potvrzení něčeho; (7) **habla y te salvas**, lid. (Ekv): pozdravení; (8) **hablando como locos**, lid. (Dom, Portor): měnit náhle témata rozhovoru; (9) **(nos) estamos hablando**, lid. (Mex, Dom, Per, Chil): rozloučení na krátko; (10) **¡ni ~ !**, (Mex, Nik, Kost, Dom, Ekv, Bol): jasně!; ► vyj., souhlas; (11) **lo hablado es lo entendido**, (Hond, Salv, Nik): platí!; ► vyj., že co již bylo řečeno se musí dodržet; (DA).

adobe, m. (1) **hablar ~s**, lid. (Ekv): říkat hlouposti (DA).

peso, m. (1) **hablar al ~ de la lengua** (Nik): potvrzovat něco bez ověření, očerňovat někoho; (DA).

chile, m. (1) **hablar al puro ~**, vulg. (Mex): říkat někomu pravdu bez přetvářky; (DA).

baba, f. (1) **hablar ~**, lid. (Kub, Dom, Portor): říkat nerozváženě něco nevhodné; (DA).

bagazo, m. (1) **hablar ~**, lid. (Dom, Kol, Kub): říkat banální věci; (DA).

barato, adv. (1) **hablar ~**, lid. (Kub): zbytečně něco komentovat; (DA).

barbacha, f. (1) **hablar ~**, lid. (szKol): říkat banální věci; (DA).

barro, m. (1) **hablar** ~, lid. (Kol): říkat banální věci; (DA).

basura, f. (1) **hablar** ~, lid. (Kub, Dom, Portor, Kol): říkat banální věci; (DA).

bazofia, f. (1) **hablar** ~, lid. (Portor): říkat hlouposti; (DA).

burundaga, f. (1) **hablar** ~s (Dom): říkat hlouposti; (DA).

carburo, m. (1) **hablar** ~ (Hond, Salv): říkat hlouposti; ■ Syn.: *hablar casaca, hablar chercha, hablar ciuna, hablar culo, hablar en tuteo, hablar lata*; (DA).

casaca, f. (1) **hablar** ~ (Hond, Salv): viz: *carburo, hablar carburo*; (DA).

cáscara, f. (1) **hablar** ~s (Kub): mluvit o bezvýznamných věcech; (DA).

caña, f. (1) **hablarcáscaras de** ~, málo užív.(Kub): viz: *hablar cáscaras de piña*; (DA).

piña, f. (1) **hablar cáscaras de** ~, lid.(Kub, Dom, Portor): říct něco nevhodné; ■ Syn.: *hablar cáscaras de caña*; (DA).

castilla, f. (1) **hablar** ~, venk. (Hond): mluvit španělsky; (DA).

chercha, f. (1) **hablar** ~ (Hond): viz: *hablar carburo*; (DA).

carretilla, f. (1) **hablar como** ~, lid.(Pan, Portor, Ekv, Per): mluvit rychle a bez přestání; (DA).

paila, f. (1) **hablar como si hubiera comido en** ~ (Pan): hodně mluvit; (DA).

mondongo, m. (1) **hablar como si hubiera comido** ~ (Nik): mluvit hodně a skákat při tom do řeči jiným; (DA).

comer, intr. (1) **hablar como si no hubiera comido** (Nik, Dom): mluvit tiše; (DA).

perico, m. (1) **hablar como (un)** ~, lid. (Mes, Salv, Par, Dom, Portor, Per): mluvit hodně; (DA).

revendedora, f. (1) **hablar como** ~, lid. (Kol): mluvit sprostě; (DA).

papa, f. (1) **hablar con la ~ en la boca**, lid. (Par, Ekv, Chil): napodobňovat mluvení lidí z vyšších vrstev; (DA).

mano, f. (1) **hablar con las ~ s metidas en la bolsa** (Nik): být pokrytec; (DA).

mano, f. (1) **hablar con papelitos en la ~** (Nik, Bol): předvádět to o čem je řeč; (DA).

cueshte, adj. (1) **hablar** ~ (Salv): mluvit správně a adekvátními slovy; (DA).

ciuna, f. (1) **hablar** ~ (Hond): viz: *hablar carburo*; (DA).

culo, m. (1) **hablar** ~, vulg. (Hond): viz: *hablar carburo*; (DA).

cututeo, m. (1) **hablar** ~ (Hond): viz: *hablar carburo*; (DA).

buey, m. (1) **hablar de ~s perdidos**, lid. (Par, Arg, Urug): konverzovat o triviálních věcech; (DA).

bulto, m. (1) **hablar de** ~¹, lid. (Mex): doprovázet řeč gesty, gestikulovat; (DA).

bulto, m. (1) **hablar de** ~², lid. (Mex): chaoticky něco vyprávět; (DA).

correr, intr. (1) **hablar decorrido**, lid. (Chil): dokazovat, že má talent; ► o člověku, kt. mluví; (DA).

perra, f. (1) **hablar de la ~ y comer de ella** (Pan): využít toho, co se kritizuje; (DA).

duro, adj./adv. (1) **hablar** ~ (Mex): pokárat někoho; (DA).

chuiquitito, adj./adv. (1) **hablar en** ~, lid. (Chil): vyjadřovat se pomocí mnohých zdvořilých; (DA).

griego, adj./adv. (1) **hablar en** ~ (Nik, Portor, Per): říkat nesrozumitelná slova; (DA).

oro, m. (1) **hablar en** ~, lid., málo užív.(Ekv, Bol): říct něco upřímně a otevřeně; (DA).

pasta, f. (1) **hablar en** ~ (Hond): přiznání mezi dvěma osobami; ■ Syn.: *hablar pasta a pasta*; (DA).

pepa, f. (1) **hablar en** ~s, lid. (výchBol): otevřeně a vážně konverzovat; (DA).

plata, f. (1) **hablar en ~ blanca**, lid. (Kol): mluvit bez okolků, přesně; (DA).

fino, adj./adv. (1) **hablar** ~, lid. (Dom, Portor): působivě se vyjadřovat, vybírat slova; (DA).

galón, m. (1) **hablar** ~, lid. (Hond): říkat hlouposti; (DA).

gamelote, m. (1) **hablar** ~, lid. (Ven): říkat hlouposti; (DA).

golpear, tr. (1) **hablargo golpeado**¹, lid. (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Kol, Ven, Chil): mluvit nahlas a vyčítavým tónem; ■ Syn.: *hablarle con perradas*; (DA).

golpear, tr. (1) **hablar golpeado**², (sevKol): viz: *golpear*, (DA).

güevo, m. (1) **hablar** ~ (Hon): říkat hlouposti, věci, kt. si odporují; (DA).

barriga, f. (1) **hablar hasta por la tapa de la ~**, lid. (Ven): mluvit hodně; (DA).

costura, f. (1) **hablar hasta por las ~ s** (Hon): upovídaný člověk; (DA).

humedad, f. (1) **hablar** ~ es, lid. (Bol): říkat hlouposti; (DA).

incendio, m. (1) **hablar** ~ s, lid. (Per, Bol, szArg): mluvit o někom špatně; ► kvůli hněvu; (DA).

jerga, f. (1) **hablar** ~ (Hond): mluvit o něčem, čemu ani sám mluví nerozumí; (DA).

lata, f. (1) **hablar** ~, lid. (Hond): viz: *hablar carburo*; (DA).

malo, adj. (1) **hablar** ~, lid. (Portor): mluvit sprostě; (DA).

guacharaca, f. (1) **hablar más que una** ~, lid. (Ven): mluvit hodně a nahlas; (DA).

caca, f. (1) **hablar más que una embarrada de ~**, lid., vulg. (Kost): hodně mluvit; (DA).
lora, f. (1) **hablar más que una ~ mojada**, lid. (Kol): hodně mluvit; (DA).
mierda, f. (1) **hablar ~¹**, lid. (Hond, Nik, Kost, Kub, Dom, Portor, Bol): říkat hlouposti; (DA).
mierda, f. (1) **hablar ~²**, lid. (Kol): lhát, mluvit bez příčiny; (DA).
mierda, f. (1) **hablar ~³**, lid. (Ven): diskreditovat někoho; (DA).
mierda, f. (1) **hablar ~⁴**, lid. (Nik, Kub): říct něco nevhodné z nerozvážnosti; (DA).
ñeñeñé, citosl. (1) **hablar ~**, lid. (Portor): říkat hlouposti; (DA).
paja, f. (1) **hablar ~¹**, lid. (Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Portor, Kol, Ven, Bol): říkat banality; viz: *hablar carreta*; (DA).
paja, f. (1) **hablar ~²** (Kub): říct něco nevhodné; (DA).
paso, m. (1) **hablar ~** (výchVen): koktat; (DA).
pasta, f. (1) **hablar pasta a ~** (Hond): viz: *hablar en pasta*; (DA).
periquito, m. (1) **hablar ~s**, lid. (Per, Chil): mluvit o někom špatně; (DA).
pedra, f. (1) **hablar ~ s**, lid. (Ekv, Per): říkat absurdnosti; ■ Syn.: *hablar rocas*; (DA).
ganso, m. (1) **hablar por boca de ~**, lid. (Dom, Chil, Arg): mluvit zbytečně, bezvýznamně; (DA).
santo, m. (1) **hablar por boca de ~**, lid. (Portor): dokázat někomu správný názor; (DA).
libro, m. (1) **hablar por el ~**, lid. (Portor): mluvit rozumně a rozvážně; (DA).
herida, f. (1) **hablar por la ~**, lid. (Mex, Nik, Dom, Bol, Chil): slovně projevit lítost nad něčím nebo někým; (DA).
raspar, tr. (1) **hablar raspado** (Portor): říct něco stručně a jasně, ale hrubě a drze; (DA).
roca, f. (1) **hablar ~ s** (Per): viz: *hablar piedras*; (DA).
perrada, f. (1) **hablarle son ~ s** (Nik): viz: *hablar golpeado*; (DA).

hablativo, -va, adj./subst. (1) (Dom): ukecaný, žvanil; ► o osobě, kt. otravuje svým častým mluvením; (DA).

hablaverga, m/f. (1) (Hond): osoba, kt. říká hlouposti, nebo nepřístojnosti; (DA).

hablateo, m. (1) lid. (Kub): dlouhý rozhovor, konverzace; (DA).

hablichí, adj. (1) lid. (svMex): pomlouvačný, ukecaný; ► o osobě, kt. hodně mluví; (DA).

hablón, -na, adj./subst. (1) hanl. (Hon, Kost): ukecaný, žvanil; ► o osobě, kt. mluví nevhodně hodně; (DA).

hacángana!, citosl. (1) lid. (Portor): imitace úderu nebo padnutí; (DA).

hacendado, -da, m/f. (1) venk. (Hond, Salv, Nik, Kost, Kub, Dom, Portor, Ekv, Bol, Par, Arg, Urug, Per): majitel haciendy nebo farmy; ► speciálně na chov hovězího dobytka; (2) (Kub, Portor): majitel cukrovaru; (DA).

hacendario, -ria, adj. (1) (Mex, Salv, Nik, Kost): hospodářský; (DA).

hacha, adj./subst. (1) (sevChil): druh ryby (*Brama australis*); ► až 45 cm dlouhá, zmáčknutá a okrouhlá, stříbrno- modré zářivé barvy, s velmi cenným masem; (2) (sevChil): druh ryby; ► až 60 cm dlouhá, se zmáčknutým a okrouhlým tělem, tmavě šedé barvy, s prodlouženými ploutvemi a velmi cenným masem; ■ Var.: *jacha*; ■ Syn.: *reineta*; (3) (Kub, Portor): velký ostrý zub, řezák; ■ Syn.: *molacha*; (4) lid. (Kub): odvážný; ► o člověku, kt. s odvahou čelí kritické a nebezpečné situaci; (5) ~ **de doble gavilán** (Hond): sekyra s ostřím na obou stranách; (6) ~ **labra** (Hond): malá sekyra; ► používá se k řezání; (7) ~ **medio labra** (Hond): viz: *hacha labra*; (8) ~ **tumba** (Hond): velká sekyra; ► ke kácení stromů; (9) **bien ~**, lid. (Mex, Bol): šikovný, zručný; ► o člověku; ■ Var.: *muy hacha*; (10) **como ~**, lid. (Mex, Bol, Chil): být dobře připraven; ► o člověku; (11) **de ~**, lid. (Per, Chil): přímo, bez zaváhání; (12) **de ~ y machete¹**, lid. (Kub, Dom, Ekv): odvážný, silný, rozhodný; ► o člověku, zvláště o muži; (13) **de ~ y machete²**, lid., venk. (Nik, Ekv): obyčejný člověk; (14) **de ~ y machete³** (Kub): vynikající v něčem; ► o člověku; (15) **de un ~**, lid. (Mex): přímo, bez zaváhání; (16) **muy ~** (Mex): viz: *bien hacha*; (17) **en lo que ~ va y viene, descansa el palo** (Dom): carpe diem, užij dne; (18) **ni pica ni presta el ~** (Kol): nenechá jiné něco dělat, když sám nechce nebo nemůže; (19) **ni raja ni presta el ~** (Kol): viz: *ni pica ni presta el hacha*; (20) **mandarse de ~**, lid. (Per): prokázat se; (21) **perder ~, calabaza y miel** (Kub): ztratit úplně všechno; (22) **ser el ~ y el machete** (Hond, Dom): profese, prostředek, kterým se vydělává na každodenní chléb; (23) **tener ~, calabaza y miel** (Hond): vlastnit hodně věcí, dobře si žít; (24) **volar~¹** (Hond): udeřit protihrače; ► ve sportě; (25) **volar ~²**, lid. (Kost): hrát prudce; ► ve fotbale; (DA).

reineta, f. (1) (Per, Chil): druh ryby, viz: *hacha*; (DA).

molacha, f. (1) (Pan, Portor): řezák, viz: *hacha*; (DA).

hachador, adj/subst. (1) venk.(Dom, Ven, Ekv, Bol, Arg): člověk pracující se sekyrou; (DA).

hachars(se), tr/intr. (1) tr. (Bol, Arg): kopnout při bránění protihráče do spodní části nohy; ► v kolektivních sportech, zvláště ve fotbalu; (2) tr., lid. (svArg): vyhodit někoho od zkoušky; (3) tr. (výchBol): zranit někoho bodnou nebo sečnou zbraní (*arma blanca*); (4) intr. (výchBol): nechtěně se zranit sečnou zbraní; (DA).

hache, (1) ~ s y erres, lid. (Kol): zmatek a chaos; (2) **vivir de** ~ (Guat): přizívat se; (DA).

hachoneado, -da, adj. (1) (Salv): polo opilý; ► o osobě; ■ Syn.: *hachenchoneado*; (DA).

hachenchoneado, -da, adj. (1) (Salv): polo opilý; ► o osobě; viz: *hachoneado*; (DA).

hachudo, -a, adj. (1) (Guat): zubatý; ► o osobě s velkýma zubama; ■ Var.: *jachudo*; (DA).

hacienda, f. (1) (Nik, Dom, Kol, Ven, Chil): farma; (2) málo užív. (Nik, Bol, Arg): statek; (3) (Arg): dobytek; ► zvláště hovězí; (4) ~ **de beneficio** (Mex): důl, ve kterém se vykonává speciální metalurgické ošetření vytěžených kovů; ► zvláště stříbra; (DA)

haciendado, -a, m/f. (1) venk. (výchVen): farmář; (DA).

haití, m. (1) (Portor): žlutodřev žlutý (*Xanthoxylum flavum*); ► strom, až 15 metrů vysoký, s velkými listy a květy, které produkují zelené kapsule, z kterých vychází nažloutlý plod; jeho dřevo je užíváno v truhlářství a k výrobě hudebních nástrojů; (DA).

halar(se), tr/intr.(← fr.*haler*) (1) tr., málo užív. (Hond, Salv, Nik, Pan, Kub, Dom, Portor, Ven, Ekv, výchBol, Kost, Kol): přitáhnout si k sobě něco nebo někoho; (2) intr., lid. (Hond, Kost, Kub, Portor): vdechnout cigaretový dým; ■ Var.: *jalar*; (3) (Ekv): vytvořit v peci nebo v komíně proud vzduchu potřebný pro lepší spalování; (4) tr., lid. (Kub): cucat tekutinu brčkem, nebo jinou trubkou; (5) tr. (Dom, Ven): napnout, natáhnout; ► věc; (6) intr. (Ven): zamířit, vydat se někam; (7) tr. (Portor): odejít odněkud; ■ Var.: *jalar*; (8) intr., lid. (Kub, Dom, Portor): zošklivět; ► o tváři při chorobě nebo únavě; ■ Var.: *jalar*; (9) tr. (Ven): zalichotit někomu; (10) tr. (Salv, Kub, Portor): spotřebovat palivo nebo elektřinu; ► ve velkém množství; ■ Var.: *jalar*; (11) tr., lid. (Kub, Dom): uchopit, chytit něco rukou; (12) tr. (Hond): vzít něco s sebou; (13) tr. (Hond): přivést někoho, něco; (14) intr. (Hond): zasnoubit se; (15) (Hond): souložit; (16) ~ **bolas**, lid. (Ven): zalichotit někomu; ■ Var.: *jalar bolas*; (17) ~ **dedo** (Ekv): viz: *pedir aventón*; (18) ~ **el aire**¹, lid. (Hond, Salv): varovat někoho; (19) ~ **el aire**² (Hond): upoutat něčí pozornost; (20) ~ **la cadena** (Kost, Kub): spláchnout toaletu; (21) ~ **la leva**, lid. (Kost, Kub): pochlebovat někomu; ► podlízavě; (22) ~ **las orejas**, lid. (Hond, Salv, Nik, Par, Kub, Dom, Portor, Ekv): vzbudit pozornost; pokárat někoho; (23) ~ **parejo**, lid. (Kub): spojit síly; ► o více lidech se stejným záměrem; (24) ~ **se de los pelos** (Par): být vzteklý; (DA).

halconazo, m. (1) **el** ~ (Mex): represe a zabíjení studentů paramilitární skupinou "los Halcones" 10.června 1971 v Ciudad de México; (DA).

halconcito, (1) (Par, Arg, Urug): pták (*Falco sparverius*); viz: *gavilán primito*; (DA).

hallaca, f. (1) (výchKub, Dom, Portor, Ven, Ekv): tamal; ► typické jídlo z kukuřičného těsta; ■ Var.: *hayaca, jallaca, jayaca*; viz též: *tamal*; (2) (Ven): špatně udělaný balík; ■ Var.: *hayaca*; (3) (Ven): velká, objemná peněženka; ■ Var.: *hayaca*; (4) (Ven): balík marihuany; ■ Var.: *hayaca*; (5) ~ **de hoja** (Ven): jídlo *hallaca* zabalené v listech kukuřičného klasu; (6) ~ **mal amarrada** (Ven): silný člověk, kt. nosí přiléhavé oblečení; (DA).

hallaquita, f. (1) (Ven): jídlo; ► z kukuřičného těsta ve formě malého koláče, zabalené v listech kukuřičného klasu a uvařené ve vodě; (DA).

hallarín, m. (1) (Mex): douglaska tisolistá (*Pseudotsuga mucronata*); ► jehličnatý strom, až 70 metrů vysoký, s hrubou kůrou, s víceméně hlubokými štěrbinami, s tmavozeleným listím, kt. silně voní; ■ Syn.: *pino de corcho*; (DA).

pino de corcho, m. (1) (Mex): douglaska tisolistá (*Pseudotsuga mucronata*); viz: *hallarín*; (DA).

hallulla, adj/subst.(1) (Chil): okrouhlý, relativně tenký chléb (těsto obsahuje sádlo); (2) (Ekv): slaný, malý, okrouhlý chléb z křehkého těsta; ► hlavní ingredience jsou pšeničná mouka a vepřový tuk; ■ Var.: *allulla*; (3) (Bol): roztáhlý chléb, složený na půl, vyrobený z pšeničné mouky smíchané s otrubami; (4) (Chil): slaměný pánský klobouk s oválnými boky a vrchem; ■ Syn.: *coliza*; (DA).

coliza, f. (1) (Chil): slaměný pánský klobouk; viz: *hallulla*; (DA).

halón, m. (1) (Hond, Nik, Pan, Dom, Portor, Ven, Ekv): násilné trhnutí; viz též: *jalón*; (2) (Hond): autostop; viz též: *jalón*; (3) **de un** ~ (Nik, Portor, Ekv): náhle, najednou; (4) ~ **de orejas**, lid. (Nik, Kub, Dom, Portor, Ven, Ekv): napomenutí, vynadání; ■ Syn.: *descarga, encendida*; (DA).

descarga, f. (1) lid. (Kub, Dom, Portor, Ven): napomenutí, vynadání; viz: *halón de orejas*; (DA).

encendida, f. (1) (Kub): napomenutí, vynadání; viz: *halón de orejas*; (DA).

hamacar(se), tr/intr. (1) intr. (US, Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan, Kub, Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): houpat se; ► zvláště na houpací židli, nebo síti; ■ Var.: *jamaquearse*; viz též: *hamaca*; (2) tr. (Kub, Dom, Par, Ar, Urug): houpat někoho; ► na houpačce; ■ Var.: *hamaquear*; viz též: *hamaca*; (3) tr., málo užív. (Nik, Per, Chil, Par, Arg, Ur): houpat někoho v houpací síti; viz též: *hamaca*; (4) tr., málo užív. (Chil, Arg, Par): rytmicky pohybovat částí těla; (5) tr. (Arg, Urug): čelit náročné situaci; (DA).

hamaquear(se), tr/intr. (1) intr., lid. (Mex, Guat, Hond, Pan, Kub, Dom, Ekv, Kol, Ven, Per, svBol, Arg, Urug): houpat se; ► v houpací síti, nebo na houpačce; viz též: *hamaca*; (2) tr. (Guat, Hond, Nik, Pan, Dom, Ven, Ekv, Per, svBol, szArg.): houpat někoho na houpačce; viz též: *hamaca*; (3) tr. (Kub, szArg): houpat, strkat; (4) intr. (Hond, Nik): natáhnout se v houpací síti; viz: *jamaquearse*; (5) tr., lid. (Hond, Pan, Ven, Portor): uhodit, praštit někoho silou; (6) tr. (Dom): uhodit, praštit; viz též: *jamaquear*; (7) intr. (szArg): čelit náročné situaci; (DA).

hamaqueo, m. (← *hamaquear*) (1) (Guat, Dom): vibrace; (2) (Nik, Dom, Portor): houpání; viz: *jamaqueo*; (3) (Dom, Portor): ořes, zatřesení; viz: *jamaqueo*; (4) (Dom, Portor): zemětřesení; viz: *jamaqueo*; (DA).

hamaqueón, m. (1) (Guat, Nik, Dom): ořes, kymácení; ■ Var.: *hamaquión, jamaqueón, jamaquión*; (DA).

hambra, f. (1) lid. (Ven): velký pocit hladu; ■ Var.: *hambrazón*; (2) lid. (Ven): velký hlad všeobecně; ■ Var.: *hambrazón*; (DA).

hambrada, f. (1) lid. (Ven): přílišný hlad; (DA).

hambrazón, m. (1) (Ven): velký pocit hladu; viz: *hambra*; (DA).

hambreada, f. (1) lid. (Hond, Nik, Bol): velký, přílišný hlad; ■ Var.: *hambriada*; (DA).

hambbrero, m. (1) lid. (výchVen): přílišný hlad; (DA).

hambriada, m. (1) (Salv, Nik): intenzivní hlad; viz: *hambreada*; (DA).

hambroso, -sa, adj. (1) venk. (Ven): hladovec; ► o člověku; (DA).

hambrosia, f. (1) (US): velký pocit hladu; (DA).

hamburguesera, f. (1) (Kol, Bol): místo, kde se připravují a prodávají hamburgery; (DA).

hampao, m. (1) (Pan): jídlo o čínského původu; ► moučné koule s kousky vepřového a kuřecího masa uvařeného v páře; (DA).

happy, adj/m. (← angl.) (1) adj. (US, Mex, Salv, Nik, Kub, Dom, Portor, Ekv, Chil): nadrovaný, opilý; ► o osobě; (2) adj., málo užív., lid. (US, Nik, Kub, Portor, Kost): připitý; ► o osobě; (3) adj. (Kub): šťastný; (4) m. (Nik, Bol): narozeniny; (5) ~ **birthday**¹, m. (US, Mex, Hond, Salv, Nik, Kub, Dom, Portor, Ekv, Per, Bol, Chil): písnička, kt. se zpívá na oslavě narozenin; (6) ~ **birthday**², m. (Hond, Portor, Kub, Per, Bol): oslava narozenin; (7) ~ **ending**, m., málo užív. (US, Salv): šťastný konec; (8) ~ **hour**, m., málo užív. (US, Portor, Chil, Mex, Hond, Salv, Nik, Ekv, Per): čas, kdy se v barech a kavárnách nabízejí nápoje a jídlo za poloviční cenu; (9) ~ **medium**, m. (Portor): kompromis, kdy ustoupí obě strany konfliktu; (10) **parar el** ~ (Par): zdržet se nevhodných slov, nebo přehnaného chování se; (11) **sentirse** ~ (Nik, Portor): cítit se dobře po užití drogy; (DA).

haragán, m. (1) (Kub, Ven, szArg): mop; (DA).

haraganera, f. (1) (Pan): houpací síť; ► na spaní; (DA).

haras, m. (1) (Pan, Ven, Per, Chil, Arg, Urug, Par): stáje; ► k chovu koní; (DA).

harai, m. (1) (Per, Bol): viz: *harawi*; (DA).

harawi, m. (← keč.*harawi, arawi*, „smutný zpěv“) (1) (Per, Bol): píseň; ► melancholická, romantická, zpívaná obyvateli hor; ■ Var.: *harai*; (DA).

harina, f. (1) lid. (Kost, Dom, Nik): peníze; (2) (Hond, Nik): kokain v prášku; (3) (Portor): heroín; (4) ~ **de Castilla** (Kub, Ekv): pšeničná mouka; (5) ~ **de café** (Portor): mletá káva; (6) ~ **de mollete** (Ekv): nepřesetá mouka; (7) ~ **de pan** (Portor): pšeničná mouka; (8) ~ **de pintado** (Kost): mouka z pražené kukuřice; ► na výrobu polívky; (9) ~ **entera** (Hond): pšeničná mouka se skořápkou; (10) ~ **leudante** (Bol, Par, Arg, Urug): mouka s kvasinkami; (11) ~ **pan** (Ven): předvařená kukuřičná mouka; ► prodává se hotová k použití; (12) ~ **de otro barril** (Dom): od věci; ► o věci, kt. je velmi odlišná témě o které se jedná; (DA).

harinado, m. (1) (Chil): nápoj; ► z červeného vína a opečené mouky; (DA).

harinilla, f. (1) (Ekv, Bol, Chil): produkt z rozemleté pšenice, hrubší než mouka; ► používá se ke krmení zvířat; (DA).

harino, m. (1) (Par): strom; viz: *yaba*; (DA).

hartadera, f. (1) (Nik): žroutka; (DA).

hartarse, tr. (1) (Guat, Hond): rychle zhltnout; (2) lid. (Hond, Kost): nepřestajně kritizovat někoho; ► za účelem zdiskreditování; (3) ~ **de mamey**, lid. (Portor): využít výhod; (DA).

hartazón, m. (1) (Hond, Salv): jídlo; (DA).

hartera, f. (1) málo užív. (Nik, Kub, Portor, Kol): lenost; viz: *jartera*; (2) (Nik, Kub, Portor): únava; viz: *jartera*; (3) (Nik, Kub, Portor): opilost; viz: *jartera*; (DA).

harto, adv/adj. (1) lid. (Mex, Guat, Hond, Nik, Dom, Kol, Per, Bol, Chil, Ekv): příliš; ► co přesahuje normál; (DA).

harto, -ta, adj. (1) (Hond): žrout; ► o zvířeti, nebo člověku; (DA).

hartón, m. (1) (svMex, Kol): druh banánu; ► charakteristický pro svou velikost tloušťku; viz též: *plátano*; (DA).

hartón, -na, adj/subst. (1) lid. (Guat, Hond, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Ven): jedlík; ■ Var.: *jartón*; (DA).

hasta, předl. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kol, zápEkv): ne před; (1) ~ **el ñame**, lid. (Portor): do hloubky; (2) ~ **el sol de hoy**, lid. (Salv, Kub, Dom, Portor, Ven): až do dnes; (DA).

hatero, -ra, m/f. (1) (Hond, Kub, Dom): osoba, kt. vlastní statek, haciendu se všemi druhy dobytku; viz též: *hato*; (2) (Dom, Ven): vztahující se ke chovu dobytka; (DA).

hato, m. (1) (Hond, Nik, Dom, Portor, Kub, Kol, Ven, Par): statek, hacienda; ► na chov všech typů dobytka; ■ Syn.: *fundo*; (2) (Hon, Nik): všečen dobytek na statku; (3) (Nik): počet dobytka na statku; (4) **noc ~ s y garabatos**, lid. (Ekv): vzít s sebou úplně všechno; ► při stěhování; (DA).

fundo, m. (1) (Dom, Ven, Chil, Ekv): statek, hacienda; viz: *hato*; (DA).

hawaiana, f. (1) málo užív. (Bol, Chil, Par, Arg, Urug, Per): žabka; ► obuv; ■ Var.: *jaguayana*; ■ Syn.: *guaracha, playera*; (DA).

guaracha, f. (1) (Bol): žabka; ► obuv; viz: *hawaiana*; (DA).

playera, f. (1) (Mex, Nik, Kost, Ekv, Guat, Hond): žabka; ► obuv; viz: *hawaiana*; (DA).

haya, f. (1) (Portor): druh horského stromu (*Oxandra spp.*); ► s kůrou kaštanové barvy, voňavými květy a plody v trsech; ■ Syn.: *haya prieta*; (DA).

haya prieta, f. (1) (Portor): druh horského stromu; viz: *haya* (DA).

hayno, m. (1) (Per): pták; viz: *choca*; (DA).

hayo, m. (1) (Ven): kokainovník pravý (*Erythroxylon coca*); ► keř s bělavými květy, střídavými, vejčitými listy; (DA).

hayuelo, m. (1) (Kol): keř (*Dodonea viscosa*); viz: *chapuliscle*; (DA).

haz, m. (1) **al** ~¹ (Hond): blízko někoho, něčeho; (2) **al** ~² (Hond): blízko zdroje; (DA).

haza, f. (1) (Hond): dřevěný nebo železný klín; ► na štípání dřeva; (DA).

hebillla, f. (1) (Kub, Portor, Kol, Bol, Par, Arg): spona do vlasů; ■ Syn.: *pinche*; (2) (Salv): kasie západní (*Cassia occidentalis, Senna occidentalis*); ► keř až 1,5 m vysoký, se spárovanými listy, se žlutými květy a s plodem ve tvaru plochého lusku; (3) **brillar la ~**, lid. (Kol, Ven): tancovat tělo na tělo; (4) **guayar la ~**, lid. (Portor): tancovat tělo na tělo; (5) **pulir la ~**, lid. (Ven): tancovat tělo na tělo; (DA).

pinche, f. (1) (Dom, Portor, Chil): spona do vlasů; viz: *hebillla*; (DA).

hebra, f. (1) **a la ~** (Ekv): způsob sekání dřeva podle dloužky; (2) **contra ~** (Ekv): způsob sekání dřeva podle šířky; (3) **de una ~** (Chil, Arg): najednou, bez zastavení; (4) **por la ~** (Mex): prostřednictvím telefonu; (5) **ponerse la ~**, lid. (sevKol): elegantně se obléct; (6) **romprerse la ~**, lid. (Mex): ukončení přátelství mezi dvěma osobami; (DA).

hebreo, -a, adj. (1) lid. (Salv, Ekv, Bol): opilý; (DA).

hecho, m. (1) ~ **de la causa** (Chil): jistá a ověřená událost; (2) ~ **de sangre** (Kost, Pan, Dom, Kol, Ekv, Per, Bol, Par, Chil): násilný čin; ► při kterém byl někdo zraněn nebo zabit; (3) **porfiado ~** (Chil): skutečný, ale neuznaný nebo ignorovaný čin; (4) **¡bien ~!**, lid. (Dom, Portor, Ven, Ekv, Per, jvBol, Par.): spokojenost s cizím neštěstím nebo škodami; (5) ~ **la chingada**, vulg. (Mex): rychle; (6) ~ **la mocha**, lid. (Mex): viz: *hecho la chingada*; (7) ~ **la raya** (Mex): viz: *hecho la chingada*; (DA).

hecho, -a, adj. (1) lid. (Chil, Arg, Urug): opilý; (2) lid. (Arg, Ekv): spokojený s dosaženým výsledkem; (DA).

mano, f. (1) **hecho**, ~, lid. (Kub): krásný; ► o člověku; (DA).

bolsa, f. (1) **hecho**, ~¹, lid. (Ekv, Bol, Chil, Par, Arg, Urug.): zničený, ve špatném stavu; ► o člověku nebo věci; (DA).

bolsa, f. (1) **hecho**, ~², lid. (Bol, Chil): opilý; (DA).

fleco, m. (1) **hecho**, ~, lid. (Bol, Ekv): zničený, ve špatném stavu; ► o člověku nebo věci; (DA).

garra, f. (1) **hecho**, ~s, lid. (Mex): zničený, ve špatném stavu; ► o člověku nebo věci; (DA).

huila, f. (1) **hecho**, ~¹, lid. (Chil): zničený, zlomený; ► o věci; (DA).

huila, f. (1) **hecho**, ~²(Chil): utrápený, ve zlém fyzickém nebo psychickém stavu; (DA).

leña, f. (1) **hecho**, ~¹, lid. (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor): vysílený, vyčerpaný; ► o člověku; (DA).

leña, f. (1) **hecho**~²(Ven): opilý; (DA).

leña, f. (1) **hecho**, ~³, lid. (Nik, Kub): o člověku ve zlé finanční situaci; (DA).

leña, f. (1) **hecho**, ~⁴(Kub): udeřený; ► o člověku; (DA).

nabo, m. (1) **hecho**, ~s¹, lid. (jižEkv): obnošené šaty; (DA).

nabo, m. (1) **hecho**, ~s², lid. (jižEkv): v nepořádku; ► o věci; (DA).

pebre, m. (1) **hecho**, ~, lid. (Chil): zničená, pokazená věc; (DA).

picha, f. (1) **hecho**, ~, lid., vulg. (Kost): zničený; ► o věci; ■ Syn.: *hecho pistola*; (DA).

picha, f. (1) **hecho**, ~, lid., vulg. (Kost): unavený, vyčerpaný; ► o člověku; ■ Syn.: *hecho pistola*; (DA).

pistola, f. (1) **hecho**, ~ (Kost): viz: *hecho picha*; (DA).

tira, f. (1) **hecho**, ~, lid. (Arg): příliš unavený; ► o člověku; (DA).

tira, f. (1) **hecho**, ~s¹(Per): zničený, příliš unavený; ► o člověku; (DA).

tira, f. (1) **hecho**, ~s²(Per): zničená, zlomená věc; (DA).

trapo, m. (1) **hecho**, ~¹, lid. (Per, Bol, Chil, Par): zle naladěný; ► o člověku; (DA).

trapo, m. (1) **hecho**, ~², lid. (Ekv, Bol): opilý; (DA).

brazo, m. (1) **hecho**, un ~ de mar, lid. (Ekv): velmi nahněvaný; (DA).

cascabel, m. (1) **hecho**, ~ (Hon): zuřivý, cholerický; (DA).

peo, m. (1) **hecho**, un ~, lid., vulg. (Chil): o člověku, kt. rychle odněkud zmizí; (DA).

pinchín, m. (1) **hecho**, un ~ (Per): viz: *hecho un pincho*; (DA).

pincho, m. (1) **hecho**, un ~ (Per): zuřivý, cholerický; (DA).

quique, m. (1) **hecho**, un ~, lid. (Chil): nahněvaný, našťvaný; (DA).

rejo, m. (1) **hecho**, un ~, lid. (Kol): velmi štíhlý a přestárlý člověk; (DA).

trinquete, m. (1) **hecho**, un ~ (Ekv): o silnějším člověku, zvláště dítěti, v těsném oblečení; (DA).

compasión, f. (1) **hecho**, una ~, lid., málo užív. (Chil): o člověku zoufalého vzezření; (DA).

corneta, f. (1) **hecho**, una ~, lid., vulg. (Chil): rychle jdoucí; ► o člověku; (DA).

noche, f. (1) **hecho**, una ~, lid. (Per): zarmoucený; (DA).

pistola, f. (1) **hecho**, una ~ (Nik): zhroucený, zničený; ► o člověku bez peněz a majetku; (DA).

uva, f. (1) **hecho**, una ~, lid. (Bol, Chil): opilý; (DA).

hechón, -na, adj/subst. (← map. *ichuna*) (1) lid. (Portor, Ven): namyšlený a vychloubačný člověk; (2) lid. (Ven): člověk na rozhraní mladosti a zralého věku; (DA).

hechonería, f. (1) (Ven): chlouba; (DA).

hechor, m. (1) venk. (Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Arg): plemennýkůň nebo osel; (DA).

hechor, -ra, m/f. (1) (Nik, Chil): zločinec; (DA).

hedionda, f. (1) (Portor): planě rostoucí rostlina (*Ditremexa occidentalis*); ► až 1 m vysoká, s plodem ve tvaru prodlouženého lusku s malými černými zrníčky, které po opražení mohou nahradit kávu; (DA).

hediondera, f. (1) lid. (Guat, Bol): zápach; (DA).

hediondilla, f. (1) (Mex): rostlina (*Cassia occidentalis*); viz: *ecapacle*; (2) (Mex): otočník kurasavský (*Heliotropium curassavicum*); ► byl, až 70 cm vysoký, s malými modrými květy a hnědým plodem; ■ Syn.: *cotorrera*; (3) málo užív. (Arg, Chil): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); ► až 3 m vysoká; jemně páchnoucí, se žlutými, modravými nebo bílými květy, z jejíchž plodů se získává barva; ■ Syn.: *duraznillo negro, palqui, tinto, uvila, uvito*; (4) (Bol): strom, viz: *yerba santa*; (5) (Bol): dřevo

ze stromu *yerba santa*; (6) (Portor): roční bylinná rostlina (*Cassia obtusifolia*); ► s listy pokrytými šupinatým prachem a malými nažloutlými listy; (7) (Par): popínavá rostlina; viz: *farolito*; (DA).

cotorrera, f. (1) (Portor): otočník kurasavský (*Heliotropium curassavicum*); viz: *hediondilla*; (DA).

duraznillo, m. (1) ~ **negro** (Arg, Urug): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); viz: *hediondilla*; (DA).

palqui, m. (1) (Chil): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); viz: *hediondilla*; (DA).

tinto, m. (1) (Kol): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); viz: *hediondilla*; (DA).

uvila, f. (1) (západKol): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); viz: *hediondilla*; (DA).

uvito, m. (1) (západKol): keřovitá rostlina (*Cestrum spp.*); viz: *hediondilla*; (DA).

helada, f. (1) lid. (Per, Bol, Hond, Kol, Ekv, Salv): pivo; (2) pl. (Salv): želízka; (3) (Hond): mrholení; (4) ~ **s de San Andrés** (Ekv): přeháňky kolem 30. listopadu; (DA).

heladerita, f. (1) (Arg, Urug): přenosná lednice; (DA).

helado, m. (1) (Bol): tabák šedý (*Nicotiana glauca*); ► keř; viz: *donjuán*; (DA).

helaje, m. (1) lid. (Kol): tuhá zima; (DA).

helarse, (1) ~ **el cuajo** (Salv): podivít se; (2) ~ **el culo** (Bol): leknout se; ■ Syn.: *helarse los huevos*; (3) ~ **los huevos** (Bol): leknout se; ■ Syn.: *helarse el culo*; (DA).

helay, adv. (←*helo ahí*) (1) lid., venk. (Per, výchBol, Ekv): tady, na tomhle místě; (DA).

helay!; citosl. (1) lid. (výchBol): vyjadřuje nepříjemné překvapení; (DA).

helazón, m. (1) (Hon, Salv, Nik, Kost): intenzivní zima; (DA).

helena, adj. (1) lid. (Per): chladný, ledový; ► o nápoji; (DA).

heliotropo, m. (1) (Per, Bol): rostlina (*Heliotropium spp.*); ► až 80 cm vysoká, s dřevnatým stonkem a mnoha větvemi, s malými modravými květy, které jsou všechny otočené jedním směrem; (2) (Kost): rostlina; viz: *conga*; (DA).

helvético, m. (1) (svArg): vozík na přepravu cukrové třtiny; (DA).

hembra, f. (1) **buena** ~ , lid. (Dom, Portor): krásná a atraktivní žena, kočka; (DA).

hembraje, m. (1) venk. (Kol, Ven, Ekv, Bol Chil, Par, Urug, Per, Arg): souhrn všech samic ve stádu dobytka; (2) lid., málo užív. (Arg, Urug, Par.): skupina žen; (DA).

hembranga, adj/subst. (1) lid., vulg. (svBol): fyzicky atraktivní žena; (DA).

hembrería, f. (1) (Kub): skupina žen; viz: *hembrerío*; (DA).

hembrerío, m. (1) lid. (Dom, Kub): skupina žen; ■ Var.: *hembrería*; (DA).

hembrero, adj/subst. (1) lid. (Kol): záletnícky, sukničkář; (DA).

hembrero, -ra, adj. (1) lid. (Kub, Dom, sevKol): mající jenom ženské potomstvo; ► o člověku, nebo zvířeti; (DA).

hembriar, intr. (1) lid. (Ven): namáhavě se snažit získat si lásku jedné nebo vícero žen; (DA).

hembrimacho, m. (1) lid. (Dom): hermafrodit; ■ Var.: *jembrimacho*; (DA).

hembro, m. (1) lid. (Dom, Kol): krasavec; ► o fyzicky atraktivním muži; (DA).

hembrota, f. (1) lid. (Kub, Dom, Kol, Ekv): krásná a atraktivní žena, kočka; ■ Syn.: *hembrón*; (DA).

hembrón, f. (1) (Par, Kub, Dom, Ven, Per, Arg, Urug): krásná a atraktivní žena, kočka; viz: *hembrota*; (DA).

hembruda, adj/subst. (1) (zápVen): obryně, obří žena; (DA).

henequén, m. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kub, Dom, Ven): agáve henequen (*Agave fourcroydes*); ► rostlina až 2 m vysoká s tlustými, těžkými, dužinatými a velmi dlouhými listy, které mají po krajích ostny, s květy jasně zelené barvy a různým využitím v tradiční medicíně; ■ Syn.: *penca*; (2) (Mex, Hond, Salv): rostlinné vlákno z rostliny *henequén*, kt. se používá k výrobě motoužů a provazů; ■ Syn.: *cabuya*; (3) (Mex, Hond, Salv): provaz vyrobený z rostliny *henequén*; (DA).

penca, f. (1) (Hond, Nik): agáve henequen; viz: *henequén*; (DA).

cabuya, f. (1) (Kost, Portor, Ekv): rostlinné vlákno z rostliny *henequén*, kt. se používá k výrobě motoužů a provazů; viz: *henequén*; (DA).

hercampuri, m. adj. (1) (Per): keř (*Gentianella alborosea*); ► dorůstající do 5 cm, úzce oválné až špičaté žlutozelené lístky, květy jsou tmavomodré až fialové, semena jsou černá nebo hnědá, kořeny jsou slabé s nádechem žlutohnědé barvy, avšak ve fytoterapii se využívá nadzemní část v sušené podobě, je jednou z nejvíce hořkých bylin světa. (DA).

herido, -da, adj. (1) lid. (Mex): zničený; ► o nešťastně zamilovaném člověku; (2) lid. (Salv, Nik, Per): zničený, unavený; ► o člověku s kocovinou; (3) (Salv): trochu opilý; (4) lid. (Kub): hladový; (DA).

hermanazo, m. (1) lid. (Nik, Dom, sevKol, Ven, Par): brácha; (DA).

hermano, -na. m/f. (1) (Guat, Nik, Kost, Hon, Pan, Dom, Kub, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug, Chil): nejbližší kamarád, nerozlučný společník; ■ Syn.: *hermanolo*; (2) lid. (Guat, Hond, Nik, Kost, Pan, Dom, Kub, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug, Chil): kámo; ► oslovení mezi kamarády; (3) **mi** ~¹, lid. (Dom, Portor, Pan, Bol, Kub, Par): brácha; (4) **mi** ~², lid. (Kub): poslyš, hele; ► při důvěrném oslovení někoho neznámého; (5) **dar lo mismo Chana que su hermana** (xxx): to je jedno; to je fuk; viz též: *dar lo mismo Juana que su hermana*; (DA).

hermanolo, m. (1) lid. (Kol): brácha, kámo; (DA).

herquencho, m. (1) (Bol, sevArg): dechový hudební nástroj; (DA).

herradura, f. (1) (Mex, Salv, Pan): sladké pečivo; ► půlkruhového tvaru, sušenkové konzistence, s okraji pokrytými čokoládou; (2) (Kub): podkova, metalický kus obuvi; ► na špici nebo pate bot, sloužící k její ochraně před opotřebením; (3) **pagar las ~ s**, lid. (Chil): zemřít; ► o člověku nebo zvířeti; (DA).

herraje, m. (1) (Mex, Hond): označení hovězího dobytka žhavým železem; (DA).

herramientas, f. (1) (Portor): injekční stříkačky; ► užívané lidmi závislými na drogách; (2) **entregar las ~ s**, lid., málo užív. (Chil): zemřít; (DA).

herranza, f. (1) (Kol): označení dobytka žhavým kovem; (2) venk. (Per): každoroční oslavy spojené se značením dobytka; (DA).

herrerano, m. (1) ~ **con vaca** (Pan): alkoholický nápoj; ► se sušeným mlékem; (DA).

herrerismo, m. (1) (Urug): herrerismus; ► politický směr z konce 19.stol., založen Luisem Albertem de Herrera v Uruguayi; (DA).

herrerista, adj/subst. (1) (Urug): herrerista; ► člen politického směru *herrerismo*; (2) (Urug): spojený s herrerismem; (DA).

herrero, m. (1) (Mex): chřástal královský (*Rallus elegans*); ► vodní pták, až 35 cm dlouhý, s bílými tvářemi a krkem; ■ Syn.: *gallinuela de agua dulce*; (2) (Kost, Kol): kovář; ► kt. má na starosti stáje; (3) **poner cara de ~ mal pagado** (Guat): naštvat se, vypadat rozzlobeně; (DA).

gallinuela, f. (1) ~ **de agua dulce** (Kub): chřástal královský; viz: *herrero*; (DA).

herver, tr. (1) (Salv, Nik): vřít; (DA).

hervido, m. (1) (Ven): jídlo; ► vývar z hovězího masa, kuřete nebo z ryby a s kusy zeleniny; (2) (Ekv): teplý nápoj; ► s alkoholem, cukrem a pomerančovým džusem; (3) (Dom): jakékoliv jídlo vařené ve vývaru; ■ Var.: *jervío*; (DA).

hervidura, f. (1) (Kub): přepírání; ► ve vroucí vodě; (DA).

hervir, intr. (1) (Hond, Nik, Ekv): přemnožit; ► hmyz nebo roztoče; (DA).

hervor, m. (1) (Salv, Nik): bronchopulmonální nemoc; (2) (Dom): kyselost žaludku; ■ Var.: *jervores*; (3) (Nik): agonické chrčení; (4) **soltar el ~** (Mex, Ekv, Chil, Urug): začít vařit, přivést do varu; (DA).

hesperidina, f. (1) (Arg): aperitiv, digestiv; ► z pomerančové kůry; (DA).

hey!, citosl. (← angl. *hey*)(1) (Hond, Salv, Nik, Portor, Ekv): hej!; ► zvolání k upoutání pozornosti; (DA).

hibuerense, adj. (← *Hibueras*, koloniální název jedné z provincií Hondurasu) (1) (Hond): vztahující se k Hondurasu; (DA).

hidalgo, m. (1) (Mex): hlt; ► při vypití alkoholického nápoje na ex; (DA).

hideputa, m. (← *hijo de puta*)(1) vulg. (Hond, Ekv): zkurvysyn; (DA).

hidrósfera, f. (1) (Mex, Salv, Nik, Pan, Kub, Portor, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Agr, Urug): hydrosféra; (DA).

hielera, f. (1) (Hond, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug): nádoba na led; ► většinou ze skla; ■ Var.: *yelera*; (2) lid. (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Ekv, Bol, Urug, Parag): přenosná lednice, mrazák; (3) venk. (Mex, Salv, Ekv): stroj na výrobu kostek ledu; (4) (Mex, Nik, Kub): podnik, kde se vyrábí led v kostkách; (5) (Chil): mrazák; ► k uchování jídla; (6) (Bol): formička k výrobě ledových kostek; (DA).

hielero, m. (1) (Ekv): člověk, kt. má na starosti přenos ledu z And do blízkých měst; (DA).

hielo, adj/subst. (1) m. (Hond, Salv, Nik): zima, chladné počasí; (2) adj., lid. (Ekv): studený, mrazivý; ► o věci; (3) m. (Hond): krupobíť; (4) m. (Hond): nemoc rostlin; ► zvrásnění, ztráta barvy, zvadnutí listů, způsobená meteorologickými důvody; (5) ~ **amarillo**, m. (Hond): onemocnění fazolí, zelí a brambor; ► jejich listy zežloutnou a sníží se jejich produkce; (6) ~ **colorado**, m. (Hond): onemocnění zelí; ► charakteristická suchými, žlutými fleky na listech; (7) ~ **en rolitos**, m. (Ven):

válcovitý kousek ledu; ► ke chlazení nápojů; **(8) ~ frappé**, m. (Mex, Kub, Bol): drcený led; **(9) ~ loco**, m. (Pan): nealkoholický nápoj; ► s rozdrobeným ledem a ovocným džusem; **(10) ~ negro**, m. (Hond, Nik): onemocnění fazolí, zelí a brambor; ► charakteristická uschlými listy a následně i celou rostlinou; **(11) ~ seco**, m. (Nik, Pan): lehký, bílý, materiál z polyetylénu; ► slouží k balení; **(12) apuntar en el ~**, lid. (Kub): ztratit peníze, kt. se půjčili člověku, kt. nesplácí své dluhy; **(13) cuajar el ~** (Nik, Portor): zamrznutí vody do kostek; **(14) dar ~** (Kub): pracovat s nezájmem; **(15) hacerle el ~**, málo užív. (Dom, Ekv, Bol): ignorovat někoho; **(16) poner al ~**, lid. (Bol): zakázat někomu mluvit; ► vytěšňovat ho tím z kolektivu; (DA).

hierba, f. **(1) si se cae, come ~** (Kub): komentář k osobě, která prokazuje nedostatek inteligence, nebo vzdělání; **(2) ~ de maile** (Hond): bylina (*Jatropha gossypifolia*); viz: *frailecillo*; **(3) ~ de San Agustín** (Per): dětelník žláznatý (*Psoralea glandulosa*); viz: *culén*; **(4) ~ de santamaría** (Mex): druh aksamitníku (*Tagetes lucida*); viz: *pericón*; ■ Syn.: *santamaría*; **(5) ~ de sapo** (Hond, Salv, Nik, Ekv): mléč bylinný (*Sonchus oleraceus*); ■ Syn.: *cerraja*; **(6) ~ del alarcán** (Per): otočník malokvětý (*Heliotropium angiospermum*); **(7) ~ del ángel** (Mex): keř (*Eupatorium collinum*); ■ Syn.: *yolochichi*; **(8) ~ del carbonero** (Mex): keř (*Baccharis conferta*); viz též: *escoba de monte*; **(9) ~ del dolor** (Nik): keř (*Hyptis verticillata*); ■ Syn.: *barredor*; **(10) ~ del gallinazo** (Ekv, Per): merlík zední (*Chenopodium murale*); **(11) ~ del platero** (Ekv, Chil Arg, Urug): přeslička bogotská (*Equisetum bogotense*); ■ Syn.: *limpiaplata*, *tembladera*, *yerba del platero*; **(12) ~ del soldado** (Ekv, Per): pepřovník úzkolistý (*Piper angustifolium*); viz: *cordoncillo*; **(13) ~ doncella** (Per): barvínek menší (*Vinca minor*); ■ Syn.: *playera*; **(14) ~ fina** (Kub): marihuana; viz: *greña*; **(17) ~ meona** (Arg, Urug): pryška plazivá (*Euphorbia serpens*); **(18) ~ mora** (Kol, Ekv): lilek americký (*Solanum americanum*); viz: *yerba mora*; **(19) ~ santa¹** (Mex): černý pepř (*Piper sanctum*); ■ Var.: *yerbasanta*; ■ Syn.: *momo*, *santamaría*, *santilla de comer*, *xmacolán*; **(20) ~ santa²** (Per): keř (*Cestrum auriculatum*); **(21) ciertas ~ s**, lid. (sevNik): skupina lidí, kterých jméno nechceme vyslovit; **(22) quitar la ~** (Mex, Salv, Nik, Dom, Kol, Arg): řezat byliny; (DA).

santamaría, f. **(1)** (Mex): aksamitník (*Tagetes lucida*); viz: *hierba de santamaría*, *pericón*; (DA).

cerraja, f. **(1)** (Nik): mléč bylinný (*Sonchus oleraceus*); viz: *hierba de sapo*; (DA).

yolochichi, m. (← nah. *yolotl*, "srdce" a *chichic*, "hořký") **(1)** (Mex): keř (*Eupatorium collinum*); viz: *hierba del ángel*; (DA).

barredor, m. **(1)** (Salv): keř (*Hyptis verticillata*); viz: *hierba del dolor*; (DA).

limpiaplata, f. **(1)** (Arg): přeslička bogotská (*Equisetum bogotense*); viz: *hierba del platero*; (DA).

tembladera, f. **(1)** (Bol): přeslička bogotská (*Equisetum bogotense*); viz: *hierba del platero*; (DA).

yerba, f. **(1) ~ del platero** (Chil, Arg, Urug): přeslička bogotská (*Equisetum bogotense*); viz: *hierba del platero*; (DA).

playera, f. **(1)** (Portor): barvínek menší (*Vinca minor*); viz: *hierba doncella*; (DA).

momo, m. **(1)** (Mex): černý pepř (*Piper sanctum*); viz: *hierba santa*; (DA).

santamaría, f. **(1)** (Mex): černý pepř (*Piper sanctum*); viz: *hierba santa*; (DA).

santilla, f. **(1) ~ de comer** (Mex): černý pepř (*Piper sanctum*); viz: *hierba santa*; (DA).

xmacolán, m. **(1)** málo užív. (svMex): černý pepř (*Piper sanctum*); viz: *hierba santa*; (DA).

hierbatero, -ra, adj/subst. **(1)** (Mex, Nik, Kol, Ekv): lidový léčitel; **(2)** lid. (Per, Chil, Bol): pěstovatel bylinek; viz: *hierbero*; **(3)** (Ekv, Chil): člověk, kt. prodává píci; viz: *yerbatero*; (DA).

hierbear, intr. **(1)** lid. (Bol): kouřit marihuanu; (DA).

hierbero, - ra, m/f. **(1)** (Mex, Hond, Nik, Kub, Per, Bol): pěstovatel bylinek; ■ Var.: *yerbero*; ■ Syn.: *hierbatero*; **(2)** málo užív. (Mex, Hond, Pan, Per, Ekv): lidový léčitel; (DA).

hierra, f. **(1)** venk. (svMex, Nik, szNik, Pan, výchKost, Pan, výchKol, Ven, Bol, Par, Arg): označení dobytka žhavým železem; **(2)** venk. (svMex, Pan, Bol): oslava spojená se značkováním dobytka; **(3)** venk. (szKost, Ven, Bol, Par, Arg): období značkování dobytka; (DA).

higadete, m. **(1)** (sevKol): polívka; ► s kousky hovězích jater a zralým banánem; (DA).

higadía, f. **(1)** (Hond): vnitřní orgány; viz: *higadilla*; (DA).

higadilla, f. **(1)** (Hond): vnitřní orgány; ► zvířecí, zvláště hovězí a vepřové; **(2)** (Hond): dušené zvířecí orgány; ► zvláště hovězí a vepřové; (DA).

hígado, m. **(1)** málo užív., lid. (Mex, Kub, Kost): nesympaťák, otrava; ■ Syn.: *doble nueve*, *purgante*, *vómito de perro*; **(2) con el ~ a la italiana** (Kub): viz: *con el hígado a la vinagreta*; **(3) con el ~ a la vinagreta**, lid. (Kub): špatně naladěný člověk; ■ Syn.: *con el hígado a la italiana*; **(4) escupir el ~** (Ekv): naštvat se; **(5) patear el ~** (Nik, Pan, Chil, Urug): bolest břicha způsobená jídlem; **(6) picarse**

el ~ (Guat): hněvat se; (7) **rebotársele el** ~ , lid. (Kol): ztratit dobrou náladu, naštvat se; ■ Syn.: *rebotársele la bibis*; (8) **recomerse los** ~ s (Pan, Kub): rozzlobit se, ztratit dobrou náladu; (9) **ser ~ atravesado** (Hond): bžt podlý člověk; (10) **ser un** ~ (Mex, Portor): být nepřijemný, nesnesitelný; (11) **tirarse un directo al** ~ (Dom): vypít na ex sklenku alkoholického nápoje; (DA).

nueve, adj. (1) **doble** ~ (Kub): nesympaťák; viz: *higado*; (DA).

purgante, adj. (1) (Nik, Kub): nesympaťák; viz: *higado*; (DA).

vómito, m. (1) ~ **de perro** (Kub): nesympaťák; viz: *higado*; (DA).

rebotar(se), intr. (1) ~ **le la bibis** (Kol): ztratit dobrou náladu, naštvat se; viz: *rebotársele el higado*; (DA).

higadoso, -sa, adj/subst. (1) (Mex, Kost): otravný, nesympatický; ► o člověku; (DA).

higienizar, tr. (1) (Bol, Par, Arg, Urug): umýt část těla; (DA).

higo, m. (1) lid. (Bol, Arg): varlata; (2) (Hond, Nik): strom; viz: *amate*; (3) (Portor): kvalitní tabák; (DA).

higuaca, f. (1) (Dom): amazoňan haitský (*Amazonia ventralis*); viz: *cotorra*; (2) (Portor): amazoňan portorický (*Amazona vittata*); ► xxx;(DA).

higuana, f. (1) (Portor): leguán zelený (*Iguana iguana*); viz: *iguana*; (DA).

higuerilla, f. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kol, Ekv): semínko skočce; ► černé barvy, lisuje se z něho olej; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Portor, Ekv): skočec obecný (*Ricinus comunis*); ■ Var.: *higuerillo*; ■ Syn.: *higuera, higuereta, higuero, macororó, palma Christi, piojo del diablo, rejalgár, ricino, tártago, xox*; (3) (sevArg): dorsténie brazílská (*Dorstenia brasiliensis*); viz: *contrayerba*; (DA).

higuera, f. (1) (Hond, Nik): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

higuereta, f. (1) (Dom, Portor, Kol): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

higuero, m. (1) (Hond, Salv): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

macororó, m. (1) (Bol): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

palma, f. (1) ~ **Christi**(Guat, Dom): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

diablo, m. (1) **piojo del** ~ (Per): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

rejalgár, m. (1) (Kol): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

ricino, m. (1) (Hond, Nik): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

tártago, m. (1) (Portor, Ven, Par): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

xox, m. (1) málo uživ., venkov. (svMex): skočec obecný (*Ricinus comunis*); viz: *higuerilla*; (DA).

higüerilla, f. (1) (Dom, Portor): keř (*Crescentia cucurbitina*); ► 3 m vysoký, s různoforemnými listy, jehož dřevo se využívá k výrobě holí a rukojetí; (2) (Dom, Portor): viz: *higüerillo*; (DA).

higuerillero, m. libohlásek Bonapartův (*Euphonia hirundinacea*);

higuerillo, m. (1) (Salv, Kol): keř; viz: *higuerilla*; (DA).

higüerillo, m. (1) (Dom, Portor): strom; viz: *jagüey*; ■ Var.: *higüerilla, higüerito, higüeriyo*; (DA).

higüeriyo, m. (1) (Portor): viz: *higüerillo*; (DA).

higuerón, m. (1) (Mex): libohlásek Bonapartův (*Euphonia hirundinacea*); (DA).

higüey, m. (1) (Portor): strom; viz: *jagüey*; (DA).

higuillo, m. (1) (Dom): fikovník jamajský (*Ficus americana*); ■ Var.: *giguillo*;(2) (Portor): pepřovník (*Piper spp.*); ■ Var.: *jiguillo*; ■ Syn.: *melaillo*; (3) ~ **amargo** (Portor): druh pepřovníku (*Piper wydlerianum*); (4) ~ **colorado** (Portor): viz: *jagüey colorado*; ■ Syn.: *higuillo prieto*; (5) ~ **corriente** (Portor): běžný druh pepřovníku; ► rychle se šířící; (6) ~ **limón** (Portor): druh pepřovníku (*Piper amalago*); (7) ~ **prieto** (Portor): viz: *higuillo colorado*; (DA).

melaillo, m. (1) (Portor): pepřovník (*Piper spp.*); viz: *higuillo*; (DA).

hija, f. (1) ~ **mujer**, lid. (Kost): žena; (2) **la** ~ **predilecta de Bolívar** (Bol): Bolívijská republika; (DA).

hijal, m. (1) (Guat): skupina potomků; viz: *hijerío*; (DA).

hijeputa, adj/subst. (1) vulg. (Kub): opovrženihodná osoba, se zlými úmysly; (DA).

hijeputada, f. (1) vulg. (Nik, Kost, Kub): nevhodný, zlý skutek; ■ Syn.: *jiña, mierda*; (DA).

jiña, f. (1) (Nik): nevhodný, zlý skutek; viz: *hijeputada*; (DA).

mierda, f. (1) (Nik): nevhodný, zlý skutek; viz: *hijeputada*; (DA).

hijerío, m. (1) málo uživ., lid. (Nik, Chil): skupina dětí, potomků; ■ Syn.: *hijal*; (2) (Kub): skupina dětí; ► které vyrůstají spolu; (DA).

hijero, -ra, adj. (1) (Guat): rodinný typ; ► o člověku, kt. touží mít, nebo splodit hodně dětí; (DA).

hijo, -ja, adj/subst. (1) **mi ~**, lid. (Mex, Kub, Portor): neformální oslovení osob na nižším společenském stupni, nebo někoho s kým se udržují přátelské vztahy; (2) ~ **de cura**, m/f., málo užív., lid.(Bol): pan nikdo; ► nevýznamný člověk; (3) ~ **de flauta**, m/f., vulg, lid. (Bol): hnusák; ► zlý a opovrženíhodný člověk; (4) ~ **de la cherna**, m/f., vulg. (Dom): hnusák; (5) ~ **de la chingada**, m/f., vulg. (Mex, Hond, Salv): hnusák; (6) ~ **de la fregada** (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (7) ~ **de la gran flauta**, m/f., vulg., málo užív. (Nik, Bol, Ekv): zkurvysyn; (8) ~ **de la gran siete**; m/f., lid. (Bol, Arg, Urug): viz: *hijo de mil putas*; (9) ~ **de la gran yegua**, m/f., lid. (Dom, Portor): padouch, ničema; ► o člověku s množstvím chyb; (10) ~ **de la guayaba**, m/f., lid. (Mex, Hond): viz: *hijo de la chingada*; (11) ~ **de la maceta**, m/f., (Salv, Pan): viz: *hijo de la chingada*; (12) ~ **de la mañana**, m/f., lid. (Mex): viz: *hij de la chingada*; (13) ~ **de la pavota**, adj/subst., lid. (Arg, Urug): hlupák, jednoduchá osoba; (14) ~ **de la pelona**, adj/subst., lid. (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (15) ~ **de la tinzada**, adj/subst., lid. (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (16) ~ **de la tostada**, adj/subst., lid. (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (17) ~ **de machepa**, m/f. (Dom): chudák; ► chudý člověk, z chudé rodiny; ■ Syn.: *machepa*; (18) ~ **de mil** (Arg, Urug): viz: *hijo de mil puta*; (19) ~ **de mil putas**, m/f., vulg. (Arg, Urug): hnusák; ■ Syn.: *hijo de la gran siete, hijo de mil, hijo de una gran siete*; (20) ~ **de papi**, m/f., lid. (Mex, Salv, Nik, Kost, Dom, Ekv, Per): příživník; ► člověk žijící ze zásluh a vlivu své rodiny, ne ze své práce; (21) ~ **de riengo**, m/f. (Mex): člověk zplozený v manželství; (22) ~ **de siete leches**, m/f., lid. (Bol): hnusák; (23) ~ **de su mera madre**, m/f., lid. (Guat): hnusák; (24) ~ **de su papá**, m/f., lid. (Bol, Chil): příživník; ► člověk žijící ze zásluh a vlivu své rodiny, ne ze své práce; (25) ~ **de su tal por cual**, m/f., lid. (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (26) ~ **de temporal**, m/f.(Mex): levoboček; ► mimomanželské dítě, nepřiznaný potomek; ■ Syn.: *hijo regado*; (27) ~ **de tigre**, m/f. lid. (Mex, Chil, Arg, Urug): potomek, kt. se potatil; ► o člověku, kt. zdědil jisté vlastnosti po matce, nebo otci; (28) ~ **de tu chingada madre**, m/f., vulg (Mex): viz: *hijo de la chingada*; (29) ~ **de una gran siete**, m/f. (jižChil): viz: *hijo de mil putas*; (30) ~ **del maíz**, m/f., lid. (Mex, Hond, Salv): viz: *hijo de la chingada*; (31) ~ **del mundo**, m/f.(Dom): viz: *hijo temporal*; (32) ~ **del rigor**, adj/subst., lid. (Chil, Arg): vychcaný; ► člověk, kt. koná správně jenom tehdy, když ho za to ocení, nebo když ho k tomu donutí situace; (33) ~ **del sol**¹, adj/subst.(Guat, Hond, Salv): albín; (34) ~ **del sol**², m/f. (Bol): rubín; (35) ~ **regado**, m/f. (Nik, Kub): viz: *hijo de temporal*; (36) ~ **de tigre, pintillo**, lid. (Mex): jablko nepadá daleko od stromu; (37) ~ **de tigre, tigrillo**, lid. (Mex): jablko nepadá daleko od stromu; (38) **regar ~ s**, lid. (Mex, Nik, Kost, Kol, Per, Bol): zplodit potomky na různých místech s různými ženami; ► o muži; (39) **ser ~ del maltrato**, lid. (Kub): o člověku, kt. se chová adekvátně jenom když ho potrestají, pokárají, nebo odmění; (DA).

machepa, m. (1) (Dom): chudák; ► chudý člověk, z chudé rodiny; viz: *hijo de la tostada*; (DA).

hijuelamadre, m. (1) (Nik, Kost): viz: *hijueputa*; (DA).

hijuelamadre!;, citosl. (1) lid. (Nik, Kost): šmarjá!; ► vyjádřuje úžas nebo překvapení; (DA).

hijuemadre, m. (1) lid. (Salv, Nik, Kol): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; (DA).

hijuemadre!;, citosl. (1) lid. (Sal, Kol): pane bože!; ► vyjádřuje překvapení, obdiv, zlobu i leknutí; (DA).

hijuemama, adj/subst. (1) (zápKol): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; (DA).

hijuemama!;, citosl. (1) (zápKol): kristepanel!; ► vyjádřuje překvapení, nespokojenost, zmatek; (DA).

hijuemialma, adj/sust. (1) (Kost): zkurvysyn; (DA).

hijuemialma!;, citosl. (1) lid. (Nik, Kost): ježíš!; ► vyjádřuje údiv a překvapení; (DA).

hijuemíchica, m. (1) lid. (Kol): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; (DA).

hijuemíchica!;, citosl. (1) lid. (Kol): pane bože!; ► vyjádřuje překvapení, obdiv, zlobu i leknutí; (DA).

hijuemilpesos, m. (1) (Kost): viz: *hijueputa*; (DA).

hijuemilputas, m. (1) vulg. (Kos, Urug): viz: *hijueputa*; (DA).

hijuepucha, m. (1) (Kost, Kol): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; (DA).

hijuepucha!;, citosl. (1) (Kost): pane bože!; ► vyjádřuje překvapení, obdiv, zlobu i leknutí; (DA).

hijueputa, adj/subst. (1) vulg. (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ekv, Bol, Urug): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; ■ Syn.: *hijuelamadre, hijuemilpesos, hijuemilputas, juepucha, jueputa, jueputis*; (DA).

juepucha, adj/subst. (1) (Kost): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; viz: *hijueputa*; (DA).

jueputa, adj/subst. (1) (Hond, Salv, Nik, Kost, Dom): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; viz: *hijueputa*; (DA).

jueputis, adj/subst. (1) (Kost): opovrženíhodná osoba, se zlými úmysly; viz: *hijueputa*; (DA).

hijueputa!, citosl. (1) vulg. (Guat, Salv, Nik, Kost, Dom, Kol, Urug): pane bože!; ► vyjádřuje překvapení, obdiv, zlobu i leknutí; ■ Syn.: *jjuelule!*; (DA).

juelule!, citosl. (1) (Salv): pane bože!; ► vyjádřuje překvapení, obdiv, zlobu i leknutí; viz: *hijueputa!*; (DA).

hijuetantas, m. (1) vulg. (Salv, Kol): zkurvysyn; (DA).

hijuna, m/f. (1) venk., lid. (Chil): zlý člověk; (DA).

hilacha, f. (1) (Kol): staré nebo nekvalitní oblečení, hadry; (2) (Pan): oblečení; ► které má člověk na sobě; (3) (Guat, Salv): penis; (4) (Guat): jídlo; ► s kousky hovězího masa, omáčkou a vařenými bramborami; (5) (Kub): nitka; ► z organické, rostlinné, nebo zvířecí tkaniny; (6) málo užív., venk. (Pan): přítelkyně; (7) **mojar la ~**, lid. (Salv): provádět pohlavní styk; (8) **mostrar la ~**, lid. (Bol, Chil, Arg, Urug): odhalit chyby nebo zlé záměry, kt. měli zůstat tajné; ■ Syn.: *mostrar la ojota*; (9) **pararse en las ~ s**, lid. (Chil): vzít na sebe arogantní postoj; (10) **ser ~** (Hond): dobře vykonat něco zlé nebo malicherné; (DA).

mostrar, tr. (1) ~ **la ojota**, lid. (Chil): odhalit chyby nebo zlé záměry, kt. měli zůstat tajné; viz: *mostrar la hilacha*; (DA).

hilacharse, intr. (1) málo užív., venk. (Pan): zamilovat se; (DA).

hilachos, m. (1) (Mex): hadry, staré oblečení; (2) (Ven): ostrá bolest; (DA).

hilo, adj/subst. (1) lid. (Kub, Bol): štíhlý člověk; (2) (Ekv): dámské kalhotky; ► pokrývající malou plochu intimních partií; (3) ~ **carreta** (Kub): viz: *hilo de carreta*; (4) ~ **chanchero** (Arg, Urug): drsná, tenká, silná nit hnědé barvy; ► na obvazování krabic a balíků; (5) ~ **curado** (Chil): rybářský vlasec, natřený vodou s lepidlem, pomletým sklem a prachem brousku; ► používán mezi soupeři při různých soutěžích; viz též: *volantín*; (6) ~ **de carreta** (Kub): drsná, tenká, hnědá nit; ■ Syn.: *hilo carreta*; (7) ~ **de carretón** (Hond): bavlněná nit srolovaná na dřevěné cívce; (8) ~ **de chillo** (← *Chillos*, název údolí blízko Quita) (Ekv): bavlněná nit na výrobu oblečení; (9) ~ **de oro** (Hond): zlatá žíla; (10) ~ **dental**¹ (Mex, Kost, Pan, Dom, Portor, Ven, Ekv, Hond, Salv, Nik, Per): bikiny; ► s minimem látky; (11) ~ **dental**² (Kub): spodní prádlo; ► s minimem látky; (12) **al ~**¹, lid. (Mex, Kub, Salv, Nik, Pan, Ven, Per, Chil, Arg, Urug): bez přestání, bez přestávky; ■ Syn.: *de un hilo*; (13) **al ~**² (Per): v řadě; (14) **al ~**³, lid. (Kub): slušné a správné chování; (15) **al ~**⁴, lid. (Bol): na jeden doušek; (16) **al ~**⁵ (Hond): rychle; (17) **de un ~** (Mex, Guat): viz: *al hilo*; (18) **cortar el ~ por lo más delgado**, lid. (Dom, Chil): vyřešení těžké situace obětováním toho nejslabšího; (19) **cortar el ~ por lo más fino**, málo užív. (Dom, Chil): vyřešení těžké situace obětováním toho nejslabšího; (20) **descubrir el ~ en bollitos**, lid. (Dom): považovat za novinku něco již notoricky známé; (21) **descubrir el ~ negro** (Chil): považovat za novinku něco již notoricky známé; (22) **devanar el ~ de la conversación** (Portor): pochopit někoho v rámci konverzace; (23) **inventar el ~ negro**, lid. (Mex, Chil): považovat za novoobjevené něco, co již všichni znají; (24) **mantener al ~**, lid. (Nik, Kol): informovat někoho o dané záležitosti; (25) **no saber nada del ~** (Hond): nevědět o něčem nedávném; (26) **poner al ~** (Guat, Nik): informovat někoho, že něco se právě stalo; (27) **ponerse al ~**, lid. (Kost): ožít na přilákání pozornosti; (28) **saberse al ~**¹, málo užív. (Hond, Urug): zapamatovávat si text; (29) **saberse al ~**², lid. (Parag): dobře si zapamatovat text; (30) **ser del ~** (Par): lehko zvladatelný člověk; (31) **tener los ~s cambiados**, lid. (Portor): zženštilý muž; (DA).

hincada, f. (1) (Kub, Portor, Ven): pichnutí, bodnutí; (DA).

hincadera, f. (1) (výchBol): klekátko; ► v kostelních levicích; (DA).

hincarse, intr. (1) (Kub): zranit někoho špičatým předmětem; (DA).

hincha, adj/subst. (1) lid. (Par, Arg, Urug): otravný, nežádaný; ► o člověku; (2) lid. (Arg): otrava; ► o věci, kt. způsobuje mrzutost; (DA).

hinchabolas, adj/subst. (1) vulg., lid. (Bol, Chil, Par, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; ■ Syn.: *hinchacocos, hinchaguindas, hinchante, hinchapelotas, rompebolas, rompehuevos, rompepelotas*; (DA).

romprebolas, adj/subst. (1) (Bol, Par, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

rompehuevos, adj/subst. (1) (Bol, Par, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas* (DA).

rompepelotas, adj/subst. (1) (Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

hinchacocos, adj/subst. (1) málo užív., vulg. (Arg, Chil): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

hinchador, -ra, adj/subst. (1) lid. (Bol, Chil): protivný, impertinentní, otravný člověk; (2) lid. (Chil): fanoušek někoho nebo něčeho, člen nějakého týmu; (DA).

hinchaguindas, adj/subst. (1) vulg. (Bol, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

hinchahuevos, adj/subst. (1) vulg. (Bol, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

hinchante, adj/subst. (1) lid. (Bol): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (DA).

hinchapelotas, adj/subst. (1) vulg., lid. (Bol, Chil, Par, Arg, Urug): otrava; ► o člověku, kt. otravuje a zavazí; viz: *hinchabolas*; (2) vulg. (Chil, Par, Arg, Urug): otrava; ► o věci, kt. způsobuje mrzutost; ■ Syn.: *rompebolas, rompehuevos, rompepelotas*; (DA).

hinchar(se), tr/intr. (1) tr., vulg., lid. (Mex, Portor, Guat, Ekv, Chil, Par, Arg, Urug, Bol): otravovat, znechucovat někoho, lézt na nervy, štvát; ■ Var.: *jinchar*; ■ Syn.: *hinchar la paciencia, hinchar las corotas, hinchar las guindas, hinchar las huevas, hinchar las leches, hinchar los cocos, honchar los quimbos, hinchar los quinotos*; (2) intr., vulg. (Bol, Par, Arg, Urug): zažít mrzutost; (3) intr., lid. (Par, Arg, Urug): fandit; ► vášnivě povzbuzovat sportový tým; (4) lid. (Arg): vášnivě, nepodmínečně někoho podporovat; (DA).

cuero, m. (1) **hinchar(se) el ~** (Guat, Hond): postavit sa něčemu složitému, někomu nepříjemnému; (DA).

lomo, m. (1) **hinchars(se) el ~**, lid. (Arg, Urug): makat; ► tvrdě pracovat; (DA).

gana, f. (1) **hinchar la ~**, lid. (Mex): udělat něco za každou cenu; ► s rozmyslem nebo bez něho; (DA).

paciencia, f. (1) **hinchars la ~**, lid. (Bol): otravovat, štvát; (DA).

corota, f. (1) **hinchar las ~ s** (Bol): otravovat, štvát; (DA).

guinda, f. (1) **hinchar las ~ s**, vulg. (Bol, Arg, Urug): otravovat štvát; (DA).

hueva, f. (1) **hinchar las ~ s**, vulg. (Chil, Urug): otravovat, štvát; (DA).

leche, f. (1) **hinchar las ~ s** (Bol): otravovat, štvát; (DA).

coco, m. (1) **hinchar los ~ s**, lid., vulg. (Bol, Chil, Arg, Urug): otravovat, štvát; (DA).

quimbo, m. (1) **hincharlos ~ s**, vulg. (Urug): otravovat, štvát; (DA).

quinoto, m. (1) **hincharlos ~ s**, vulg. (Arg, Urug): otravovat, štvát; (DA).

hocico, m. (1) **hincharse el ~**, lid. (Chil): ochlasta; ► člověk, kt. hodně pije; (DA).

huevo, m. (1) **hincharse los ~ s**, lid. (Mex): mít chuť udělat něco za každou cenu; ► s rozmyslem nebo bez něho; (DA).

hipericón, m. (1) (Mex): třezalka (*Hypericum spp.*); ► až 8 cm vysoká bylina, s malými listy a žlutými květy, užívá se v medicíně; (2) (Hond): druh aksamitníku (*Teledes lucida*); ► trvalá bylina, až 75 cm vysoká, velmi aromatická, celá se užívá v tradiční medicíně; (DA).

hipertensia, f. (1) lid. (Dom): vysoký krvní tlak; (DA).

hipocresina, f. (1) málo užív., lid. (Chil): sacharin; (DA).

hipoteca, adj/subst. (1) málo užív., lid. (Dom, Ekv): neschopný a otravný člověk, trouba; (DA).

hisoppear, tr. (1) (Per): přikládat obklad; ► kus látky namočené v léčivé tekutině na patro úst nebo hrdlo s léčebným účelem; (DA).

hisopo, m. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug): ušní tyčinka; ► k ušní hygieně; ■ Var.: *isopo*; ■ Syn.: *aplicador, copito, palillo de algodón, palillo de oído*; (2) (Nik, zápKol, Ven): štětec; ► z vláken fíkovníku, určena na bělení a malbu zdí; (3) (Ven): velký štětec; ► z odolného materiálu, na nanášení sádry; (4) (Chil): štětka na holení; (5) (Kub): štětka na mytí nádobí; ► dlouhá, tenká tyčka s drátěnkou na konci, kt. slouží k čištění nádobí s úzkým otvorem; (DA).

aplicador, m. (1) (Kost, Kol): ušní tyčinka; ► k ušní hygieně; viz: *hisopo*; (DA).

copito, m. (1) (Kol): ušní tyčinka; ► k ušní hygieně; viz: *hisopo*; (DA).

palillo, m. (1) **~ de algodón** (Pan): ušní tyčinka; ► k ušní hygieně; viz: *hisopo*; (DA).

palillo, m. (1) **~ de oído** (Pan): ušní tyčinka; ► k ušní hygieně; viz: *hisopo*; (DA).

histeriqueo, m. (1) lid. (Arg): flirt; ► tváření se nerozhodně a nedostupně, za účelem nechat se prosit; (DA).

historia, f. (1) **la ~ del tabaco**, lid. (Kub): dlouhé vyprávění o již známe věci; (2) **para la ~**, lid. (Chil): ve zlém stavu; (3) ~ **patria**, lid. (Kol): vyjadřuje, že řečená věc je již dlouho známá; (DA).

histriónico, -ca, adj. (1) (Portor): hypochondrický; (DA).

hitazo, m. (← angl. *hit*) (1) (Mex, Guat, Salv, Nik): úspěch; ► hudební skladby, nebo jiného uměleckého, literárního díla; (2) (Mex): úspěch, štěstí; (3) (Mex, Hond, Salv): rána míčem; ► kt. v bejzbalu dovoluje jednomu nebo více hráčům získat jednu nebo více met; (DA).

hoatzin, m. (1) (Mex): hoacin chocholatý (*Opisthocomus hoazin*); ► pták, 60 cm dlouhý, s zářivě modrou tváří bez peří, s chocholem na hlavě a rudými očima; ■ Syn.: *chenchena, pava serere, shansho*; (DA).

chenchena, f. (1) (Ven): hoacin chocholatý (*Opisthocomus hoazin*); viz: *hoatzin*; (DA).

pava, f. (1) ~ **serere** (výchBol): hoacin chocholatý (*Opisthocomus hoazin*); viz: *hoatzin*; (DA).

shansho, m. (1) (výchPer): hoacin chocholatý (*Opisthocomus hoazin*); viz: *hoatzin*; (DA).

hobachón, -na, adj/subst. (1) (Dom): robustní, těžký; ► o člověku; (2) (Hond): nepoužívaný kůň; ► na kt. se dlouho nejezdilo a potřebuje se proběhnout; (DA).

hocear, tr. (1) (Bol, Chil): vrtat se čenichem v zemi; ► o zvířeti; (DA).

hocicar, tr/intr. (1) intr., lid. (Arg, Urug): polevit v práci; ► ukázat nedostatek chuti a energie; (2) intr., lid. (Arg, Urug): neuspět; ► propadnout v něčem; (3) tr., lid. (Portor): donutit někoho vplést se do problematické záležitosti; (DA).

hocicazo, m. (1) lid. (Chil, szArg): polibek; (2) lid. (szArg): úder do brady; (DA).

hocicón, -na, adj/subst. (1) lid. (Mex, Nik, sevEkv, Chil, Bol): zvědavce, indiskrétní osoba; ► o člověku, kt. nedokáže udržet tajemství; (2) lid. (Mex): domýšlivec, chvastoun; (3) lid. (Mex): sprostšák; ► vulgární člověk; (4) (Kost, Pan, Bol): ukecaný člověk; (5) (Pan): těžko udržitelný na uzdě; ► o jízdnicích zvířetech; (6) **creer que es comida de ~** (Nik): myslet si, že něco je jednoduché, když není; (DA).

hociconear, tr/intr. (1) lid. (Mex, Chil): mluvit hodně a indiskrétně; (2) lid. (Chil): prozradit tajemství; (DA). proužkovany

hociquera, f. (1) (Per): náustek; ► k ochraně úst a nosu u horníků; (DA).

hockey, m. (1) ~ **césped** (Chil): pozemní hokej; ► hraný na trávě; (DA).

hockista, m/f. (1) (Chil): hokejista; (DA).

hocó, m. (1) ~ **colorado** (szArg): bukač červenavý (*Tigrisoma lineatum*); ► pták, cca 66 cm dlouhý, různých odstínů hnědé po celém těle a s oranžovými očima; ■ Syn.: *pumagarsa*; (2) ~ **oscuro** (szArg): bukač proužkováný (*Tigrisoma fasciatum*); ► pták, cca 89 cm dlouhý; velice podobný bukači červenavému, ale má tmavší peří, zobák a nohy kratší a oči žluté; ■ Syn.: *pumagarsa*; (DA).

pumagarsa, x. (1) (Per): bukač červenavý (*Tigrisoma lineatum*); viz: *hocó*; (DA).

hocoró, m. (1) lid. (svBol): trpká chuť kvašených pokrmů; (DA).

hodoquero, -ra, m/f. (1) (Bol): osoba prodávající hot dogy; (DA).

hogado, m. (1) (Kol): omáčka; viz: *hogo*; (DA).

hogao, m. (1) (zápKol): omáčka; viz: *hogo*; (DA).

hogar, m. (1) ~ **de ancianos** (Kub): domov důchodců; (2) (Kol): žena v domácnosti; ► označení v úředních dokumentech; (DA).

hogazón, m. (1) (Nik, Kost): úzkost, nemoc; (DA).

hogo, m. (1) (Kol): omáčka; ► z různých ingrediencí, užívána k různým pokrmům; ■ Syn.: *hogado, hogao*; (DA).

hojarasquero, m. (1) (Hond): skladiště; ► o domově, kde se nashromáždilo hodně věcí; (2) (Hond): hrčífík šupinkohrdlý, ryšavohrdlý (*Sclerurus guatemalensis, mexicanus*); ► pták, cca 15 cm dlouhý, s mohutným tělem, silným a tmavým zobákem, s různými odstíny hnědé po celém těle, s černým ocasem a bílým hrdlem; (DA).

hojero, m. (1) (Ven): listí; ► spadené na zemi; (DA).

hojilla, f. (1) (Ekv): žiletka; (2) (Urug): papírek; ► k ubalení cigarety; (3) **como una ~¹** (Ven): ostrý a přímý kritik; (4) **como una ~²** (Ven): dobře připravený; ► o člověku připravenému k nějaké aktivitě; (5) **como una ~³** (Ven): dobře připravený; ► o studentovi připravenému k testu; (DA).

hojuela, f. (1) (Mex, Ekv, Bol): cereální těstovina; ► ve formě lupínků, sloužící k přípravě polívek a mléčných dezertů; (2) (Nik): kukuřičná smažená tortilla; ► s medem, nebo s karamelizovaným cukrem; (3) ~ **s de maíz** (Nik, Kub, Kol, Ekv, Chil): cereální lupínky; ► z kukuřičné mouky, podávají se se smetanou; (DA).

hola!, citosl. (1) ¡~, **camarón sin cola!**, lid. (Nik, Bol): zdarec!; ► pozdrav mezi kamarády; (2) ¡~, **camarón sin cola!**, lid. (Ekv): čau!, ahoj!; ► pozdrav;

holán, m/f. (1) (Mex): volán; ► zdobící ženské šaty; ■ Var.: *olán*; (2) (Kol): jemná látka; ► zvláště k výrobě ženských suken; viz též: *pollera*; (3) (Ekv): druh infekce; ► způsobená mikroorganismy druhu *Anaplasma*, kt. útočí na dobytek, u kterého následně dochází k anémii a zeslábnutí; (DA).

hollín, m. (1) (Portor): popel; (DA).

holó, m. (1) (svMex): strom; viz: *damajagua*; (DA).

hom, m. (1) lid. (Nik, szArg): muž, člověk; (DA).

hombre, m. (1) ~ **ancla** (Chil): pracant; ► o člověku, kt. pracuje déle než obvykle, nebo déle než jeho stejně postavení kolegové; (2) ~ **corcho** (Chil): sobec; ► o člověku, kt. se k ničemu neváže a sleduje jenom své zájmy; (3) ~ **de abiertas entendederas** (Hond): šikovný, inteligentní člověk, schopný se rychle učit; (4) ~ **de negro**, málo uživ. (Salv, Per, Bol, Ekv): rozhodčí; ► zvláště u fotbalu; (5) ~ **de Palacio** (Hond): prezident republiky; (6) ~ **del maletín** (Ekv): člověk spojený s vládou, kt. má na starosti případné vybavování úplatků; (7) ~ **goma** (Chil): náhradník; ► o člověku, kt. zastupuje pravého majitele nějakého podniku, většinou nelegálního; (8) ~ **grande** (Hond, Nik, Kost): kvasie hořká (*Quassia amara*); ► keř, cca 6 m vysoký, s rudými nebo růžovými květy a malými plody, podobnými lískovým oříškům, používá se v tradiční medicíně; ■ Syn.: *crusete*, *guabito amargo*, *palo de cuasia*, *raíz de zambo*; (9) ~ **macho**, lid. (Bol): odvážlivec; ► o statečném, nebojácném člověku; (10) ~ **mosca**, lid. (Chil): trdlo; ► člověk, kt. ustavičně říká nebo dělá něco nevhodné; (11) ~ **rana**¹ (Portor): špeh; viz: *submarino*; (12) ~ **rana**² (Portor): policajt; viz: *submarino*; (13) ~ **suri** (szArg): účastník populárních náboženských oslav; ► tancující v kostýmu z peří *suri* o *ñandú*; (14) ~ **tigre** (svBol): čaroděj měnící se na tygra; (15) **de a** ~ , lid. (Kub): upřímně; (16) ~ **de palo** (zápBol): hra; ► každý hráč musí zopakovat to, co řekl ten před ním a přidat nové slovo; (DA).

crusete, m. (1) (Pan): kvasie hořká (*Quassia amara*); viz: *hombre grande*; (DA).

guabito, m. (1) ~ **amargo** (Pan): kvasie hořká (*Quassia amara*); viz: *hombre grande*; (DA).

palo, m. (1) ~ **de cuasia** (Guat): kvasie hořká (*Quassia amara*); viz: *hombre grande*; (DA).

raíz, f. (1) ~ **de zambo** (Hond): kvasie hořká (*Quassia amara*); viz: *hombre grande*; (DA).

hombreador, m. (1) (Arg, Urug): nosič zboží; ► o mužovi, kt. se živí skládáním a přenášením zboží na svých ramenech; (DA).

hombrrera, adj/subst. (1) lid. (Guat): koketa; ► o ženě, kt. je sexuálně přitahována k mužům; (DA).

hombrrerío, m. (1) lid. (Guat, Nik, Kol): skupina mužů; (DA).

hombrrillo, m. (1) (Ven): odstavný pruh; ► na silnici, k odstavení auta, nebo pro pohyb nemotorových vozidel, nebo chodců; (DA).

hombro, m. (1) (Hon, Pan): krajnice; (2) **cargar en el** ~ (Pan, Dom, Portor): nést něco na ramenech; (3) **meter el** ~¹, lid. (Mex, Guat, Salv, Nik, Pan, Kub, Kol, Ven, Ekv, Urug): přispět, pomoci k dosažení cíle, nebo úkolu; (4) **meter el** ~², lid. (Mex, Guat, Kub, Kol, Ven): usilovně pracovat; ■ Syn.: *meter el cuerpo*, *meter el pecho*; (DA).

meter, tr. (1) ~ **el cuerpo** (Kub): usilovně pracovat; viz: *meter el hombro*; (DA).

meter, tr. (1) ~ **el pecho** (Kub, Ven): usilovně pracovat; viz: *meter el hombro*; (DA).

hombrote, m. (1) (zápVen): puberták; ► příliš fyzicky vyvinutý na svůj věk; (2) (Portor): elegán; ► o muži; (DA).

homelet, subst. (← fr. *omelette*, "tortilla") (1) (Nik, Bol): smažená tortilla; ► z míchaných vajíček a soli; (DA).

homy, m. (← angl. *homely*, "domácí") (1) (Hond): nerozlučný kamarád; ■ Var.: *hommi*; (DA).

hondear(se), tr. (1) (Bol, szArg): střílet kameny; ► roztáčecím, nebo obyčejným prakem, hlavně po ptáčích; (2) (Pan, Dom): házet, střílet; viz: *jondear*; (3) (Dom): házet, střílet; viz: *jondearse*; (4) (Dom): odjet; viz: *jondearse*; (5) lid. (Dom): číst, vidět nebo poslouchat; viz: *jondearse*; (DA).

hondera, f. (1) (Arg): prak, roztáčecí prak; (DA).

hondilla, f. (1) (Hond, Salv): prak, roztáčecí prak; (DA).

hora, f. (1) **a buena ~ te amanece** (Dom): teď se chodí?; dřív se už nedalo?; ► výčitka někomu, kdo přišel pozdě na schůzku; (2) **a estas ~ s y con ese recado**, lid. (Kub): vážně?!; proč právě teď?!; proč zrovna tohle?!; proč právě já?!; apod.; ► vyjádření obavy nad něčím nemístným; (3) **¿a qué ~ s?** (Salv, Nik, Kol, Ekv): kdy? v kolik?; ► ptaní se po čase, kdy se něco má uskutečnit, nebo se již uskutečnilo; (4) **buenas ~ s**, lid. (Per): dobrý den; ► pozdrav mezi 10 a 12 hodinou dopolední; (5) **estas son las santas ~ s**, lid. (Kub): vyjádření, že se ještě nerealizovalo to, co bylo nalánované; (6) **¿qué ~ s son?** (Salv, Kost, Dom, Kol): kolik je hodin?; (7) **~ alemana**, lid. (Bol): na minutu přesně; ► přesný předem domluvený čas schůzky, nebo začátku nějaké aktivity; (8) **~ boliviana**, lid. (Bol): pozdě; ► čas hodně pozdější, než ten předem domluvený na schůzku nebo k započetí nějaké aktivity; (9) **~ chilena**, lid. (Chil): pozdě; ► čas hodně pozdější, než ten předem domluvený na schůzku nebo k započetí nějaké aktivity; (10) **~ de la ~**, lid. (Ekv): nejdůležitější moment; (11) **~ del engendro** (Salv): 11. den lunárního kalendáře o 4. hodině ranní; (12) **~ del moro**, lid. (Dom): čas obědu; (13) **~ dominicana**, lid. (Dom): pozdě; ► čas o hodně pozdější, než ten předem domluvený na schůzku nebo k započetí nějaké aktivity; (14) **~ ecuatoriana**, lid. (Ekv): počáteční zpoždění; ► kt. vznikne na začátku nějaké aktivity; (15) **~ feliz** (← angl. *happy hour*, "šťastná hodinka") (Mex, Kol, Ekv, Per): šťastná hodinka; ► období v barech a restauracích, kdy se zákazníkům nabízejí dva nápoje za cenu jednoho; (16) **~ inglesa**, lid. (Salv, Bol, Chil): na minutu přesně; ► přesný předem domluvený čas schůzky, nebo začátku nějaké aktivity; (17) **~ judicial¹** (Kol): jedna hodina navíc od předem stanoveného času, kdy mají obě strany odpuštěno zpoždění, bez jakýkoliv následků; ► v rámci soudního řízení; (18) **~ judicial²** (Ekv): 10 minut navíc od předem stanoveného času, kdy mají obě strany odpuštěno zpoždění, bez jakýkoliv následků; ► v rámci soudního řízení; (19) **~ judicial³** (Kost): tolerance 15 minut na vyhlášení platného rozsudku v případě, že jednání nezačalo v čas; ► v rámci soudního řízení; (20) **~ peak** (Chil): *hora pico*; (21) **~ peruana**, lid. (Per): pozdě; ► čas o hodně pozdější, než ten předem domluvený na schůzku nebo k započetí nějaké aktivity; (22) **~ pico¹** (Mex, Kost, Pan, Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): dopravní špička; ■ Var.: *hora peak*; (23) **~ pico²** (Kub): nejzanepřázdňenější denní doba; ► zvláště v dopravě a ve spotřebě elektřiny; (24) **~ puente** (Arg, Urug): přestávka; ► mezi hodinami škole, nebo v rámci práce; (25) **~ sándwich**, lid. (Arg): přestávka; ► mezi hodinami škole, nebo v rámci práce; (26) **~ zanahoria** (Kol): zavíračka; ► zavírací hodina v nočních podnicích; (27) **a la ~ de la ~** (Per): rozhodující chvíle, hodina pravdy; (28) **a la ~ de los mameyes**, lid. (Mex, Pan, Kub, Portor): rozhodující chvíle, hodina pravdy; ■ Syn.: *a la hora de los tomates*; (29) **a la ~ de los tomates** (Mex): viz: *a la hora de los mameyes*; (30) **a la ~ hora de rajar el ocote**, lid. (Guat): rozhodující chvíle; (31) **a la ~ del burro** (Kost): pozdě; (32) **a la ~ del té**, lid. (Kol, Ven, Ekv): rozhodující chvíle, hodina pravdy; (33) **a la ~ nona** (Per): na poslední chvíli; (34) **a la ~ tica**, lid. (Kost): později než bylo dohodnuto; (35) **a la ~ undécima**, lid. (Per): na poslední chvíli; (36) **a la mera ~**, lid. (Nik): na poslední chvíli; (37) **la ~ de los quiubos**, lid. (Chil): rozhodující moment; ► kdy je nutno dojít k rozhodnutí; (38) **la ~ del burro** (Ven): čas mezi polednem a třetí hodinou dopolední; (39) **la ~ del conejo** (Ven): večerka; ► ve vězení; (40) **la ~ del cuete**, lid. (Chil): příliš pozdě; ► vzhledem k tomu, co je běžné a považované za normální; (41) **la ~ del none** (Dom): rozhodující chvíle, hodina pravdy; (42) **la ~ en que se calienta la miel** (Hond): moment, kdy se všechno zkomplikuje; (43) **coger la ~** (Dom): mít zpoždění; ► o člověku; (44) **dar la ~¹**, lid. (Kub, Per, Dom): kočka; ► fyzicky přitažlivá žena, kt. na sebe přitahuje pozornost; (45) **dar la ~²**, lid. (Chil): nevhodně, nedostatečně se chovat; ► v konkrétních situacích; (46) **dar la ~³**, lid. (Chil): nedělat nic užitečné v rámci skupiny nebo společné aktivity; (47) **dar la ~⁴**, lid. (Kub): být nádherný, atraktivní; ► o člověku; (48) **dar la ~⁵**, lid. (Kub): chovat se vhodně; (49) **estar dando la ~** (Salv): usnout; ► o opilci; (50) **hacer ~**, lid. (Dom, Portor, Chil, Par): zabavit se, dokud nepřijde vhodný moment; (51) **hacerle las ~s extra** (Hond, Salv): vyspat se s cizí ženou, nebo mužem; (52) **no dar ni la ~**, lid. (Ekv): nebrat nikoho v potaz, být indiferentní; (53) **pasarse el cuarto de ~**, lid. (Kub, Kol, Bol, Chil, Arg, Urug): promrhat vhodný, správný moment; (54) **saber dar la ~**, lid. (Portor): umět říct pravdu v správnou chvíli; (DA).

horacio, adv. (1) (Salv): teď, už; (DA).

horacismo, m. (← *Horacio Vázquez*, dominikánský politik, 1860 – 1936) (1) (Dom): vláda a politická doktrína Horácia Vázquése; (DA).

horacista, adj/subst. (1) (Dom): vztahující se k *horacismu*; (2) (Dom): člen strany Horácie Vázquése; (DA).

horario, m. (1) ~ **abierto** (Kub): volný pracovní čas; ► nezávisí od odchozených hodin, nýbrž od udělané práce; (2) ~ **cerrado** (Kub): pevný pracovní čas; ► založený na dodržování pevné pracovní doby; (3) ~ **corrido** (Ven): nepřetržitý pracovní čas; ► užíván u obchodních podniků; (4) ~ **pico** (Kub): vrcholná doba; ► doba nejvyšší produkce, s nejvyšším obnosem práce; viz též: *hora pico*; (5) **a ~**, lid. (Bol, Arg, Urug): na čas, bez zpoždění; (DA).

horatotol, m. (1) (svMex): trupiál žlutozobý (*Amblycercus holosericeus*); ► pták, cca 23 cm dlouhý, s úplně černým peřím, dlouhým zobákem žluté barvy, stejně jako oči, šedé nohy, ocas široký a zakulacený; (DA).

horcancina, f. (1) (Hond): hromadné oběšení; (DA).

horco, m. (1) ~ **cebil** (szArg): viz: *cebil blanco*; ■ Var.: *orco cebil*; (2) ~ **mato** (szArg): keř (*Eugenia mato*); ► až 10 m vysoký, s bílo-zelenkavými květy, s jedlým plodem, podobným malému granátovému jablku; ■ Var.: *orco mato*; (3) ~ **molle** (szArg): strom (*Blepharocalyx gigantea*); ► až 40 m vysoký, s bílo-žlutými květy a plodem ve tvaru kulaté bobule; ■ Var.: *orco molle*; (4) ~ **quebracho** (szArg): strom (*Schinopsis haenkeana*); ► s tvrdým dřevem, podobný stromu *quebracho*; ■ Var.: *horcoquebracho*, *orco quebracho*; (DA).

horcoquebracho, m. (1) (szArg): strom (*Schinopsis haenkeana*); viz: *horco quebracho*; (DA).

horero, m. (1) málo užív. (Guat, Bol, Ekv): ručička na hodinkách; (DA).

horita, adv. (1) (Mex, Kost, Kub, Dom, Kol, Ven, Ekv, Per): za chvíli, později; (2) lid. (Mex, Hond, Salv, Nik): teď, v tomhle momentě; (DA).

horitita, adv. (1) lid. (Mex, Hond, Salv, Ekv): teď, právě v tenhle moment; (DA).

horizontal, m. (1) (Ekv): břevno; ► u fotbalové branky; (DA).

hormigazón, m. (1) venk. (Hond): mravenčení; (DA).

hormigo, m. (1) (Guat, Hond, Salv): strom (*Platymiscium dimorphandrum*); ► až 35 m vysoký, s jasně zelenými listy, se žlutavými květy spojenými do chomáčů; (2) (Hond, Salv): dřevo stromu *Platymiscium dimorphandrum*; ► ostře rudé barvy, využívá se k výrobě dekorativních desek, hudebních nástrojů nebo parket; (DA).

hormiguero, m. (1) venk. (Arg): infekce; ► postihuje místa mezi nehtem a masem; (2) ~ **gigante** (Nik): mravenečník mexický (*Tamandua mexicana*); viz: *oso hormiguero*; (DA).

hornado, adj/subst. (1) m. (Ekv): prase pečené v troubě, peci; (2) adj. (Hond, Nik): upečený; ► o pokrmu; (DA).

hornaguear, tr. (1) (Chil): pohybovat tělem ze strany na stranu; (DA).

hornar, tr. (1) málo užív. (Hond, Ekv): vložit něco do trouby, pece; ► za účelem vaření, nebo pečení; (DA).

hornearse, zvrat. (1) ~ **la nariz**, lid. (Bol): vytáhnout chléb z pece; (DA).

hornerillo, m. (1) (Arg, Urug): pták, viz: *hornero*; (DA).

hornerito, m. (1) ~ **copetón** (szArg): pták podobný ptáku *hornero* (*Furnarius cristatus*); ► menší a s chocholkou; (DA).

hornero, m. (1) (Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); ► pták, cca 20 cm dlouhý s narudlým peřím a bělavým krkem; ■ Syn.: *caserito*, *casero*, *chilalo*, *hornerillo*, *hornillero*, *ollero*, *tiluchi*; (2) (Hond): hrčířík šupinkohrdlý, ryšavohrdlý (*Sclerurus guatemalensis, mexicanus*); ► pták, cca 15 cm dlouhý, mohutné tělo, silný a tmavý zobák, bílý krk; (3) (Ekv): člověk zodpovědný za zacházení se třtinovou šťávou; ► při lisování; (DA).

caserito, m. (1) (szArg): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

casero, m. (1) (szArg): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

chilalo, m. (1) (Ekv, Per): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

hornerillo, m. (1) (Arg, Urug): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

hornillero, m. (1) (szArg): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

ollero, m. (1) (Ekv): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

tiluchi, m. (1) (Bol): hrnčířík rezavý (*Furnarius rufus*); viz: *hornero*; (DA).

hornero, -ra, m/f. (1) (Hond): člověk zodpovědný za oheň v pecích; ► při lisování; (DA).

horquetero, -a, m/f. (1) venk. (Nik, Kost): člověk zodpovědný za sběr kávy; ► v kávovníkové plantáži; (DA).

horquilla, f. (1) (Salv): šibenice; ► ve fotbalové brance; (DA).

horquillar(se), tr/intr. (1) tr.,venk. (Mex, szArg): pracovat s vidlemi; (2) tr.,venk. (Mex, szArg): vidlemi hrabat trávu nebo obilí; (3) intr., venk. (Ekv, Per): pracovat s vidlemi; (4) intr. (Ekv, Per): štěpení konečků vlasů; ► kvůli jejich suchosti; (DA).

horquillero, m. (1) venk. (Arg): dělník pracující s vidlemi; (2) (svArg): dělník, kt. vhazuje vidlemi zelené listy *yerba maté* do sušičky; (DA).

horra, intr. (1) (Hond Nik): kráva nebo kobyly, kt. brzo po narození zemře mládě; (DA).

horrarse, intr. (1) venk. (Hond, Nik): potratit mládě; ► zvláště u krav a kobyly; (2) venk. (Portor): zůstat bez mléka po smrti mládě; ► u dobytka; (DA).

horro, -ra, adj. (1) (Kol): sterilní; ► u dobytka; (DA).

hortegón, m. (1) (Portor): strom (*Cocoloba rugosa*); ► až 30 m vysoký, s tenkým, šedým kmenem, velkými a silnými listy, s květy a semínky ve stonkách, jeho dřevo se využívá ve stavebnictví; (DA).

hortensia, f. (1) (Portor): pereskia velkokvětá (*Pereskia grandiflora*); ► trvalý keř, cca 5 m vysoký, s trnitým kmenem, růžovými listy, ostře růžovými květy v trsech, se zelenými plody, které po dozrání zežloutnou, má využití v tradiční medicíně; (DA).

hospital, (1) (Portor): viz: *hospitalillo*; (2) ~ **de día** (Kub): nemocnice, nebo její terapeutické oddělení pro pacienty s lehkými psychickými problémy; (DA).

hospitalillo, m. (1) (Portor): místo, kde drogově závislí kouří nebo se injektují; ■ Syn.: *hospital*; (DA).

hostia, m. (1) (US): moderátor; ► v televizi nebo rádiu; (2) ~ **china** (Pan): tenký ovocný oplatek; (DA).

hotel, m. (1) ~ **alojamiento** (Arg): hodinový hotel; ► pronajímání pokojů na hodiny, za účelem sexu; (2) ~ **de alta rotatividad** (Urug): viz: *hotel galante*; (3) ~ **de paso** (Mex): hodinový hotel; (4) ~ **galante**, lid. (Chil): hodinový hotel; ► pronajímání pokojů na hodiny, za účelem sexu; ■ Syn.: *hotel de alta rotatividad, hotal parajero*; (5) ~ **mama** (zápKol): rodičovský dům; (6) ~ **parajero** (Chil): viz: *hotel galante*; (DA).

hoy, adv. (1) **de ~ en más** (Bol, Par, Arg, Urug): v budoucnu, následně; (DA).

hoyada, f. (1) venk. (Ven, szArg): dolina; ► mezi dvěma horami, kde teče řeka; (2) (Ven): dolina; ► mezi dvěma horami, kde intenzivně proudí vzduch; (DA).

hoyado, m. (1) (Ekv): díra v zemi k zasazení rostliny; (DA).

hoyado, -da, adj. (1) venk. (Hond): zespod dřevá nádoba; (DA).

hoyanco, m. (1) (Mex): výmol, díra v dlažbě; ■ Var.: *joyanco*; (2) (Dom): hluboký vřed nebo rána; (3) (Nik): velká díra, propadlina; (DA).

hoyar, tr. (1) venk. (Mex, Hond, Salv, Nik, Kub, Ven): dělat díry v půdě; (2) (Hond): udělat díry v hliněné nádobě, aby sloužila jako sítko nebo litr; (DA).

hoyito, m. (1) (Ven, sevArg, zápBol): hra; ► házení mincí do malé díry; (DA).

hoyo, m. (1) lid. (szArg): hodně štěstí; (2) (Guat, Chil): dluh; ► nedoložené zmizení peněz v rámci administrativy podniku; (3) (Kub): dolina; ► mezi dvěma horami, vytvořená kolem řeky; (4) lid.(Dom): malér; ► zapeklitá, složitá situace; (5) (Salv): místo, kde se prodávají drogy; (6) ~ **muerto** (Hond): vydutost terénu určenému k akumulaci organických látek na kávových plantážích; (7) ~ **negro**, málo užív. (Mex, Kost Kub, Ekv, Chil): černá díra; ► vesmírný objekt; (8) **como el ~** (Chil): viz: *como el pico*; (9) **el ~ de queque**, lid. (Chil): střed, centrum; ► nejdůležitější část něčeho; (10) ~ **negro** (Chil): krach; ► vážné finanční ztráty v podniku, který se je sanží zatajit; (DA).

huacabolas, adj/subst. (1) f. (Per, Chil): indiánska, inkská hrobka; ► s jejich uchovaným vlastnictvím; (2) f., lid. (Kub): skrýš; ► zvláště na peníze a šperky; (3) f., venk. (Kub): díra v zemi; ► na uchovávání plodů, aby rychleji dozráli; (4) adj/subst., lid. (Bol): naivní, naivka; ► osoba konající naivně a směšně; (DA).

huacaca, f. (1) (Per): zakletý noční pták; ► podle tradice saje zvířecí krev; (DA).

huacacara, f. (← keč. *wacca*, "kráva" a *ccara*, "kůra") (1) venk. (jižPer): suchý kravský exkrement; (DA).

huacal, m. (1) venk. (Mex, Nik, Dom, Kol, Ven, Ekv, Kub, Portor): kostra; viz: *guacal*; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Kost): nádoba; viz: *guacal*; (3) (Ven): koš; viz: *guacal*; (4) (Guat, Salv): strom *güira*; viz: *guacal*; (5) (Ven): množství produktu; viz: *guacal*; (6) (Ven): strom *güira*; viz: *guacal*; (7) (Ven): plod stromu *güira*; viz: *guacal*; (8) (Guat, Nik): lebka; viz: *guacal*; (DA).

huacaleo, m. (1) (Hond): metská sešlost při které se pije *atol* y *chicha*; viz též: *atol, chicha*; (DA).

huacalillo, m. (1) (Mex): zplododěr azurový (*Ceanothus azureus*); ► keř, 2 m vysoký, s modrými, růžovými nebo bílými květy v mnohých trsech na koncích nových větví; (DA).

huacalla, adj/subst. (1) (Per): druh vzácné alpaky s bílou srstí; viz též: *alpaca*; (DA).

huacalxóchitl, m. (← nah. *huacquicalli*, *huacal*, *xóchitl*, "květ") (1) (Mex): filodendron (*Philodendron affine*); ► popínavá rostlina s velkými listy, s válcovitým okvětím, s malými voňavými květy a s plody ve tvaru masité bobule; (DA).

huacán, m. (1) (Per, sevChil): voskovník (*Myrica spp.*); ► keř, 2,5 m vysoký, s jednotlivými květy, a malými plody ve formě pecky, kt. jsou zabaleny ve speciálním druhu vosku, kt. se používá k výrobě svíček; (DA).

huacáporo, m. (1) (Mex): parkinsonie pichlavá (*Parkinsonia aculeata*); ► strom, 10 m vysoký, s visícím listím, zelenými větvemi, žlutými květy s rudými fleky a plody ve formě lusků; ■ Var.: *guacóporo*; ■ Syn.: *acacia de los masones*, *aroma extranjera*, *brea del agua*, *cina-cina*, *cinacina*, *espinillo*, *juso*, *palo de rayo*, *parkinsonia*, *retama*; (DA).

acacia, f. (1) ~ **de los masones** (Dom): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

aroma, f. (1) ~ **extranjera** (Dom): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

brea, f. (1) ~ **del agua** (Arg): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

cina, f. (1) ~-**cina** (Arg, Urug): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

cinacina, f. (1) (Arg, Urug): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

espinillo, m. (1) (Portor, Ven): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

juso, m. (1) (Portor): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

palo, m. (1) ~ **palo de rayo** (Portor): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

parkinsonia, f. (1) (Chil): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

retama, f. (1) (Mex): parkinsonie pochlavá (*Parkinsonia aculeata*); viz: *huacáporo*; (DA).

huacarear, intr. (1) lid. (Mex): zvracet; viz: *guacarear*; (DA).

huacatay, m. (1) (Ekv, Per, sevChil): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); ► bylina, 50 cm vysoká, s aromatickými listy, kt. se užívají jako koření, a žlutými nebo oranžovými květy; ■ Var.: *huacatai*, *huacataya*, *huatacay*; ■ Syn.: *chilche*, *chinchilla*, *kita-huacatai*, *quinchihue*, *wacataya*; (DA).

chilche, m. (1) (Per): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); viz: *huacatay*; (DA).

chinchilla, f. (1) (sevArg): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); viz: *huacatay*; (DA).

kita, f. (1) ~-**huacatai** (Per): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); viz: *huacatay*; (DA).

quinchihue, m. (1) (zápArg): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); viz: *huacatay*; (DA).

wacataya, f. (1) (Bol): aksamitník malý (*Tagetes minuta*); viz: *huacatay*; (DA).

huachaca, adj/subst. (1) adj., lid. (Chil): obyčejný; viz: *guachaca*; (2) m/f., lid. (Chil): opilec; viz: *guachaca*; (DA).

huachácata, adj/subst. (1) (Mex): protiha vzpřímená (*Tecoma stans*); ► strom; viz: *retama*; ■ Var.: *vachácata*; (2) (Chil): přilnuvší ke tradicím Chilské lidové kultury; ► o člověku; (DA).

huachafita, f. (1) (Per): maloměšťánka; ► žena z nižší sociální třídy, která se snaží chovat jako z vyšších kruhů, nebo se snaží postoupit ve společenském řebříčku za každou cenu; (2) (Portor): věc bez hodnoty; viz: *guchafita*; (DA).

huacherío, m. (1) málo užív. (Chil): skupina osiřelých dětí; ■ Var.: *guacherío*; (DA).

huachimán, m. (← angl. *watchman*, "strážce") (1) (Portor, Ekv, Per): strážce; ■ Var.: *guachimán*; (2) (Chil): strážce lodí; ■ Var.: *guachimán*; (DA).

huachipilín, m. (1) (Mex): strom (*Diphysa robinoides*); viz: *guachipilín*; (DA).

huachito, m. (1) (Ekv): desetina losu v loterii; (DA).

huachitorio, m. (1) (Bol, szArg): vánoční tanec; ► napodobuje chytání býka na počest Jezulátka; ■ Var.: *guachitorito*; (2) (Bol, szArg): hudba k tanci *huachitorio*; ■ Var.: *guachitorito*; (3) (Bol, szArg): zpěv k tanci *huachitorio*; (DA).

huacho, -**cha**, m/f. (1) lid. (Bol, Chil): sirotek; (DA).

huachuma, f. (1) (Per): kaktus (*Trichocereus spp.*); ► až 10 m vysoký s dřevnatým kmenem; ■ Syn.: *san Pedro*; (2) (Per): halucinogenní břečka; ► z vývaru *achumy*, kt. pomáhá šamanům dostat se do tranzu; viz též: *achuma*; (DA).

san, adj. (1) ~ **Pedro** (Per): kaktus (*Trichocereus spp.*); viz: *huachuma*; (DA).

huaco, -ca, m/f. (1) (Ekv): o člověku s rozštěpem rtů; viz: *guaco*; (DA).

huaconada, f. (1) (Per): lidový tanec; ► k oslavě Nového roku, nebo na Tři krále, tanečníci jsou v koloniálních krojích s maskami španělských vládařů, kterým se vysmívají a gesty napodobují jejich nespravedlivé panování; (DA).

huacrapuco, m. (1) venk. (Per): dechový hudební nástroj; ► z dobytčích rohů spojených hřebíčky a pryskyřicí, na kt. hrají pastýři z hor; (DA).

huacteria, f. (1) (jižPer): palírna; ► na nekvalitní nebo velmi silný alkohol; (DA).

huactero, -ra, adj/subst. (1) lid. (jižPer): opilec; ► o člověku, kt. rád a hodně pije, hlavně nekvalitní nebo velmi silný alkohol; (DA).

huagra, m. (1) (Ekv): býk; ► dospělý samec; ■ Var.: *guagra*; (DA).

huahua, f. (1) (Per): chléb; viz: *guagua*; (2) lid. (Ekv, Bol): kojeneček; viz: *guagua*; (DA).

huahuita, f. (1) lid., venk. (Bol): novorozenec; (DA).

huaico, m. (1) lid. (Per): zvracení, zvratky; ■ Var.: *huayco*; (DA).

huaino, m. (← keč. *waynu*) (1) (Per, sevChil, szArg): lidový tanec; ► při kterém se páry točí a lehce, rychle poskakují; ■ Var.: *guaino, guayno, huayno*; (2) (Per, sevChil, szArg): hudba k tanci *huiano*; ■ Var.: *guaino, guayno, huayno*; (3) (szArg): druh smutné písně; viz též: *triste, yaraví*; (4) (Par): jezdec; viz: *guaino*; (DA).

huaiño, m. (← keč. *wayñu*) (1) (Bol): lidový tanec; ► při kterém se páry točí a lehce, rychle poskakují; (2) (Bol): hudba k tanci *huaiño*; (DA).

huaiqueada, f. (1) lid. (zápBol): agrese, zloba; ► fyzická, nebo verbální na někoho ze skupiny; (DA).

huairavo, m. (1) (Chil): kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax obscurus*); ► druh volavky, 57 cm dlouhé, s krátkým krkem, šedým peřím různých odstínů, žlutýma nohama a rudýma očima; ■ Var.: *guairabo, guairavo*; ■ Syn.: *bauda*; (DA).

bauda, f. (1) (Chil): kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax obscurus*); viz: *huairavo*; (DA).

huairona, f. (1) venk. (Per): hliněná pec; ► na tavení kovů; (DA).

huairuro, m. (← keč. *wayrurú*) (1) (Per, szArg): strom (*Ormosia coccinea*); ► 30 m vysoký, s purpurovými květy, s bobovitými plody a střídavými listy; ■ Var.: *guairuro, huayruro, huayruru*; ■ Syn.: *alcornoque, coralillo, peronil*; (2) (Bol, sevChil, szArg): semínko stromu *huairuro*; ► červeno-černé barvy, kt. se používá k výrobě bižuterie a amuletů; ■ Var.: *guairuro, huayruro*; (DA).

alcornoque, m. (1) (Pan, Bol): strom (*Ormosia coccinea*); viz: *huairuro*; (DA).

coralillo, m. (1) (Pan): strom (*Ormosia coccinea*); viz: *huairuro*; (DA).

peronil, m. (1) (Pan): strom (*Ormosia coccinea*); viz: *huairuro*; (DA).

hualicho, m. (← *gualicho*, jméno kmene *tehuelche* pro zlého ducha) (1) lid. (Bol): zaklínadlo; ► hlavně na milostné účely; (DA).

hualla, f. (1) (Per): girlanda; ► z ovoce, květů a vlny, kt. se o svátcích věší na zvířata; (DA).

hualle, m. (1) (xxx): pabuk (*Nothofagus obliqua*); ► strom, 35 m vysoký, podobný buku, s tmavým kmenem, střídavými listy, s malými, nevýraznými, zelenými listy; ■ Syn.: *collán, coyán, pellín*; (2) (jižChil, szArg): dřevo stromu *hualle*; ► tvrdé, s jemnou strukturou, kt. se těží za komerčními účely; (DA).

collán, m. (1) (Chil): pabuk (*Nothofagus obliqua*); viz: *hualle*; (DA).

coyán, m. (1) (Chil): pabuk (*Nothofagus obliqua*); viz: *hualle*; (DA).

pellín, m. (1) (Chil): pabuk (*Nothofagus obliqua*); viz: *hualle*; (DA).

hualo, m. (1) (Per): hvízdalka pětiprstá (*Leptodactylus pentadactylus*); ► velká žába, až 30 cm dlouhá, s jemným a bílým masem, kt. je jedlé a velmi cenné; (DA).

hualqui, m. (1) (Per): pytlík; ► z ovčí kůže, v kt. se nosí listy koky a vápno na žvýkání; viz též: *coquear*; (DA).

hualtaco, m. (1) (Ekv, Per): opadavý strom (*Loxopterygium huasango*); ► 25 m vysoký, velmi tmavý, s malými, bílými květy a hnědým plodem; ■ Var.: *gualtaco*; (DA).

huamanpinta, f. (1) (Per): dřevnatý keř (*Chuquiraga rotundifolia*); ► válcovitého tvaru, s trny a žlutými květy, má mnohé medicínské využití; (DA).

huamanripa, f. (1) (Per): bylina (*Senecio chionogeton*); ► nízká, vztyčená, velmi užívaná v medicíně; (DA).

huamansamana, f. (1) (Per): strom, viz: *jacarandá*; (DA).

huambra, m/f. (1) venk. (Ekv, Per): mladík; (DA).

huampo, m. (1) (Per): balza pyramidovitá (*Ochroma pyramidalis*); ► strom, 30 m vysoký, vždy zelený i když někdy může opadat, má velké palmovité listy, bílé nebo krémové květy ve formě trubky; (DA).

huamuche, m. (1) (Mex): strom (*Pithecellobium dulce*); viz: *guamúchil*; (DA).

huamúchil, m. (1) (Mex): strom (*Pithecellobium dulce*); viz: *guamúchil*; (DA).

huanábana, f. (1) (Mex): láhevnik (*Annona muricata*); viz: *gunábana*; (DA).

huanacaste, m. (1) (Mex): strom (*Enterolobium cyclocarpum*); viz: *guanacaste*; (DA).

huanacastle, m. (1) (Mex): strom (*Enterolobium cyclocarpum*); viz: *guanacaste*; (DA).

huanaco, adj/subst. (← keč. *wanaku*) (1) málo uživ. (Per, Bol, Arg, Chil): hlupák, debil; viz: *guanaco*; (DA).

huanaco, -ca, adj/subst. (1) lid. (Per, Chil): hlupák; viz: *guanaco*; (DA).

huanarpo, m. (1) (Ekv, Per): keř (*Jatropha macrantha*); ► s tlustými větvemi a červenými květy padajícími až na zem, podle druhu může sloužit jako afrodisiakum nebo protijed; ■ Var.: *guanarpo*, *huanarpu*; (DA).

huanarpu, m. (1) (Per): keř (*Jatropha macrantha*); viz: *huanarpo*; (DA).

huanay, m. (1) málo uživ. (Per): kormorán guánový (*Phalacrocorax bougainvilli*); viz: *guanay*; (DA).

huancaína, adj/adv. (1) **a la** ~ (Ekv, Per): druh omáčky; ► z mleté papriky, sýra, cibule a jiných ingrediencí; (DA).

huancar, m. (← keč. *wankar*) (1) (Per): buben; ► různých velikostí, na kt. se hraje jenom jednou paličkou; (DA).

huanchal, m. (1) (jižMex): mýdelník lysý (*Cupania glabra*); ► strom, 15 m vysoký, s peckovitým plodem, bílými květy seskupenými do prstence a se střídavými, vejčitými listy; ■ Syn.: *nogalillo*; (DA).

nogalillo, m. (1) (Mex): mýdelník lysý (*Cupania glabra*); viz: *huanchal*; (DA).

huanco, m. (1) venk. (Per): lidový tanec válečného rázu; ► za zvuků flétny a bubnu, pro osm osob ve velmi barevných a vyzdobených kostýmech, se širokým kloboukem a vysokou členkou z ptačího peří; (2) venk. (Per): účastník tance *huanco*; (DA).

huando, m. (1) (jižEkv): durman (*Brugmansia spp.*); viz: *floripondio*; (DA).

huangana, f. (1) (Ekv, Per): pekari bělobradý (*Tayassu pecari*); viz: *chancho de monte*; (2) ~ **caspi** (Per): pekari bělobradý (*Tayassu pecari*); viz: *chancho de monte*; (3) ~ **huasca** (Per): pekari bělobradý (*Tayassu pecari*); viz: *chancho de monte*; (DA).

huango, m. (1) (Ekv): cop; viz: *guango*; (2) (Ekv): mužský cop; ► původních obyvatel Ekvádoru, dlouhý až po konec zad; viz: *guango*; (3) (Ekv): cop svázaný pásem; ► kt. nosí původní obyvatelky Ekvádoru; (4) (Ekv): svazek; ► píce, dříví, bylin, luštěnin; (5) **en** ~ , lid. (Ekv): v skupině; (DA).

huanquilla, f. (1) venk. (Per): lidový tanec; ► pro 12 mužů, oblečených jako válečníci s dřevěnými meči, kt. si připomínají dobyvatelé Ameriky, a svými pohyby simulují boj; (DA).

huanta, f. (1) (Chil): rostlina (*Trechonaetes laciniata*); ► s hrubým a masitým kořenem, s roztaženými stopkami, fialovými květy a zelenými, kulatými bobulemi, užívá se jako píce; ■ Var.: *guanta*; (DA).

huañil, m. (1) (Chil, zápArg): keř (*Proustia cuneifolia*); ► 2 m vysoký, s bodavými větvemi, zoubkatými listy a bílými květy; ■ Syn.: *charcoma*, *pucana*; (DA).

charcoma, f. (1) (Arg): keř (*Proustia cuneifolia*); viz: *huañil*; (DA).

pucana, f. (1) (szArg): keř (*Proustia cuneifolia*); viz: *huañil*; (DA).

huapachoso, -sa, adj. (1) lid. (Mex): tropický; ► o rytmu; (DA).

huapango, m. (1) (Mex): rytmický tanec; ► někdy také za použití zvuku podpatků klepajících na podlahu; ■ Var.: *guapango*; (2) (Mex): hudba a zpěv k tanci *huapango*; ■ Var.: *guapango*; (DA).

huapapa, f. (1) (Per): viz: *paspague*; (DA).

huapi, m. (1) (jižChil): povodí řeky; ► terén v okolí řeky, kt. je obvykle zaplavený; (DA).

huapo, m. (1) (Per): uakari šarlatolící (*Cacajao casus*); ► opice žijící na stromě, kt. nemá na tváři, čele a vrchu hlavy žádnou srst, jenom kontrastně, zářivě rudou kůži, na zbytku těla má hnědou srst; (DA).

huaquear, tr. (1) lid. (Hond, Pan, Per, Chil, szArg, Bol): hledat ztracené poklady; viz: *guaquear*; (2) (Kost, Ekv): hledat posvátné, zakopané poklady; viz: *guaquear*; (DA).

huaqueo, m. (1) (Ekv, Per, Bol): hledání posvátných, zakopaných pokladů; viz: *guaqueo*; (2) (Chil): vyplenění zakopaného pokladu; viz též: *guaca*; (DA).

huaquería, f. (1) (Pan): nelegální hledání předkolumbovských uměleckých artefaktů; viz: *guaquería*; (DA).

huaquero, -ra, m/f. (1) (Hond, Nik, Kost, Ekv, Per, Bol, Chil): zloděj pokladů; ► o člověku, kt. se zaobírá hledáním pokladů; viz: *guaquero*; (DA).

huaraco, m. (1) (Per): rostlina (*Opuntia fioccosi*); ► 3 m vysoká, rozvětvená a trnitá, pokrytá hustými bílými chlupy, má žluté květy a malé, bílé plody; (DA).

huaraquear, tr. (1) (Bol, Chil): udeřit; viz: *guaraquear*; (DA).

huari, m. (1) (szMex): koš z rostlinných vláken; (DA).

huarí, f. (1) lid. (Par): alkoholický nápoj; ► kvašená šťáva z třtinového cukru; viz: *guarí*; (DA).

huarique, m. (1) lid. (Per): exkluzivní, tajný podnik; ► restaurace, bar, sklípek; ■ Var.: *guarique*; (DA).

huarizo, adj/subst. (1) (Per): hybridní zvíře; ► kříženec samce lamy a samice alpaky; ■ Var.: *guarizo*; (DA).

huarmi, f. (1) venk. (Ekv): žena, manželka; (DA).

huarmitero, adj/subst. (1) venk. (výchPer): záletník, sukničkář; (DA).

huarquilla, m. (1) (Per): číše z býčího rohu; (DA).

huas, m. (1) (jvMex): trvalý strom; viz: *jícaro*; (DA).

huasá, m. (1) (Kol, Ekv): bicí hudební nástroj; ► trubička z *guadúa* s tvrdými semínky ve vnitř; viz též: *guadúa*; (DA).

huasái, m. (1) (Per): palma akai (*Euterpe oleracea*); ► 25 m vysoká, její výhonky jsou jedlé; (2) (Per): jedlý plod palmy akai; (DA).

huasca, adj/subst. (← aim. *waska*, ← keč. *waskha*, "lano, provaz") (1) venk. (Ekv): kožený pás; ► bez vyčinění, kt. se používá k pracím na venkově; (2) lid. (Per): opilec; ■ Var.: *guasca*; (DA).

huáscar, m. (1) málo užív. (Chil): opancéřované policejní auto; ► na rozhánění veřejných manifestací a nepokojů; (DA).

huaserío, m. (1) (Chil): skupina vesničanů; viz též: *huasos*; (DA).

huasho, m. (1) (Per): samec mravence *curuhuinsi*; viz též: *curuhuinsi*; (DA).

huasipichana, f. (← keč. *huasi*, "dům" a *pichana*, "čistit") (1) (Ekv): viz: *huasipichay*; (DA).

huasipichay, m. . (← keč. *huasi*, "dům" a *pichay*, "čistota") (1) (Ekv): kolaudace; ■ Syn.: *huasipichana*; (2) (Ekv): oslava na počest kolaudace; ■ Var.: *guachipichai*; ■ Syn.: *huasipichana*; (DA).

huasmole, m. (1) (jižMex): vepřový vývar se semínky *guaje*; viz též: *guaje*, *guaxmole*; (DA).

huaso, -sa, adj/subst. (1) adj., málo užív. (Ekv, Chil, Per): neotesaný, neomalený; viz též: *guaso*; (2) adj., lid. (Chil): stydlivý; ► o člověku, kt. se lehce zahanbí; ■ Var.: *guaso*; (3) m/f. (Chil): venkovan; ► tradiční obyvatel středu a jihu země; ■ Var.: *guaso*; (4) adj., venk. (Chil): venkovský; ► vztahující se k typickým obyvatelům středu a jihu země; (5) adj., venk. (Bol, Par): hrubý, sprostý; viz též: *guaso*; (DA).

huasquear(se), intr. (1) (Bol, Chil): popohánět zvíře bičem; viz: *guasquear*; (2) lid. (Bol): bičovat; ► člověka; (3) lid. (Bol): pilně studovat; ► a obdržet za to skvělé výsledky; (DA).

huasquilla, f. (1) málo užív. (Per, Bol): krátký provaz z rákosu; ► na vázání balíků; (DA).

huasquiri, m/f. (← aim. *waska*, ← keč. *waskha*, "lano, provaz") (1) lid. (zápBol): pracant; ► o studentovi pilném v učení; (DA).

huata, f. (← keč., aim. *wata*) (1) (Per, Bol): břicho; viz: *guata*; (DA).

huatal, m. (1) (jvMex, Guat, Hond, Salv, Nik): seskupení keřů; viz: *guatal*; (DA).

huatana, f. (1) venk. (Per): pás, stuha; ► na zavázání pytlů, nebo jako náramek; (DA).

huatay, m. (1) (Per): řemeslnická technika; ► spřádání nití různých barev takovým způsobem, že po zabarvení budou mít jejich skryté části pořád stejnou barvu; (DA).

huato, m. (← keč. *vatu*, "cordel") (1) venk., lid. (Arg, jižPer, výchBol): řemen, pás, provaz; viz též: *guato*; (2) (Hond): marihuanová cigareta; (DA).

huatrila, m. (1) (Per): tradiční, burleskní postava v tanci *chunquinada*, představující mestice; (DA).

huaxacote, m. (1) (Mex): acelora lysá (*Malpighia glabra*); viz: *escobillo*; (DA).

huaxmole, m. (1) (Mex): viz: *guaxmole*; (DA).

huay!, citosl. (1) (Dom, Bol, Urug): ajaj!; (DA).

huaya, f. (1) (jvMex): strom; viz: *guaya*; (DA).

huayaca, f. (← keč. *wayákka*, "taška") (1) venk. (Bol): kapsička na tabák; viz: *guayaca*; (DA).

huayacán, m. (1) málo užív. (Bol, Chil, Ekv): keř (*Porlieria hygrometrica chilensis*); ► 4 m vysoký, s tlustými větvemi, popelavé barvy, s purpurovými květy, má velmi tvrdé dřevo, kt. se používá v řemeslnictví; ■ Var.: *guayacán*; ■ Syn.: *palo santo*; (DA).

palo, m. (1) ~ **santo** (Chil): keř (*Porlieria hygrometrica chilensis*); viz: *huayacán*; (DA).

huayca, f. (1) lid. (zápBol): fronta; ► na nedostatkové zboží; (2) lid. (zápBol): pikantní omáčka; ► z mleté papriky a nasekané cibule; (DA).

huayco, m. (← keč. *wayq'ú*) (1) málo užív., venk. (Per, szArg, Ekv): údolí, štěrbina; viz též: *huaico*; (2) (sevChil, szArg): masa bahna a skal; viz též: *huaico*; (3) (Per): zvratky; viz též: *huaico*; (DA).

huayno, m. (1) (Per, sevChil, szArg): lidový tanec a zpěv; viz též: *huaico*; (DA).

huaynucho, adj/subst. (← aim., keč. *wayna*, "mladý") (1) venk. (Bol): mladý muž, mladík; (DA).

huayño, m. (← keč. *wayñu*) (1) (Bol): lidový tanec; ► při kterém se páry točí a lehce, rychle poskakují; (2) (Bol): folklórní píseň, kterou se tanec *huayño* doprovází; (DA).

huayo, m. (1) (Per, Chil): keř (*Kageneckia spp.*); ► bez chloupků, se stále zelenými, ozubenými listy a bílými květy, má velmi tvrdé, barevné dřevo, kt. se používá k výrobě rukojetí; ■ Var.: *guayo*; (DA).

huayquilla, f. (1) venk., lid. (jižPer): výprask; ► kt. dá jedna skupina lidí té druhé; (DA).

huayraleva, f. (← aim., keč. *wayra*, "vítr") (1) lid. (Bol): předák, šéf; ► muž, většinou vedoucí skupiny, kt. získává privilegia na úkor ostatních; (DA).

huayranga, f. (1) (výchPer): vosa (*Polistes anulares*); ► velmi velká, černé nebo rudé barvy, hnízdí pod střechami domů a její bodnutí je nebezpečné; (DA).

huayro, adj/subst. (1) (Per): druh brambor; ► nafialovělé barvy z vnější a žluté barvy ze vnitř; (DA).

huayruro, m. (← keč. *wayruru*) (1) (Per, Bol, szArg): strom, viz: *huairuro*; (2) (Per, szArg): semínko; viz: *huairuro*; (DA).

huayruro, -ra, adj/subst. (1) lid. (Bol): tmavě červená; ► o barvě; ■ Var.: *huayruru*; (DA).

huayruru, adj/subst. (← keč. *wayruru*) (1) (Bol): viz: *huayruro*; (2) lid. (Bol): tmavě červená; ► vztahující se k barvě *huayruru*; (3) (Bol): strom; viz: *huairuro*; (4) (Bol): semínko; viz: *huairuro*; (DA).

huayunca, f. (1) venk. (výchPer): svazek kukuřičných klasů visících v řadě ze střech domů; (DA).

huayurcuma, f. (1) (Per): keř (*Mutisia viciifolia*); ► s kopinatými listy a velikými květy oranžové barvy, používá se jako sedativum; (DA).

hucamayo, m. (1) (Portor): marihuanová cigareta; (DA).

húcar, m. (← antilský indiáni) (1) (Dom, Portor): strom (*Bucida buceras*); viz: *pucté*; ■ Var.: *júcar*, *úcar*; (2) ~ **negro** (Portor): druh stromu *húcar* s charakteristickým černým dřevem; ■ Syn.: *húcar prieto*, *júcaro*; (3) ~ **prieto** (Portor): viz: *húcar negro*; (DA).

júcaro, m. (1) (Portor): druh stromu *húcar* s charakteristickým černým dřevem; viz: *húcar*; (DA).

hucaral, m. (1) (Portor): místo zarostlé stromy *húcar*; ■ Var.: *jucaral*; (DA).

hucarillo, m. (1) (Portor): strom (*Ginoria rohrii*); ► 7 m vysoký, s téměř vztyčenými, holými, trnitými větvemi a výraznými květy; ■ Syn.: *rosa de ciénaga*; (DA).

rosa, f. (1) ~ **de ciénaga** (Portor): strom (*Ginoria rohrii*); viz: *hucarillo*; (DA).

hucha, f. (1) (jižPer): kraví, ovčí, hlodavčí výkal; (DA).

hucha!, imper. (1) venk. (Nik, Kol, Par): trhej!; ► rozkaz psovi; (DA).

huchillico, m. (1) venk. (szArg): jídlo; ► z masa a brambor, je podávané na oslavách osévání kukuřice; (DA).

huchú!, imper. (1) (Hond, Nik): trhej!; ► rozkaz psovi; (DA).

huecazo, m. (1) (Pan): šňupání kokainu; (DA).

hueche, m. (1) (jvMex): pásovec; viz též: *cusuco*; (DA).

hueco, m. (1) (Per): coffee shop; ► místo, kde se prodává a konzumuje marihuana; (2) (Nik, Kol, Ven): jáma; ► na chodníku nebo cestě; (DA).

hucú, m. (1) (Chil, Arg): trvalá rostlina (*Festuca argentina*); ► 1 m vysoká, s bělavě-fialovými lusky a s okvětím v trsech; (2) (zápArg): trvalá rostlina (*Poa holciformis*); ► s 20 cm dlouhými špičatými listy; (DA).

huhuecho, m. (1) (Guat, Nik, Chil): štidlák (*Pteroptochos spp.*); ► pták, 25 cm dlouhý s různobarevným peřím od hnědé po červenou, s černým zobákem a velkýma černýma nohama; (DA).

huéhuatl, m. (← nah. *huéhuatl*, "buben") (1) (Mex): podlouhlý buben; ► z dutého kmene stromu, potaženém kůží, kt. se používá na tradičních a náboženských oslavách; (DA).

huelebicho, m/f. (1) lid., vulg. (Portor): zbabělec, sráč; ■ Var.: *güalebicho*; ■ Syn.: *huelenaguas*, *huelenalgas*; (DA).

huelenaguas, m. (1) (Portor): zbabělec; viz: *huelebicho*; ■ Var.: *güelenaguas*; (DA).

huelenalgas, m. (1) (Portor): zbabělec; viz: *huelebicho*; ■ Var.: *güelenalgas*; (DA).

hueleculo, adj/subst. (1) (Kub): pochlebovač; ■ Syn.: *lameculo*; (DA).

lameculo, m. (1) (Kub): pochlebovač; viz: *hueleculo*; (DA).

hueledenoche, m. (1) (Mex, Guat, Salv): kladivník noční (*Cestrum nocturnum*); ► keř, 3 m vysoký, tenké a zářivé listy, bělavé květy, kt. v noci velmi voní; ■ Syn.: *flor de baile*, *jasmín de noche*, *pipilojihuíte*; (DA).

flor, f. (1) ~ **de baile** (Pan): kladivník noční (*Cestrum nocturnum*); viz: *hueledenoche*; (DA).

jasmín, m. (1) ~ **de noche** (Kub): kladivník noční (*Cestrum nocturnum*); viz: *hueledenoche*; (DA).

pipilojihuíte, m. (1) (Mex, Guat, Salv): kladivník noční (*Cestrum nocturnum*); viz: *hueledenoche*; (DA).

hueledor, m. (1) (Dom): voňavý keř (*Croton corylifolius*); ► 5 m vysoký, s nepravidelně zoubkovanými, zelenými listy, kt. mohou zrůžovět nebo zčervenat; ■ Syn.: *palo de perico*; (DA).

palo, m. (1) ~ **de perico** (Dom): voňavý keř (*Croton corylifolius*); viz: *hueledor*; (DA).

hueleflor, m. (1) (Portor): kolibřík; viz též: *colibrí*; (DA).

huelepedos, adj/subst. (1) m/f., vulg. (Mex, Hond, Nik): pochlebovač, posluhovač; ► osoba, kt. je pořád v patách svého nadřízeného a poslušně mu slouží; (2) adj/subst., lid. (Kost): slídil, vtíravý; ► o člověku, kt. se pořád tlačí tam, kde ho nechťejí a kde nemá co dělat; ■ Var.: *huele pedos*; (DA).

huelepega, m/f. (1) (Hond, Salv, Nik, Portor, Ven): feťák; ► osoba, kt. se zdroguje inhalováním syntetického lepidla; (DA).

huelepeo, adj/subst. (1) vulg. (Kub, Ven): pochlebovač; (2) vulg. (Ven): dozor; ► osoba, kt. někoho neustále doprovází, aby jej kontrolovala; (3) vulg. (Ven): křen; páte kolo u vozu; ► osoba, kt. se vnucuje nějakému páru, nebo do skupiny; (DA).

huesiner, m/f. (1) (Portor): feťák; ► osoba, kt. se zdroguje inhalováním ředidla a laků; ■ Var.: *güesiner*; (DA).

huelga, f. (1) ~ **de hambre seca** (Chil): dobrovolný půst; ► jenom od jídla, ne od tekutin; ■ Syn.: *huelga seca*; (2) ~ **dura** (Bol): půst; ► od jídla i od tekutin; ■ Syn.: *huelga seca*; (3) ~ **seca**¹ (Chil): viz: *huelga de hambre seca*; (4) ~ **seca**² (Bol): viz: *huelga dura*; (DA).

huelga, f. (1) ~ **seca** (Chil, Bol): dobrovolný půst; viz: *huelga de hambre seca*, *huelga dura*; (DA).

huelillo, m/f. (1) vulg. (Mex): pochlebovač, posluhovač; ► osoba, kt. pořád je v patách svého nadřízeného a poslušně mu slouží; (DA).

huellar, tr. (1) lid. (Bol, szArg): sledovat stopy; ► člověka nebo zvířete; (2) lid. (Bol): hledat stopy; ► na nějakém místě; (DA).

huellear, intr. (1) (Mex, Bol): stopovat, sledovat; ► pomocí čichu, nebo stop; (DA).

huellero, m. (1) venk. (Chil): stopař; ► odborník na sledování stop; (DA).

huentle, m. (1) (Mex): obětní pokrm, kt. indiáni přinášejí svým zesnulým; (DA).

huequeado, -da, adj. (1) (Nik, Kost, Pan, Ekv): vykopaný, převrtaný; ► o povrchu; (DA).

huequera, f. (1) (Ekv): infekce bakteriemi druhu *Anaplasma*; ► postihuje dobytek a způsobuje slabost a anémii; (DA).

huerequeque, m. (1) (Per): pták (*Burhinus superciliaris*); ► 40 cm dlouhý, s šedým, flekatým peřím a bílým břichem, s bílým pruhem kolem očí, s dlouhýma, žlutýma nohama, krátkým zobákem, černým na jeho konci; (DA).

huerta, f. (1) venk. (Hond, Salv, Par): území, na kt. se pěstují banány; (2) (Hond): banánovník; (DA).

huesear, tr/intr. (1) tr. (Salv): snažit se vycházet dobře s nadřízeným; ► v armádě; (2) tr. (Salv): snažit se o povýšení za každou cenu; ► v armádě; (3) intr. (Salv): hledat práci; (4) intr. (Salv): shánět, sbírat staré věci; ► na jejich následný prodej; (5) tr. (Hond): objídat maso z kosti; (6) tr., lid. (Nik): živit se vykonáváním veřejné funkce; ■ Var.: *güesear*; (7) intr., lid. (Pan): ztrácet čas, zahálet; (DA).

huesera, f. (1) (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost): prodejna náhradních dílů; ■ Var.: *güesera*; (2) (Hond, Salv, Nik): skladiště starých aut; ► kde se shromažďují náhradní díly; (3) (Nik, Kub, Chil): místo,

kde se zahazují kosti mrtvých; (4) (Kub): kostra, skupina kostí; (5) (Hond): smetiště; (6) (Hond): skupina nepotřebných, zbytečných lidí; (DA).

huesero, -ra, adj/subst. (1) m/f. (Mex, Guat, Ekv, Bol, Arg, Urug, Per): léčítel kostí a kloubů; (2) m/f. (Guat): byrokrat; (3) adj. (Salv): voják, neustále žádající o propustku; (DA).

huesillo, m. (1) (Mex): strom (*Acosminum panamense*); ► 30 m vysoký, s jasně hnědou kůrou, kt. se vařená používá v tradiční medicíně, má žluté, nebo hnědé dřevo, žluté, malé květy a plod je lusk; ■ Syn.: *chichipate*; (2) (Portor): strom; viz: *palo de peje*; (DA).

chichipate, m. (1) (Guat, Hond, Salv): strom (*Acosminum panamense*); viz: *huesillo*; (DA).

hueso, adj/subst. (1) lid., m. (Kub, Kol): nuda, otrava; ► o věci; (2) lid., m. (Nik, Kol): nekvalitní zboží; ► kt. jde těžko prodat; (3) adj., lid. (Nik, Ekv, Per): těžce prodatelná věc; ► o zboží; (4) adj/subst. (Kost, Ekv): lakomec; (5) adj/subst., lid. (Salv, Bol): štíhlý člověk; (6) m., lid. (Bol): vyloupaný kukuřičný klas; (7) m. (Portor): keř; viz: *palo de peje*; (8) m. (Ekv): viz: *culosucio*; (9) ~ **de la alegría** (Kub): kostrč; ■ Syn.: *huesito de la alegría*, *hueso del ñango*; (10) **como ~ de santo**, lid. (Chil): jemně, s největší opatrností; (11) **de ~ colorado**¹, lid. (Mex, Guat): o člověku s pevným přesvědčením; (12) **de ~ colorado**², lid. (Guat): o člověku v pokročilém věku, ale s dobrým zdravím; (DA).

huesito, m. (1) ~ **de la alegría** (Kub): kostrč; viz: *hueso de la alegría*; (DA).

hueso, m. (1) ~ **del ñango** (sevKol): kostrč; viz: *hueso de la alegría*; (DA).

hueste, adj. (← nah. *cuehtic*, "roztlučený, pomletý, umíchaný") (1) (Hond): velmi pomletý; ► o zrně; ■ Var.: *güeste*; ■ Syn.: *huishtoso*; (2) (Hond): jemný, hladký na dotek; ► o věci; (3) (Hond): vymísené kukuřičné těsto; ► připravené na výrobu tortill; (DA).

huishtoso, adj. (1) (Salv): velmi pomletý; ► o zrně; viz: *hueste*; (DA).

huesteado, -da, adj. (1) (Hond): dobře pomletý; ► o zrnku kukuřice; ■ Var.: *güesteado*; (DA).

huestear, tr. (1) (Hond): mlít něco do hladka; ► kávu, nebo kukuřici; (2) (Hond): rovnoměrně míchat kukuřičné těsto; ► až nebude vhodné na přípravu tortill; (3) venk., lid. (Hond): ukrást něco; (DA).

hueva, f. (1) lid. (Kol, Urug): hlupák; ► člověk, kt. se nechová rozumně; (2) **como las ~ s¹** (Per): celkem dobře a s lehkostí; (3) **como las ~ s²**, lid., vulg. (Chil): na hovno; ► velmi špatně, strašným způsobem; (4) **hasta las ~ s¹**, lid. (Kol, Ekv): úplně; (5) **hasta las ~ s²**, lid., vulg. (Per): na hovno; ► v zlém stavu; ■ Syn.: *hasta las patas*; (6) **hasta las ~ s³**, lid. (Ekv): velmi unavený, otrávený z někoho nebo něčeho; ► o člověku; (7) **ni ~**, lid., vulg. (Chil): nic, ani hovno; ■ Var.: *ni güea*, *ni güeva*; (8) **ni ~ s**, lid., vulg. (Per): v žádném případě, ani za hovno; (9) **por las ~ s¹**, lid. (Ekv, Per): bezdůvodně; (10) **por las ~ s²**, lid. (Per): zbytečně; (11) **por las puras ~ s**, vulg. (Chil): viz: *por las puras brevas*; (12) **¡qué ~ s!**, lid., vulg. (Per): vyjadřuje odmítnutí, nezájem o něco; (13) **una ~**, lid., vulg. (Chil): nic, ani hovno; ■ Var.: *una güeva*; (DA).

patas, f. (1) **hasta las ~s** (Ekv, Per): v zlém stavu; viz: *como las huevas*; (DA).

hueva! , citosl. (1) vulg. (Pan, Urug): kurva!; ► vyjadřuje hněv; (DA).

huevo, f. (1) vulg. (Hond, Pan, Ekv, Per, Bol, Par, Arg, Urug, Chil): nepodstatné rčení nebo čin; ■ Var.: *güea*; (2) lid., vulg. (Hond, Pan, Per, Bol, Chil, Par): hovadina, hloupost; ► hloupý čin; Var.: *güea*; (3) vulg., lid. (Per, Chil): věc, případ, situace; (4) lid., vulg. (Per, Bol, Par): cetka; ► nehodnotná věc; (5) vulg. (Ekv): nepříjemnost; ► věc, nebo situace, co způsobuje hněv; (6) lid. (szArg): počet vajec za jedno snášení; (7) **y toda la ~**, vulg. (Chil): atd., atd.; (8) ~ **con patas**, vulg. (Chil): hovadina, hloupost; ► hloupý čin; (9) **a la ~**, lid. (Bol): nevhodně, bez opatrnosti; (10) **¡qué ~ !**, lid., vulg. (Ekv, Bol): kurva!; ► vyjadřuje nespokojenost, mrzutost; (DA).

huevo, m. (1) málo užív., vulg., lid. (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Ekv): silný úder; (2) (Hond, Salv, Nik): silný pád; viz též: *aguacatazo*; (DA).

huevo, -ra, adj/subst. (1) (Guat): zloděj, podvodník; (DA).

huevo(se), tr/intr. (1) intr., lid., vulg. (Bol, Chil): dělat nebo říkat hovadiny; ■ Var.: *güevear*; (2) intr., lid., vulg. (Chil): kalit; ► chodit na zábavy a párty; (3) intr., lid. (Bol, szArg): snést vajíčka; ► o ptákov; (4) tr. (Ekv, Per): mít někoho za hlupáka; (5) intr. (Per, Bol): zmýlit se, splést se; (6) tr., lid. (Kost): opakovaně někoho nebo něco hladit; (7) intr., lid. (Kost): velmi se snažit, vynaložit velké úsilí; ► aby se nějaký úkol podařilo dokončit; (DA).

huevo, m. (1) lid. (Kost): velké množství něčeho; (DA).

huevo, m. (1) (Per): uchopení za vlasy; (2) lid., vulg. (Chil): nasrat někoho; ► způsobit někomu mrzutost; (DA).

huevo, -ra, adj. (1) (Hond, Nik, Bol): spojený s produkcí a prodejem vajec a chovem slepic; (DA).

huevillo, m. (1) (Chil): říční štěrka; ► kt. se míchá s pískem, vodou a cementem na výrobu betonu; (DA).

huevinches, m/f. (1) málo užív., lid. (Kost): muž nebo žena; (DA).

huevito, m. (1) **ese ~ quiere sal**¹, lid. (Kol): varování; (2) **ese ~ quiere sal**², lid. (Chil): sexuální narážka; (3) **~ de faltriguera** (Pan): zákusek, sladkost; ► z kukuřičného těsta, anýzu, koření a medu; ■ Syn.: *huevo de faltriguera*; (4) **~ de gallo**¹ (Arg, Urug): trvalá bylina (*Salpichroa organifolia*); ► 50 cm vysoká s bílými květy; ■ Syn.: *huevo de gallo*, *uvita del campo*; (5) **~ de gallo**² (Arg, Urug): jedlý a sladký plod byliny *huevito de gallo*; (6) **~ de leche** (Pan): karamel ve formě kuliček; (DA).

uvita, f. (1) **~ del campo** (Arg): trvalá bylina (*Salpichroa organifolia*); viz: *huevito de gallo*; (DA).

huevo, adj/subst. (1) adj.(Ekv, Per): rozumná cena; ► o ceně produktu; (2) adj.(Per): jednoduchý; ► o úkolu; (3) m., lid.(Dom, Ven, Par): penis; (4) m.(Ven): zběhlý; ► o člověku, odborníkovi na nějakou věc; (5) m.(Salv, Urug): těžkost; ► náročná situace, nebo úkol; (6) m., lid.(Kost): peníze; (7) m.(Nik): sladkost; ► z rýže, mléka a cukru ve formě kuliček obalených v medu; (8) **ese ~ quiere sal**¹, lid.(Kub, Dom, Portor, Bol): varovat někoho; ► před špatnými, tajnými záměry jiného člověka; ■ Syn.: *ese huevito quiere sal*; (9) **ese ~ quiere sal**², lid. (Kost, Kub, Chil): narážka, náznak; ► o osobě s kterou se chce mít sexuální poměr; ■ Syn.: *ese huevito quiere sal*; (10) **¿todo el ~ huevo?** (Kost): čau; ► pozdrav; (11) **~ a la copa** (Ekv, Bol, Chil): vejce naměkko; (12) **~ abotonado** (Salv): vejce naměkko s dírkami na obou koncích; (13) **~ al colchón** (Urug): smažené vejce podávané na rajčatové omáčce; (14) **~ amelcochado** (Salv): vejce; (15) **~ chimbo**¹, málo užív.(Guat, Pan, Ven, Per, Urug, Chil): zákusek; ► žloutek s karamelizovaným cukrem zabalený v koňaku; (16) **~ chimbo**² (Guat, sevHond, Salv): nápoj; ► z ananasového džusu, cukru, skořice, vanilky a žloutku; (17) **~ chimbo**³ (Guat): sladkost, buchta; ► ze žloutku, kukuřičné i pšeničné mouky, pistácií, rozinek a likéru; (18) **~ chimbo**⁴ (Salv): vyfouknuté a pomalované slepičí vejce naplněné barevnými papírky; ► používá se na oslavách narozenin, nebo pro zaměstnance, kde se hází kamarádům na hlavy; (19) **~ chimbo**⁵ (Hond): sladkost zalitá sirupem; ► z našlehaných vajíček, s medem a cukrem; (20) **~ de amor** (Hond, Salv, Nik): vejce od domácí slepice; (21) **~ de chivo** (Dom): viz: *yaití*; (22) **~ de faltriguera** (Ekv): viz: *huevito de faltriguera*; (23) **~ de gallo**¹ (zápArg): viz: *camambú*; (24) **~ de gallo**² (szArg): bylinky a ovocí; viz: *huevito de gallo*; (25) **~ de gato**¹ (Pan, Ven): keř (*Solanum hirtum*); ► cca 1 m vysoký, s trny, velkými listy, bílými květy a kulatými plody se žluto-růžovými chloupky, má léčivé účinky; (26) **~ de gato**² (Dom): viz: *cadillo de gato*; (27) **~ de gato**³ (Salv): viz: *yerba mora*; (28) **~ de gato**⁴ (Portor): bylina; viz: *calabacita*; (29) **~ de reuma** (Dom): strom; viz: *noni*; (30) **~ de sombra** (Salv): vejce od slepice, kt. nepřišla do kontaktu s kohoutem; (31) **~ de toro** (Portor): druh manga; (32) **~ del oído**, lid.(Chil): ušní bubínek; ► membrána, kt. odděluje vnitřní ucho od vnějšího; (33) **~ mejío**, venk. (Portor): vaječní žloutek zmixovaný s cukrem a kořením; (34) **~ molle** (Chil): těstoviny z vaječných žloutků smíchané s cukrem; ► pro náplň sladkostí; (35) **~ poyé** (Urug): vejce uvařené na páře na jiných potravinách; (36) **~ quimbo** (Arg, Urug): zákusek; viz: *huevo chimbo*; (37) **~ tibio**¹ (Mex, Salv, Nik, Pan, Dom, Kol, Ven, Ekv): vejce naměkko; (38) **~ tibio**², vulg., lid. (Portor, Mex): flegmatik; ► průměrná, zbabělá osoba; (39) **~ tierno** (Kost): vejce naměkko; (40) **~ s a caballo** (Kost): kus smaženého vepřového nebo hovězího masa se smaženými vejci navrchu; (41) **~ s a la perica** (Pan): viz: *huevos pericos*; (42) **~ s a la rabona** (Pan): sendvič se smaženým vejcem, cibulí a parpikou; (43) **~ s a la ranchera** (Nik, Kost): smažené vajíčka v tortille s rajčatovou omáčkou; (44) **~ s pateados** (Kost): viz: *huevos pericos*; (45) **~ s pericos** (Kol): míchané a smažené vajíčka rozdělné na kousky; (46) **~ s picados** (Salv, Kost): viz: *huevos pericos*; (47) **a ~**¹, lid., vulg. (Mex, Salv, Kost): nuceně; (48) **a ~**², lid., vulg. (Mex, Salv): dohodnuto, platí; ► vyjadřuje potvrzení něčeho; (49) **a ~**³, lid.(Chil): neúctivě, s opovržením; (50) **a puro ~**, lid. (Guat, Kost): nuceně; (51) **como soberse un ~**, lid. (Bol): jednoduše; (52) **con los ~ s en la garganta**, lid. (Arg, Urug): se strachem, hrůzou; ■ Syn.: *con los huanos de corbata*; (53) **de a ~**¹, vulg.(Mex): bez možnosti výběru; (54) **de a ~**², vulg., lid. (Pan, Kub): nebrat na vědomí jiné názory; (55) **de a ~**³, lid.(Guat): velmi dobrý, úžasný; (56) **de ~ a ~** (Pan): nebrat na vědomí jiné názory; viz: *de a huevo*; (57) **de sus ~ s**, vulg. (Pan): v každém případě; ať se děje cokoliv; (58) **~ collo** (← aim. *q'ullu*, "neoplozené, prázdné vejce")(Bol): viz: *huevo podrido*; (59) **~ de símbalo**, lid. (Portor): blbec, idiot; ► o člověku; (60) **~ mongo**, lid. (Portor): tupý, zpomalený; ► o člověku; (61) **~ podrido** (Par, Arg, Urug): dětská hra; ► hráč stojící mimo kruh se snaží položit kapesník za některého z jiných hráčů stojících v kruhu a dostat ho tak z kola

ven; ■ Syn.: *huevo collo, huevo quemado*; (62) ~ **quemado** (Bol): dětská hra; viz: *huevo podrido*; (63) ~ **sin sal** (Bol): bez srandy; (64) ~ **s calados**, lid. (Chil): bezpečný podnik, záležitost; ► bez hrozby jakéhokoliv rizika; (65) ~ **s tristes**, lid., vulg. (Per, Bol): debil, hlupák; (66) **lava ~s**, lid., vulg. (Kost): pochlebovač; ■ Var.: *lavahuevos*; (67) **pensando en los ~ s del gallo**, lid. (Kost): mít hlavu v oblacích; ► o ničem se nedozvědět kvůli nesoustředění se; (68) **por ~ s o por candelas**, lid. (Hond, Salv, Kost): nuceně, násilně; (DA).

corbata, f. (1) **con los huanos de ~ (Per)**: se strachem, hrůzou; viz: *con los huevos en la garganta*; (DA).

huevo¡!, citosl. (1) lid., vulg. (Bol): nikdy! určitě ne!; v žádném případě!; ► vyjadřuje kategorické odmítnutí prosby nebo návrhu; (2) **¡ah, mi ~ ! (Guat)**: nesouhlasím!; ► vyjadřuje nesouhlas, odmítnutí něčeho; (3) **¡mi ~ !**, vulg. (Guat): ani za boha!; ► vyjadřuje kategorické odmítnutí prosby nebo návrhu; (4) **¡qué de a ~ !¹** (Guat): výborně! super!; ► vyjadřuje spokojenost s někým, nebo s nějakou situací; (5) **¡qué de a ~ !²** (Guat): to není možné!; ► vyjadřuje neshodu, nesouhlas s někým, nebo s nějakou situací; (6) **¡qué de a ~ !³** (Guat): k čerta!; ► vyjadřuje hněv, neklid; (DA).

huevon, -na, adj/subst. (1) vulg., lid. (Pan, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): debil, debilní; ► označení jednoduché, hloupé osoby; ■ Var.: *güevón, güeón*; ■ Syn.: *hueveta*; (2) vulg., lid. (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan, Kub): lenoch, flákač; ■ Var.: *güevón*; (3) adj. (Pan, Kub): drzý, vypočítavý; ► o člověku; ■ Syn.: *chacarón*; (4) adj. (Hond, Salv): zlodějský; ► o člověku; (DA).

hueveta, m. (1) (Chil): debil, debilní; ► označení jednoduché, hloupé osoby; viz: *huevo*n, ■ Var.: *huevetas*; (DA).

chacarón, m. (1) (Pan): drzý, vypočítavý; ► o člověku; viz: *huevo*n; (DA).

huevonazo, adj/subst. (1) (Mex, Nik): lenoch, flákač; ■ Var.: *güevonazo*; (2) (Hond, Salv): odvážný, statečný; ► o člověku; ■ Var.: *güevonazo*; (3) m. (Hond): hromada; ► velké množství něčeho; ■ Var.: *güevonazo*; (DA).

huevonería, f. (1) lid., málo užív. (Mex, Hond, Nik, Kub): lenost; ■ Var.: *güevonería*; ■ Syn.: *güevonada, güevonitis, huevonada*; (DA).

güevonada, f. (1) (Mex, Kub): lenost; viz: *huevo*nería; (DA).

güevonitis, f. (1) (Salv): lenost; viz: *huevo*nería; (DA).

huevonada, f. (1) málo užív., vulg. (Nik, Kol, Kub): lenost; viz: *huevo*nería; (DA).

huevodo, -da, adj/subst. (1) vulg., lid. (Mex, Guat, Hond, Kub, Portor): odvážlivec, odvážný; ► o člověku; ■ Var.: *huevo*ú, *güevudo, huevudazo*; ■ Syn.: *huevo*n; (2) vulg. (Hond, Kub): povaleč, flákač, lenoch; ■ Var.: *güevudo*; (DA).

huevon, m. (1) vulg. (Hond, Nik): odvážlivec, odvážný; ► o člověku; viz: *huevo*do; (DA).

huicha, f. (← nah. *huitztli*, "trn") (1) málo užív., lid. (szMex): trn; (DA).

huichacame, m. (1) (szMex): masitý keř (*Opuntia tunicata*); ► s trnitou stopkou zelené barvy a žlutozelenými listy; ■ Syn.: *lalo*; (DA).

lalo, m. (1) (jžPer): masitý keř (*Opuntia tunicata*); viz: *huichacame*; (DA).

huichiche, m. (← nah. *huitzitzilin*, "kolibřík") (1) (Pan): husička podzimní (*Dendrocygna autumnalis*); viz: *pijje*; (DA).

huichichiltemel, m. (← nah.) (1) (Mex): keř (*Myroxylon flexuosum*); ► cca 12 m vysoký, kmen a větve se silnými trny, s pilovitými listy, bílými květy v trsech a rudými kulatými plody; (DA).

huichichiu¡!, citosl. (1) (Chil): ha, ha!; ► vyjadřuje smích, výsměch; ■ Var.: *jhuichichió*!; ■ Syn.: *jhuichipirichi*!; (DA).

huichipirichi¡! (1) (Chil): viz: *jhuichichiu*!; (DA).

huichó¡!, citosl. (1) venk. (Chil): heš! kšá, kšá!; ► vyjadřuje rozkaz při plašení zvířat; (DA).

huico, m. (1) (szMex): leguán; ■ Syn.: *chaneque, chucuala, gallina de palo, iguana, pacaso, teyú*; (DA).

chaneque, m. (1) (Guat): leguán; viz: *huico*; (DA).

chucuala, m. (1) (Hond): leguán; viz: *huico*; (DA).

gallina, f. (1) ~ **de palo** (Pan, Portor): leguán; viz: *huico*; (DA).

iguana, f. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Kub, Dom, Portor): leguán; viz: *huico*; (DA).

pacaso, m. (1) (szPer, výchBol): leguán; viz: *huico*; (DA).

teyú, m. (1) (Par, Arg): leguán; viz: *huico*; (DA).

huico, -ca, adj. (1) (Hond): jednorohý; ► o hovězím dobytku, kt. přišel o jeden roh; (DA).

huicasapa, adj/subst. (← keč.*wikasapa*) (1) venk. (výchPer): pupkáč; ► o člověku s velkým břichem; (DA).

huicumo, m. (1) (Mex): strom (*Lucuma nervosa*); ► střední výšky, se vztyčenými stopkami a skromnou korunou, se žlutými kulatými plody, kt. mají velice sladkou chuť a s růžovo-žlutým dřevem vysoké kvality; ■ Syn.: *canistel*; (DA).

canistel, m. (1) (Kub): strom (*Lucuma nervosa*); viz: *huicumo*; (DA).

huicundo, m. (1) (Ekv): kykatka (*Tillandsia cyanea*); ► má kožovité listy, uspořádané do růžice a růžové květenství, které je tvořeno přečnivajícími listeny s vykukujícími velkými, purpurově modrými květy se třemi korunními plátky. (DA).

huidero, m. (1) (Dom): masový útěk; ■ Var.: *huidera, juidera, juidero*; (2) venk. (Hond): žlab, díra; ► přes kterou teče voda; (DA).

huifa, f. (1) lid. (Chil): hloupost, nepodstatnost; ► nepodstatná, bezvýznamná věc, nebo něco o čem se nemluví, protože se na to zapomnělo; (DA).

huifala, f. (1) (Per): tradiční indiánský tanec s vlajkami; ► vyjadřující radost ze začátku karnevalu nebo blížící se sklizně; (DA).

huila, f. (1) lid. (Chil): cár, hadr; ■ Var.: *güila*; (DA).

huilo, - **la**, adj/subst. (1) (Mex): ochrnutý, zmrzačený; ► o člověku; ■ Var.: *güilo*; (2) (sevMex): slabý; ► o člověku; ■ Var.: *güilo*; (3) (← angl. *wild*, "divoký") (Pan): šílený; ► o člověku, kt. ztratil rozum; (DA).

huimba, f. (1) (Per): strom (*Ceiba spp.*); ► až 70 m vysoký, se silnými zelenými výhonky, horizontálními větvemi a plody v tobolečkách se semínky, jeho dřevo je využíváno v průmyslu; (DA).

huinar, m. (1) (xxx): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); ► rostlina až 80 cm vysoká, s rozvětvenými a hlubokými kořeny, s růžovými, oranžovými nebo krémovými květy, má mnoho využití v tradiční medicíně a z jejích výhonků se dělají košťata; ■ Var.: *huinare, huinari*; ■ Syn.: *afata, escobadura, malva, malvillón, mata alfalfa, popotalagua*; (DA).

afata, f. (1) (Arg): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

escobadura, f. (1) (Arg): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

malva, f. (1) (Huat. Hond, Nik): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

malvillón, m. (1) (Guat): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

mata, f. (1) ~ **alfalfa** (szArg): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

popotalagua, f. (1) (Mex): vláčeň kosolistá (*Sida rhombifolia*); viz: *huinar*; (DA).

huincha, f. (1) ~ **aisladora** (Per, Chile): izolační páska; ► xxx; (2) ~ **transportadora** (Chil): pásový dopravník; ► mechanické zařízení, kt. přesouvá zboží, zavazadla nebo lidi; (DA).

huinco, m. (1) (jižPer): miska, lžice; ► na získání pisca nebo vína ze džbánu; viz též: *pisco*; (DA).

huiracchuro, m. (1) (Ekv): dlaskovec žlutočerný (*Pheucticus chrysopeplus*); ► druh stěhovavého ptáka až 20 cm dlouhého, s šedými nohama, trojúhelníkovým zobákem, žlutým peřím a černým ocasem a křídly; (DA).

huiracocha, m/f. (1) (Per, Bol): běloch, mestic; ► pojmenování mezi horskými indiány; (DA).

huirahuirá, f. (1) (Per, Bol): starček šedavý (*Senecio canescens*); ► bylina s jednoduchou stopkou, kopinatými listy, trubkovitými a šedavými květy, využívá se v medicíně; (DA).

huirís, m. (1) (Salv): zlatokop, hledač zlata; viz: *güirís*; (DA).

huiro, m. (1) (Mex, Per): hudební nástroj; ► tvaru dýně; viz: *güiro*; (2) (Chil): bobulák (*Macrocystis spp.*); ► hnědá vodní řasa až 20 m dlouhá, s plovacími měchýři a nejedkými listy; ■ Var.: *güiro*; (DA).

huisa, f. (1) (Salv): venkovanka pracující v městě; (DA).

huisay, m. (1) (szMex): bylina (*Pedilanthus pavonis*); ► s hustými a vztyčenými stopkami bez listů, vosk ze stopek má industriální využití; ■ Syn.: *jumete*; (DA).

jumete, m. (1) (Mex): bylina (*Pedilanthus pavonis*); viz: *huisay*; (DA).

huishi, adj. (1) lid., venk. (jižPer): odporný; ► špinavý, zamaštěný, vyvolávající odpor; (DA).

huiste, m. (1) (← nah. *huitztili*, "trn" a *tet*, "skála") (zápHond): vulkanický kámen; ► zářivě černé barvy; (DA).

huistempisque, m. (1) (Mex, Salv): strom (*Bumelia persimilis*); ► neopadavý a stále zelený, 20 m vysoký, se zářivě a tmavě zelenými listy, krémově zelenými květy a jedlým, masitým, žlutozeleným plodem; (DA).

huitaca, f. (1) venk. (Nik): třetí období osávání; (DA).

huitatobe, m. (1) (szMex): keř (*Vallesia glabra*); ► vztyčený, s květenstvím po více než dvou květech a masitým plodem ve tvaru peckovice, má léčebné účinky; ■ Var.: *ototave*; ■ Syn.: *cuncún*, *mataco*, *tetilla*, *uclatave*; (DA).

cuncún, m. (1) (Per): keř (*Vallesia glabra*); viz: *huitatobe*; (DA).

mataco, m. (1) (Bol): keř (*Vallesia glabra*); viz: *huitatobe*; (DA).

tetilla, f. (1) (Per): keř (*Vallesia glabra*); viz: *huitatobe*; (DA).

uclatave, x. (1) (Mex): keř (*Vallesia glabra*); viz: *huitatobe*; (DA).

huito, m. (1) (Ekv, Per): strom; viz: *jagua*; (2) (Ekv, Per): plod stromu *huito*; viz též: *jagua*; (DA).

huitochado, m. (1) (Per): alkoholický nápoj; ► z vyuhovaného plodu stromu *huito*, pálenky a cukru; viz též: *huito*; (DA).

huitote, m. (1) (Mex): bylina (*Calliandra houstoniana*); ► 6 m vysoká, s nemnohými vztyčenými větvíčkami, s květenstvím v latě a s květy zvonového tvaru zelené barvy, plody ve formě dlouhých a rovných luštěnin; ■ Syn.: *tabardillo*; (DA).

tabardillo, m. (1) (Mex): bylina (*Calliandra houstoniana*); viz: *huitote*; (DA).

huitzapole, m. (1) (Mex): ostrokvět ježatý (*Cenchrus echinatus*); ► bylina, až 60 cm vysoká, se střídavými listy, s květenstvím v hustých trsech a s květy ve tvaru klasu a oválnými plody, využívá se jako píce; ■ Syn.: *abrojo*, *cardillo*, *cardo*; (DA).

abrojo, m. (1) (Portor): ostrokvět ježatý (*Cenchrus echinatus*); viz: *huitzapole*; (DA).

cardillo, m. (1) (Portor): ostrokvět ježatý (*Cenchrus echinatus*); viz: *huitzapole*; (DA).

cardo, m. (1) (Portor): ostrokvět ježatý (*Cenchrus echinatus*); viz: *huitzapole*; (DA).

huitzilera, f. (1) (Mex): mravenec medový (*Myrmecocystus melliger*); viz: *hormiga de miel*; (DA).

huizache, m/f. (1) lid. (Mex, Guat): průměrný advokát; ► v politice; (2) (Mex): keř; viz: *huizache*, *aromo*; (DA).

huizote, m. (1) (Mex): kachna; viz: *ahuízote*; (2) (Hond): nástroj k obdělávání půdy; ► dlouhá palice s ostrým koncem na dělání děr do země; ■ Var.: *güisote*, *güisute*, *güüzute*, *huishute*, *huizute*; ■ Syn.: *pizute*; (DA).

pizute, m. (1) (Hond): nástroj k obdělávání půdy; viz: *huizote*; (DA).

huje, m. (1) (zápMex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); ► strom, 30 m vysoký, se zářivě zelenými listy, kt. se užívají v tradiční medicíně, má zelené nebo nažloutlé květy a okrouhlý, jedlý plod; ■ Syn.: *berba*, *cacique*, *guáimaro*, *iximché*, *juandiego*, *masico*, *mujú*, *ojite*, *ojote*, *ox*, *samaritano*, *ushi*; (DA).

berba, m. (1) (Pan): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

cacique, m. (1) (Pan): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

guáimaro, m. (1) (Kub): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

iximché, m. (1) (Guat): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

juandiego, m. (1) (Mex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

masico, m. (1) (Guat, Hond): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

mujú, m. (1) (jvMex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

ojite, m. (1) (Mex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

ojote, m. (1) (Mex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

ox, m. (1) (jvMex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

samaritano, m. (1) (jižMex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

ushi, x. (1) (jižMex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); viz: *huje*; (DA).

hule, m. (1) (Hond, Salv): gumová podrážka na botě; ► vyrobena z caite; viz též: *caite*; (2) lid. (Salv): ústa člověka; (3) (Salv): policejní obušek; (4) **por si las de ~**, lid. (Hond, Salv): pro všechny případy; (DA).

huliliento, adj. (1) málo užív. (Chil): roztrhaný, rozervaný; ► o člověku, nebo věci; (DA).

humanidades, f. (1) (Chil): středoškolské vzdělání; (DA).

humar, tr. (1) venk. (Guat, Hond, Salv): kouřit cigarety; ■ Var.: *jumar*; (DA).

humear, intr. (1) lid. (Bol): soustředěně pracovat, splňovat úkoly; (DA).

humero, m. (1) (Portor, Kol, Ven): kouř, dým; (2) (Nik, Kost): plechová mísa s řevavým uhlím; ► používaná včelaři na rozeznání včel; (3) venk. (Kost): dřevěná konstrukce visící ze stropu kuchyně; ► slouží na vysušování nebo skladování potravin; (4) (Hond): ospalý, líný voják; (DA).

huminta, f. (← aim. a keč. *humint'a*, *jumint'a*) (1) (Per, Bol, Arg): kreolské jídlo; viz též: *humita*; (DA).

humintero, -ra, m/f. (1) (Bol): prodavač jídla huminta; viz též: *huminta*; (2) (Bol): člověk, kt. oblibuje jídlo huminta; viz též: *huminta*; (DA).

humiro, m. (1) (Per): slonovník (*Phytelephas spp.*); ► druh nízké palmy s velice hustě zarostlou korunou; (DA).

humisha, f. (1) (Per): palma nebo jiný strom využívaný při náboženských oslavách a karnevalech; ► je zdobený mincemi, láhvemi, chlebem a po tanci kolem něj se strhne; (DA).

humita, f.(← aim. a keč. *jumint'a*) (1) (Ekv): jídlo; ► z hladké mouky, vajec, másla, vepřového sádla, strouhaného sýra, soli a prášku do pečiva, vaří se v parní lázni a podává se zabalený v kukuřičných listech; ■ Syn.: *choclotanda*; (DA).

choclotanda, f. (1) (Ekv): jídlo; viz: *humita*; (DA).

humor, m. (1) málo užív., lid. (Kol, Per, Par): tělesný zápach; ► zvláště velice silný a intenzivní; (DA).

hundido, -da, adj. (1) (Hond, Bol): uvězněný, odsouzený; ► o člověku, kt. je ve vězení za nějaký přestupek; (2) (Dom): zničený, vyčerpaný; ► o člověku; (DA).

hundimiento, m. (1) (Salv, Kost): smeč; ► v basketbale; (DA).

húngaro, -ra, adj/subst. (1) (Guat, Hond, Salv, Nik): cikán, osoba romského původu; (DA).

hurgar, tr. (1) ~ **el avispero**, lid. (Bol, Par): načít citlivou tému; ► kt. vede k hádkám a neshodám; (2) ~ **el macho con vara corta** (Hond): trvat na něčem, co nakonec uškodí; ► i když to bylo míněné dobře; (3) ~ **la mula con vara corta** (Hond): příliš riskovat; ► při dělení něčeho; (4) **si me hurgan, respingo**, lid. (Portor): kdo hledá, najde; ► konkrétně když se někdo hledá, určitě se najde; (DA).

hurgonear, tr. (← *hurgar*)(1) (Hond, Sakv, Bol): vrtat, šťourat, dloubat; (DA).

hurón, m. (1) (Nik, Kol, Ekv): grizon velký (*Galictis vittata*); ► savec, 55 cm dlouhý, s podlouhlým ohybným tělem, s malou hlavou a krátkýma nohama, s čumákem, tváří a hrudí černé barvy a s bílým pruhem podél celého těla; ■ Syn.: *grisón*; (2) (Salv): šéf zlodějů; (DA).

grisón, m. (1) (Kol): grizon velký (*Galictis vittata*); viz: *hurón*; (DA).

huroncito, m. (1) (Arg, Urug): grizon patagonský (*Lyncodon patagonicus*); ► masožravý savec, 40 cm vysoký, s bělavou srstí poškrvněnou tmavšími chloupky a bílým pásem podél celých zad; (DA).

hutía, f. (1) (Hond): hutia ostrovní (*Geocapromys thoracatus*); ► hlodavec velikosti králíka, s velkou hlavou a malýma nevyčnívajícíma ušima, s mohutným a krátkým krkem, krátkýma nohama a ocasem, šedo-hnědé barvy; ■ Var.: *jutía*; (DA).

huyuyo, m. (1) (Kub): kachnička karolínská (*Aix sponsa*); ► pták s prsty opatřenými plavací blanou, 50 cm dlouhá, se zářivě zeleným, bílým a purpurovým peřím a tmavými křídly; ■ Syn.: *carraco*; (DA).

carraco, m. (1) (Kost): kachnička karolínská (*Aix sponsa*); viz: *huyuyo*; (DA).

huyuyo, -ya, adj. (1) (Kub): nesympatický; ► o člověku; viz: *jíbaro*; (DA).

huyuyú!, citosl. (1) (Salv): hej!; ► zvolání o pozornost nebo na výstrahu; (DA).

I

- iajababico**, m. (← Antily) (1) (Portor): keř (*Erithalis fruticosa*); ► 8 m vysoký, s malými, bílými květy a fialovými plody, kt. mají stavící a diuretickou hodnotu; ■ Var.: *jayajabico*; (DA).
- ibapoy**, m. (1) (Arg, Urug): druh fíkovníku; ► strom, až 40 m vysoký; (DA).
- ibes**, m. (1) (jvMex): semínka fazolí; (DA).
- ibará**, m. (1) ~ **-pepé**¹ (svArg): strom; viz též: *alecrín*; (2) ~ **- pepé**² (svArg): dřevo stromu *ibirá-pepé*; ► tvrdé a načervenalé, využívá se ve stolařství; (3) ~ **-pitá**¹ (Arg, Urug): strom (*Peltophorum dubium*); ► 30 m vysoký, se složenými listy a žlutými květy, obvykle se používá jako výzdoba, například parků; ■ Var.: *ibirá-puitá*; ■ Syn.: *cañafistula*, *pacay*; (4) ~ **-pitá**² (Arg, Urug): dřevo stromu *ibirá-pitá*; ► tvrdé a těžké, využívá se ve stolařství; ■ Var.: *ibirá-puitá*; (5) ~ **-puitá** (svArg): strom, viz: *ibirá-pitá*; (6) (svArg): dřevo, viz: *ibirá-pitá*; (7) ~ **-verá** (szArg): sapan černoplodý (*Caesalpinia paraguariensis*), viz: *guayacán*; (8) (szArg): dřevo, viz: *guayacán*; (DA).
- cañafistula**, f. (1) (Arg): strom (*Peltophorum dubium*); viz: *ibará-pitá*; (DA).
- pacay**, m. (1) (Bol): strom (*Peltophorum dubium*); viz: *ibará-pitá*; (DA).
- icaco**, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, szKost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven): zlatoplod slívový (*Chrysobalanus icaco*); ► strom, 5 m vysoký, s jednoduchými a pevnými listy, oválného tvaru a tmavozelené barvy, s bílými květy a peckovitými plody; ■ Var.: *hicaco*, *jicaco*; (2) (Mex, Hond, Salv, Nik, szKost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven): plod zlatoplodu slívového; ► kulatý, rudé, fialové nebo bělavé barvy se šťavnatou slupkou, z které se připravují sladkosti; ■ Var.: *hicaco*, *jicaco*; (3) (szArg): pták; viz: *afrechero*; (4) **a por los ~s** (Nik): mimo realitu; (DA).
- icancho**, m. (1) (szArg): pták, viz: *afrechero*; ■ Var.: *incancho*; (DA).
- icaquillo**, m. (1) (Portor): keř (*Hirtella rugosa*); ► 6 m vysoký, s hladkou a šedou kůrou, s oválnými zelenými listy, červenavými květy a peckovitým plodem, jeho dřevo se využívá na truhlářské práce; ■ Var.: *hicaquillo*, *jicaquillo*; ■ Syn.: *juanilla*; (2) (Portor): plod keře *icancho* (*Hirtella rugosa*); ► chlupatý, kaštanové barvy, se šťavnatou dužinou bez chuti; ■ Var.: *hicaquillo*, *jicaquillo*; ■ Syn.: *juanilla*; (DA).
- juanilla**, f. (1) (Portor): keř (*Hirtella rugosa*); viz: *icaquillo*; (DA).
- icaquito**, m. (1) (Hond, Salv): keř (*Lantana urticifolia*); ► 3 m vysoký, s hlubokým kořenem, dřevnatým a trnitým stonkem, zvenku rudými a zevnitř žlutými květy a se šťavnatým a masitým plodem tmavomodré barvy; (DA).
- icarar**, tr. (1) venk. (výchPer): magické zaklínání předmětu čarodějem, který pak má sloužit jako amulet proti uřknutí; ■ Var.: *icarear*; (DA).
- icarear**, tr. (1) (výchPer): viz: *icarar*; (DA).
- icaro**, m. (1) venk. (výchPer): ceremonie, při které čaroděj magicky ovlivňuje druhou osobu, kterou chce ochránit od zla; (2) venk. (výchPer): magický zpěv; ► při určitých rituálech a ceremoniích, který slouží na navázání kontaktu s duchy; (DA).
- ícaro**, m. (1) (Ven): obdélníkový padák; ► slouží ke kontrolovanému sestupu ze svahu, srázu; (DA).
- iche**, adj/subst. (1) (jvMex): dvojče; (DA).
- ichíntal**, m. (1) (Guat): jedlý kořen rostliny *güisquil*; (DA).
- ichivil**, m. (1) (szArg): keř (*Vassobia brevifolia*); ► 2 m vysoký, se střídavými listy, fialovými květy a kulatou, červenou bobulí jako plodem; ■ Var.: *ischivil*; ■ Syn.: *pucancho*; (DA).
- pucancho**, m. (1) (szArg): keř (*Vassobia brevifolia*); viz: *ichivil*; (DA).
- icho**, m. (← keř. *ichu*) (1) málo užív. (Arg, Per, Bol): viz: *ichu*; (DA).
- ichu**, m. (1) (Per, Bol, sevChil, szArg): rostlina (*Stipa ichu*); ► s jemnými, ale tvrdými listy, které se používají na pokrytí střech obydlí a na krmení dobytka; ■ Var.: *icho*; ■ Syn.: *iro*, *iru*; (DA).
- iro**, m. (1) (szArg): rostlina (*Stipa ichu*); viz: *ichu*; (DA).
- iru**, m. (1) (szArg): rostlina (*Stipa ichu*); viz: *ichu*; (DA).
- icohueyo**, m. (1) (Mex): rostlina (*Govenia liliaceae*); ► 60 cm vysoká, s postranními, elipsovými listy a bílými květy s fialovými čárkami, které mají dekorativní použití; (DA).
- icotea**, f. (1) (Hond, Salv, Par, Dom, Kol, Ven): želva, viz: *jicotea*; (DA).
- icsofactamente**, adv. (1) málo užív. (Salv, Dom): ihned; (DA).
- ida**, f. (1) (xxx): xxx; ► xxx; (2) (xxx): xxx; ► xxx; (DA).

identificación, f. (1) (Kub): náramek, řetízek se jménem; (DA).

ideoso, -sa, adj/subst. (1) (Mex, Bol, Arg): nápaditý; ► o člověku s dobrými, extravagantními nápady; (2) lid. (Chil): náladový, rozsmávaný; ► o člověku s nestálými náladami; (DA).

idiay (← y de ahí) (1) ¿ ~ ?¹ (Nik, Kost, Ekv): no tak! pokračuj!; ► při vybízení řečníka, aby pokračoval v tom, co říkal; (2) ¿ ~ ?² (Guat, Nik, Kost): tak co?, jak to jde?; ► pozdrav; viz též: *diay*; (DA).

idioma, m. (1) ~ **nacional**, málo užív. (Dom, Ekv, Salv, Nik): úřední jazyk španělština, španělština jako předmět ve škole; (2) **callarse en siete ~ s**, lid. (Bol): ignorovat, nezapojoovat se do rozhovoru; (DA).

ido, -da, adj. (1) (Mex, Portor, Bol): zdrogovaný; (DA).

iglesiar, intr. (1) venk. (Nik): chodit často do kostela; (DA).

igual, adv. (1) **a la ~** (Chil): přesně to samé; ■ Var.: *a las iguales*; (2) **a las ~ es** (Chil): viz: *a la igual*; (DA).

igualar, tr. (1) (Mex, Chil): smíchat dvě barvy; ► aby se dosáhla třetí, která byla předurčena; (DA).

igualitico, adv. (1) lid. (Kost, Dom): stejným způsobem; (DA).

igualitico, -ca, adj. (1) lid. (Kost, Kub, Dom, Kol): identický, úplně stejný; ► o člověku nebo věci; (DA).

igualitito, -ta, adj. (1) lid. (Mex, Nik, Ekv, Bol, Par): identický, úplně stejný; (DA).

iguanear, intr. (1) (Salv): lovit leguány; ■ Var.: *iguaniar*; (2) (Salv): schovávat se; (DA).

iguaraya, f. (1) (Ven): sloupovitý kaktus (*Lemaireocereus griseus*); ► 8 m vysoký, se šedavými trny, s růžovými květy a s plodem, který má jedlou slupku; ■ Syn.: *yaguaraha, yaguarai*; (DA).

yaguaraha, f. (1) (Ven): sloupovitý kaktus (*Lemaireocereus griseus*); viz: *iguaraya*; (DA).

yaguarai, f. (1) (Ven): sloupovitý kaktus (*Lemaireocereus griseus*); viz: *iguaraya*; (DA).

iguasa, f. (1) (Kol): husička (*Dendrocygna spp.*); ► vodný pták s prsty opatřenými plavací blanou, tmavošedé barvy, s barevnými nohama a zobákem podobným kachně; ■ Syn.: *pato bichichi, pato siriri*; (DA).

pato, m. (1) ~ **bichichi** (jižBol): husička (*Dendrocygna spp.*); viz: *iguasa*; (DA).

pato, m. (1) ~ **siriri** (Arg, Urug): husička (*Dendrocygna spp.*); viz: *iguasa*; (DA).

iguashte, m. (1) (Guat): omáčka, viz: *aiguaste*; (DA).

iguazo, -za, m/f. (1) lid. (Kol): člověk bez vkusu; (DA).

ija! (1) (Dom): jupí!; ► vyjadřuje radost a spokojenost; (DA).

ijar, m/f. (1) venk. (Arg): tvrdá kůže; ► většinou hovězí, kt. slouží na zakrytí nákladu, těla nebo jako přehoz; ■ Var.: *hijar*; (2) venk., lid. (Portor): vulva, lůno; (DA).

ijí! (1) lid. (sevKol): absolutně ne!; ► vyjadřuje energickou negaci; (DA).

ilamo, m. (← nah. *ilamazapotl*; *ilama* "stará" a *zapotl* "druh dýně") (1) (Mex, Guat): láhevnik různolistý (*Annona diversifolia*); ► malý strom, max. 4 m vysoký, s jednoduchými listy, individuálními květy tmavorudé nebo žluté barvy a s jedlým a velice chutným plodem; ■ Syn.: *papausa*; (2) (Mex, Guat): plod stromu *ilamo*; ■ Var.: *ilama*; (DA).

papausa, f. (1) (Mex): láhevnik různolistý (*Annona diversifolia*); viz: *ilamo*; (DA).

ilan, m. (1) ~ ~¹ (Dom, Portor, Chil): kananga vonná (*Cananga odorata*); ► strom, 15 m vysoký, s jednoduchými listy, s malými květy v trsech a s bobulovitými plody; ■ Var.: *ilán ilán, llang llang*; ■ Syn.: *cananga*; (2) ~ ~² (Dom, Portor): květ stromu *ilan ilan*; ► zelené barvy s velice intenzivní vůní; (DA).

cananga, f. (1) (Pan, Dom): kananga vonná (*Cananga odorata*); viz: *ilan*; (DA).

ilán, m. (1) (Kost): strom, viz: *ilan ilan*; (DA).

ilé, m. (1) (Kub): dům, domov; ► v afrokubánských náboženstvích; (DA).

ilícito, m. (1) (Mex, Hond, Nik, Kost, Pan, Kol, Ven, Ekv, Per, Chil, Par, Arg, Urug): trestný čin, zločin; (DA).

illa, f. (← keč., aim.) (1) venk. (Per, Bol, szArg): amulet, který zaručuje plodnost dobytka a který se v chrámech obětuje; ► lidová tradice; (DA).

illapaco, -ca, m/f. (← keč., aim.) (1) venk. (Per): zručný střelec; (DA).

ilonel, f. (← may.) (1) (Guat): porodní bába, porodní asistentka; (DA).

ilusión, f. (1) (Salv): pěna na šťávě z cukrové třtiny; (2) (Salv): cukrová vata; (3) (Salv): sladké pečivo; ► obdélníkového tvaru, s karamelizovaným cukrem; (4) (Chil): snubní prstýnky, obroučky;

(5) (Chil): rostlina (*Moscharia pinnatifida*); ► 1 m vysoká, vzpřímená, rozvětvená, s různými tvary listů, s množstvím bílých kvítků a s plodem ve tvaru nažky; (6) ~ **haitiana** (Dom): viz: *xiaxiu*; (DA).

imagen, f. (1) ~ **en bulto** (Hond, Bol): svatá soška; (DA).

imagería, f. (1) (Kub, Dom, Chil, Par): velká představivost; (DA).

imbancable, adj. (1) lid. (Par, Arg, Urug): nesnesitelný; ► o člověku nebo situaci; (DA).

imeca, f. (1) (Mex): jednotka měření znečištění ovzduší; (DA).

imeil, m. (← angl. *e-mail*) (1) (US, Hond, Dom, Kol, Par): elektronická pošta; (DA).

imilla, f. (1) málo užív. (Per, Bol, szArg, sevChil): brambora; ► rostlina a hlíza; (DA).

impago, -ga, adj. (1) lid. (Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): pohledávka; ► účet, faktura nebo dluh, které ještě nebyly zaplacený; (DA).

impasable, adj. (1) (Mex, Guat, Salv, Dom, Ven, Bol): nepřijatelná, neakceptovatelná; ► o situaci nebo chování se; (2) (Mex, Guat, Bol, Par): nesnesitelný, nezvládnutelný; ► o situaci; (3) lid. (Hond, Salv, Nik, Ven, Per, Bol, Urug): nechutný; ► o jídle nebo nápoji; (4) lid., málo užív. (Kub, Dom, Per, Bol, Urug): nesympatický, nepříjemný; ► o člověku s kterým se těžko vychází; (5) lid., venk. (Hond, Salv, Nik, Kost, Par, Kub): neprůjezdný, nepřechodný; ► o místě; (DA).

impase, m. (1) málo užív. (Salv, Dom, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Urug): viz: *impasse*; (DA).

impasse, m. (← fr.) (1) (Salv, Dom, Per, Urug): mrtvý bod; ■ Var.: *impase*; (DA).

impavidez, f. (1) (Mex): překvapení; (DA).

impávido, -da, adj. (1) (Mex): překvapený; ► o člověku; (DA).

imperfectada, f. (1) lid. (Kub): drzost; ► nevhodné, netolerovatelné chování; (2) (Kub): otrava, tíže; (DA).

imperfecto, -ta, adj. (1) lid. (Kub): drzý, nevychovaný; ► o člověku, který se chová neslušně a nevhodně; (2) (Kub): otravný; ► o člověku; (DA).

imperio, m. (1) lid. (Salv, Bol, Urug): Spojené státy Americké; (2) **gozar un ~**, lid. (Ven): užívat si; (DA).

implicancia, f. (1) lid. (Nik, Pan, Kub, Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): následek, důsledek; (2) (Chil, Urug): právní nebo morální neschopnost vynášet rozsudky; ► xxx; (DA).

imponchable, adj. (← angl. *in a to puncture*) (1) (Hond, Nik): těžko propíchnutelný; ► o pneumatice; (DA).

imponedor, -ra, m/f. (1) (Guat): krotitel koní; (DA).

imponencia, f. (1) (Pan, Kol, Ven, Bol, Dom, Ekv, Per, Par, Arg, Urug): vznešenost, důstojnost; (2) (Guat, Kol): arogance, nadustost; (DA).

cacahuete, m. (1) **importar un ~¹**, lid. (Mex, Hond, Nik): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; (2) **importar un ~²** (Mex, Hond, Nik): netrápit se něčím, co se nás týká; (3) **importar un ~³**, lid. (Mex): nepokládat něco nebo někoho za důležitého; (4) **importar un ~⁴**, lid. (Mex): nevidět v něčem překážky, nepřijemnosti; (DA).

cachiflón, m. (1) **importar un ~** (Hond, Nik): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

chorizo, m. (1) **importar un ~**, lid. (Kol): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

cinco, adj. (1) **importar un ~**, lid. (Kol): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

corno, m. (1) **importar un ~** (Bol, Par, Arg, Urug): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

cuesco, m. (1) **importar un ~** (Chil): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

cuete, m. (1) **importar un ~** (Chil): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

culo, m. (1) **importar un ~**, vulg. (Dom, Kol, Bol): srát na něco, někoho; ► nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

maní, m. (1) **importar un ~**, (Chil): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

callampa, f. (1) **importar una ~**, (Chil): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuete*; (DA).

pinga, f. (1) **importar una** ~ , vulg. (Kub): srát na něco, někoho; ► nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuate*; (DA).

pitajaya, f. (1) **importar una** ~ , lid. (výchBol): nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuate*; (DA).

papa, f. (1) **no importar una** ~ (Portor): xxx; nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuate*; (DA).

mojón, m. (1) **importar todo un ~ de puta**, vulg. (Portor): srát na něco, někoho; ► nepřikládat někomu nebo něčemu význam; viz též: *importar un cacahuate*; (DA).

imposible, m. (1) (Mex): čokoládovo-pudingový dort; (DA).

impredictible, adj. (← angl. *unpredictable*) (1) lid. (Bol, Par, Ekv): nevypočitatelný; (DA).

impreparación, f. (1) málo užív. (Mex, Dom, Ekv): nezpůsobilost, nepřipravenost; (DA).

impreparado, -da, adj/subst. (1) (Mex, Dom): nezpůsobilý, nepřipravený; (DA).

impresionador, -ra, adj/subst. (1) lid. (Kost): domýšlivý, chlubitivý; ► o člověku; (DA).

imprevisivo, -va, adj. (1) (Mex): nepředvídavý; ► o člověku; (DA).

imprimante, m. (1) (Per): základová barva na stěny nebo střechy; (DA).

imprimir, tr. (1) (Kol, Per): zaasfaltovat cestu; ► za účelem předejít prachu a erozi; (DA).

improbación, f. (1) lid. (Hond): odmítnutí, zavržení; (DA).

in, adv. (← angl.) (1) ~ **between** (US, Portor): více méně, plus minus; (DA).

inambú, m. (1) (Par, svArg): tinama inambu (*Rhynchotus rufescens*); ► pták, 40 cm dlouhý, hnědé až růžové barvy, má krátké křídla a ocas; ■ Syn.: *huaipo*, *inambú guazú*, *martineta*; (2) ~ **guazú** (Par, svArg): viz: *inambú*; (3) ~ **montaraz** (sevArg): tinama pokřovní (*Nothoprocta cinerascens*); ► pták s tmavým peřím, s bílými skvrnami na hrudi a šedým zobákem a nohami; (4) ~ **silbón** (Arg): tinama andská (*Nothoprocta pentlandii*); ► pták se žlutýma nohama a zobákem, kt. je křivější než zobák *inambu montaraz*; (DA).

huaipo, m. (1) (szArg): tinama inambu (*Rhynchotus rufescens*); viz: *inambú*; (DA).

martineta, f. (1) (Par, Urug): tinama inambu (*Rhynchotus rufescens*); viz: *inambú*; (DA).

inamé, m. (1) (Mex): viz: *inanué*; (DA).

inanué, m. (1) (Mex): strom (*Elaphrium aloexylon*); ► 10 m vysoký, s červenošedou kůrou, střídavými listy a bělavými květy, s kulatým, rudým plodem; má žluté a aromatické dřevo, z kterého se lisuje olej ceněný v parfumerii; ■ Var.: *inamé*; (DA).

inatrapable, adv. (1) (Nik, Kub, Dom): viz: *imparable*; (DA).

inayuga, f. (1) (Per): palma (*Attalea maripa*); ► 30 m vysoká, s velkými plody hnědé nebo žluté barvy; (DA).

inbebe, adj. (1) (Salv): abstinující; ► o člověku, který nepije alkohol; (DA).

incaparina, f. (← INCAP, *Instituto de Nutrición de Centroamérica y Panamá* a "mouka") (1) (Guat, Salv): hustý nápoj; ► připravený z kukuřičné mouky a sóje, který se pije jako výživový doplněk; (DA).

incati, m. (1) (svPer): škumpa ořešákolistá (*Rhus juglandifolia*); ► keř s listy složenými z 11 až 15 lístků, které při kontaktu s kůží vyvolávají svědění a podráždění; (DA).

incayuyo, m. (1) (Arg): vonný keř (*Lippia integrifolia*); ► 1 m vysoký, s opadavým listím jasně zelené barvy a s bílými květy, má uklidňující vlastnosti; ■ Syn.: *té del inca*; (DA).

té, m. (1) ~ **el inca** (szArg): vonný keř (*Lippia integrifolia*); viz: *incayuyo*; (DA).

incensariar, tr. (1) (Guat): vykouřit, provonět místnost kadidlem; (DA).

inchicapi, m. (1) (výchPer): polívka; ► z kousků kuřecího masa, arašídů a jiných ingrediencí; (DA).

inchicucho, m. (1) (výchPer): krém; ► z kukuřičné mouky, arašídů, papriky a jiných ingrediencí; (DA).

inciense, m. (1) (Arg): strom (*Myrocarpus frondosus*); ► 25 m vysoký, s řídkou korunou a malými zelenožlutými květy v trsech; (2) (Arg): voňavé dřevo stromu *inciense*; ► většinou kaštanové barvy, oceňované v truhlářství; (DA).

incinerar(se), tr/intr. (1) tr., málo užív., lid. (Agr, Urug): způsobit, aby se někdo styděl; (2) intr., málo užív., lid. (Arg, Urug): zesměšnit se; (3) intr., málo užív., lid. (Arg): ztratit prestiž; (4) tr. (Kub): odhalit někoho; ► záměrně nebo náhodou; (DA).

includible, adj. (1) (Nik, Ven, Ekv, Bol, Chil Par, Arg, Urug): neodvolatelný, nezrušitelný; ► o věci; (2) (Hond, Salv, Nik, Kost, Kub, Par, Urug): zásadový; ► o člověku, který dodržuje svoje principy a názory; (DA).

inclusive, předl. (1) lid. (Mex, Salv, Kost, Dom, Ekv, Bol, Par, Chil): dokonce, včetně; (DA).

incóbrito, adj. (1) lid. (zápVen): chudý; ► o člověku bez peněz; (DA).

income, m. (← angl.) (1) (US): plat; (DA).

incómoda, adj. (1) venk. (Nik): těhotná; (DA).

incomodamiento, m. (1) (Kub): soužení, trápení, starost; (DA).

incomodarse, intr. (1) venk. (Hond): vystrašit koně něčím; (DA).

incomprensible, adj/subst. (1) (Dom, zápBol, Par): netolerantní, neempatický; (DA).

inconsulto, -ta, adj. (1) (Hond, Kost, Pan, Kub, Dom, Ven, Ekv, Bol, Arg, Chil, Par, Urug): nezkonultovaný, neprobraný; ► o rozhodnutí, řešení, které se udělalo bez předešlé konzultace; (DA).

incumbente, m/f. (1) (Dom, Portor): státní zaměstnanec; ► na důležité, vysoké pozici; (DA).

incumplido, -da, adj/subst. (1) (Mex, Nik, Kost, Kol, Ven, Bol): nezodpovědný, falešný; ► o člověku, který neplní to, co slíbí a neplní si povinnosti; (DA).

incundia, f. (1) (Salv): červ, slimák; viz: *babosa*; (DA).

incuña, f. (1) venk. (Per): malý obrus, dečka; ► z plátna nebo vlny, který se používá jako kapsa na jídlo, batoh; viz též: *chuspa, chacchar*; (DA).

incursión, f. (1) (Dom, Portor): zásah, akce; ► hromadná akce policejního sboru; (DA).

incursionar, intr. (1) (Hond, Nik, Dom, Portor, Pan, Kol, Ven, Ekv, Bol, Kub): udělat něco nezvyklého; (DA).

indagar, tr. (1) (Dom, Par): podrobit někoho výslechu; ► hlavně na policejní stanici; (2) lid. (Portor): vtípkovat; viz: *bachatear*; (DA).

indano, m. (1) (Per): viz: *yuco*; (2) (Per): plod stromu *indano, yuco*; (DA).

indecar, tr. (← angl. *deck*) (1) (Portor): chemicky připravit drogu; (DA).

independista, adj/subst. (1) (Ekv): člen hnutí za nezávislost, osvobozenického hnutí; (2) (Ekv): vztahující se k hnutí za nezávislost; (DA).

indescubrible, adj. (1) vulg. (Kol, Par): nenalezitelný; (DA).

indespintable, adj. (1) málo užív. (Chil): předvídatelný; ► o člověku, který se vždy přesně chová a odpovídá svému charakteru; (DA).

indiaco, -ca, adj/subst. (1) (Bol, sevChil, jižPer): indián, mestic; ► s charakteristickými, nepopíratelnými rasovými znaky; (2) lid. (zápBol): původní obyvatel Bolívie, domorodec; (3) lid. (zápBol): indiánský vesničan; ► většinou nosič zavazadel, který emigruje z vesnice do města; (DA).

indiada, f. (1) (Mex, Guat, Nik, Bol): vesničané; ► skupina lidí, kteří se chovají neotesaně, mají vesnické způsoby; (2) (Mex, Guat): skupina lidí, kteří jsou lehce zmanipulovatelní; (3) lid. (Kol): námaha, dřina; (4) lid. (Arg, Uurg): křiklouni; ► skupina lidí, zvláště dětí, kteří strašně křičí; (5) (Salv, Nik, Kost): indiánské obydlí; (6) lid. (Chil): výbuch, záchvat; ► nahněvaný, cholerický výstup; (DA).

indiamenta, f. (1) (Kol): chudáci, bídníci; ► skupina lidí z nejnižší sociální třídy; (DA).

indicativo, m. (1) (Kol, Par): telefonický kód; ► číslo, před telefonním číslem, které určuje volanou zemi, nebo region; (DA).

indierío, m. (1) (Guat, Nik, Kol): skupina indiánů; ■ Var.: *indiniero*; (DA).

indigenizar, tr. (1) (Mex, Hond, Salv, Bol): naučit se způsobům a formám indiánského života; ► zvláště u mesticů a míšenců; (DA).

indigestión, m. (1) (Dom, Portor): úplavice; ► střevní infekce; (DA).

indigesto, -ta, adj. (1) (Guat, Salv): indiánský; ► o člověku; (DA).

indilgue, m. (1) (Salv): tretka, zbytečnost, roah; ► stará, nepoužitelná věc; (2) (Salv): cetka; ► bezcenné osobní předměty; (DA).

indio, m. (1) (Kol): jídlo; ► mleté maso, rýže, vejce a jiné ingredience, které se vaří zabalené v zelných listech; (2) (Portor): keř; viz: *piragua*; (3) ~ **en tierra**¹, lid. (výchBol): spadlý jako hruška; ► o člověku, který náhle spadl; (4) ~ **en tierra**², lid. (výchBol): spící jako dudek; ► o člověku, který byl tak opilý až usnul; (5) **a lo** ~ , lid. (výchBol, Par, Urug): hrubě, drsně; (6) **el** ~¹, lid. (Ekv, Chil): hněv, vztek, zlost; (7) **el** ~¹, lid. (Kub): Slunce; (8) ~ **desnudo** (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Portor): strom, viz: *chacaj*; (9) ~ **en cuera** (Pan): strom, viz: *chacaj*; (10) ~ **pelado** (Kost, Pan):

strom, viz: *chacaj*; (11) ~ **viejo** (Nik): dušený pokrm; ► s kukuřičným těstem, masem a kořením; (12) ~ **comido**, ~ **al camino** (Hond, Salv): o člověku, který vzal do zaječích, vzal nohy na ramena, vypařil se; ► když někdo z nenadání a bez rozloučení odejde; ■ Syn.: *indio comido puesto al camino*; (13) ~ **comido** ~ **ido**, lid. (Ekv): když někdo drže odejde z oslavy hned po tom, jak se nají; (14) ~ **comido puesto al camino** (Guat, Hond, Salv, Nik, Kost): viz: *indio comido*, *indio al camino*; (15) ~ **que respinga, chimadura tiene** (Hond): potrefená husa se vždycky ozve; (16) **no tiene la culpa el ~, sino el que lo hace su compadre** (Mex, Hond): vinu nese ten, kdo aktivitu schválil, ne ten kdo udělal chybu; (17) **un ~ menos, una tortilla más¹** (Salv, Nik): mrtvý indián, dobrý indián; (18) **un ~ menos, una tortilla más²**, lid. (Salv): když nepřijde, tím víc pro nás zbude; (DA).

indio, -dia, adj/subst. (1) adj/subst., lid. (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan, Kol, Ekv, Per, Bol, Chil, Par): nevzdělanec, ignorant; ► o člověku se zlým vkusem a způsoby; (2) adj/subst. (Salv, Par): hloupý, paličatý; ► o člověku; (3) m/f., lid. (Kost): samotář; ► stydlivý, plachý člověk; (4) adj. (Kol, Ven): rovné; ► o vlasech; (5) adj. (Kub, Dom, Portor): snědý člověk, mulat s rovnými vlasy; (6) adj. (Dom): snědý, tmavý; ► o barvě pleti; (7) adj/subst. (Dom): mulat; ► o člověku, kterého rodiče jsou jeden bílé a druhý tmavé rasy; (8) adj., venk. (Kub, Portor): kohout nebo slepice s červeným peřím a černou hrudí; (9) adj., venk. (Portor): kůň nebo kobyla s různobarevnou srstí; (10) adj/subst. (Hond, Salv): místní (pokud jde o zemi); ► o rostlině, plodu, domácím zvířeti; (11) adj/subst. (Hond): malý, nekvalitní; ► o hovězím dobytku, koni, rostlině nebo plodu; (12) adj/subst. (Hond, Salv): krajan; (13) m/f. (Bol): muž, žena; (14) adj/subst. (Dom): naivka, naivní člověk; ► o někom, kdo se nechá lehce oklamat a zmanipulovat; (15) ~ **chele** (Salv): běloch s mestickými rysy; (16) ~ **con levita**, lid. (Kub): osoba s nízkou inteligencí, nevzdělanec; (17) ~ **pata rajada** (Mex, Guat, Hond, Nik, Bol): vesničan; ► hlavně indiánské nebo mestické rasy; (18) ~ **reculón** (Hond): opilec; (DA).

indique, m. (1) (Salv): úplatek; (2) (Salv): naznačení, návrh; (DA).

indiscutible, adj. (1) (Kub, Dom, Portor): nezadržitelný; (DA).

individual, m. (1) (Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kol, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg): malý látkový nebo plastový obrus; ► který se dává pod talíře, aby se ochránil stůl; (DA).

indubitable, m. (1) (Mex): dokument; ► s autentickým, ručním podpisem; (DA).

industria, f. (1) ~ **automotriz** (Mex, Salv, Dom, Kol, Ekv, Bol, Chil, Urug): automobilový průmysl; (2) ~ **sin chimeneas** (Kub, Dom, Bol, Chil, Urug): turistický sektor; (DA).

inintendible, adj. (1) lid., venk. (Hond, Salv, Nik, Kub, Dom, Kol, Ekv, Bol, Chil, Par): nesrozumitelný; ► o textu; (2) venk. (Hond, Salv): nesrozumitelný, nepochopitelný; ► o člověku; (DA).

inexequible, adj. (1) (Kol, Ekv, Urug): nesplnitelný; ► o zákoně, který se nedá dodržet; (DA).

infaltable, adj. (1) (Hond, Salv, Nik, Dom, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Urug): nepostradatelný; ► o člověku, který nemůže chybět; (2) lid. (Hond, Salv, Nik, Per, Bol, Chil, Par, Urug): odpovědný, dodržující domluvu, závazky; (DA).

infame, m. (1) lid. (Bol): alkoholický nápoj; ► z pálenky s vodou, nebo limonádou; (DA).

infantería, f. (1) **a pura** ~¹ (Guat, Hond, Salv): pěšky; (2) **a pura** ~² (Hond): bez finančních prostředků; (DA).

infatuado, -da, adj. (1) (Mex): zamilovaný, posednutý; ► o chorobně zamilovaném člověku; (DA).

infernál, adj. (1) (Par, Urug): velkolepý, strhující; ► o úspěchu; (DA).

infiernillo, m. (1) lid. (Ekv): vězeňská cela; (DA).

infinito, -ta, adj. (1) venk. (zápNik): zapáchající; ► o člověku nebo věci; (DA).

inflado, -da, adj/subst. (1) lid. (Mex, Guat, Par, Chil): pedant, pyšný na svou vzdělanost; (DA).

inflar, tr/intr. (1) intr., lid. (Mex): opíjet se; ► pít alkoholické nápoje s cílem opít se; (2) tr. (Chil): věnovat pozornost; ► někomu, něčemu; (3) ~ **globos**, lid. (Kub): přehánět, odchylovat se od reality; (4) ~ **la red**, lid. (Bol, Chil): dát gól; ► ve fotbalu; (5) ~ **las guindas**, málo užív., vulg. (Arg, Urug): otravovat někoho, srát někoho; ■ Syn.: *inflar los quinotos*; (6) ~ **los quinotos**, málo užív., vulg. (Arg, Urug): viz: *inflar las guindas*; (7) ~ **se como jolote de pueblo** (Hond): předvádět se; ■ Syn.: *engreírse como un sapo*; (8) ~ **se (engreírse) como un sapo (xxx)**: předvádět se; (DA).

influencia, f. (1) lid. (Guat, Dom): chřipka; (DA).

influciado, -da, adj. (1) (Guat): nachlazený, nemocný; ► o člověku s chřipkou; (DA).

informar, tr. (1) (Nik, Dom, Par): ohlásit někoho autoritám; (DA).

infortunado, -da, adj. (1) (Hond, Par): mrtvý; (DA).

infracionar, tr/intr. (1) (Mex, Nik, Chil, Par, Arg, Ekv): dát pokutu; ► zvláště při porušení tranzitních pravidel; (2) (Chil, Par): porušit stanovenou normu; ► zvláště při tranzitech; (DA).

infume, adj. (1) (Salv): nekuřák; (DA).

inga, m. (1) (Per): inga jedlá (*Inga edulis*); ► strom, 15 m vysoký, s malým kmenem, bělavými květy a zeleným plodem v lusku, má velmi tvrdé a ceněné dřevo; ■ Syn.: *guaba forastera*; (DA).

guaba, f. (1) ~ **forastera** (Portor): inga jedlá (*Inga edulis*); viz: *inga*; (DA).

ingá, m. (1) (Par, Arg, Urug): strom; viz: *machetón*; (2) (Par, Arg, Urug): jedlý plod stromu *ingá*; (DA).

ingaina, f. (1) (výchPer): strom (*Roupala spp.*); ► 5 m vysoký, má oválné a věčně zelené listy, jeho dřevo bohaté na třísloviny je používáno v truhlářství a stolařství a jeho kořen na zastavení krvácení; (DA).

ingeniebrío, -ria, m/f. (1) (Mex): inženýr; (DA).

ingenio, m. (1) (Bol): obilný průmysl; ► kdy se pšenice nebo rýže ještě ve slupce balí na prodej; (2) (zápBol): poschodí, kde se zpracovávají minerály; ► v hornictví; (DA).

ingerida, f. (1) málo užív. (Ekv): přidání nové nitě ze stébla slámy do konstrukce; ► v rámci procesu tkaní slaměného klobouku *jipijapa*; (DA).

ingratitud, f. (1) (Guat, Dom, Par): krutost, zloba; (DA).

ingrato, -ta, adj. (1) (Guat, Kost, Dom, Par): krutý, zlý; ► o člověku; (DA).

ingredientes, m. (1) (Arg): jednohubky; ► malé občerstvení, které se podává k nápojům; (DA).

ingrimo, -ma, adj. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan, Dom, Kol, Ven, Ekv, Kost): sám, samotný; ► o člověku bez společnosti; (2) (Hond): prázdný; ► o místě nebo podniku, v kterém nejsou lidi; (3) ~ **y solo**¹, lid. (Mex, Guat, Ven): sám, opuštěný; ► o velmi opuštěném, samotném člověku bez společnosti; (4) ~ **y solo**², lid. (Ven): opuštěný; ► o člověku; (DA).

inguande, m. (1) (Mex): okecek stromkovitý (*Bocconia arborea*); ► strom, 8 m vysoký, s velmi popraskanou kůrou, s oválnými listy, s vícerymi květy v okvěti a se žlutým plodem v oválné tobolce, která obsahuje černé, lesknoucí se semínka; ■ Syn.: *jauque, mano de león, saúco*; (DA).

jauque, m. (1) (szMex): okecek stromkovitý (*Bocconia arborea*); viz: *inguande*; (DA).

mano, m. (1) ~ **de león** (Guat): okecek stromkovitý (*Bocconia arborea*); viz: *inguande*; (DA).

saúco, m. (1) (Mex): okecek stromkovitý (*Bocconia arborea*); viz: *inguande*; (DA).

inguirí, m. (1) (výchPer): zelený banán; (DA).

inhalador, m. (1) (Dom): trubka, dutá tyčinka; ► na inhalování drogy; (DA).

inicial, f. (1) (Nik, Dom, Kol, Ven, Per, Par): první splátka; ► při splácení něčeho, co se koupilo na splátky; (2) (Salv, Nik, Kub, Dom, Ven, Portor): první meta; ► v baseballu; (DA).

injerto, -ta, adj/subst. (1) lid., málo užív. (Per): potomek peruánských a východoasijských rodičů; (DA).

inleíble, adj. (1) (Hond): těžko čitelné; (2) (Hond): nudný; ► o psaném textu; (DA).

inmaterial, adj. (1) (Portor): nedůležitý; ► o úspěchu; (2) (Portor): nepodstatný, irelevantní; ► o úspěchu; (DA).

inmediatanismo, adv. (1) (Salv): hned, okamžitě; (DA).

inmediatismo, m. (1) (Salv, Kub, Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par, Chil): rychlý způsob myšlení a chování se; ► bez rozmyslu, berouc v potaz jenom poslední události; (DA).

inmetible, adj. (1) lid. (Kub): ošklivý; ► o člověku; viz též: *infumable*; (DA).

inmisión, f. (1) lid. (Ven): vměšování se, zasahování; (DA).

inmortal, m. (1) (Hond): pestrovka kulovitá (*Gomphrena globosa*); viz též: *siempreviva*; (2) venk. (Portor): sedmikráska; ► se žlutým prostředkem a bílými lupínky; (3) (Portor): pozlátko, kočičí zlato; viz též: *oropel*; (DA).

inmortalidad, f. (1) **la ~ del cangrejo**, lid. (Mex, Hond, Salv, Nik, Kub, Dom, Kol, Ekv, Bol, Chil, Arg, Urug): nesmrtelnost chrousta; (DA).

inmunda, adj. (1) **en la ~**, lid. (Kol): v zlé finanční situaci; (DA).

inmundo, m. (1) **el ~** (Hond): démon, ďábel; (DA).

inna, f. (1) (Pan): nápoj; ► z kvašeného cukru s praženou kukuřicí a kakaem; (DA).

innombrable, adj. (1) venk. (Dom): nespočetné; ► obrovské množství; (DA).

innudar, tr. (1) (Dom, Kost): zatopit; ► zaplnit místo vodou; (DA).

inoloro, -ra, adj. (1) (Nik, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Bol, Par): nearomatický; ► o věci bez vůně a zápachu; (DA).

inopla, m. (1) (Portor): extrémní chudoba, bída, nouze; (DA).

inrirí, m. (← Antily) (1) (Dom, Portor): datel portorický (*Melanerpes portoricensis*); ► pták, 15 cm dlouhý, zářivě černé barvy se šedočerveným trupem a silným černým zobákem; (DA).

insectario, m. (1) (Kol, Bol, Chil, Urug): sbírka hmyzu; (2) (Bol, Chil, Urug): krabička; ► s průsvitným víkem, kde se skladují sbírky hmyzu na studijní používání; (DA).

insertado, -da, adj/subst. (1) (Kub): praktikant, stážista; ► student, který je na stáži v konkrétní instituci, podniku; (DA).

insiforia, f. (1) lid. (Ven): bankrot, finanční krach; (DA).

insingable, adj. (1) vulg. (Kub): šeredný, odporný; ► o člověku postrádajícím fyzickou krásu; (DA).

insolación, f. (1) (Portor): izolace, oddělování; (DA).

insoria, f. (1) (Ven): nicotnost, malichernost; (DA).

instalación, f. (1) (Nik, Kost, Dom, Kol, Ven, Par): show s Vánočními světly; (2) (Kost, Dom, Kol, Per, Urug): slavnostní inaugurační akt; ► zvláště když jde o veřejnou instituci nebo osobu; (DA).

instancia, f. (1) **sekunda** ~ (Bol): opravný termín zkoušky; ► druhý pokus pro studenty, kteří nesplnili podmínky předcházející zkoušky; (DA).

institutano, -na, adj/subst. (1) (Chil): středoškolák; (DA).

institutero, -ra, adj/subst. (1) subst. (Guat): student, nebo bývalý student vzdělávacího centra *Instituto Nacional Cantral para Varones* v Guatemale; (2) adj. (Guat): vztahující se k *Instituto Nacional Cantral para Varones* v Guatemale; (DA).

institutor, -ra, adj/subst. (1) (Kol): profesor; (2) (Pan): student, nebo bývalý student školy *Instituto Nacional de Panamá*; (DA).

instructivo, m. (1) (Nik, Kost, Dom, Kol, Ekv, Per, výchBol, Chil, Par, Arg): skripta, manuál; (DA).

instrumento, m. (1) (Portor): nástroje potřebné na vpichávání drogy; (2) ~ **de aliento** (Mex): dechový hudební nástroj; (DA).

insuceso, m. (1) (Kol, Urug): smůla, neštěstí; ► skutek, událost; (DA).

insuficientado, adj/subst. (1) (Hond): propadlík; ► o žákovi základní školy, který neprošel testem, nebo propadl; (DA).

insulación, f. (← angl. *insulation*) (1) (US, Kost, Portor, Ekv, Per, Chil): izolace; ► proces na zabránění průniku zvláště hluku, tepla, zimy nebo elektřiny; (2) (US, Kost, Portor, Ekv, Per, Chil): izolace; ► izolační materiál, s kterým se izolace vykonává; (DA).

ínsulas, f. (1) venk. (Portor): zapadákov; ► velice vzdálené místo; viz též: *sínsoras*; (DA).

insulso, m. (1) (Kol): jídlo; ► kukuřiční koule upečená v peci a zabalená v banánových listech; (DA).

insultada, f. (1) lid. (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, zápBol, Par, Arg): nadávka, urážka; ■ Syn.: *insultadera, puteada*; (DA).

puteda, f. (1) (Salv): nadávka, urážka; viz též: *insultada*; (DA).

insultadera, f. (1) lid. (Kost, Dom, Ekv, Kol): nadávka, urážka; viz též: *insultada*; (DA).

insultarse, intr. (1) (Guat): přejíst se; (DA).

insulto, m. (1) (Ven): zranění, podráždění kůže; (2) (Guat): nevolnost; ► způsobená hlavně přejedením se; (DA).

insurgenta, f. (1) (Mex): vojačka, která bojuje za *Ejército Zapatista de Liberación Nacional*; (DA).

intangible, m. (1) (Pan): dílo, které je považované za duševní vlastnictví; (DA).

integrado, -da, adj. (1) (Kub): revoluční; ► o člověku kubánské národnosti, který se zúčastnil revolučních procesů na Kubě po roce 1959; (DA).

inteligenciar, tr/intr. (1) lid. (Chil): najít řešení, vyřešit; ► složitou situaci; (2) (Ekv): poučovat, vysvětlovat; (3) (Ekv): dozvědět se něco, o něčem; (DA).

inteligentonto, adj/subst. (1) lid. (Bol, Chil): hlupák, pošetilec; ► o člověku, který se snaží chovat inteligentně, ale vypadá při tom hloupě; (DA).

intempestivo, m. (1) (Hond): prd; (DA).

interconsulta, f. (1) (Mex, Salv, Kol, Bol): konzultace jednoho doktora s druhým; (2) (Bol, Chil, Par, Arg): střetnutí doktorů; ► za účelem konzultace pacientovi choroby; (DA).

interés, m. (1) **de ~ social** (Mex, Kost, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Bol, Par): ubytovna; ► domov pro sociálně slabší; (DA).

interiano, -na, adj/subst. (1) (Hond): vnitrozemský, vnitrozemčan; ► o člověku, který se narodil ve vnitrozemí krajiny; (2) adj. (Hond): vnitrozemský; ► vyjadřující vztah k vnitrozemí krajiny; (DA).

interinato, m. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): přechodnost, dočasnost; (2) (Mex, Salv, Pan, Kub, Portor, Kol, Ven, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): přechodná, dočasná pozice, úřad; (DA).

interior, m. (1) (Dom, Kol, Ekv): kalhotky; ► dámské spodní prádlo; (2) (Dom, Ven): slipy; (3) (Bol, Par, Urug): zbytek země; ► vzhledem k hlavnímu městu regionu; (4) (Pan, Kub): venkov; ► část země vzdálená od hlavního města a metropolitního regionu; (5) (Dom): část země mimo *Distrito Nacional*; (6) (Kub): zbytek země; ► vzhledem k hlavnímu městu státu; (7) (Kost): koupelna, toaleta; (8) ~ **mina** (Bol): seskupení tunelů a propadlin; ► v hornictví; (DA).

interiorano, -na, adj/subst. (1) (Pan, sevKol, Ekv): vnitrozemský, vnitrozemčan; ► původem z vnitrozemí krajiny; (2) adj. (Pan, sevKol): vnitrozemský; (3) adj. (Pan): provinční, maloměstský; ► o člověku silně navázaném na regionální mentalitu a zvyky; (DA).

interiorizar(se), tr/intr. (1) (Mex, Per, Bol, Par, Arg, Urug, Chil): dozvědět se, zasvětit se; (2) (Bol, Par, Arg, Urug, Chil): zasvětit, zasvěcovat někoho; (3) (Chil): ztotožnit se s cizími názory; D(A).

interlocutar, tr/intr. (1) (Kol): povídat si, účastnit se diskuse; (2) (Ekv): vést diskusi, rozhovor; (DA).

intermedia, f. (1) (Dom, Portor): druhá meta; ► v baseballu; (DA).

intermediaria, f. (1) (Ven): představení, promítání v kině; ► mezi sedmou a devátou hodinou večerní; (DA).

intermedio, m. (1) (Nik, Dom, Urug): odpolední vyučování; ► na střední škole; (2) (Kub): druhá meta; ► v baseballu; (DA).

internalizar, tr. (← angl. *internalize*) (1) (Mex, Salv, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): ztotožnit se s cizím způsobem bytí, myšlení a reagování; ► většinou v pozitivním smyslu; (DA).

internarse, intr. (1) (Mex, Nik, Kost, Portor, Bol, Chil, Par, Urug): nastoupit do nemocnice nebo do jiné zdravotnické instituce; (DA).

internit, m. (1) (Chil): nehořlavý materiál; ► z cementu a azbestu, používaný ve stavebnictví; (DA).

internitas, f. (1) (Hond): vnitrostranické hlasování; ► o výběru kandidáta do celostátních voleb; (DA).

interpretar, tr. (1) (Chil, Par): shodovat se v názorech, shodnout se s někým; (DA).

interpretariado, m. (1) (Chil): tlumočník, překladatel; (DA).

interrupto, -ta, adj. (1) (Kub): nezaměstnaný, člověk na podpoře; ► o člověku, který přišel o práci, ale pořád dostává od svého zaměstnavatele předem dohodnuté procento ze svého platu; (DA).

intertanto, m. (1) málo užív. (Mex, Chil, Ekv): mezičas, mezi období; ► doba mezi dvěma událostmi; (DA).

intervalo, m. (1) lid. (Salv, Portor, Bol, Hond, Dom, Parag): interval; (DA).

interventoría, f. (1) (Nik, Kost, Pan, Kol, Ekv, Bol): revize; (DA).

intihuatana, m. (← keč. *intiwatana*, "observatoř, kde se pozorovali slunovraty a rodnodennost") (1) (Per, Bol, Ekv): incký kamenný monument; ► sloužící jako observatoř nebo oltář; (DA).

intocables, m. (1) (Portor): policajt, detektiv; ► členové ochranných zborů; (DA).

intomable, adj. (1) (Guat, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Urug): nepítelný; ► o nápoji, který se nedá vypít, nebo je příliš nepříjemný k vypití; (DA).

intome, adj. (1) (Salv): abstinující; ► o člověku; (DA).

intragable, adj. (1) lid. (Dom, Ven, Bol, Par): nesympatický, nepříjemný; ► o člověku; (DA).

intransable, adj. (1) (Kol, Bol, Chil, Par, Ekv): nediskutovatelný; ► o záležitosti, v které není prostor na diskuse; (DA).

intratada, f. (1) (Salv): urážka, potupa; (DA).

intrínstico, -ca, adj. (1) (Dom): vyhublý, vyzáblý; ► o člověku; (DA).

introducor, m. (1) ~ **de ganado** (Ekv): prodavač dobytku; ► konkrétně na jatky; (DA).

intrusear, tr. (1) málo užív., lid. (Chil): zkoumat něco; ► za účelem poznat to lépe; (DA).

intruso, m. (1) (Hond): prd; (DA).

intuerto, m. (1) (Nik): poporodní bolesti; (DA).

inubicable, adj. (1) (Mex, Hond, Nik, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): nenalezitelný; ► o člověku nebo věci, co se nedá najít; (2) (Bol, Chil, Par): neumístitelný; ► o člověku, který se nedá přiřadit na žádné pracovní místo, nebo kterému se nedá přidělit žádný úkol; (3) (Hond, Bol): neklasifikovatelný; ► o člověku nebo věci; (DA).

invasión, f. (1) (Pan, Dom, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par): nelegální okupace terénu; ► ke stavbě bytů; (2) (Dom): nelegální okupace terénu; ► k jeho nezákonnému používání; (DA).

invasor, -ra, m/f. (1) (Dom, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol, Par): nelegální okupant terénu; ► který má v plánu stavbu bytů; (DA).

inventadera, f. (1) lid. (Dom, Ven): skupina pošetilých aktivit; ► které vykonává jedna osoba; (2) (Kub): viz: *invento*; (DA).

inventar, tr/intr. (1) tr., lid. (Mex, Nik, Dom, Ven, Par): bláznit; ► říkat, nebo dělat bláznivé věci; (2) intr. (Kub): naškrábat z posledního; ► využít všech možných prostředků na denní přežití; (3) intr. (Kub): najít řešení, východisko; ► k složitému úkolu, nebo situaci; (4) tr. (Kub): vrátit; ► někomu něco; (5) ~ **el agua tibia** (Kub, Ekv): viz: *inventar el hilo negro*; (6) ~ **el hilo negro**, lid. (Mex, Chil): objevit Ameriku; ► objevit něco, přijít na něco co je již všem známé; ■ Syn.: *inventar el agua tibia*; (7) ~ **el hoyo de la rosquilla**, lid. (Hond): objevit Ameriku; ► říct něco, přijít na něco co je již všem známé; (8) ~ **viaje**, venk. (Nik, Portor, Par): snít o dovolené; (DA).

invento, m. (1) (Ven): aktivity na zajištění živobytí; ► většinou nelegálních; ■ Syn.: *inventadera*; (DA).

internada, f. (1) (Bol, Par, Arg, Urug): chov dobytka; ► zvláště hovězího na konzumní účely; (2) venk. (Per, Par): pastvina; ► vhodná na výkrm dobytka; (3) venk. (Chil, Par): místo přezimování pro dobytek; (DA).

inverne, m. (1) málo užív. (Urug, Arg): chov dobytka; ► zvláště hovězího na konzumní účely; (DA).

interniz, adj. (1) lid. (Par): vyklíčený (o rostlinách), narozený (o zvířatech) mimo očekávané období; (2) (Kost): o zemědělském produktu, který se sklízí přes období dešťů; (DA).

invertido, m. (1) (Portor): pederast; ► pohlavní úchylka charakterizovaná homosexuálním vztahem k chlapcům; (DA).

invisible, adj/subst. (1) m. (jvMex, Ekv, Arg, Urug, Chil): sponka do vlasů; ► která má stejnou barvu jak vlasy a teda zůstane skrytá; (2) m. (jvMex): čepec nebo síťka na udržení tvaru účesu; (3) adj. (Portor): složitý, komplikovaný; ► o trestním činu; (4) m. (Portor): policajt; ► člen policejního sboru; (DA).

invitación, f. (1) ~ **china** (Salv): banket, recepce, kde každý zaplatí za to, co zkonsumoval; (DA).

invivable, adj. (1) (Mex, Hond, Salv, Kost, Dom, Kol, Bol, Chil): nesnesitelné; ► o místě, které se stalo náročným na žití; (DA).

inyectadora, f. (1) (Ven): injekční stříkačka; ► do které se napojí dutá jehla s ostřím špicem a zkoseným hrotem, slouží na vpichávání léčebných látek do tkání nebo orgánů; (DA).

inyectar, tr. (1) (Mex, Hond, Salv, Kost, Dom, Kol, Per, Par, Urug, Chil): přinést vklad; ► hlavně finanční prostředky a zvláště do institucí jako jsou banky nebo firmy; (2) málo užív. (Ekv): finanční podpora od státu; ► při insolvenční banky nebo podniku; (DA).

inyectología, f. (1) (Kol, Ekv): technika, způsob jak píchat injekce; (2) málo užív. (Ekv): zóna v nemocnici, kde se píchají injekce; (DA).

inyirela, f. (1) (Salv): perlivý nápoj; (DA).

iñame, m. (1) (Per): jam křídlatý (*Dioscorea alata*); ► bylina, 4 m dlouhá, s popínavými stonky, velkými listy a malými květy, s jedlým kořenem; (2) (Per): kořen byliny *iñame*; ► který se vařený nebo pečený může jíst; (DA).

iñipiñi, adj/subst. (1) málo užív., lid. (Chil): nicka, banalita; ► o nevýznamném člověku nebo věci; (2) málo užív., lid. (Chil): chudák; ► o člověku, kt. má málo peněz; (DA).

iño, m. (← keč. *iñu*) (1) venk. (Ekv): blecha písečná; (DA).

iñor, -ra, m/f. (1) venk., lid. (Mex, Dom, Chil): pán, paní; (DA).

ipa, f. (1) (výchPer): stromovitá rostlina (*Guadua superba*); ► s hrubými, zeleno-žlutými, vztyčenými, dutými a popínavými stonky a téměř horizontálními větvemi; ■ Syn.: *marona*; (2) (Ven): ahoj, dobrý den; ► používá se jako pozdrav; (DA).

marona, f. (1) (výchPer): stromovitá rostlina (*Guadua superba*); viz: *ipa*; (DA).

ipacaá, m. (1) (Arg): chřástal ypacaha (*Aramides ypacaha*); ► pták s velkým a silným zobákem, s hnědým krkem a šedým hrudníkem, s krátkým ocasem a dlouhými nohama; ■ Var.: *pacaá*; (DA).

ipanolá!, citosl. (1) (Ven): jasně; ► důrazné přitakání, souhlas; (2) (Ven): dobře, platí; ► vyjadřuje souhlas; (DA).

ipeacuana, f. (← guar.) (1) (Mex, Guat, Nik, Pan, Dom, Kol, Ekv): hlavěnka dávivá (*Cephaelis ipecacuanha*); ► bylina, 40 cm vysoká, zářivě zelené barvy, s bílými květy a modrým bobulovitým

plodem, používá se v tradiční medicíně na vyvolání zvracení; ■ Var.: *picacuana*; ■ Syn.: *raicilla*;
(2) (Hond, Nik, Kost, Bol): vítod honduraský (*Polygala hondurana*); ► trvalá bylina, 1 m vysoká,
se zelnými květy v trsech, jejíž kořen se využívá v tradiční medicíně; ■ Var.: *picuana*; (DA).

raicilla, f. **(1)** (Nik, Pan, Kol): **hlavěnka dávivá** (*Cephaelis ipecacuanha*); viz: *ipecacuana*; (DA).

ipegüe, m. (← nah. *pihuitz*, "pokrm") **(1)** (Guat, Salv, Nik): odměna; ► dárek, který někomu darují po
tom co tato osoba něco koupila; **(2)** (Salv, Nik): bonus; ► pozornost, kterou daruje prodávající
kupujícímu; ■ Var.: *ipehuil*; (DA).

ipehuil, m. **(1)** (Salv): bonus; viz též: *ipegüe*; (DA).

ipiales, f. **(1)** (Ekv): část ulice v Quite, kde se na trhu prodává pašované zboží z kolumbijského
regionu Ipiales; (DA).

iporama!; citosl. (← guar. *iporâma*, "a dost!") **(1)** lid. (Par): ať to už skončí! ► vyjadřuje touhu,
nech něco co nejdřív skončí; (DA).

ipso, adv. **(1)** ~ **pucho**, lid. (Per, Arg): hned, okamžitě; (DA).

ipure, m. **(1)** (Ven): přirozený vzestup půdy; (DA).

ique!; citosl. **(1)** lid. (Ven): nevěřím! ► vyjadřuje pochybnosti o něčem, co se před chvílí řeklo;
(DA).

iqui, m. **(1)** málo uživ., venk. (Ekv): zlý brambor; (DA).

iquimite, m. **(1)** (Mex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); ► strom, 10 m vysoký, s trnitým
kmenem a větvemi, s červenými květy v trsech, s bordovým plodem, který má v sobě černou šťávu a
používá se v tradiční medicíně; ■ Syn.: *patol*, *pemuche*, *purecua*, *pureque*, *zompancle*; (DA).

patol, m. **(1)** (Mex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); viz: *iquimite*; (DA).

pemuche, m. **(1)** (Mex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); viz: *iquimite*; (DA).

purecua, m. **(1)** (zápMex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); viz: *iquimite*; (DA).

pureque, m. **(1)** (zápMex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); viz: *iquimite*; (DA).

zompancle, m. **(1)** (Mex): zarděnice korálová (*Erythrina coralloides*); viz: *iquimite*; (DA).

iria, m. **(1)** (Kub): viz: *iriampo*; (DA).

iriampo, m. **(1)** lid. (Kub): posvátný pokrm; ► v náboženství *abakuá*; ■ Var.: *iria*; (DA).

irpa, m/f. (← keč. *irpa*) **(1)** lid. (jižBol): maňáskový herec; (DA).

irqui, m/f. (← keč. *irqui*, "vyděšený, chorlavý") **(1)** lid. (Ekv): chudák; ► příliš hubený, nemocný
člověk; (DA).

irradiar, tr. **(1)** (Bol, Chil, Arg, Urug): vysílat; ► zvláště programy v televizi nebo v rádiu; (DA).

isabel, f. **(1)** ~ **segunda** (Portor): olověncem ouškatý (*Plumbago auriculata*); ► okrasný keř, 2 m
vysoký, s modrými květy; **(2)** ~ **dormida** (jvMex): alkoholický koktejl; (DA).

isabelita, f. **(1)** (Kol): mořská ryba (*Pomacanthus armatus*); ► 50 cm dlouhá, černé barvy se žlutými
obrazci po celém těle, je jedlá, ale ne vzácná; **(2)** (Portor): pomec řasnatý (*Holacanthus ciliaris*); ►
mořská ryba, 45 cm dlouhá, žluté barvy s výraznými modrými pruhy a laterálně stlačeným tělem;
(DA).

isana, f. **(1)** (Per): bylina (*Gynerium sagittatum*); ► vzpřímená, s rovnými stonky, které mohou mít až
5 m, ale její vysoké okvěti mohou její výšku zvednou až na 9 m; (DA).

isango, m. **(1)** (Ekv, výchPer): roztoč (*Eutrombicula batatas*); ► bílé barvy, přisává se na póry a
způsobuje velké pálení; ■ Var.: *izango*; (DA).

iscayante, m. **(1)** (szArg): suchomilný keř (*Mimozyanthus carinatus*); ► s krémově hnědými květy a
se suchým luskem jako plodem; ■ Syn.: *lata*; (DA).

lata, f. **(1)** (szArg): suchomilný keř (*Mimozyanthus carinatus*); viz: *iscayante*; (DA).

iscoque, m. **(1)** (Mex): aksamitník rozkladitý (*Tagetes fatula*); ► bylina, 50 cm vysoká, s okrasnými
květy žluté barvy, využívá se v tradiční medicíně; (DA).

ishanga, f. **(1)** (Per): viz: *ortiga brava*; (DA).

ishaco, -ca, adj/subst. (← nah. *ichcatl*, "bavlna") **(1)** (Guat): slabě hnědá, nažloutlá barva; ► barva
podobná barvě bavlny; ■ Var.: *ixcaco*; **(2)** (Guat): slabě hnědý; ► vztahující se k barvě *ishaco*; ■
Var.: *ixcaco*; (DA).

ishcaque, adj/subst. **(1)** (Salv): šedý; (DA).

ishi!; citosl. (← keč. *ishi*) **(1)** (jižEkv): k noze! ► příkaz psovi, aby přišel; (DA).

ishpa, f. (← keč.) **(1)** lid., málo uživ. (szArg): moč; (DA).

ishpalo, -la, adj/subst. (← keč. *ishpa*, "moč") **(1)** lid., málo uživ. (szArg): o člověku, který často močí;
(DA).

ishpar, intr. (← keč. *ishpa*, "moč") (1) lid., málo užív. (szArg): močit; (DA).

ishpatero, -ra, adj/subst. (1) venk. (výchPer): o člověku, který často močí; (DA).

ishpingo, m. (1) (Ekv, Per): strom (*Amburana cearensis*); ► 35 m vysoký, s bílými květy v trsech, s jednosemenným, bobovitým plodem a střídavými listy; ■ Syn.: *roble, sorioco, tumi*; (DA).

roble, m. (1) (výchBol): strom (*Amburana cearensis*); viz: *ishpingo*; (DA).

sorioco, m. (1) (Bol): strom (*Amburana cearensis*); viz: *ishpingo*; (DA).

tumi, m. (1) (Bol): strom (*Amburana cearensis*); viz: *ishpingo*; (DA).

ishtío, -tía, adj/subst. (1) (Guat): dítě, batole; ■ Var.: *ixtío*; (DA).

ishto, -ta, adj/subst. (1) (Guat): nezralý, nezkušený; ► o člověku; ■ Var.: *ixto*; (2) (Guat): americký indián; ■ Var.: *ixto*; (DA).

ishtó;!, citosl. (1) (Salv): brr!; ► při uklidnění, zastavení koně; (DA).

isla, f. (1) (Ekv): obchodní stánek; (2) (Hond): kuchyňský bar; ► odděluje kuchyň od jídelny a slouží k neformálnímu jedení; (3) ~ **flotante** (Mex, Hond, Kub, Kol, Arg, Urug): sladký zákusek; ► puding s cukrem a se sněhem z vaječných bílků navrchu; (4) ~ **del diablo** (Portor): státní vězení; (DA).

islaúl, m. (1) (jvMex): strom (*Stemmadenia littoralis*); ► 8 m vysoký, s tmavě a zářivě zelenými listy, s malými plody, s bílými, intenzivně vonícími květy, které se používají jako aromatická přísada do nápojů; ■ Var.: *islaúr*; ■ Syn.: *sicte, zapotecuate*; (DA).

sicte, m. (1) (jvMex): strom (*Stemmadenia littoralis*); viz: *islaúl*; (DA).

zapotecuate, m. (1) (Mex): strom (*Stemmadenia littoralis*); viz: *islaúl*; (DA).

islaúr, m. (1) (jvMex): viz: *islaúl*; (DA).

islay, m. (1) (jvMex): slivoň cesmínolistá (*Prunus ilicifolia*); ► strom, 15 m vysoký, s hustým listím, přičemž listy mají trnité okraje a jsou tmavozelené barvy, má malé bílé květy a tmavočervený plod sladké chuti, podobný třešni, ale nemá tolik dužiny kolem jádra; (DA).

isleta, f. (1) (Portor): poloostrov, na kterém se nachází město San Juan; ■ Var.: *islilla*; (2) (Pan): ostrov; ► uměle vybudovaný v středě kruhového objezdu nebo mezi dvěma cestami, většinou pokrytý trávničkem; (DA).

islilla, f. (1) (Portor): viz: *isleta*; (DA).

isopo, m. (1) (Guat, Dom, Par): párátko; viz též: *hisopo*; (DA).

isote, m. (1) (Mex, Salv): rostlina, viz: *izote*; (2) (Mex, Salv): květ, viz: *izote*; (DA).

ispi, m/f. (1) lid. (Bol): hubeňour; ► o člověku, který je příliš štíhlý, až vypadá nemocně; (2) **como ~ s en atado de chola** (Bol): jako sardinky v konzervě; ► když někde není dost místa, všechno je úzké a natlačené na sebe; (DA).

istacayote, m. (← nah. *iztac*, "bílý" a *ayotli*, "dýně") (1) (Salv): slepičí veš; ■ Var.: *ixtacayote*; (DA).

istapopo, m. (← nah. *itzatl*, "sůl" a *popota*, "vřít") (1) (Nik): sůl, která zůstane přilepená zevnitř nádoby, kde se něco vařilo; (DA).

istete, m. (1) (Nik): překážka na cestě; (DA).

istmeño, -ña, adj. (1) (Pan): panamský; ► vztahující se k Panamě; (DA).

isuate, m. (1) (Mex): palma (*Brahea dulcis*); ► 12 m vysoká, s ne velmi hrubým kmenem, se světlehnědými květy v trsech, s peckovitým plodem a s vějířovitými listy, které se používají k zastřešování; ■ Syn.: *palma apache, taciste, zoyate*; (DA).

palma, f. (1) ~ **apache** (Mex): palma (*Brahea dulcis*); viz: *isuate*; (DA).

taciste, m. (1) (jvMex): palma (*Brahea dulcis*); viz: *isuate*; (DA).

zoyate, m. (1) (Mex): palma (*Brahea dulcis*); viz: *isuate*; (DA).

itacate, m. (← nah. *itacatl*, "zásobník, batoh") (1) lid. (Mex): výslužka; ► zabalený pokrm, který hostitel nabídne hostům, aby si jej sebrali s sebou domů po ukončení banketu nebo oslavy; (2) lid. (Mex): hromada věcí a majetku, která se nahromadila, za účelem převezení na jiné místo; (DA).

itacayo, m. (1) (zápHond): mytická postava; ► má formu opice, kráčí nohami vzad, unáší ženy, živí se divokými plody a popelem z kuchyní a žije v horách; (DA).

italia, adj/subst. (1) (Per): druh hroznů; ► italského původu, který se konzumuje jen tak nebo se z něho vyrábí nápoj *pisco*; (2) (Per): druh nápoje *pisco* vyrobený z italských hroznů; (DA).

italiano, m. (1) (Chil): druh párku v rohlíku s krájenými rajčaty, pomletým avokádem a majonézou; (DA).

italiano, -na, adj. (1) (Chil): jídlo, které obsahuje avokádo, rajčata a majonézu; ► zvláště sendvič nebo pizza; (2) **hacerse el ~** (Bol): být nepozorný, nedbající; (DA).

itinerario, m. (← angl. *itinerary*) (1) (Nik, Portor, Ekv, Urug): program, plán; (DA).

itipí, m. (1) (Ekv): bavlněná sukně barvená přírodními barvami; ► část tradičního oblečení členů kmene *shuar*; (DA).

itzamacua, f. (1) (Mex): rostlina (*Laelia ciosa*); ► 25 cm vysoká, s jedním nebo dvěma vztyčenými, masitými, červeno-zelenými listy, s velkými květy fialové barvy s bílými okraji; (DA).

ivajay, m. (← guar. *ibahai*) (1) (svArg): strom (*Hexaclamis edulis*); ► 15 m vysoký s malými a bílými květy a opadavými listy; (2) (svArg): plod stromu *ivajay*; ► kulovitěho tvaru a žluté barvy, jedlý; (DA).

ivapurú, m. (1) (Par, svArg): strom (*Myrciaria trunciflora*); ► 2 m vysoký, s hladkou kůrou, střídavými listy a bílými květy; (2) (Par, svArg): plod stromu *ivapurú*; ► kulovitěho tvaru a černé barvy, je jedlý a má sladkou chuť; (DA).

ivirajú, m. (1) (Chil): kos; (DA).

iwia, m. (← shuar) (1) (Ekv): vojenská skupina seskupená z členů kmene *shuar*; ► za úkol mají speciální misie ve východní džungli; (DA).

ixbambul, m. (1) (Guat): keř (*Ardisia compressa*); ► 7 m vysoký, s oválnými listy, růžovými nebo hnědými květy a s fialovým plodem; (DA).

ixcaco, -ca, adj/subst. (← nah. *ichcatl*, "bavlna") (1) (Guat, Salv): viz: *ishcaco*; (DA).

ixcamíc, adj. (1) (Guat): mrtvý; ► o člověku; (2) (Guat): pokažený; ► o věci, která se poškodila nebo již nemůže fungovat; (DA).

ixcampores, m. (1) (Guat): lidový, folklórní tanec; ► tanečníci se tváří vychytrale a důležitě, tancují za zvuků bubnů a v jazyce *mam* recitují vtípy, je to tradiční tanec pro lokalitu Todos Santos Cuchumatán v Guatemale; (DA).

ixcanal, m. (1) (jvMex, Guat, Hond, Salv): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); ► keř, 10 m vysoký, s velkými trny hnědé nebo žluté barvy, stejně jako květy, plod je červenavá, vzpřímená luštěnina s tmavými zrníčky, používá se v tradiční medicíně; ■ Var.: *ishcanal*, *izcanal*; ■ Syn.: *cutupito*, *güiscanal*, *pico de gorrión*, *piñuela*, *subín*, *zubinché*; (DA).

cutupito, m. (1) (Salv): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

güiscanal, m. (1) (Hond, Salv): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

pico, m. (1) ~ **de gorrión** (Salv): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

piñuela, f. (1) (Mex): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

subín, m. (1) (jvMex, Hond): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

zubinché, m. (1) (jvMex): akácie rohatá (*Acacia cornigera*); viz: *ixcanal*; (DA).

ixcate, m. (← nah. *ichcatl*, "bavlna") (1) (Mex): keř; viz: *matapiojo*; (DA).

ixchoco, -ca, m/f. (1) (Guat): viz: *ischoco*; (DA).

ixdislán, m. (1) (Guat): strom (*Stemmadenia galeottiana*); ► 6 m vysoký, s markantními žilkami na listech, s květy mléčně bílé barvy; ■ Syn.: *ixlao*; (DA).

ixguá, m. (← may. *iz*, "sladký brambor" a *uaj*, "tortilla") (1) (jvMex): chléb z hladké mouky; ■ Var.: *sisguá*; (DA).

ixlao, m. (1) (Guat): strom (*Stemmadenia galeottiana*); viz: *ixdislán*; (DA).

ixpengua, m. (1) (jvMex): popínavá rostlina (*Dioscorea convolvulacea*); ► s chlupatými listy, jasně zelenými, purpurovými nebo slabo hnědými květy a hnědými plody v podlouhlém obalu; (DA).

ixpepe, m. (1) (jvMex): strom (*Trema micrantha*); ► 13 m vysoký, s jednoduchými listy, bělavými květy a plodem ve tvaru masité peckovice oranžové barvy; ■ Syn.: *afata colorada*, *capulín*, *nigüito*, *sapán*, *surrumbo*, *uvilla*, *yaco de cuero*, *zurrumbo*; (DA).

afata, f. (1) ~ **colorada** (sevArg): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

capulín, m. (1) (Guat, Hond, Salv, Nik): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

nigüito, m. (1) (Ekv): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

sapán, m. (1) (Ekv): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

surrumbo, m. (1) (Kol): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

uvilla, f. (1) (Bol): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

yaco, m. (1) ~ **de cuero** (Mex): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

zurrumbi, m. (1) (Kol): strom (*Trema micrantha*); viz: *ixpepe*; (DA).

ixpule, m. (1) (Mex): bylina (*Verbesina mollis*); ► 30 cm vysoká, s listy rovnoměrně rozloženými do kruhu na spodu stonku, má malé žluté květy a suchý plod ve tvaru bílé kuličky; (DA).

ixtabentún, m. (1) (jvMex): popínavá rostlina (*Turbina corymbosa*); ► velká a dřevnatá, bílé květy v skupinách, okrouhlé plody hnědé barvy, které mají alkaloidní účinky; ■ Var.: *xtabentún*; ■ Syn.: *ololiuqui*, *piule*, *semilla de la Virgen*; (DA).

ololiuqui, m. (1) (Mex): popínavá rostlina (*Turbina corymbosa*); viz: *ixtabentún*; (DA).

puile, m. (1) (Mex): popínavá rostlina (*Turbina corymbosa*); viz: *ixtabentún*; (DA).

semilla, f. (1) ~ **de la Virgen** (Mex): popínavá rostlina (*Turbina corymbosa*); viz: *ixtabentún*; (DA).

ixtío, -tía, adj/subst. (1) (Guat): viz: *ishtío*; (DA).

ixto, -ta, adj/subst. (1) (Guat): indián; (2) (Guat): dítě; (3) (Guat): osoba; (DA).

iya!, citosl. (1) (Salv): kšál; ► pokřik při pohánění volů; (DA).

iyamba, m. (1) (Kub): šéf skupiny *ñáñigú*; ■ Var.: *illamba*; (DA).

iza, f. (1) (Mex): slivoň (*Prunus rhamnoides*); ► strom, 20 m vysoký, s červenými větvemi, bílými květy a s oválným plodem černé barvy, když je dozrálý; (DA).

izcanal, m. (1) (jvMex, Hond, Salv): viz: *ixcanal*; (DA).

izotal, m. (1) (Guat): místo s výskytem rostliny *izote*; (DA).

izote, m. (← nah. *iczotl*) (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan): stromovitá rostlina (*Yucca guatemalensis*); ► 10 m vysoká, s kmenem ve tvaru pilíře, s krátkými větvemi, s tvrdými a pevnými listy, s bělavými listy a masitým, nejedlým plodem, pěstuje se právě pro svoje květy, ale používá se taky v tradiční medicíně; ■ Var.: *isote*; ■ Syn.: *flor de izote*; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan): bílé květy stromu *izote*; ► připravuje se smažený, obalený ve vejci a podává se nakládaný; ■ Var.: *isote*; (3) (Hond, Salv): vláknitý papír vyroben z listů rostliny *izote*; (DA).

flor, f. (1) ~ **de izote** (Mex, Guat, Hond, Nik): stromovitá rostlina (*Yucca guatemalensis*); viz: *izote*; (DA).

izquiate, m. (← nah. *izquitl*, *icequi*, "pražit kukuřici" a *atl*, "voda") (1) (sevMex): hustá polévka; ► z pražené kukuřice a různých bylinek; (DA).

izquierda, adj. (1) **por** ~ (Dom, Arg): nelegálně; (2) **por la** ~ , lid. (Kub, Dom, Portor): nelegálně; (3) **ser de la** ~ , lid. (Hond, Salv, Nik): být homosexuál; (4) **tener una** ~ , lid. (Portor): mít milence; (5) **usar la** ~ (Dom): dokončit něco alternativním, nezvyklým způsobem; (DA).

izquierdo, m. (1) lid. (Arg): lidské srdce; (2) (Bol): levý útočník; ► ve fotbale; (DA).

izquierdo, -da, adj. (1) (Hond): nelegální; ► o nelegálně získané věci; (DA).

iztle, m. (1) (Mex): viz: *ixtle*; (DA).

J

- ja**, část. (1) lid. (Bol): prosím? haló? pokračujte!; ► používá se při telefonování, nebo jako výzva na pokračování přerušného rozhovoru; (DA).
- ja!**, citosl. (1) (sevKol): hijé! čchá!; ► popud při zahánění dobytka, nebo při vedení tažných volů; (DA).
- ja?**, citosl. (1) lid. (Bol): cože?!; ► vyjadřuje zmatení nebo překvapení; (2) lid. (Bol): pche!; ► vyjadřuje vztek, mrzutost; (DA).
- jabajú**, m. (1) lid. (výchBol): kousek zbylého mýdla; (DA).
- jabalín**, m./f. (1) lid., málo užív. (svMex): nicko; ► o nedůležitém, nepodstatném člověku; (DA).
- jabeque**, m. (1) lid. (zápEkv, szPer): hnízdečko lásky; ► byt, který si udržuje muž i když v něm nebydlí, aby si do něj mohl vodit milenky; (DA).
- jabilla**, f. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Pan, Kol): plod stromu *jabillo*; ► tobolka se semínky podobnými bobu, která po dozrání vybuchuje; (2) (Mex, Hond, Nik): strom; viz: *habillo*; (DA).
- jabillal**, m. (1) (Guat): sad stromů druhu *jabillo*; (DA).
- jabillo**, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Kost, Pan, Dom, Portor, Kol, Ven): strom; viz: *habillo*; (2) (Portor): plod stromu *jabillo*; viz též: *jabilla*; ■ Syn.: *ceibilla*, *ceibote*; (DA).
- ceibilla**, f. (1) (Portor): plod stromu *jabillo*; viz též: *jabillo*; (DA).
- ceibote**, m. (1) (Portor): plod stromu *jabillo*; viz též: *jabillo*; (DA).
- jabín**, m. (1) (Mex): viz: *jabí*; (DA).
- jabirú**, m. (1) (Hond, Ekv, Bol, Arg, Urug): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); ► 1,50 m dlouhý, s bílým tělem, černou a neopeřenou hlavou, krkem a nohama, a s charakteristickým rudým kruhem kolem krku; ■ Var.: *yabirú*; ■ Syn.: *juan grande*, *garzón*, *garzón soldado*, *tuyuyo*, *tuyuyú*, *tuyuyú coral*; (DA).
- juan**, m. (1) ~ **grande** (Arg, Urug): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- garzón**, m. (1) (Kol, Ven): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- garzón**, m. (1) ~ **soldado** (Kol, Ven): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- tuyoyo**, m. (1) (Per): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- tuyuyú**, m. (1) (Per, výchBol, Par, Arg): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- tuyuyú**, m. (1) ~ **coral** (Arg): čáp jabiru (*Jabiru mycteria*); viz: *jabirú*; (DA).
- jablador**, -ra, adj/subst. (1) (Dom): kecal, lhář; ► o člověku, který při mluvení klame a zavádí; (DA).
- jabón**, m. (1) ~ **azul** (Ven, Par, Ekv): mýdlo na praní; ► přírodní, modré barvy; ■ Syn.: *jabón de panela*; (2) ~ **de Castilla** (Hond): domácí mýdlo; ► z vepřového sádla s louhem sodným (3) ~ **de chibola** (Hond): viz: *jabón de pelota*; (4) ~ **de coche** (Guat, Nik): domácí, oválné mýdlo; ► z vepřového sádla a popela; (5) ~ **de panela** (Ven): viz: *jabón azul*; (6) ~ **de pelota** (Hond): domácí, oválné mýdlo; ► z loje nebo z rostlinného oleje s louhem sodným nebo s popelem; ■ Syn.: *jabón de chibola*; (7) ~ **de tierra** (Kol): domácí mýdlo; ► z loje ze staršího dobytka; (8) ~ **pasadero** (Hond): domácí mýdlo; ► z loje nebo z rostlinného oleje s louhem sodným nebo s popelem; (9) ~ **vegetal** (Hond): mýdlo; ► z rostlinného oleje; (DA).
- jaboncillo**, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ekv, Per): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); ► strom, 20 m vysoký, se žlutým okvětím a s masitým plodem s kožovitou šlupkou, které obsahuje až tři semínka leskle černé barvy; ■ Syn.: *amol*, *boliche*, *cerote*, *chambimbe*, *checo*, *chereco*, *choloque*, *chumbimbo*, *chumico*, *gualul*, *jurupe*, *michú*, *pacón*, *palo blanco*, *palo jabón*, *paraparo*, *sotoubú*, *yamole*, *zubil*; (2) (Hond, Salv, Nik): semínko mýdelníku pravého; ► které při doteku s vodou zpění a požívá se jako náhrada mýdla; (3) (Kub, Portor): ryba; viz: *jabón*; (4) (Ekv): strom; viz: *jagua*; (5) (Ekv): plod stromu *jagua*; (6) (Portor): liana; viz: *marevedí*; (7) (Portor): kanic červenohnědý (*Epinephelus morio*); ► jedlá, mořská ryba, 1 m dlouhá, červenohnědé barvy; (8) lid. (Per, Chil): provařená voda s mýdlem; ► na praní oblečení; (9) (sevEkv): malá cihla; ► cihla o velikosti menší než je obvyklé; (DA).
- amol**, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).
- boliche**, m. (1) (Per): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).
- cerote**, m. (1) (Dom): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).
- chambimbe**, m. (1) (Kol): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

checo, m. (1) (Ekv): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

chereco, m. (1) (Ekv): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

choloque, m. (1) (Per): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

chumbimbo, m. (1) (Kol): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

chumico, m. (1) (Kost): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

gualul, m. (1) (Mex): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

jurupe, m. (1) (Ekv): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

michú, m. (1) (Kol): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

pacón, m. (1) (Hond): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

palo, m. (1) ~ **blanco** (Mex): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

palo, m. (1) ~ **jabón** (svArg): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

paraparo, m. (1) (Ven): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

sotoubú, m. (1) (výchBol): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

yamole, m. (1) (Mex): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

zubil, m. (1) (jvBol): mýdelník pravý (*Sapindus saponaria*); viz: *jaboncillo*; (DA).

jaboticaba, f. (1) (Hond): ovocný strom (*Myrciaria jaboticaba*); ► 10 m vysoký, s intenzivně zelenými listy z jedné strany a bílými z druhé a s květy v trsech, které vyrůstají z kmene; ■ Var.: *ajuticagua, jaboticagua*; (2) (Hond): plod stromu *jaboticaba*; ► bobule, nejdřív červená a po dozrání zářivě černá, z jejíž dužiny se vyrábí nealkoholický nápoj; ■ Var.: *ajuticagua, jaboticagua*; (DA).

jaca, f. (1) (Portor): chlebovník různolistý (*Artocarpus heterophyllus*); ► strom, 20 m vysoký, se šedavou kůrou, s oválnými, tmavozelenými listy a malými květy; ■ Syn.: *pana cimarrona*; (2) (Portor): plod stromu *jaca*; ► je jedlý, velký, elipsovitý, nepravidelný, žlutozelené barvy; (DA).

pana, f. (1) ~ **cimarrona** (Portor): chlebovník různolistý (*Artocarpus heterophyllus*); viz: *jaca*; (DA).

jacaranda, f. (← guar. *hakaranda*) (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Ekv, Par): strom (*Jacaranda copaia*); ► 30 m vysoký, s tlustým kmenem, jemnými větvíčkami a s jemným, modrým okvětím; ■ Syn.: *guabanday, huamansamana, tambor de montaña*; (2) (Mex, Portor, Par): viz: *jacarandá*; (DA).

guabanday, m. (1) (Pan): strom (*Jacaranda copaia*); viz: *jacaranda*; (DA).

huamansamana, f. (1) (Per): strom (*Jacaranda copaia*); viz: *jacaranda*; (DA).

tambor, m. (1) ~ **de montaña** (Hond, Salv): strom (*Jacaranda copaia*); viz: *jacaranda*; (DA).

jacarandá, m. (← guar. *yacarandá*) (1) (Guat, Portor, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); ► 12 m vysoký, s velkými listy, s trubkovitými a velmi výraznými modravými květy a dřevnatým plodem; ■ Var.: *jacaranda, jicaranda*; ■ Syn.: *abey macho, flamboyán azul, jacarandoso, tarco, yaravisca*; (DA).

abey, m. (1) ~ **macho** (Dom): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); viz: *jacarandá*; (DA).

flamboyán, m. (1) ~ **azul** (Portor): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); viz: *jacarandá*; (DA).

jacarandoso, m. (1) (Portor): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); viz: *jacarandá*; (DA).

tarco, m. (1) (szArg): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); viz: *jacarandá*; (DA).

yaravisca, m. (1) (Per): okrasný strom (*Jacaranda mimosifolia*); viz: *jacarandá*; (DA).

jachi, m. (1) lid. (výchBol): obyčejná látka, tkanina; (2) lid. (výchBol): hadry; ► staré oblečení; (DA).

jacho, m. (1) (Dom): pochodeň; ► smolné dřevo, které se zapaluje, aby sloužilo jako osvětlení; (2) (Salv): žluté zbytky, které ostávají v hrdle po kouření marihuany; (DA).

jaco, m. (1) (Kub): kareta obrovská (*Chelonia mydas*); ► jedlá mořská želva, 1,5 dlouhá, s nepohyblivým ocasem zelené barvy; ■ Syn.: *carey blanco, peje blanco, tortuga verde*; (DA).

carey, m. (1) ~ **blanco** (Portor): kareta obrovská (*Chelonia mydas*); viz: *jaco*; (DA).

peje, m. (1) ~ **blanco** (Per): kareta obrovská (*Chelonia mydas*); viz: *jaco*; (DA).

tortiga, f. (1) ~ **verde** (Hond, Portor, Ekv): kareta obrovská (*Chelonia mydas*); viz: *jaco*; (DA).

jacoibo, -ba, adj/subst. (1) m/f., lid. (Bol, Chil, Arg, Urug): žid; (2) adj., málo užív. (Arg, Urug, Chil): lakomý, chamtivý; (DA).

jacoilisa, m. (1) (výchBol): houska; ► z mlíka a z plodiny *quinua*; (DA).

jaonta, f. (← aim. *jaqunta*) (1) (Bol): polívka; ► z jehněčího nebo hovězího masa, brambor, *chuños*, rýže a zelí; (DA).

jacu, m. (← keč. *jak'u*) (1) lid. (Bol): mouka; ► z jakéhokoliv obilí; (2) lid. (výchBol): pokrm; ► z pomleté a opražené mouky; (DA).

jacuané, m. (1) (jvMex): jídlo; ► *tamal* naplněný masou z fazolí a roztlučených krevetích hlaviček; (DA).

jacuú, m. (1) (výchBol): sušenky, čajové pečivo; (2) (výchBol): příloha, obloha; ► juka s vařenými banány nebo kukuřicemi; (DA).

jadoquero, -ra, m/f. (1) (Bol): prodavač párků v rohlíku; (DA).

jafanajaf, adv. (← angl. *half-half*, "půl na půl") (1) (Hond, Salv, Nik): půl na půl; (DA).

jafiar, tr. (← angl. *half*, "půlka, polovice") (1) (Hond): podělit se o něco ve dvou rovným dílem; (DA).

jagua, m/f. (← nah. *xahualli*) (1) (jvMex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Ekv, Kol, Ven, Per): genipa americká (*Genipa americana*); ► strom, 20 m vysoký, se zelenou kůrou, s množstvím větví, se zelenými, velmi aromatickými květy a jedlým plodem, který se používá v tradiční medicíně; ■ Var.: *xagua*; ■ Syn.: *caruto*, *gigualtí*, *huito*, *irayol*, *jaboncillo*, *jagüilla*, *jagüito*, *majagua*, *maluca*, *nuncito*, *ñandipá*; (2) (jvMex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan, Kub, Dom, Ekv, Kol, Ven, Per): plod stromu *jagua*; ► žluté barvy s hnědými tečkami, její dřev je šťavnatá a jedlá; ■ Var.: *xagua*; (3) (Hond, Salv): strom (*Elaeogia auriculata*); ► 15 m vysoký, se žlutými květy a kulatými plody; (4) (Kub): dřevo stromu *jagua*; (5) (Kub): tmavá skvrna; (6) **como una** ~ (Dom): bílý jako stěna; ► o velice bledém člověku; (DA).

caruto, m. (1) (Ven): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

gigualtí, m. (1) (Nik): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

huito, m. (1) (Ekv, Per): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

irayol, m. (1) (Hond, Salv, Nik, Guat): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

jaboncillo, m. (1) (Ekv): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

jagüilla, f. (1) (Portor): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

jagüito, m. (1) (Pan): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

majagua, f. (1) (Kol): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

maluca, f. (1) (Mex): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

nuncito, m. (1) (Pan): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

ñandipá, f. (1) (Par, svArg): genipa americká (*Genipa americana*); viz: *jagua*; (DA).

jagual, f. (1) (Portor, Hond): sad stromů *jagua*; (DA).

jaguareté, m. (1) (Par, Arg, Urug): jaguár; ■ Var.: *yaguareté*; (DA).

jaguarondo, m. (1) (Mex): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); ► kočkovitá šelma šedavé barvy, 1 m dlouhá, s malými ušima a nohama v porovnání s tělem; ■ Var.: *jaguarundi*; ■ Syn.: *gato eira*, *onza*, *tigrillo*, *tigrillo congo*, *ulamá*; (DA).

gato, m. (1) ~ **eira** (Arg): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); viz: *jaguarondo*; (DA).

onza, f. (1) (Hond, Nik, Ven): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); viz: *jaguarondo*; (DA).

tigrillo, m. (1) (Kol): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); viz: *jaguarondo*; (DA).

tigrillo, m. (1) ~ **congo** (Pan): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); viz: *jaguarondo*; (DA).

ulamá, f. (1) (Kol): jaguarundi toltécký (*Felis yagouarondi*); viz: *jaguarondo*; (DA).

jagüel, m. (1) venk. (Arg, Urug): napajedlo; ► jáma, koryto vykopané do země, až do hladiny vody; (DA).

jaguey, m. (1) (Pan): strom (*Calatola costaricensis*); ► 15 m vysoký, s jednoduchými listy, s květy v klasech a s peckovitými plody; (DA).

jagüey, m. (1) (Mex, Dom, Portor, sevKol, výchVen, szPer, Arg, Urug): nepřirodní studna; ► uměle vytvořený zdroj vody; ■ Var.: *jaguay*; (2) (Kub, Dom, Portor): strom (*Ficus dendrocida*); ► 15 m vysoký, s hladkou kůrou šedé barvy, s málo odolným dřevem, s kořeny visícími z větví, s nenápadnými květy z kterých vychází plod; ■ Var.: *higüey*; ■ Syn.: *higüerillo*, *jagüillo*, *matapaso*; (3) ~ **blanco** (Portor): strom (*Ficus laevigata*); ► 18 m vysoký s kořeny, které visí ve vzduchu a z jehož dříví se vyrábějí kytary; ■ Var.: *jagüeyillo*; (4) ~ **colorado** (Portor): strom (*Ficus sintenisii*); ► 18 m vysoký, s rudými listy, jeho dřevo slouží k výrobě tyčí; ■ Syn.: *higuillo colorado*, *jagüey macho*; (5) ~ **macho** (Portor): viz *jagüey colorado*; (DA).

higüerillo, m. (1) (Dom, Portor): strom (*Ficus dendrocida*); viz: *jagüey*; (DA).

matapaso, m. (1) (Portor): strom (*Ficus dendrocida*); viz: *jagüey*; (DA).

higuillo, m. (1) ~ **colorado** (Portor): strom (*Ficus sintenisii*); viz: *jagüey colorado*; (DA).

jagüillo, m. (1) (Portor): strom (*Ficus dendrocida*); viz: *jagüey*; (DA).

jagüique, m. (1) (Mex): tygřice pávová (*Tigridia pavonia*); ► rostlina s masitou cibulkou a dlouhými listy, s velkými a výraznými květy, červené a žluté barvy, které kvetou jenom jeden den; ■ Var.: *jahuique*; ■ Syn.: *maravilla, oajaca, ocelosúchil, tulipán*; (DA).

maravilla, f. (1) (Kol): tygřice pávová (*Tigridia pavonia*); viz: *jagüique*; (DA).

oasa, f. (Guat, Hond, Salv, Nik): tygřice pávová (*Tigridia pavonia*); viz: *jagüique*; (DA).

ocelosúchil, m. (Mex): tygřice pávová (*Tigridia pavonia*); viz: *jagüique*; (DA).

tulipán, m. (Dom, Kom): tygřice pávová (*Tigridia pavonia*); viz: *jagüique*; (DA).

jai, adj/subst. (1) f., lid. (Hond, Nik, Kol, Ven, Bol): nejvyšší společenská třída; (2) adj/subst., lid. (Dom, Bol): snob, boháč; ► o člověku, který se chová charakteristicky pro nejvyšší společenskou třídu; (3) ~ **laif**, f. (Bol): viz: *jailaif*; (DA).

jaibo, m. (1) (Hond): hráč fotbalového týmu *Victoria*; (DA).

jaibol, m. (← angl. *high ball*) (1) (US, Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Chil): nápoj; ► z líkeru, ledu a nealkoholického nápoje; ■ Var.: *jaybol*; (DA).

jaijoyeti, f. (← angl. *high* a ze šp. *hoyo*, "řít") (1) lid. (Portor): nejvyšší společenská třída; (DA).

jaila, adj. (1) lid. (Bol): snobský; ► o člověku, který se chová charakteristicky pro nejvyšší společenskou třídu; (DA).

jailaf, adj/subst. (← angl. *high life*, "luxusní život") (1) f., lid. (Hond, Bol, Kost, Ven, Per): viz: *high life*; ■ Var.: *jai laif*; (2) adj. (Bol, Per): snobský; ► vztahující se k nejvyšší společenské vrstvě; (DA).

jaina, f. (← angl. *honey*) (1) (US, sevMex): zlato, miláček; ► člověk, ke kterému se vážou intimní city; (2) (Hond, Salv): přítelkyně, manželka člena gangu; (DA).

jaire, m. (1) lid. (Bol): ubývající měsíc; (DA).

jaitón, -na, adj/subst. (← angl. *high tone*) (1) lid. (Portor): snob, boháč; ► o člověku z nejvyšší společenské vrstvy; (2) lid. (Portor): zbohatlík, snob; ► o bohatém člověku, který se rád předvádí a svůj majetek vystavuje rád na obdiv; (DA).

jaitonería, f. (← angl. *high tone*) (1) lid. (Portor): chvastounství, povýšenost; (DA).

jaiva, f. (1) (Mex): korýš; viz též: *jaiba*; (DA).

jajayarse, intr. (← *jajá*) (1) (Salv): smát se; (DA).

jalabolas, adj/subst. (1) lid., vulg. (Ven, Bol): manipulátor; ► o člověku, který oceňuje, když mu někdo posluhuje, nebo se mu vtírá; (DA).

jalacatear, intr. (1) (Nik): randit; ► neformálně s někým udržovat vztah; (DA).

jalada, f. (1) lid. (Mex): křivda, nespravedlnost; (2) (Per, Chil, Ekv): inhalování kokainu; ► nebo jiné drogy v prášku; (3) lid. (Kost, Dom, Per): šlukování; ► cigaret; (4) lid. (Salv, Kost, Per, Bol): trhnutí; ► násilné nebo silné; (5) (Hond): vynadání, důtka; (6) (Per): autostop, stopování; (7) (Ven): pochlebování, lichocení; (8) (Hond): výzva, upozornění, vypsání termínů; (9) (Kost): transport něčeho; (DA).

jaladera, f. (1) (Per): velké procento neúspěšnosti; ► při zkoušce; (2) (Ven): pochlebování; ► za účelem něčeho dosáhnout; ■ Var.: *jalada*; (3) (Hond, Salv, Nik): neustávající přinášení a odnášení něčeho; (DA).

jalado, -da, adj/subst. (← *halar*) (1) adj., lid. (Hond, Nik, Pan, Kub, Kol, Ekv): opilý; (2) adj. (Portor, Chil): zdrogovaný; (3) adj., lid. (Guat, Salv, Nik, Kost, Pan, Portor, Ven): bledý, vyhublý, nevyspalý; (4) adj. (Hond, Nik): vážný; ► o člověku s vážnou tváří; (5) adj/subst., lid. (Per): propadlík; ► o studentovi, který neudělal zkoušku, test; (6) adj/subst., lid. (Per): asiatický; ► o člověku s asijskými rysy nebo s asijskými předky; (7) adj. (Hond, Salv, Nik): rychlý; ► o člověku, zvířeti nebo dopravním prostředku, který jede velmi rychle; (8) adj. (Hond, Salv): zatčený; ► o člověku ve vězení; (DA).

jalador, -ra, adj/subst. (1) m/f. (Kol): zloděj automobilů; (2) adj/subst. (Per): přísný; ► o profesorovi, který má vysoké požadavky a nechává studenty častou propadnout; (3) adj/subst. (Ven): pochlebovač; ► o člověku, který se rád pochlebuje jiným, aby dosáhl svého; (4) m/f. (Hond): převaděč, dopravce; (5) m/f. (Hond): manipulátor; ► člověk, který přesvědčováním dokáže lidi převést na svou stranu; (6) ~ **de caña**, lid. (Ven): alkoholik; (DA).

jaladora, f. (1) lid. (Per): atraktivní pracovnice, zaměstnankyně, která láká zákazníky na svůj vzhled; ► hlavně v restauračních zařízeních; (DA).

jalapa, f. (← nah. *xalapán*; *xalli*, "písek", *atl*, "voda", *pan*, "místo") (1) (Mex, Hond, Salv): povájnice počistivá (*Ipomea purga*); ► popínavá rostlina, s bylinnou stonkou, červené barvy; ■ Syn.: *purga*;

(2) (Mex): kořen povájnice počistivé; ► podobný mrkvi, hnědé nebo oranžové barvy, v tradiční medicíně sloužil jako projímadlo; (3) (Hond): projímadlo; ► získáno z vaření dřeva a kořene povájnice počistivé; (DA).

purga, f. (1) (Mex): povájnice počistivá (*Ipomea purga*); viz: *jalapa*; (DA).

jalapato, m. (1) (Per): karnevalová soutěž; ► jezdci snažíci se chytit košík zavěšený na oblouku, kde visí kachna, nebo se rovnou snaží zmocnit kachny samotné; (DA).

jalapeño, m. (1) (Mex, Guat, Salv, Nik, Kost, Portor): jalapeño paprička; ► tmavozelená je velice pálivá a červená je sladší, používá se jako pálivé koření do omáček a jídel; ■ Syn.: *chilaca*, *chile japaleño*, *chipocle*; (2) (Mex, Guat, Hond, Kost): paprika roční (*Capsicum annum*); ► bylina, s dřevnatým stonkem, jednoduchými květy, bělavými květy a bobulovitým plodem; (DA).

chilaca, f. (1) (Mex): jalapeño paprička; viz: *jalapeño*; (DA).

chile, m. (1) ~ **jalapeño** (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik): jalapeño paprička; viz: *jalapeño*; (DA).

chipocle, m. (1) (Mex): jalapeño paprička; viz: *jalapeño*; (DA).

jalazo, m. (1) (Chil): fetování, inhalování; ► kokainu, nebo jiné drogy; (DA).

jalca, f. (1) (Per): velehorská plošina; ► s vysokým výskytem travnatých ploch; (2) venk. (Per): velehorská plošina; ► rovinatá a pustá oblast; (DA).

jalea, f. (1) (Per): jídlo z nasolených ryb; ► kt. se den po nasolení vysmaží a podává se s cibulí a pečenou kukuřicí; (2) (Bol): sladká kaše z cukru; ► vzniká vařením šťávy z cukrové třtiny; (DA).

jaleb, m. (← may.) (1) (jvMex): viz: *tepezcuintle*; (DA).

jalero, -ra, adj/subst. (1) lid. (Chil): závislý, narkoman; ► o člověku závislém na kokainu; (DA).

jaletina, m. (1) lid. (Mex): želé; (DA).

jaley, m. (1) málo užív. (Chil): fetování, inhalování kokainu; (2) málo užív. (Chil): kokain; (DA).

jalisco, -ca, adj/subst. (1) lid. (Chil): tvrdohlavý; (DA).

jallao, m. (1) (Portor): chrochtal bílý (*Haemulon album*); ► mořská ryba, 80 cm dlouhá, šedostříbrné barvy, je jedlá ale ne vzácná; (DA).

jallpahuauca, f. (1) lid. (výchBol): pikantní omáčka; ► ze žluté papriky; (DA).

jalonar, tr. (1) lid. (Kol): podnítit, pobízet k aktivitě; (DA).

jalonero, -ra, adj. (1) (Salv): kapsář; ► zloděj kabelek; (DA).

jalopero, -ra, adj/subst. (← angl. *holdup*, "loupežné přepadení") (1) lid. (US): loupežné přepadení, ozbrojená loupež; (DA).

jamaica, adv. (1) (Hond, Nik): nikdy, nikdy víc; (DA).

jamaico, m. (1) (Pan): strom; viz: *xup*; (DA).

jamaliche, adj/subst. (1) lid. (Kub): hltnou, nenasyta; (DA).

jamancia, f. (1) lid. (Per): potrava, pokrm; (DA).

jamaque, m. (← aim.) (1) lid. (zápBol): sedlák; ► o člověku s nevhodnými, nevychovanými způsoby, kt. je původem z venkova; (DA).

jambalaya, f. (1) (Salv): jídlo; ► krevety s česnekem, cibulí a kořením; (DA).

jambato, m. (← keč. *jambattu*) (1) (Ekv): atelopus plamínkový (*Atelopus ignescens*); ► malá černá žába se žlutým břichem; (DA).

jamberga, f. (← angl. *hamburger*) (1) (US): hamburger; (DA).

jamberguer, m. (← angl. *hamburger*) (1) (Dom): hamburger; (DA).

jambol, m. (1) (Nik): hra podobná baseballu; ► s méně hráči, kt. odpalují gumový míček rukou; (DA).

jamo, m. (1) (Hond): plaz (*Ctenosaura palearis*); ► menší a tmavší než leguán, až 1,6 m dlouhý s hřebínkem až do půlky ocasu; (DA).

jamoneta, f. (1) (Kub): maličkost; ► věc, která se dá dosáhnout i s malým úsilím; (DA).

jampón, -na, adj. (1) (Salv): klidný, mírný; ► o člověku; (2) (Salv): nestydatý, drzý; (DA).

jan, f. (← angl. *hand*, "ruka") (1) (Salv): hra rukou; ► nedovolený dotek balonu rukou při fotbale; (DA).

jana, f. (← angl. *half*, "polovina") (1) (szArg): trn kaktusu; (2) (Salv): polovina; (DA).

janajpacha, m. (← keč. *janax pacha*, "nebe") (1) lid. (Bol): nebe, ráj; (DA).

janca, f. (1) (Per): části andského pohoří vyšší než 4800 m.n.m.; (DA).

jancara, f. (1) lid. (svBol): nádoba; ► vyrobená z větší dýně; (DA).

janchi, m. (1) lid. (svBol): odpad z mleté kukuřice; ► který zůstává po výrobě pokrmu *chicha*, a který následně slouží jako krmivo pro domácí zvířata; (DA).

janearse, tr/intr. (1) intr. (Kub): namáhat se; ► na dosažení něčeho; (2) tr. (Kub): trpět, snášet; ► někoho nebo něco otravné; (3) intr. (Salv): rozdělit se; (DA).

jangada, f. (1) málo užív. (Mex): hloupost, blbost; ► otravná, rozčilující; (2) (Salv): zlá hra, tah; (DA).

jangado, -da, adj. (1) (Portor): závislý, zničený; ► člověk úplně zničený od drogové závislosti; (DA).

janitor, m. (1) (US, Portor): vrátný, domovník; (DA).

jánitor, m/f. (← angl. *janitor*) (1) (US): správce domu; (DA).

jankaqukipa, f. (← keč.) (1) lid. (Bol): vysušená, opečená, rozdrčená kukuřice; ► na přípravu polévky *lagua*; (DA).

jaña, f. (1) (Salv, Nik): mladice; ► mladé děvče, slečna; (2) (Salv, Nik): jizva; ► staré zranění; (DA).

jañacho, m. (1) (Chil): samec, vedoucí skupiny lam; viz též: *auquérido*; (DA).

jañape, m. (1) (Per): plaz (*Phyllodactylus reisi*); ► bez ocasu 6 cm dlouhý, většinou hnědé barvy se šedými nebo tmavými, různě velikými skvrnami na celém těle a s charakteristickými zvětšenými, zakulatěnými konečky prstů; (DA).

japachobo, m. (1) (jvMex): ocásek setý (*Acalypha setosa*); ► vztyčená rostlina, 80 cm vysoká s malým okvětím bez okvětních lístků a s plody ve tvaru tobolky, kt. jsou pokryty jemnými chloupky; (DA).

japapiada, f. (1) lid. (jižBol): romantické, milostné dvoření; (DA).

japeca, f. (← keč.) (1) (zápBol): nemoc zapříčiněná zabíjením mravenců; ► lidová víra; (DA).

japi, adj/subst. (← angl. *happy*, "šťastný") (1) adj. (Dom): opilý, zdrogovaný; ► o člověku, kt. je spokojený, šťastný po požití alkoholu nebo drogy; (2) adj. (Kost): šťastný, spokojený; ► o člověku; (3) f., lid. (Salv): hlad; (DA).

japutuqui, m. (1) lid. (Bol): tanečník tance *torito*; ► mající na sobě černou masku lidské tváře s bílými očima, s kloboukem a s parukou v drdolu; (DA).

jaquetón, -na, m. (1) (Pan, Portor): marnivec, chvástal; (DA).

jaquetón, -na, adj. (1) (Portor): agresivní; (2) (Portor): chvástavý; (DA).

jáquima, f. (1) (Nik): jizva na tváři; (DA).

jarajorechi, m. (1) (výchBol): zornice amarylka (*Amaryllis belladonna*); ► trvalá, cibulovitá, bylinná rostlina, s výraznými, okrasnými, růžovými květy ve tvaru trompety; (DA).

jaranear, tr/intr. (1) intr., lid. (Kub, Dom): vtípkovat, říkat vtipy; (2) tr. (Hond): zadlužit se; ► získat půjčku, kt. ani není v plánu být splacena; (3) intr. (Hond): podvádět, švindlovat; ► při hře; (DA).

jarapa, f. (1) venk. (Per): suché listy stromu *maguey*; ► kt. se používají na zatápění v pecích; (DA).

jararaca, f. (1) (Per): had; viz: *equis*; (DA).

jararancu, m. (← aim. *jararankhu*, "ještěř") (1) (Bol): leguán peruánský (*Liolaemus multiformis*); ► malý ještěř, hnědé barvy s výraznými šupinami; (DA).

jarazo, m. (1) (Hond): petarda, výbuch petardy; (DA).

jarciar, tr/intr. (1) intr., lid. (jižBol): vychloubat se; ► mluvit o sobě sama vychloubáčně; (2) tr. (Hond): osedlat; ► dát koňovi uzdu, popruhy a sedlo; (DA).

jardín, m. (1) ~ **de paz** (Ekv, Par): hřbitov; (DA).

jardinera, f. (1) (Nik, Kost): holka, která při procesích na oslavu Božího Těla rozhazuje z košíku lupínky květů; (2) (Urug): přípravka; ► povinný předškolní kurs; (DA).

jardinero, m. (1) (Arg, Urug): montérky; (2) (Salv): milenec vdané ženy; (DA).

jarepa, f. (1) (svBol): těsto z juky a sýra; ► smažené se podává jako příloha k jiným jídlům; (DA).

jaria, f. (1) lid. (sevMex): hlad; (DA).

jaría, f. (1) lid. (Hond, Salv): hlad; ■ Syn.: *jarier*; (DA).

jarichi, adj/subst. (1) adj/subst., lid. (svBol): otrava, protiva; ► otravný, protivný člověk; (2) m. (výchBol): šňůrka, stužka; ► do vlasů; (DA).

jarier, m. (1) (Salv): hlad; viz: *jaría*; (DA).

jariniar, intr. (1) (Dom): mrholit; ► drobný déšť; (DA).

jaripa, f. (1) (Mex): palmovník šedý (*Ptilogonys cinereus*); ► pták, 21 cm dlouhý, s hlavou a vrchem těla modrošedé barvy, s bílým pruhem nad očima, s černými křídly a s krkem, hrudníkem šedé barvy se žlutými skvrnami; (DA).

jaripe, m. (1) lid. (Bol): trest, potrestání; ► v podobě náročných fyzických cvičení; ■ Syn.: *jaripeada*; (DA).

jaripeada, f. (1) (Mex): účast na sportu *jaripeo*; ► xxx; (2) (Bol): viz: *jaripe*; (DA).

jarjacha, m. (1) (Per): pohádková bytost; ► napůl člověk, napůl lama, která je podle lidové tradice plodem incestu; (DA).

jarra, adj. (1) lid., málo užív. (Ekv): vztahující se k člověku s objemnými, plnými rty; (2) lid., málo užív. (Ekv): vztahující se k člověku s vystouplou čelistí; (DA).

jarretudo, -da, adj. (1) adj. (Kub): dětinský; (DA).

jarría, f. (1) (Salv): rachotina; ► staré auto; (2) (Salv): plechová sklenice; ► k pití kávy; (DA).

jarrierito, m. (1) (Dom): malý potkan; ■ Var.: *harrierito*; (DA).

jarrito, m. (1) (výchHond): vosa (*Polybia emaciata*); ► staví z bahna hnízda, které připomínají džbán; (2) ~ **de Guadalajara**, lid. (Mex): citlivka; ► člověk, kt. je citlivý na jakýkoliv komentář na svou osobu; ■ Syn.: *jarrito de Tlaquepaque*; (3) ~ **de Tlaquepaque** (Mex): viz: *jarrito de Guadalajara*; (DA).

jarritos, m. (1) (Mex): rostlina (*Pachycereus marginatus*); ► 10 m vysoká, masitá, s trny a s oranžovými a červenými květy; (DA).

jarro, m. (1) ~ **de oro** (Mex): strom (*Erblichia odorata*); ► 17 m vysoký, s jednoduchými, střídavými listy, většinou uskupenými na konci větví a s výraznými květy žluté barvy; ■ Syn.: *sanjuanero, suelda con suelda*; (DA).

sanjuanero, m. (1) (jižMex): strom (*Erblichia odorata*); viz: *jarro*; (DA).

suelda, f. (1) ~ **con suelda** (Mex): strom (*Erblichia odorata*); viz: *jarro*; (DA).

jartar(se), tr/intr. (1) intr., lid. (Kol): opít se; (2) intr., lid. (Portor, Kol, Ven): nudit se; (3) tr. (Ven): urazit někoho; (DA).

jarubichi, m. (1) lid. (svBol): usazenina; ► na spodku nádoby, v které se destiluje pálenka; ■ Var.: *jaruichi*; (DA).

jasayé, m. (1) lid. (svBol): velká taška z listů *motacú*; ► na přenášení produktů z pole; (DA).

jashte, m. (1) (Guat): viz: *jashto*; (DA).

jashto, -ta, adj/subst. (1) (Guat): americký indián; ■ Var.: *jashte*; (DA).

jaspia, f. (1) (Mex, Guat, Hond): hlad; (DA).

jatata, f. (1) (výchBol): druh palmy (*Geonoma orbignyana*); ► 4 m vysoká, s jemným stonkem, velkými listy a malými plody v trsech, které jsou nejdřív zelené a po dozrání černé; (DA).

jatero, -ra, m/f. (1) málo užív., venk. (jižEkv): převozník; (2) venk. (Nik): nevzdělanec, ignorant; (DA).

jaticá, m. (1) (Dom): mnoho; ► velké množství, kvantita; (DA).

jático, m. (1) (Dom): strom (*Cordia sulcata*); ► 20 m vysoký, s velkými listy a s plodem v bílé pecce, kt. slouží jako potrava pro zvířata; (2) (Portor): taška s drátěnými ušima; ► na přenášení ryb; (DA).

jatobá, m. (1) (Mex): kurbaryl obecný (*Hymenea curbaril*); ► strom, 7 m vysoký, s hustou korunou, s hrubým kmenem, se světlými květy v kytičkách, jeho dřevo je načervenalé a tvrdé a používá se v truhlářství; (DA).

jatunruna, adj/subst. (← keč. *jatun*, "velký" a *runa*, "osoba") (1) lid. (Bol): obr, vysoká osoba; (DA).

jatupú, m. (1) lid. (svBol): mýdlová pěna; (DA).

jau, citosl. (1) (Bol): hej ty!; ► oslovení osoby, jejíž jméno neznáme, nebo si naň nevzpomínáme; (DA).

jau!, citosl. (1) lid. (Bol): hej ty!; ► volání na osobu; (2) (Dom): haf, haf; ► napodobňování psích zvuků; (DA).

jaucazo, m. (1) lid. (zápBol): rána, pecka pěstí; (DA).

jauja, f. (1) (Mex): solnička (*Suaeda spp.*); ► dřevnatá bylina, 80 cm vysoká s bělavými nebo zelenými květy; ■ Var.: *xauxa*; (DA).

jaúl, m. (1) (Nik, Kost, Pan): strom (*Alnus acuminata*); ► 20 m vysoký, s žlutými květy a s plodem ve formě malého oříšku, jeho dřevo se používá k výrobě rakví; (DA).

lambrán, m. (1) (Bol): strom (*Alnus acuminata*); (DA).

palo, m. (1) ~ **de lama** (Guat): strom (*Alnus acuminata*); (DA).

jaulero, -ra, m/f. (1) lid. (Mex): vykradač domů, zloděj; (2) (Hond): pracovník zodpovědný za obsluhu výtahu v dole; (DA).

jaulón, m. (1) (Kub): železná konstrukce na lovení langust; (DA).

jaulona, f. (1) (Hond): výtah v dole; (DA).

jausi, m. (1) (zápBol): ameiva obecná (*Ameiva ameiva*); ► plaz, 50 cm dlouhý, zelené barvy, která volně ke konci těla přechází do modré; ■ Var.: *jauci*; ■ Syn.: *borriguero*; (DA).

borriguero, m. (1) (Pan): ameiva obecná (*Ameiva ameiva*); viz: *jausi*; (DA).

jay!, citosl. (← keč. *¡jay!*) (1) lid. (Bol): vyjadřuje důraz v otázce; (DA).

jayachicu, m. (← keč. *jayachiku*, "to, co pichá") (1) lid. (Bol): pokrm ochucený pikantními přísadami; (DA).

jayajabico, m. (1) (Kub): zplododěr ohnutý (*Colubrina elliptica*); ► strom, 20 m vysoký, s malými květy a s kulatými plody oranžové barvy, jeho kůra má různé využití v tradiční medicíně; (2) (Portor): viz: *iayajabico*; (DA).

jayanazo, m. (1) lid. (Kol): obr; ► velmi vysoký člověk; (DA).

jayanear, intr. (1) (Hond, Salv, Nik): vtípkovat s někým; (DA).

jayari, m. (1) (jižPer): aperitiv; ► z mírně povafených brambor, *rocoto*, rajčat, papriky, oleje, soli a octu; (DA).

jaz, m. (1) venk. (Salv): svazek; ► dřeva nebo bylinek; (2) **al** ~ (Salv): mimochodem, na okraj; (DA).

jazmín, m. (1) (Kol, Ven, Bol, Chil, Par): gardénie jasmínová (*Gardenia jasminoides*); ► keř, 3 m vysoký, rozvětvený, se zářivě tmavozelenými listy a býlími, samostatnými květy, které mají intenzivní vůni; ■ Syn.: *malabar*; (2) (Kol): viz: *amanda*; (3) (Urug): viz: *jasmín del Cabo*; (4) ~ **de día** (Kub): kladivník (*Cestrum diurnum*); ► keř, s drobnými, hřebíkovitými květy bílé barvy a okrouhlým plodem fialové barvy; (5) ~ **de Jujuy** (szArg): rostlina (*Echites funiforme*); ► 1 m vysoká, s dřevnatým základem, oválnými listy, býlími květy a plodem ve tvaru vřetka; (6) ~ **de muerto** (Dom): keř (*Clerodendrum philippinum*); ► 2 m vysoký, s velkými listy, s výraznými býlími nebo růžovými květy, které intenzivně voní; (7) ~ **de noche** (Kub): viz: *hueledenoche*; (8) ~ **de río** (Portor): bylina, viz: *conga*; (9) ~ **del Cabo** (Hond, Salv, Nik, Bol, Arg, Urug): gardénie jasmínovitá (*Gardenia augusta*); ► okrasný, trvalý keř, 2 m vysoký, se zářivě tmavozelenými listy, s voňavými, bílými květy, které se vyskytují hlavně samostatně, nebo ve dvojicích; ■ Syn.: *jazmín*; (10) ~ **del Istmo** (jvMex): viz: *esquisúchil*; (11) ~ **del Paraguay** (Par, sevArg, Urug): košatý keř (*Brunfelsia australis*); ► 2 m vysoký, s velmi voňavými květy fialové barvy, které postupně ztrácí barvu, až dokud nezbledají; ■ Syn.: *diamelo*, *jazmín del Uruguay*; (12) ~ **del Uruguay** (Urug): viz: *jasmín del Paraguay*; (13) ~ **francés** (Portor): viz: *marango*; (DA).

malabar, m. (1) (Ven): gardénie jasmínová (*Gardenia jasminoides*), viz: *jazmín*; (DA).

diamelo, m. (1) (Chil): košatý keř (*Brunfelsia australis*), viz: *jazmín del Paraguay*; (DA).

jazmincillo, m. (1) (Mex): polodřevnatý keř (*Pisoniella arborescens*); ► 2 m vysoký, štíhlý a rozvětvený, s množstvím květů, bílé nebo zelenkavé barvy; (2) (Mex): keř (*Lippia ligustrina*); ► 2 m vysoký, se sdruženými okvětimi a plodem v pecce; (3) ~ **del cielo** (Arg): viz: *embeleso*; (4) ~ **del país** (Arg): jasmín pravý (*Jasminum officinale*); ► keř s malými, hvězdicovitými, bílými květy a intenzivní vůní; (DA).

jeba, f. (1) lid. (Kost): kočka; ► mladá a atraktivní žena; ■ Var.: *geba*; (2) lid. (Portor): milenec; ■ Var.: *geba*; (3) (Portor): prostitutka; ■ Var.: *geba*, *jeva*; (DA).

jebe, m. (1) (Per): kaučuk, guma; (2) lid. (Portor): kondom, preservativ; (3) (Ekv): gumový pás; ► na utahování; (4) (Ekv): jedna z gum na praku; (5) lid. (Bol): guma; ► na smazání napsaného textu; (DA).

jebi, adj. (1) (Salv): zdrogovaný; ■ Var.: *jevi*; (DA).

jebo, m. (1) lid. (Portor): zamilovaný muž; (2) (Portor): pasák; ► prostitutek; ■ Var.: *gebo*; (DA).

jebo, -ba, m/f. (1) (Dom, Portor): fešák, kus; ► pohledný a atraktivní mladík; ■ Var.: *gebo*; (DA).

jecho, -cha, adj. (1) venk., lid. (Kol, Ven, Ekv): zralý, dozrálý; ► o plodu; (2) lid. (Kol, Ven): dospělý; ► o člověku; (3) lid. (Pan): dozrávající; ► o plodu, který mění barvu když dozrává; (DA).

jefatura, f. (1) (Mex, Nik, Dom, Par): policejní kancelář; (2) (Mex, Bol, Par): velící, řídicí kancelář; (3) (Mex): vedoucí; (4) (Ven): kancelář vrchních správců regionů Venezuely; (DA).

jején, m. (1) (Mex, Guat, Hond, salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Kol, ven, Ekv, Per, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*); ► 1 mm dlouhý, má sosák se kterým způsobuje nepříjemné štípance; ■ Var.: *gegén*; ■ Syn.: *abuí*, *jerjel*, *maje*, *mime*, *puripuri*, *upitero*; (DA).

abu, m. (1) (Portor): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

jerjel, m. (1) (Chil): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

maje, m. (1) (Portor): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

mime, m. (1) (Dom, Portor): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

puripuri, m. (1) (Ven): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

upitero, m. (1) (szArg): dvoukřídle hmyz (*Accata furens*), viz: *jején*; (DA).

jeme, m. (1) lid., málo užív. (Nik, výchBol, Ekv, Urug): jednotka vzdálenosti; ► odpovídající vzdálenosti mezi palcem a ukazovákem; (DA).

jender(se), intr. (← *hender*) (1) lid. (Portor): krájet pevný materiál; (2); **que mal rayo jienda!**, venk. (Hond): ať ho čert vezme!; ► vyjadřuje přání, ať se někomu stane něco zlého; (DA).

jenga, f. (1) (Hond): podskupina gangu, bandy; (DA).

jengibre, m. (1) (Salv): palce na noze; ■ Var.: *ajengibre*; (DA).

jenipapo, m. (1) (Per): genipa americká (*Genipa americana*); ► strom, 25 m vysoký, s tmavozelenými listy, s býlími, žlutými nebo červenými listy, má bobulovitý, jedlý plod s hrubou kůrou a má využití v tradiční medicíně, když ještě není dozrálý, tak se používá jako černý atrament; ■ Var.: *genipapo*; (2) (Per): plod genipy americké (*Genipa americana*); ■ Var.: *genipapo*; (DA).

jerarquía, f. (1) **de ~**, lid. (Kol, Bol, Chil, Par, Arg, Urug): respektovaná, vážená osoba; (DA).

jerbedero, m. (1) lid. (Dom): žaludeční nevolnost; ■ Var.: *herbedero*; (DA).

jerber, tr/intr. (1) lid. (Dom): dát uvařit vodu, vařit vodu; ■ Var.: *jerver*; (2) lid. (Dom): dát uvařit vodu, vařit vodu; ► až dokud se neobjeví bublinky; ■ Var.: *jerver*; (DA).

jeremiáda, f. (1) (Bol): viz: *jeremiqueo*; (DA).

jeremiar, tr. (1) (Hond): smrdět, zapáchat; (DA).

jeremías, m. (1) (Salv): smrad, zápach; (DA).

jeremiquear, intr. (1) (Kub): fňukat, naříkat; (DA).

jeremiqueo, m. (1) lid. (Kub, Portor, Bol): fňukání, kňourání; ■ Syn.: *jeremiada*; (DA).

jeremiquero, -ra, adj. (1) lid. (Portor): fňukálek, uřňukánek; ■ Var.: *jirimiquero*; (DA).

jerez, m. (1) **entre ~ y la frontera** (Salv): zlatá střední cesta; (DA).

jerezano, m. (1) (Dom, Portor): viz: *gallo jerezano*; (2) lid. (Portor): hrdina; ► odvážný muž; (3) (Urug): alkoholický nápoj; ► podobná sherry, pije se jako aperitiv; (DA).

jerga, f. (1) (Mex): hadr, utěrka; (2) (Guat): látka z tvrdé vlny; ► na výboru některých druhů odevů; (3) (Bol): vojenská uniforma; (DA).

jerguilla, f. (1) (Per): ryba (*Aplodactylus punctatus*); ► 40 cm dlouhá, hnědožluté barvy, s tmavými puntíky po celém těle; ■ Syn.: *leonora*; (DA).

leonora, f. (1) (Per): ryba (*Aplodactylus punctatus*), viz: *jerguilla*; (DA).

jeringonza, f. (1) (Kub, Portor): dětská hra; ► vkládání slabik *che*, *chi* mezi všechny slabiky slov při mluvení; (DA).

jeringoso, m. (1) (Urug): herní způsob mluvení; ► vkládání slov začínajících na *p* a samohlásku předešlé slabiky mezi slabiky jiných slov; (2) **en ~** (Urug): způsob mluvení; ► vkládání slov začínajících na *p* a samohlásku předešlé slabiky mezi slabiky jiných slov; (DA).

jeringuilla, f. (1) (Mex): keř (*Philadelphus madrensis*); ► 3 m vysoký, rozvětvený, s jednoduchými listy, s býlími a velmi voňavými květy a s plody s mnoho drobnými semeny; (DA).

jeróstico, -ca, adj/subst. (1) venk. (Kol): otrava. hlupák; (DA).

jeruré, m. (1) (výchBol): hráč na *bajón*; ► dechový nástroj; (DA).

jerver, intr. (1) lid. (Dom, Portor): vřít, viz: *jerber*; ■ Var.: *jervir*; (2) (Dom): dát uvařit, viz: *jerber*; (DA).

jervir, intr. (1) (Portor): vřít, viz: *jerver*; (DA).

jesuita, m. (1) (sevArg, Urug): pekárenský produkt; ► z lístkového těsta naplněný šunkou a sýrem, polítný sladkou vrstvou; (DA).

jetabulario, m. (← *jeta* a *vocabulario*) (1) lid. (Salv, Kost): vulgární, sprostý slovník; (DA).

jetas, adj/subst. (1) lid. (Kost): lhář; (DA).

jetatore, adj/subst. (1) lid. (Arg): osoba, která přináší neštěstí; (DA).

jetazo, m. (1) lid. (Guat, Arg): políbení; (2) lid. (Ven): úder do úst; (3) lid. (Hond): facka; (DA).

jeteada, f. (1) vulg. (Mex): šlofik, siesta; (2) vulg. (Hond): nadávka; (DA).

jeteado, -da, adj. (1) (Hond): uražený někým; ► o člověku, kterému bylo vynadáno; (DA).

jetear(se), tr/intr. (1) tr., lid. (Guat, szArg, Per): políbit; (2) tr., lid. (Arg): vytrvale, naléhavě požadovat, žádat peníze; (3) tr. (Hond, Nik): nadávat někomu, urážet někoho; (4) tr. (Hond): odseknout; ► stroze, podrážděně někomu odpovědět; (5) intr. (Hond): urážet se navzájem; (6) intr. (Ven): ohromně plakat; (7) intr. (Salv): být hloupý; (8) intr. (Nik): otevřít ústa z nepozornosti; (9) intr., lid. (Kost): nudit se, mrhat časem; (DA).

jetita, f. (1) lid. (Mex): siesta; (DA).

jetudo, -da, adj/subst. (1) lid. (Hond, Salv, Nik, Bol, Urug): s velkými ústy, s velkými rty; ► o člověku, nebo zvířeti; (2) (Hond): vulgární, sprostý; (3) (Hond): vypočítavý, drzý, darebný; (DA).

jibá, m. (1) (Kub, Portor): keř (*E. obovatum*, *E. obtusum*); ► s dlouhými a ohebnými větvemi, s malými, bílými květy a červeným plodem, jeho dřevo má vícero využití; (DA).

jibaresco, -ca, adj. (1) (Portor): vztahující se k vesničanům; viz též: *jíbaro*; (DA).

jíbaro, m. (1) ~ **envuelto** (Portor): smažené jídlo; ► z *guinea* obaleného v mouce, soli a vodě; (DA).

jíbaro, -ra, adj/subst. (1) adj/subst. (Kub, Dom): samotář, nesympatický člověk; ■ Syn.: *huyuyo*, *juyuyo*; (2) adj/subst. (Kub): rebel; (3) adj/subst. (Portor): mazaný, vychytralý ignorant; ■ Syn.: *ciprián*; (4) m/f., lid. (Ekv): indián; (5) adj/subst. (Dom): osoba, do které se jde rychle zamilovat; (DA).

huyuyo, adj/subst. (1) (Kub): samotář, nesympatický člověk, viz: *jíbaro*; (DA).

juyuyo, adj/subst. (1) (Kub): samotář, nesympatický člověk, viz: *jíbaro*; (DA).

cyprián, adj/subst. (1) (Portor): mazaný, vychytralý ignorant, viz: *jíbaro*; (DA).

jibijagua, f. (1) (Dom): velký mravenec (*Atta insularis*); ► s tělem pokrytým dlouhými chlupy, s dlouhými a tenkými nohama hnědé barvy a s velkou hlavou; (DA).

jibijoa, f. (1) (Dom, Portor): mravenec; viz: *zompopo*; (DA).

jibilla, f. (1) (Portor): mravenec; ► *zompopo*; (DA).

jicama, f. (← nah. *xicamatl*) (1) (Mex, Guat, Dom, Ekv): hlíza (*Pachyrrhizus angulatus*); ► tvrdá, lámavá, bílá, šťavnatá, je jedlá a používá se i v tradiční medicíně; (2) (Mex, Hond, Salv, Nik): popínavá liána (*Pachyrrhizus erosus*); ► s velkým kořenem, s fialovým okvětím, s plodem ve tvaru lusku se žlutými, hnědými nebo červenými semeny; (3) (Mex, Hond, Salv): semínko liány *Pachyrrhizus erosus*; ► po uvaření je jedlé, syrové se využívá na zabíjení vši; (4) (Mex, Hond, Salv): cibulka liány *Pachyrrhizus erosus*; ► bílá, tvrdá, masitá; (5) (Kub, Portor): popínavá rostlina (*Calopogonium caeruleum*); ► s malými modrými květy a podlouhlými lusky; ■ Syn.: *jicama cimarrona*; (6) ~ **cimarrona** (Kub): viz: *jicama*; (DA).

jicamita, f. (1) (Mex): jirinka šarlatová (*Dahlia coccinea*); ► rostlina, 3 m vysoká, vzpřímená, okvěti ve velkých hlavičkách žluté, oranžové a červené barvy a s plodem barvy hnědé, šedé nebo černé s jediným semínkem; ■ Var.: *jicamite*; (DA).

jicarada, f. (1) (Mex, Hond, Nik): objem nádoby, šálku; (DA).

jicaral, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost): území s rostoucími stromy *jicaro*; (DA).

jicaranda, f. (1) (Guat): viz: *jacarandá*; (DA).

jicarazo, m. (1) (Mex): množství vody, které se vejde do nádoby *jicara*; (2) (Nik): úder do hlavy; (DA).

jicarillo, m. (1) (Mex, Nik): strom (*Randia panamensis*); ► 10 m vysoký, s nesouměrným kmenem a trnitými větvemi, s jednoduchými listy, bílými, voňavými květy a žlutými, bobulovitými plody; (DA).

jicaro, m. (← nah. *xicalli*) (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Ven): trvalý strom (*Crescentia cujete*); ► 5 m vysoký, s dlouhými větvemi, s velkými žlutými květy a s plodem, který má hrubou kůru a využívá se v tradiční medicíně a k výrobě nádob; ■ Var.: *jicara*; ■ Syn.: *árbol de la cruz*, *calabacero*, *calabazo*, *chaite*, *chichigual*, *cuauetecomate*, *guacal*, *güira*, *higüero*, *huas*, *huingo*, *jayacaste*, *pichagüero*, *pilche*, *pog*, *taparo*, *totumo*, *uas*, *zapallo*; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Pan): strom (*Crescentia alata*); ► 10 m vysoký, s dlouhými větvemi, s velkými, osamocenými květy nažloutlé barvy, které se využívají v tradiční medicíně; ■ Var.: *jicara*; ■ Syn.: *árbol de la cruz*, *chaite*, *cutuco*, *güiro*, *morro*; (3) (Hond, Salv, Nik): nádoba, viz: *jicara*; ■ Syn.: *morro*; (DA).

árbol, m. (1) ~ **de la cruz** (Salv): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

calabacero, m. (1) (Kost): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

calabazo, m. (1) (Nik, Pan, Kol): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

chaite, m. (1) (jvMex): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

chichigual, m. (1) (Nik): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

cuauetecomate, m. (1) (Nik): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

guacal, m. (1) (Guat, Salv, Nik): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

güira, m. (1) (Mex, sevHond, Nik, Kub, Dom): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

higüero, m. (1) (Dom, Portor): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

huas, m. (1) (jvMex): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jicaro*; (DA).

huingo, m. (1) (Per): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

jayacaste, m. (1) (Mex): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

pichagüero, m. (1) (Ven): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

pilche, m. (1) (Ekv): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

pog, m. (1) (jižMex): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

taparo, m. (1) (Ven): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

totumo, m. (1) (Pan, Portor, Kol, Ven, Ekv, Per, Bol): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

uas, m. (1) (svMex): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

zapallo, m. (1) (Ekv): trvalý strom (*Crescentia cujete*), viz: *jícario*; (DA).

cutuco, m. (1) (Hond, Salv): strom (*Crescentia alata*), viz: *jícario*; (DA).

güiro, m. (1) (Hond, Nik): strom (*Crescentia alata*), viz: *jícario*; (DA).

morro, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv): strom (*Crescentia alata*), viz: *jícario*; (DA).

jichi, m/f. (1) (svBol): šikula; ► čilý, zručný člověk; (DA).

jichiquí, m. (1) (výchBol): člověk ovládaný druhou osobou; (DA).

jichituriqui, m. (1) (svBol): strom (*Aspidosperma polyneuron*); ► 35 m vysoký, se žlutošedou kůrou, má velmi cenné dřevo; (DA).

jicotea, f. (1) (jvMex, Kub, Dom, Kol, Ven): matamata třásnitá (*Chelus fimbriatus*); ► želva, 30 cm dlouhá, s prodlouženou hlavou, s malýma, vystouplýma očima a s hnědým krunýřem; (2) (Kub, Portor): želvovitý plaz (*Pseudemys spp.*); ► žijící ve sladké vodě, malých rozměrů, s černožlutým krunýřem a se šesti nohama, jeho maso a vejce jsou jedlé; ■ Var.: *hicotea*, *icotea*; ■ Syn.: *matamata*; (DA).

matamata, f. (1) (Kol, Ekv, výchPer): matamata třásnitá (*Chelus fimbriatus*), viz: *jicotea*; (DA).

jicotear(se), tr/intr. (1) intr. (Mex): hledat med z rostliny *jicote*; (2) intr. (Nik): vyjít si na venkov za účelem hledání včel a medu z rostliny *jicote*; (3) tr. (Nik): šťourat se v nose; (DA).

jicotillo, m. (1) (Mex): dotěrný muž; ► který neustále otravuje svým dvořením se ženám; (DA).

jicra, f. (1) venk. (Ekv, Per): taška na lov ryb; ► z vláken *chambira* nebo z juty; (2) (Ekv): nylonová taška; ► sloužící k lovu ryb; (DA).

jier, intr. (1) (Portor): páchnout, zapáchat; viz též: *jeder*; (DA).

jigote, m. (1) (Bol): náplň do pokrmu *empanada salteña*; ► z hovězího nebo kuřecího masa, cibule, brambor, mrkve, koření, oregana, petržele, soli, žlutého česneku a vývaru z hovězí nohy; (DA).

jijo, -ja, m/f. (1) vulg. (Mex): zkurvysyn; ■ Var.: *jijo de la fregada*, *jijo de la guayaba*, *jijo de la mañana*, *jijo de la pelona*, *jijo de la tiznada*, *jijo de la tostada*, *jijo de su chingada madre*, *jijo de su tal por cual*, *jijo del maíz*; (DA).

jilacata, m. (← aim. *jilaqata*) (1) (zápBol): nejstarší vězeň v nápravném ústavu; ► který má největší autoritu a který šikanuje a okrádá nové vězně; (DA).

jilguero, m. (1) (zápec, Bol, Chil): pták, viz: *negrillo*; ■ Var.: *jilguero*; (2) (Hond, sevEkv, Bol): čížek menší (*Carduelis psaltria*); ► pták, 10 cm dlouhý, s bílými fleky na ocasu, sameček je na vrchu modročerné barvy, má hrubý zobák a hnědé nohy; (3) (Portor): libohlásek žlutočelý (*Euphonia musica*); ► pták, s modročerným peřím, žlutou hlavou a černým zobákem a nohama; (4) ~ **dorado** (Ekv): šafránka velká (*Sicalis flaveola*); ► pták se zářivě žlutým peřím a s oranžovou hlavou, přičemž samička je tmavší, olivově zelené barvy; ■ Syn.: *madurero*; (5) ~ **peruano** (Chil): viz: *cabecita negra*; (DA).

madurero, m. (1) (Ekv): šafránka velká (*Sicalis flaveola*), viz: *jilguero*; (DA).

jilguero, m. (1) venk. (Chil): jilm, viz: *jilguero*; (DA).

jilincuche, m. (← nah. *xilotl*, "kukuřiční chloupky" a *xochitl*, "květ") (1) (Hond): akácie (*Laesalpinia pulcherrima*); (DA).

jilinjoché, m. (← nah. *xilin*, "zvonek" a *xóchitl*, "květ") (1) (Nik): strom, viz: *bonga*; (DA).

jiliri, m. (← aim. *jiliri*, "větší, velký") (1) venk. (zápBol): úřad v andské komunitě; (DA).

jilos, f. (1) (Salv): vlasy; (DA).

jilote, m. (← nah. *xilotl*, "vlasy") (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, szKost): kukuřičný plod; ► s již dozrálými zrníčky; ■ Var.: *chilote*, *shilote*, *xilote*; (2) (Mex): svazek vláken kukuřičného klasu; ► xxx; (DA).

jilote, -ta, adj/subst. (1) m/f., lid. (Mex): adolescent; (2) adj. (Hond): hloupý; (3) adj/subst. (Hond): zrzavý; ► o vlasech; (DA).

jilotudo, -da, adj. (1) (Salv): rozčuchaný, nerozčesaný; (DA).

jimagüe, -gua, m/f. (1) (sevHond): dvojče; (DA).

jimbirico, m. (1) (jižEkv): larva obojživelníků; (DA).

jimenista, adj/subst. (← *Juan Isidro Jiménez*, dominikánský politik v letech 1846-1919) (1) adj. (Dom): vztahující se ke Juanovi Isidrovi Jiménezevi; (2) adj/subst. (Dom): straník Juana Isidra Jiméneze; (DA).

jimerito, m. (1) (Hond, výchSalv): divoký med, plástev medu; ► používá se jako potravina i projímadlo; (DA).

jina, f. (1) (Dom): strom (*Inga laurina*); ► 10 m vysoký, se štíhlým a hladkým kmenem, s bělavými květy; plodem je lusk, semínka jsou jedlá; (DA).

jincar, tr. (1) (Hond, Salv, Nik, Kost, Dom): pobídnout koně ostruhami do slabin; (2) (Nik): poštvat někoho proti někomu; (DA).

jinchada, f. (1) (Nik): skupina vesničanů; (DA).

jinchumuro, m/f. (← aim. *jinchu*, "ucho" a *murú*, "uříznutý") (1) venk. (výchBol): osoba bez jednoho, nebo obou ušních boltců; (2) venk. (výchBol): osoba bez hudebního sluchu; (DA).

jinete, m/f. (1) m/f. (Salv): venkovan; (2) m/f. (Salv): nevzdělanec; (3) m/f. (Salv): samotář; ► nespolečenský člověk; (4) m/f. (Par): krotitel koní; viz též: *amansador*; (5) m. (Hond): kožené pásy zdobící koňské sedlo; (DA).

jineteo, m. (1) (Kub): viz: jineterismo; (DA).

jineterismo, m. (1) (Kub): prostituce; ► hlavně se zahraničními zákazníky; ■ Syn.: *jineteo*; (2) (Kub): nelegální obchod; ► se zahraničními zákazníky; ■ Syn.: *jineteo*; (DA).

jinetero, -ra, m/f. (1) lid. (Mex): osoba, která nedovoleně zadržuje peníze určené k likvidaci; (2) (Kub): obchodník; ► která nelegálně obchoduje se zahraničními zákazníky; (3) (Kub): prostitutka; ► která pracuje pro zahraniční zákazníky; (DA).

jiniquear, tr. (1) (jižHond): štípnout někoho; (DA).

jiña, f. (1) lid. (Kub): nic; ► bezvýznamné množství; ■ Var.: *giña*; (2) (Kub): lenost, zbabělost; ■ Var.: *giña*; (3) vulg. (Nik): zkurvysyn; viz též: *hijeputada*; (DA).

jiote, m. (← nah. *xiotl*, "svrab") (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik): kožní choroba; ► projevuje se okrouhlými fleky červené barvy a svěděním a loupáním kůže; ■ Var.: *giote*, *hiote*; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik): modřina podlitina na kůži; ► způsobená stejnojmennou nemocí; ■ Var.: *giote*; (3) (Nik): nemoc, která postihuje kukuřičná zrna; ■ Var.: *xioite*; (4) (Mex): malý strom (*Pseudosmodium perniciosum*); ► s hladkým kmenem, malými květy; ■ Var.: *xioite*; (DA).

jiumento, -ta, adj/subst. (1) m/f. (Chil): osoba, která se obléká a chová podle pravidel studentského hnutí, které vzniklo na konci 70.- tých let v USA; ■ Var.: *hippiento*; ■ Syn.: *hiposo*; (2) adj., lid. (Chil): hipísácký; ■ Var.: *hippiento*; ■ Syn.: *hiposo*; (DA).

hiposo, m. (1) (Ekv): osoba, která se obléká a chová podle pravidel studentského hnutí, které vzniklo na konci 70.- tých let v USA; viz: *jiumento*; (DA).

jiipioso, -sa, adj/subst. (← *jipi* ← angl. *hippie*) (1) (Mex): hipisák; ► o člověku, který se obléká a chová nedbale, zanedbale; (DA).

jiipón, adj/subst. (1) málo užív., lid. (Chil): nedbalý, zanedbalý; (2) málo užív., lid. (Chil): nedbalý, zanedbalý; ► o člověku, který se takto obléká; (DA).

jiique, m. (1) (Hond): cucflek, cucák; ► červený flek na kůži, způsobený sáním; (DA).

jiquí, m. (1) (Kub): strom (*Pera bumeliaefolia*); ► 12 m vysoký, z jeho kůry se vyrábí čaj, který má využití v tradiční medicíně; (DA).

jiquinicuil, m. (← nah.) (1) (Mex, Salv): plod, viz: *guama*; (DA).

jiquipil, m. (← nah. *xiquipil*, "osm tisíc") (1) (Salv): taška, pytel; (2) (Salv): kupa, hromada; ► velké množství něčeho; (DA).

jirafa, f. (1) (výchEkv): mechanický přístroj na banánovníkových plantážích; ► sloužící na postřik proti plísni; (2) **zafa**, ~ . (Kol): sbohem!; ► výzva pro někoho, aby odešel; (DA).

jiria, f. (1) (Salv): hovorová řeč; (DA).

jiribilla, f. (1) (Mex): dvojsmyslná řeč nebo text; ■ Var.: *giribilla*; (DA).

jirique, m. (1) (Salv): opotřeбенá čepel mačety; (DA).

jirito, -ta, adj. (1) (Mex): silný, vitální; ► o starším člověku; (DA).

jirjir, m. (1) (Hond): astmatické oddechování, funění; ► člověka s bronchitidou; (2) (Hond): kočičí předení; (DA).

jironear, intr. (1) lid. (Per): procházet se po obchodech bez cíle něco koupit; (DA).

jisunú, m. (1) venk. (vých a zápBol): podkladek; ► vejce, které se vkládá slepici do hnízda, aby věděla kam snášet další; (DA).

jit, m. (← angl. *hit*) (1) (Kub): úder; (DA).

jitear, intr. (← angl. *hit*) (1) (Portor): odpálit míček; ► v baseballu; (2) (Portor): trefit se do něčeho, zasáhnou něco; (3) (Portor): být podmíněčně propuštěn z vězení; ► být propuštěn na podmínku; (4) (Portor): stát se hudebním hitem; ► o písni; (5) (← angl. *home run*) ~ **de home run** (Portor): být propuštěn z vězení; (DA).

jiitera, f. (1) (Salv): kapavka; (DA).

jitomatazo, m. (1) (Mex): trefa rajčetem; (DA).

jitomatero, -ra, adj. (1) (Mex): prodavač rajčat; (DA).

joba, f. (1) (Portor): jedlý plod stromu *jobo*; (DA).

jobero, m. (1) (Dom, sevKol): kožní choroba; ► způsobuje bělavé, rudé nebo tmavomodré pigmentové skvrny; ■ Var.: *jovero*; (2) (Dom): bílý kůň s fleky; (3) (Dom): viz: *guazumilla*; ■ Var.: *jovero*; (DA).

jobero, -ra, adj/subst. (1) adj/subst. (Nik): chytrý, bystrý; (2) adj. (Portor): plavý kůň; ► s černými nebo hnědými fleky ; (DA).

jobo, m. (1) (Mex, sev a jižHond, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Kol, Ven, Ekv): mombín žlutý (*Spondias mombin*); ► strom, 30 m vysoký, s bílými květy a podlouhlým plodem, má různé využití v tradiční medicíně; ■ Syn.: *chiabal*, *jocote de corroncha*, *jocote de jobo*, *obo*, *orococillo*, *pompocua*, *ubo*; (DA).

chiabal, m. (1) (Mex): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de corroncha** (Salv): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de jobo** (Salv): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

obo, m. (1) (Ekv): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

orocillo, m. (1) (výchBol): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

pompocua, f. (1) (výchMex): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

ubo, m. (1) (Per): mombín žlutý (*Spondias mombin*); viz: *jobo*; (DA).

jobobán, m. (1) (Dom): viz: *napahuite*; (DA).

jobobosí, m. (1) (svBol): divoká včela (*Trigona recursa*); ► bez žihadla, s velkými křídly, hnědé barvy; (DA).

jochado, -da, adj/subst. (1) (zápVen): ješitný, arogantní; (DA).

jochador, -ra, m/f. (1) (Bol): štváč; (DA).

joche, adj. (1) lid. (Kol): zpomalený, zaostalý; ► o člověku; (DA).

jocheador, -ra, adj/subst. (1) lid. (sevBol): otravný, protivný; ► o člověku; (DA).

joheadura, f. (1) (Bol): viz: *jocheo*; (DA).

jochear, tr/intr. (1) (svBol): otravovat, štvát někoho; (2) (svBol): navádět, nabádat někoho; (3) (svBol): navádět, pobízet zvíře; (4) tr., lid. (svBol): sexuálně provokovat, svádět; (5) intr. (jižBol): štěkat; (DA).

jocheo, m. (1) (Bol): býčí zápasy; ■ Syn.: *joheadura*; (2) lid. (svBol): podnět psovi k útoku; ■ Syn.: *joheadura*; (3) lid. (svBol): soužení, trápení, obtíž; ■ Syn.: *joheadura*; (4) lid. (svBol): fyzická únava, vysílení; ► způsobené nadměrným výkonem; ■ Syn.: *joheadura*; (5) ~ **de toros**, lid. (svBol): vesnické zápasení s býky; ► kdy se skupina lidí snaží získat balíček přivázaný k hlavě býka, který většinou obsahuje finanční odměnu; (DA).

jochi, adj/subst. (1) adj., lid. (svBol): mestický; (2) adj., lid. (svBol): chudobný; ► o člověku z nižší sociální vrsty; (3) ~ **colorado**, m. (Bol): viz: *chilloncillo*; (4) ~ **con cola**, m. (Bol): viz: *pacarana*; (5) ~ **de toros**, m. (svBol): viz: *jocheo de toros*; (6) ~ **pintado**, m. (Bol): aguti paka (*Cuniculus paca*, *Agouti paca*); ► hlodavec, 70 cm dlouhý, s malým ocasem a ušima, ale s velkou hlavou a dlouhýma nohama, s hnědou srstí a bílým, nebo žlutým břichem, s bílými horizontálními pruhy podél těla, jeho maso je jedlé; (DA).

jocho, m. (← angl. *hot dog*) (1) (Mex): párek v rohlíku; (2) málo užív., venk., lid. (Ekv): dárek; ► kt. se dává mezi indiány v den náboženského svátku; (DA).

jociquear, intr. (1) lid., vulg. (Portor): slídit, čmuchar, vyšetřovat; (DA).

jociquiprieto, -ta, adj. (1) lid. (Portor): o zvířeti s černým čumákem; (DA).

joco, m. (1) (výchBol): tykev, dýně; viz též: *ayote*; (2) (výchBol): tykev, dýně; viz též: *ayote*; (3) (Salv): kukuřice; ► s větším a jemnějším zrním, kt. se používá k výrobě *salpores*; (4) (US): profesionální jezdec koňských záprahů; (DA).

joco, -ca, adj. (1) venk. (Kost): zkyslý, kyselý; ► o potravinách s kyselou příchutí, nebo o těch, co se již začínají kazit; (DA).

jocoatole, m. (1) (Mex): viz: *xocoatole*; (DA).

jocollo, m. (← keč.) (1) lid. (výchBol): pulec; (DA).

jocom, m. (1) (Guat): dušený pokrm; ► z masa, *miltomate*, cibule, česneku a soli; ■ Var.: *jocón*; (DA).

jocomico, m. (← nah. *xococ*, "trpký" a *mico*, "opice") (1) (Hond, Nik): strom (*Protium sessiflorum*); ► 14 m vysoký, s velkými listy, květy s bílými okvětními lístky, s plodem podobným plodu *mamey*, kt. je jedlý; ■ Var.: *jucumico*; (DA).

jocote, m. (1) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kol): mombín červený (*Spondias purpurea*); ► strom, 25 m vysoký, se širokou korunou, s purpurovými a jednoduchými květy, používá se v tradiční medicíně; ■ Var.: *xocot*; ■ Syn.: *abalá*, *ciruelo*, *hondura*, *jobillo*, *jobo*, *jocote de agua*, *jocote de corona*, *jocote de iguana*, *jocote de verano*, *jocote pitarillo*, *jocote turco*, *jondura*, *kinín*, *tinaljuco*; (2) (Mex, Guat, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kol): plod mombínu červeného (*Spondias purpurea*); ► pokrytý bílými chloupky, oválný, masitý, žluté nebo červené barvy a jediným semínkem; ■ Var.: *xocota*; ■ Syn.: *abalá*, *ciruelo*, *jobillo*, *jobo*, *jocote de corona*, *jocote de jobo*, *tinaljuco*; (3) ~ **de jobo** (Salv): mombín (*Spondias radlkoferi*); ► strom, 35 m vysoký, s rovným kmenem a šedou kůrou se zelenými vertikálními pruhy, s malými bílými květy a se zelenými plody, kt. zčernají, když dozrají; (4) ~ **del diablo** (Salv): strom (*Hyperbaena tonduzii*); ► 10 m vysoký, s jasně zelenými květy a peckovitými plody žluté barvy; (DA).

abalá, f. (1) (jvMex, Guat): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

ciruelo, m. (1) (Hond, Pan, Kub, Portor, Kol, Ven): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

hondura, f. (1) (Mex): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jobillo, m. (1) (Portor): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jobo, m. (1) (Mex, Guat, Pan, Portor, Kol): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de agua** (Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de corona** (Guat, Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de iguana** (Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **de verano** (Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **pitarillo** (Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, m. (1) ~ **turco** (Salv): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jondura, f. (1) (Mex): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

kinín, m. (1) (Guat): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

tinaljuco, m. (1) (Hond): mombín červený (*Spondias purpurea*); viz: *jocote*; (DA).

jocote, -ta, adj. (1) (Salv): složitý, těžký; ► o záležitosti, nebo problému; (DA).

jocoteado, -da, adj. (1) (Nik): mazaný, vychytralý; ► o mladém člověku; (DA).

jocotear, tr/intr. (1) (Guat, Hond, Salv, Kost): sbírat *jocotes*; (2) (Guat, Kost): otravovat někoho; (3) (Hond): pít pálenku; (DA).

jocotudo, -da, adj. (1) (Salv): dlouhoprstý; ► o člověku s dlouhými prsty na nohách; (DA).

jocoyote, m. (1) (Mex): viz: *xocoyote*; (DA).

jocú, m. (1) (Kub, Portor): chňapal psí (*Lutjanus jocu*); ► mořská ryba, 70 cm dlouhá, měděně rudé barvy, s bělavým břichem, její maso je velmi vzácné; (DA).

jocuíste, m. (1) (Mex): bromélie (*Bromelia karatas*, *Bromelia pinguin*); ► s trnitým řapíkem a listy, s růžovými květy a jedlými plody, často se využívá na tvorbu živých plotů; (DA).

joda, f. (1) lid. (Bol, Par, Arg, Urug, Ekv): kanadský žertík; (2) (Kol): věc; (3) **¿cuál es la ~ ?**, lid. (Kol): tak co? jak je?; ► pozdrav; (4) **a la ~**, lid. (Par): s vtipem, vtipně; (5) **en ~¹**, lid. (Ekv): v zlé situaci; (6) **en ~²**, lid. (Ekv): v zlé finanční situaci; (7) **en la ~**, lid., vulg. (Arg, Urug): nelegální; ► o člověku, který je namočen do nelegálních aktivit; (8) **ni en ~**, lid., vulg. (Par, Arg, Urug): ani za svět, ani za boha; ■ Syn.: *ni por joda*; (9) **ni por ~** (Arg, Urug): viz: *ni en joda*; (10) **¡qué ~ !**, lid., vulg. (Mex, Ekv, Par, Urug): do prdele!; ► vyjadřuje komplikace, překážku, mrzutost; (DA).

jodedor, - ra, adj/subst. (1) lid. (Guat, Pan, Kub, Ven): otrava, otravný; ► o člověku, který otravuje, obtěžuje všechny kolem; (2) lid. (Hond, Nik, Kub, Portor, Ekv): bavič; ► o člověku, který vtipkuje a dělá si legraci z ostatních; (DA).

jodencia, f. (1) lid. (Kol): opakované otravování, obtěžování; (DA).

jodiche, adj. (1) lid. (Bol): otravný; ► o člověku, který otravuje, obtěžuje všechny kolem; ■ Var.: *jodichi*; (DA).

jodida, f. (1) (Kub): škoda, újma; ► někomu způsobená; (DA).

jodido, adj. (1) *¿para qué ~ s?*, vulg. (Nik): proč do čerta? k čemu pro boha?; ► vyjadřuje překvapení a zároveň kritiku nad něčím vykonaným; (2) **el mero** ~ (Hond): satan, ďábel; (DA).

jodinche, - cha, adj/subst. (1) (Hond, Bol): otrava, protiva; ► o člověku, který otravuje, obtěžuje všechny kolem; ■ Var.: *jodincho*; (DA).

jodión, - na, adj/subst. (1) lid. (Hond, Salv, Nik, Kost): protivný; ► o člověku, který rád obtěžuje; (2) (Hond, Salv): bezstarostný, flámující; ► o člověku užívajícího si života; ■ Var.: *jodón*; (3) (Hond, Salv): vtipálek; (DA).

jodón, - na, adj/subst. (1) lid. (Ekv): tvrdohlavý, neoblomný; ► o pevně rozhodnutém člověku; (2) ~ **de la pradera**, lid., vulg. (Portor): domýšlivec; ► o člověku, který si myslí bezdůvodně o sobě víc než je; (DA).

joevi, m. (← *viejo*) (1) lid. (Arg): otec; (DA).

jogoto, m. (1) lid., venk. (Kost): brouk; viz též: *joboto*; (DA).

jojó, m. (1) (jvMex): volavka proměnlivá (*Ardea virescens*); ► pták, 40 cm dlouhý, se zářivě žlutýma nohama, s černou korunkou a hřebínkem, kaštanovým krkem, bílým hrdlem, šedým břichem a s bílým pruhem podél těla, může mít i žluté fleky na tváři; (DA).

jolantao, m. (1) (Per): hrách; ► japonského původu, velmi užívaný v různých receptech; ■ Var.: *jolantau*; (DA).

jolino, - na, adj. (1) (Mex): krat'oučký; ► o části oblečení, kt. je kratší než by měla být; ■ Var.: *jolin*; (DA).

jolke, m. (← keč. *julq'í*) (1) (Bol): polívka; ► z hovězí ledviny, cibule a brambor; (DA).

jolocho, m. (1) (Portor): mořská ryba (*Malacanthus plumieri*); ► 70 cm dlouhá, s prodlouženým tělem, stříbrné barvy; ■ Var.: *jorocho*; ■ Syn.: *matajuelo*; (DA).

matajuelo, m. (1) (Portor): mořská ryba (*Malacanthus plumieri*); viz: *jolocho*; (DA).

jolocín, m. (1) (Mex): strom (*Helicapus donell-smithii*); ► 30 m vysoký, s jemnou, šedou kůrou, kt. se využívá jako provaz, má malé, bílé květy a kulaté, chlupaté plody; ■ Var.: *jolosin*; ■ Syn.: *jonote*; (DA).

joloteada, f. (1) (Hond): jídlo s množstvím krůtího masa; (DA).

jolotera, f. (1) (Salv): hejno krocanů; (2) (Salv): rámus, kravál; (DA).

jolotito, m. (1) (jvMex): rostlina; viz: *bellísima*; (DA).

jolotón, -na, adj. (1) venk. (Hond): hloupý; ► o člověku; (DA).

jómper, m. (← angl. *junper*, "drát na zapínání") (1) (Hond): dámské prádlo; viz též: *junper*; ■ Var.: *yómper*; (DA).

jonda, f. (1) **como la ~ del diablo**, lid. (Dom): velice rychle; (DA).

jondear(se), tr/intr. (1) intr. (Dom): odjet, odejít; ■ Var.: *hondearse, jondiarse*; (2) tr., lid. (Dom): požit, spolknout něco; ■ Var.: *jondiarse* (3) tr., lid. (Dom): číst, sledovat, poslouchat něco; ► delší dobu, např. celou knihu, film, koncert; ■ Var.: *hondearse, jondiarse* (DA).

jondeón, m. (1) **de un ~**, lid. (Dom): na jeden šup; ► na jednu; ■ Var.: *de un jondión*; (DA).

jonote, m. (1) (Mex): strom (*Helicapus donell-smithii*); viz: *jolocín*; (DA).

jonronazo, m. (1) (Salv, Portor): úspěch; viz též: *jonrón*; (DA).

jonronear, intr. (1) (Mex, Hond, Salv, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Kol, Ven): získat *home run*; ► v baseballu; (DA).

jonsú, m. (1) (Dom): monterky; (DA).

jonuco, m. (1) (Mex): domeček; (DA).

joñiqui, adj/subst. (1) m/f., lid. (svBol): člověk s rozštěpem rtů; (2) m., lid. (svBol): rozštěp rtů; (3) adj., lid. (svBol): pomačkaný, zničený; ► o věci postižené úderem; (DA).

joperojobobo, m. (1) (výchBol): viz: *yoperojobobo*; (DA).

jopiar, tr. (1) lid. (zápVen): pást; ► zvláště stádo koz; (DA).

jora, f. (1) (Ekv, Per, Bol, Chil, szArg): semletá kukuřice; ► na výrobu alkoholického nápoje *chicha*; (DA).

jasquin, m. (1) (Salv): venkovní, polní domek; ► se střechem z píce, nebo z palmových listů; (DA).

borco, m. (1) (Kost): strom (*Rheedia edulis*); ► 15 m vysoký, s jednoduchými listy, bílými květy a žlutými, kulatými plody, jeho dřevo se používá k venkovním konstrukcím; (DA).

boran, zájm. (1) (Hond): já; (DA).

borra, f. (1) lid. (Ekv): skupina lidí, stojících v kruhu; ► kolem někoho nebo něčeho; (DA).

borralizar, tr/intr. (1) tr. (Ekv): zapisovat denní finanční náklady; (2) intr. (Nik): dělat finanční analýzy; ► na definování finančního stavu; (3) tr., lid. (Hond): chronologicky rozplánovat nějakou aktivitu; (DA).

borro, adv. (1) (Portor): příliš; viz též: *borro*; (DA).

borro, -na, adj. (1) (Portor): tmavé barvy; viz též: *borro*; (2) (Portor): kůže tmavé barvy; viz též: *borro*; (DA).

borro, f. (1) lid. (Per): den po narozeninách; (2) (Pan): strom; viz: *malaguetto*; (DA).

borro, m. (1) (Portor): kranas vysoký (*Selene vomer*); ► mořská ryba, 50 cm dlouhá, stříbrné barvy se žlutými pruhami, s plošným tělem a vydutým profilem; (2) (Portor): kohout s deformací na zádech; (DA)

borro(se), tr/intr. (1) tr. (Kub): točit něčím; (2) intr. (Kub): ztratit běžnou formu, podobu; (3) intr. (Kub): naklonit se; ► o něčem pověšeném; (4) intr. (Kub): otočit částí těla; (5) ~ **la pita**, lid. (Dom, Bol, Chil): otravovat někoho; (DA).

borro, tr. (1) lid. (Kost): otravovat; (DA).

borroso, -sa, adj/subst. (1) (Dom): otravný; ► o člověku, co pořád někoho otravuje; (DA).

borro, m. (1) (Portor): viz: *borro*; (DA).

borro, -na, adj/subst. (1) (Dom): bohatý, mocný, vlivný člověk; (DA).

borro, -da, adj. (1) (Dom): zničený, poškozený; ■ Var.: *borro*; (DA).

borro, -a, adj. (1) málo užív. (Dom): viz: *borro*; (DA).

borro, m. (1) (Salv): zakřivená mačeta; (DA).

borro, -da, adj. (← *borro*) (1) (Hond): sebevědomí; (DA).

borro, m. (1) (výchBol): strom (*Swartzia borro*); ► hustě zarostlý, s červenými plody, kt. slouží jako potrava pro dobytek a divokou zvěř; (DA).

borro, m. (1) lid. (Portor): nervozita, hemžení; (DA).

borro, -ra, adj. (1) (Pan): unuděný, otrávený; (DA).

borro, tr. (1) (Dom): hrabat se, vrtat se v něčem; (2) (Dom): slídit, čmúchat; (DA).

borro, -ca, adj. (1) venk. (Hond, Nik, Kost): hovězí dobytek s narudlou srstí a načernalými částmi těla; ■ Var.: *borro*; (2) (Salv): provokační, provokující; ► o člověku; (3) (Hond): nevrly, nevlídný; ► o člověku nebo gestě; (DA).

borro, m/f. (1) ~ **borro**¹ (Nik): štíhlý člověk; (2) ~ **borro**² (Nik): člověk, který se lehce, rychle zamiluje; (DA).

borro, tr/intr. (1) intr. (Kub): přinutit se, přemoci se udělat něco; (2) intr. (Portor): prostituovat se; ■ Var.: *borro*; (3) intr., lid. (Portor): vykonávat trestné činy; ► konat mimo zákon; (4) tr., lid. (Portor): hledat, zkoumat; (DA).

borro, f. (1) (Kol): druh orchideje (*Miltonia spp.*); ► s dlouhými, rovnými listy, 30 cm dlouhá, s jednotlivými ale i seskupenými, různobarevnými květy, někdy i s jinobarevnými skvrnami; (2) (Urug): viz: *borro*; (DA).

borro, m. (1) (Salv): nicko; ► bezvýznamný člověk; (DA).

borro, tr. (1) (Portor): prostituovat se; viz: *borro*; (2) (Portor): dělat věci mimo zákon; viz: *borro*; (DA).

borro, -da, adj. (1) lid. (Portor): uzemněn, přitlačen k zemi; ► o člověku násilně složenému k zemi; (DA).

borro, f. (1) **borro** ~ , lid. (Kub): nic moc, bylo už i lépe; ► odpověď na pozdrav vyjadřující nespokojený stav; (2) ~ **borro** (Arg): párový folklórní tanec; ► tancuje se s kastanětami na valčíkový rytmus; (DA).

borro, m. (← angl. *hot dog*) (1) (Dom): viz: *borro*; (DA).

borro, m. (← angl. *hot dog*) (1) (Dom): houska; viz: *hot dog*; ■ Var.: *borro*; (DA).

borro, -ra, m/f. (1) (Nik): prodavač párků v rohlíku; (DA).

jote, adj/subst. (1) (Chil): alkoholický nápoj; ► červené víno a Coca Cola; (DA).

jotear, tr. (1) lid. (Chil): dotírat se, obtěžovat; ► zvláště ženu; (DA).

jotería, f. (1) lid. (Mex): groteskní, výstřední objekt; (2) lid. (Mex): afektované, nepřirozené chování homosexuálního muže; (DA).

joto, - **ta**, adj. (1) (jížEkv): příliš krátké; ► oblečení, zvláště kalhoty; (DA).

jotoe, m. (← angl. *hot dog*) (1) (Salv): párek; ■ Var.: *jotoy*; (DA).

jotoso, - **sa**, adj/subst. (1) lid. (Chil): člen skupiny *Juventudes Comunistas*; (DA).

jotoy, m. (← angl. *hot dog*) (1) (Salv): viz: *jotoe*; (DA).

joven, m. (1) lid. (Mex, Nik, Dom, Bol, Chil): vrchní; ► zvolání na číšníka; (2) lid., málo užív. (Chil, Bol): hlavní hrdina; ► ve filmu nebo seriálu; (3) (Dom, Urug): pane, mladíku; ► oslovení muže; (DA).

jobero, m. (1) (Dom): choroba; viz: *jobero*; (2) (Dom): keř; viz: *jobero*; (DA).

jobero, -**a**, adj/subst. (1) lid. (Bol): zrzek; ► o člověku s zrzavými vlasy; (DA).

joya, adv/subst. (1) f., lid. (Nik, Kost, Bol, Kol): padouch, lotr; (2) adv., lid. (Arg): velmi dobře, výborně; (3) f. (Nik, Bol, Par, Hond, Urug): člověk se zlou reputací; (4) f., venk. (Salv, Portor): dolina, údolí; ► kde se často zachytává voda; (5) f., venk. (Portor): viz: *quebrada*; (6) ~ **del jardín** (Portor): viz: *zumbador*; (DA).

joyapa, f. (1) (Ekv): keř (*Macleania spp.*); ► 5 m vysoký, roste na pustinách, má dřevnatý stonk a málo květů; (DA).

joyita, m/f. (1) lid. (Kol, Bol, Chil, Par, Urug): dareba; ► člověk s jen zlými vlastnostmi; (DA).

joyón, - **na**, adj. (1) (Salv): volný, široký; ► o oblečení; (2) (Hond): velmi tlustý; ► o člověku; (DA).

joyote, m. (1) (Mex): keř (*Thevetia thevetioides*); ► 8 m vysoký, s velkými květy, zářivě žluté barvy a s plodem, který obsahuje jedovaté semínka, má různé využití tradiční medicíně; (DA).

juagado, - **da**, adj. (1) (Kol): mokrý, promočený; (2) ~ **de la risa**, lid. (Kol): smíšek; ► o člověku, který se hodně směje; (DA).

juagar(se), tr. (1) (Kol): opláchnout; (2) (Kol): vypláchnout ústa; (DA).

juajunesco, m. (1) (Mex): viz: *yaba*; (DA).

juambimba, m. (1) (Ven): fiktivní postava reprezentující typického Venezuelana; (2) lid. (Ven): hlupák, blbec; (DA).

juan, m. (1) ~ **chiví**¹ (Kub): zelenáček kubánský (*Vireo gundlachii*); ► pták, 16 cm dlouhý, s velkýma očima, hnědou hlavou a žlutým hrudníkem; ■ Syn.: *ojón*; (2) ~ **chiví**² (Portor): viz: *julián chiví*; (3) ~ **chiviro** (Arg, Urug): zelenáček rezavobrvý (*Cyclarhis gujanensis*); ► pták, 16 cm dlouhý, s krátkým ale hrubým zobákem, hnědou hlavou a žlutým hrudníkem; (4) ~ **de vargas** (Portor): bylina (*Phytolacca iconsandra*); ► roční, 3 m vysoká, se zelenobílými květy na konci větví a s peckovitým plodem, který má medicínské využití; (5) **Juan Grande** (Arg, Urug): viz: *jaribú*; (6) ~ **pan** (Dom): viz: *árbol del pan*; (7) ~ **prieto** (Dom): viz: *yaití*; (8) ~ **sabroso** (Ven): zákusek; ► ze sladkých brambor, kokosového mléka a cukru; (9) ~ **tomás** (Portor): autochtonní keř (*Rondeletia portoricensis*); ► 8 m vysoký, s hladkou šedou kůrou, s bílými květy, s tobočkami kaštanové barvy, které obsahují mnoho malých semínek, jeho dřevo se používá ke spalování; (10) **como Juan por su casa** (Salv, Nik, Dom, Portor, Chil): svobodně, bez obav; (11) ~ **como san Juan a veinticuatro** (Kost): vhodně, adekvátně; (12) ~ **bobo(s)** (Nik, Dom): tupý, hloupý; (13) ~ **bolas**, vulg. (Urug): lenivec; (14) ~ **caballo** (Guat, Salv): tupý, hloupý; (15) ~ **del pueblo**, lid. (Portor): kdokoliv; ► o jakémkoliv člověku, bez bližší identifikace; (16) ~ **pueblo** (Hond, Salv, Nik, Bol, Urug): národní hrdina, představitel; ► který se za všechny obětoval a je národním symbolem; (17) ~ **sin cielo**, lid. (Ekv): národní hrdina, představitel; ► který se za všechny obětoval a je národním symbolem; (18) ~ **vainas** (Hond): bezcharakterní člověk; (19) ~ **vendémela**¹ (Salv): hlupák; (20) ~ **vendémela**² (Hond): dareba; ► nezodpovědný člověk; (DA).

ojón, m. (1) (Kub): zelenáček kubánský (*Vireo gundlachii*); viz: *juan chiví*; (DA).

Juana, f. (1) **y la** ~¹ (Salv): a něco; ► o ceně; (2) **y la** ~² (Salv): a halíře; ► o ceně; (3) **y la** ~³ (Salv): a něco k tomu, něco na víc; (4) **santa** ~ (Kub): rostlina; viz: *lágrima de San Pedro*; (5) ~ **tres cocos**, vulg. (Chil): mužatka; ► o ženě, která se nechová žensky; (DA).

juanaboba, f. (1) lid. (Portor): kráva; ► hloupá, naivní žena; (DA).

juanacas, adj/subst. (1) málo užív., lid. (Kost): hlupák, naivka; (DA).

juancito, m. (1) (szMex): sysel Harrisův (*Ammospermophilus harrisi*); ► veverka, 23 cm dlouhá, s krátkým ocasem, malýma ušima, s bílým břichem a zbytkem těla světle hnědým nebo černým; (DA).

juane, m. (1) (Per): pokrm, *tamal*; ► z kukuřičné mouky, rýže a vepřového masa s kousky kuřecího, podávané na listu stromu *bijao*; (DA).

juanetazo, m. (1) lid. (Portor): bomba, silný úder; (DA).

juanete, m. (1) (Portor): kohout připravený na porážku; ► v kohoutích zápasech; ■ Syn.: *pacú*; (DA).

pacú, m. (1) (Portor): kohout připravený na porážku; ► v kohoutích zápasech; viz: *juanete*; (DA).

juanita, m. (1) (Arg): brouk (*Calosoma spp.*); ► 2 cm dlouhý, černé barvy s odstíny červené a zelené; (2) (sevArg): viz: *cabeza amarga*; (3) ~ **blanco** (Salv): detektiv; (DA).

juanvainas, asj/subst. (1) lid. (Nik, Kost): jednoduchý, neinteligentní; (DA).

juara, f. (1) ~ **de tapiz** (Salv): policajt v civilu; (DA).

juarista, adj/subst. (← *Benito Juárez*, mexicky politik z let 1806-1872) (1) adj. (Mex): vztahující se k mexickému politikovi Benitovy Juárezovi; (2) adj/subst. (Mex): člen strany Benita Juáreze; (DA).

juato, - **ta** (1) málo užív., lid. (Ekv): ztřeštěný, poblázněný; (DA).

jubeador, - **ra**, m/f. (1) venk. (Per): léčitel; ► který mne, otírá speciální druh morčete o tělo nemocného, aby se vyzdravěl; (DA).

jubear, tr. (1) venk. (Per): léčit; ► otírat, mnout morčetem o tělo nemocného, aby se uzdravil; (DA).

jubeo, m. (1) venk. (Per): léčení; ► otírání morčetem o tělo nemocného, aby se uzdravil; (DA).

jubijuy, m. (1) (jvMex): strom, viz: *gatillo*; (DA).

jubo, m. (1) (Kub): kobrovka kubánská (*Alsophis cantherigerus*); ► had, 1,5 m dlouhý, černé barvy na zadní straně těla; (DA).

juca, f. (1) lid. (Hond): pivo, viz: *amarga*; (DA).

júcar, m. (1) (Portor): viz: *húcar*; (DA).

jucaral, m. (1) (Portor): viz: *hucaral*; (DA).

júcaro, m. (1) (Kub, Dom): viz: *pucté*; (2) (Portor): viz: *húcar negro*; (3) ~ **amarillo** (Kub): strom (*Buchenavia capitata*); ► 20 m vysoký, s hnědou kůrou, s tmavozelenými listy z jedné strany a světlezelenými ze strany druhé, se zelenými květy a s plodem ve tvaru podlouhlé peckovice; (DA).

júcaro, - **ra**, adj. (1) venk. (szKost): velký, obrovský; ► o předmětu; (DA).

juche, m. (1) (zápHond): viz: *ojoche* (*Brosinum costaricarum*); (2) (Hond): plod stromu *juche*; (DA).

jucho, m. (1) (Ekv): hustý pokrm; ► ze střemchy pozdní, jablek, kdoulí, broskví, skořice, hřebíčku, hnědého cukru, ječmenné mouky a vody; (DA).

juco, - **ca**, adj. (1) (Salv): ignorant, lenivec; ► o studentovi; (DA).

judicial, m/f. (1) f. (Guat): policejní skupina; ► která pracuje v utajení, bez uniform; (2) m/f. (Guat): člen tajné policie; (DA).

judío, m. (1) (Salv): jídlo; ► z mírně povařených zelených fazolových lusků se sýrem a vejci; (DA).

judío, - **día**, adj/subst. (1) (Nik, Bol, Par): prodavač; ► který má vysoké ceny; (DA).

juegavivo, adj/subst. (1) m., lid. (Pan): vychytralec; ► o člověku, který dokáže každou situaci využít ve svůj prospěch; (2) adj/subst. (Per): zákeřný, podlý; ► o člověku, který koná jenom ve svůj prospěch; (DA).

juego, m. (1) ~ **de bolita y hoyo** (Portor): hra kuličky; (2) ~ **de geometría** (Salv, Kost, Ekv, Urug): viz: *juego geométrico*; (3) ~ **de la aguja** (Bol): hra; ► hledání jehly v nádobě s moukou jenom pomocí úst; (4) ~ **de la cebolla** (Mex): dětská hra; ► děti si sedí mezi rozkročenými nohama těsně za sebou, přičemž poslední se silou snaží toho před sebou z řady vyhodit; (5) ~ **de la mosquera** (Arg, Urug): sázková hra s kelímky; ► kdy se sázející snaží uhodnout pod kterým kelímkem se schovává kulička, kterou předtím jiný hráč rychle a nepřehledně pomíchal; (6) ~ **de la rueda** (Hond): rituální hra pro osm mužů; ► kdy každý z nich má oštěp a na hlavě dva železné šípky a snaží se je po sobě házet; (7) ~ **de pólvora** (Nik, Kost): ohňostroj; ■ Syn.: *fuego de pólvora*; (8) ~ **de recámara** (Pan): izbový nábytek; (9) ~ **de tiras** (sevHond): tradiční tanec; ► předváděný tzv. *garífunas*, kteří tancují za zvuků dechových nástrojů a mušlí na Bílou sobotu; (10) ~ **en las patas** (Salv): velká rychlost; (11) ~ **geométrico** (Ven, Ekv): školní penál; ► obsahující pravítko, kružítko, úhloměr, rýsovací trojúhelník a úhelník; ■ Syn.: *juego de geometría*; (12) **ni de** ~ (Nik, Kub, Dom): v žádné případě; ■ Var.: *ni en juego*; (DA).

fuego, m. (1) ~ **de pólvora** (Kost): ohňostroj, viz: *juego de pólvora*; (DA).

juelacha;! , citosl. (← *hijo del hacha*) (1) (Salv): ty pes!; ► nadávka, urážka; (DA).

juelagranputa, m. (← *hijo de la gran puta*) (1) vulg. (Guat, Dom): dareba, zkurvysyn; ► opovrzení hodná osoba; (DA).

juelmaíz, m. (← *hijo del maíz*) (1) vulg. (Salv): zkurvysyn; (DA).

juerguero, -ra, m/f. (1) (Nik, Per, Bol, Chil): pařmen, kalič; ► o člověku holdujícímu oslavám a flámům; (DA).

juete, m. (1) (Portor): viz: *fuete*; (DA).

juetiadora, f. (1) (Kol): viz: *azotacaminos*; (DA).

juetria, f. (1) ~ **catriamba**, lid. (výchBol): ty brďo! jé!; ► vyjadřuje obdiv nebo překvapení; (DA).

jueves, m. (1) ~ **de comadres**¹ (Bol): oslava konající se ve čtvrtek před karnevalem; (2) ~ **de comadres**² (Bol): čtvrtek před nedělným karnevalem; (3) ~ **de compadres**¹ (Bol): lidová slavnost konající se ve čtvrtek, dva týdny před karnevalem; (4) ~ **de compadres**² (Bol): čtvrtek před nedělným karnevalem; (DA).

juey, m. (1) (Dom, Portor): krab *Guanhumův* (*Cardisoma guanhumi*); ► 11 cm v průměru, s velkýma očima, šedomodrým, oranžovým nebo hnědým tělem; (2) (Potror): rosička krvavá brvitá (*Digitaria ciliaris*); ► roční bylina, 80 cm dlouhá, se vztyčeným okvětím; (3) ~ **al carapacho** (Portor): dušené krabí maso; ► podávané v jeho vlastním krunýři; (4) ~ **ciguatero** (Portor): krab (*Gecarcinus lateralis*); ► 1 cm v průměru, s velkýma očima, s tělem červené barvy, která v středě přechází do černé, není jedlý protože obsahuje jed; (5) ~ **dormido**, lid. (Portor): pokrytecký, falešný člověk, tvářící se nevinně; (6) **como dos ~ es machos en la misma cueva**, lid. (Portor): jako dva kohouti na jednom smetišti; (DA).

jueyada, f. (1) (Portor): typický pokrm; ► několik jídel z krabů *juey*; (DA).

jueyero, -ra, m/f. (1) (Portor): rybář krabů *juey*; (2) (Portor): prodavač krabů *juey*; (DA).

juez, m. (1) (Hond): velký duch, který ráno obchází vesnice; ► lidová báj; ■ Var.: *justo juez*; (2) (jižBol): rozdávač výher; ► při koňských dostizích; (DA).

juez, -za, m/f. (1) ~ **de aguas** (Ekv): soudce v konfliktech souvisejících s vodou; (2) ~ **de plaza** (Mex, Per): předseda u býčích zápasů; (DA).

jugada, f. (1) **en la** ~¹ (Nik, Kost, Dom, Kol, Ekv): pohlcený, zapálený člověk; ► do nějaké konkrétní aktivity; ■ Syn.: *sobre la jugada*; (2) **en la** ~² (Nik, Kost, Dom, Ekv): odborný; ► velmi vzdělaný člověk v nějaké konkrétní oblasti; ■ Syn.: *sobre la jugada*; (3) **sobre la** ~ (Nik, Kost): viz: *en la jugada*; (DA).

jugado, -da, adj. (1) lid. (Arg): ztracený, zhroucený; ► o člověku v bezvýhodné situaci; (2) (Kost): o krávě nebo býkovi, který se zúčastnil zápasů, ale nebyl zabit; (DA).

jugador, m. (1) ~ **de boquilla** (Portor): podvodník, lhář; ► o člověku, který nesplní své závazky, když prohraje sázku; (DA).

jugadora, f. (1) lid. (Per): lehká žena, šlapka; ► promiskuitní žena, která udržuje sexuální styky s mnoha muži, často i za peníze; (DA).

jugar(se), tr/intr. (1) intr., lid. (Nik, Chil, Arg, Urug): riskovat, zahrávat se, riskovat vlastní kůži; ■ Syn.: *jugarse el cuero*; (2) tr. (Hond, Salv, Nik): osahávat, ochutnávat něco; ► většinou jídlo; (3) tr. (Salv): dohnat někoho k šílenství; (4) intr., lid. (Kost): skončit, dokončit úkol, misi; (5) tr., lid. (Kost): zápasit s býkem nebo krávou v aréně, ale nezabít je; (6) **¡no jueges!**, lid. (Kub): to nemyslíš vážně?!; ► údiv, překvapení nad něčím, co nám bylo řečeno; (7) **¡no jueges, Magino!**, lid. (Dom): nedělej ze mě blázný!; ► nedůvěra, odmítnutí něčeho ztřeštěného, neuvěřitelného; (8) **jugársela**¹, lid. (Portor): být nevěrný manželovi, manželce; (9) **jugársela**² (Kost): být ještě k něčemu (o věcech); (10) **jugársela**³ (Kost): mít na něco schopnosti; (11) **jugársela fría**, lid. (Portor): riskovat, dát v sázku; ► i když se jedná o inteligentního člověka; (12) **de jugandito**, lid. (jižBol): lež, klam; (13) **ni jugando** (Kub): v žádném případě; (DA).

ratón, m. (1) **jugar a la boa y al ~**, lid. (Hond): neustále se hádat; (DA).

tapá, f. (1) **jugar a la ~**, lid. (Portor): dělat nelegální obchody; (DA).

veleta, f. (1) **jugar a la ~**, lid. (výchBol): koketovat s někým; (DA).

bandido, m. (1) **jugar a los ~ s**, lid. (Chil): podvést někoho ke svému prospěchu; ► hlavně rodinu a přátel; (DA).

bombero, m. (1) **jugar a los ~ s** (Kub): koupat se; (DA).

cucambé, m. (1) **jugar al ~** (Ven): podvést, zradit někoho; (DA).

lazo, m. (1) **jugar al ~** (Kol): skákat přes švihadlo; (DA).

ollazo, m. (1) **jugar al** ~ (Bol): hrát bez techniky, neefektivně; ► ve fotbalu; (DA).

ping-pong, m. (1) **jugar al** ~ (Ven): přenášet povinnosti z jedné osoby na druhou bez jakýchkoliv efektivních výsledků; (DA).

hoyo, m. (1) **jugar bolita y** ~ , lid. (Portor): znát někoho od plenek; (DA).

cabeza, f. (1) **jugar** ~¹ (Kub): podvést někoho za účelem odebrání, zkrácení si práce; (2) **jugar** ~² (Kub): vyhnout se někomu; ► za dosažením konkrétního účelu; (3) **jugar** ~³ (Portor): viz: *jugar hasta la cabeza*; (DA).

camunina, f. (1) **jugar** ~ (Ven): podvádět, švindlovat; (DA).

chivo, m. (1) **jugar** ~ , lid. (Guat): hrát kostky; (DA).

chueco, adj. (1) **jugar** ~ , lid. (Nik, Chil): podvádět ve hře nebo při obchodování; (DA).

agua, m. (1) **jugar con** ~ (Ven, Ekv, Bol): polívat vodou publikum, dav lidí; ► přes karneval; (DA).

base, f. (1) **jugar dos** ~ s¹, lid. (Dom): udržovat bisexuální vztah; (2) **jugar dos** ~ s², lid. (Portor): podvádět ve vztahu; (DA).

dedo, m. (1) **jugar el** ~ en la boca (Mex): podvést, ošálit někoho; (DA).

novena, f. (1) **jugar en las dos** ~ s¹ (Kub): být bisexuál; viz: *jugar en los dos bandos*; (2) **jugar en las dos** ~ s² (Pan): být homosexuál; (DA).

bando, m. (1) **jugar en los dos** ~ s¹ (Kub): být bisexuál; ■ Syn.: *jugar en las dos novenas*; (2) **jugar en los dos** ~ s² (Nik, Pan): být homosexuál; (DA).

equipo, m. (1) **jugar en los dos** ~ s¹ (Salv, Nik): být zainteresovaný na obou stranách; (DA).

fulastería, f. (1) **jugar** ~ , lid. (Kub): podvádět, zavádět někoho; (DA).

cabeza, f. (1) **jugar hasta la** ~ , lid. (Portor): vyhnout se nebezpečí nebo závazku; ■ Syn.: *jugar cabeza*; (DA).

pacheca, f. (1) **jugar la** ~ (Pan): vyhýbat se někomu; (DA).

vuelta, f. (1) **jugar la** ~¹ (Hond, Salv): podvádět někoho; (2) **jugar la** ~² (Guat): vyhýbat se někomu; (3) **jugar la** ~³ (Salv): předběhnout někoho v něčem; (4) **jugar la** ~⁴ (Kost): předběhnout někoho; ► dojit někde dřív, kvůli použití kratší cesty; (DA).

chiva, f. (1) **jugar las** ~ s¹ (Guat): způsob hry v pokeru; ► kdo vyhraje, bere všechno; (2) **jugar las** ~ s² (Hond, Nik): hrát poslední kolo v kulečnicku; ► s tím, že kdo prohraje, platí; (DA).

machorrucio, m. (1) **jugar** ~ , lid. (výchKol): podvést někoho; (DA).

mosca, f. (1) **jugar** ~ (Pan): být pozorný, dávat pozor; (DA).

vencida, f. (1) **jugar** ~ s (Mex): hrát páku, soutěžit v páce; (DA).

kikirigüiki, citosl. (1) **jugar** ~ (Ven): podvést někoho; (DA).

barba, f. (1) **jugarle las** ~ s (Nik): zpronevěřit, ošidit někoho; ■ Syn.: *jugarle la farfulla, jugarle la sombra*; (DA).

cuero, m. (1) **jugarse el** ~ , lid. (Bol, Chil, Arg, Urug): riskovat, hazardovat; (DA).

canelo, m. (1) **jugársela al** ~¹ (Kub): podstoupit riziko; (2) **jugársela al** ~² (Kub): vsadit, riskovat všechno; (DA).

lista, f. (1) **no jugar la** ~ con el billete (Kub): neshodovat se, nebýt v souladu; ► jedna věc s druhou; (DA).

jugareta, f. (1) (Salv): zjevení ducha; (DA).

jugarrón, - na, adj. (1) (Dom): vtipálek; (DA).

jugo, m. (1) **al** ~ , lid., málo užív. (Chil): spousta potu; (2) **en su** ~ (Ven): ve svém prostředí; (3) ~ de **paraguas**, lid. (Arg, Urug): vodnatá káva; (DA).

jugosear, intr. (1) lid. (Chil): dělat volnočasové aktivity; (2) (Chil): říkat hlouposti, plácet; (DA).

juguete, m. (1) **con todos los** ~ s, lid. (Kol): vybavený, zaopatřený, připraven na všechno; ► o člověku; (DA).

juile, m. (1) (Salv): díra na hráni kuliček; (DA).

juira! , citosl. (1) (Arg, Urug): kšál; ► zvuk při zahánění zvířat; (DA).

jujube, m. (1) (Mex): cicimek datlový (*Zizyphus sativa*); ► strom, 6 m vysoký, s větvemi skloněnými k zemi, plnými vzpřímených bodláků, s malými, žlutými květy a s peckovitým plodem, který je zevnitř žluté barvy a je jedlý a sladký; (2) (Portor): cicimek pravý, cicimek jujuba (*Zizyphus jujuba*); ► opadavý keř, 8 m vysoký, velmi rozvětvený, s visícími, trnitými větvemi a zelenožlutými květy; (3) (Portor): plod cicimku pravého (*Zizyphus jujuba*); ► sladké, trochu kyselé, červené barvy, vevnitř bíložluté; (DA).

julajula, m. (1) (výchBol): domorodý styl hudby; ► kdy muži hrají na původní indiánské flétny *pinquillos*; (2) lid. (Portor): gymnastická obruč; (DA).

jule!, citosl. (1) (Guat, výchHond, Salv): trhej!; ► povel pro psa; (2) (Guat): vypadni!; ► rozkaz pro někoho, aby hned odešel; (DA).

julepears(se), intr. (1) lid. (Bol): onemocnět z leknutí se; (DA).

julia, f. (1) lid. (Salv): policie; (DA).

julián, m. (1) ~ **chiví** (Dom, Portor): zelenáček vousatý (*Vireo altiloquus*); ► pták, 15 cm dlouhý, olivově zelené barvy, s bílým hrdlem a černým pruhem, s hrubým zobákem skrouceným dolů; ■ Syn.: *chiví, juan chiví, treschavos*; (2) ~ **gargantiamarillo** (Portor): zelenáček žlutoprsý (*Vireo flavifrons*); ► pták, 15 cm dlouhý, zelené barvy, s býlími křídly, se šedým břichem a se žlutými kruhy kolem očí, na krku a na hrudi; (3) ~ **ojiblanco** (Portor): zelenáček bělooký (*Vireo griseus*); ► pták, 12 cm dlouhý, zelené barvy na vrchu těla, žlutobílé barvy ze spod, s býlími křídly, šedou hlavou a býlími kruhy kolem očí; (4) ~ **ojirrojo** (Portor): viz: *chiví*; (DA).

chiví, m. (1) (Portor): zelenáček vousatý (*Vireo altiloquus*); viz: *julián chiví*; (DA).

chiví, m. (1) **juan** ~ (Portor): zelenáček vousatý (*Vireo altiloquus*); viz: *julián chiví*; (DA).

treschavos, m. (1) (Portor): zelenáček vousatý (*Vireo altiloquus*); viz: *julián chiví*; (DA).

juliano, -na, adj. (1) (Hond, Ekv, Bol): červencový; (DA).

julichí, m. (1) lid. (výchBol): alkoholický nápoj; ► z cukru, vody a barviv; ■ Var.: *julipi*; (DA).

jullero, m. (1) lid. (jižBol): vejtaha; (DA).

jullero, -ra, adj. (1) venk., lid. (Arg): pyšný, hrdý; (2) venk., lid. (Arg): elegantní, rafinovaný; (DA).

jullido, -da, adj. (1) lid. (Mex): zmizelý, ukrývající se ze strachu; (DA).

julón, m. (1) (Salv): velké a prázdné prostranství; (DA).

juluyo, -ya, adj. (1) (Salv): neschopný; (2) (Salv): emigrant, přistěhovalec; ► který odešel z vesnice do města; (3) (Salv): nevzdělaný, neohrbaný; (DA).

jumate, m. (1) venk. (szMex): vesnická lžíce; ► z jádra dýně; (DA).

jumay, m. (1) (Mex): viz: *napahuite*; (DA).

jumazón, m. (1) venk. (Hond, Salv): hustý kouř, dým; viz: *humazón*; (DA).

jumbacá, f. (1) lid. (svBol): lejno; ► kravský exkrement; (DA).

jumbo, adj/subst. (1) adj/subst. (Hond, Salv, Portor): obrovský; ► o věci nebo zvířeti; ■ Var.: *yumbo*; (2) m., lid. (Portor): velká věc; (3) m. (jižBol): mezinárodní autobus; (DA).

jume, m. (1) (Arg): keř (*Allenrolfea vaginata*); ► 2,5 m vysoký, velmi rozvětvený, s masitými listy; (DA).

jumear, intr. (1) **por allá jumea**, lid. (Portor): vyjadřuje pocit, že se blíží něco dobrého; (DA).

jumechi, m. (1) lid. (výchBol): alkoholický nápoj; ► z cukru, vody a barviv; ■ Var.: *jumeche*; (2) lid. (výchBol): alkoholik; (DA).

jumete, m. (1) (Mex): viz: *huisay*; (DA).

jumetrear, intr. (1) lid. (výchBol): mávat, pohybovat nějakým předmětem; ► na upoutání něčí pozornosti; (2) lid. (výchBol): zatřást dítětem nebo jinou osobou; ► na upoutání pozornosti; (DA).

jumo, m. (1) (Dom): dým; (DA).

jumpear, tr/intr. (← angl. *jump*) (1) tr. (Pan, Dom, Portor): nabíjet baterii z auta do auta; ■ Var.: *jompear*; (2) intr. (Portor): dodat, předat někomu energii; (DA).

junacate, m. (← nah. *xonacatl*, "cibule") (1) (Hond): druh česneku (*Allium glandulosum*); ► divoká rostlina, podobná cibuli ale s chutí česneku, s purpurovým květem s býlími okraji, plod se konzumuje syrový a má využití v tradiční medicíně; (DA).

junco, m. (1) (Hond): viz: *soyacal*; (2) (Hond): list rostliny *soyacal*; ► suchý, jemný a ohybný; (3) (Hond): klobouk vyroben z listů rostliny *soyacal*; (4) (Pan): rostlina (*Hymenocallis littoralis*); ► s mečovitými listy až 70 cm dlouhými, s velkými bílými květy, které mají vůni vanilky, z její stonky se získává látka, z které se vyrábějí malované klobouky a rohože; (DA).

juniano, -na, adj. (1) (Hond): červenový; (DA).

juniche, adj. (1) lid. (výchBol): zkyslý, pokažený; ► o jídle; (DA).

junior, adj/subst. (← angl. *junior*, "nejmladší") (1) m. (Chil): asistent, pomocník; (2) adj/subst. (Hond, Salv): žáci posledních ročníků střední školy; ► na bilingválních školách; (DA).

junk, m/f. (1) m. (US, Portor): odpad, bezcenná věc; (2) m. (Portor): heroin; (3) m/f. (Portor): závislák; ► o člověku závislém na drogách; (DA).

junker, m. (1) (Portor): prodavač náhradních dílu z oježděných aut; (2) (Portor): chudák, troska; ► člověk ve zlém fyzickém stavu; (3) (Portor): závislák; ► o člověku závislém na drogách; (DA).

junquero, - ra, adj/subst. (1) (Hond): člověk, který vyrábí klobouky z listů rostliny *junco*; (DA).

junquillar, m. (1) (svBol): sad, kde roste rostlina *junquillo*; ■ Var.: *junquillal*; (DA).

junquillo, m. (1) (Dom, Portor, Chil): liána; ► sloužící na svázání židlí a křesel ze slámy; (2) (Dom, Portor): keř, viz: *galana*; (3) (svBol): šáchor obrovský (*Cyperus giganteus*); ► bylina, 2 m vysoká; (DA).

junta, f. (1) lid. (Chil): střetnutí dvou nebo více osob; ► za účelem navázání přátelství; (2) (Per): systém spojení; (3) (Pan, Dom, Portor): spontánní spolupráce mezi pracovníky, sousedy; ► za účelem pomoci jednomu z nich; (4) (Pan): dožínky; (DA).

juntabolas, m. (1) (Kost): asistent na fotbalovém zápase; ► který sbírá odkopnuté míče; (DA).

juntar(se), tr. (1) venk. (Kost): sesbírat seschnutou kávu, která zůstala na poli po období sběru; (2) ~ **candela** (Kub, Dom, Portor, Kol): zapálit oheň, plamen; (3) ~ **fuego** (Guat, Salv): udělat oheň; ► ze zbytků vlny a jiných materiálů; (4) ~ **huevos** (Hond): rozhodnout se něco udělat; (5) ~ **la calle**, venk. (Kost): sesbírat popadané zrna kávy; (6) ~ **se la piedra con el coyol** (Guat, Hond, Salv): hádka dvou tvrdohlavých osob; (DA).

junte, m. (1) lid. (Portor, svBol): místo střetnutí dvou nebo více osob; (2) lid. (svBol): místo, kde se střetávají vícere elementy; (DA).

juntero, m. (1) (sekond, Nik): pracovník banánové společnosti; ► který přenáší trsy babánů z místa sběru na místo balení; (DA).

jupazo, m. (1) lid. (Hond, Nik, Kost): silný úder hlavou; ► vlastní nebo někoho jiného; (DA).

jupear, tr. (1) lid. (Kost): hlavička; ► úder míče hlavou; (DA).

juponada, f. (1) lid. (Kost): tvrdohlavost; (DA).

juqueado, - da, adj. (1) (Hond, Salv): zkažený; ► o jídle; (2) (Hond, Salv): smradlavý; ► o člověku nebo věci; (3) (Hond): našťvaný, rozzlobený; (4) (Portor): závislák; ► o člověku závislém na drogách; (DA).

juquear(se), intr. (1) (← *juco*) (Hond): sedět, páchnout; (2) (← *juqueo*) (Portor): vpíchnout si drogu; ■ Var.: *hookearse*; (DA).

juquiado, - da, adj/subst. (1) (Portor, Dom): závislí; ► o člověku závislém na drogách; (2) (Dom): bláznivý, potrhlý; (DA).

jura, f. (1) (Hond): vojsko; (2) (Hond): vojenská služba; (DA).

jurabaina, m. (1) (Kub): viz: *frijolillo* (*Hebestigma cubense*); (DA).

jurado, -da, adj/subst. (1) (Mex): zapřísahající se osoba; ► která přísahala Bohu a všem svatým, že se zdrží určitých věcí; (DA).

juramentación, m/f. (1) f. (Kost, Dom, Portor, Ekv, Per, Chil): veřejná přísaha; ► při přebírání veřejného postu; (2) m. (Portor, Chil): výkon přísahy; (DA).

juramentarse, intr. (1) lid. (Bol): přísahat lásku; (DA).

jurar(se), tr. (1) lid. (Chil): zapřísahat se; (DA).

jurástico, - ca, adj/subst. (1) (Hond, Kol): starý, zastaralý; ► o starém člověku, nebo o někom, kdo má zastaralé názory; (DA).

jurásik, m/f. (← angl. *Jurassic*, "geologické historické období" a *park*, "zábavný park") (1) (Hond): stařec; (DA).

jurel, adj/subst. (1) adj/subst. (Dom): předvídající, mazaný; ► člověk, kterého nikdy nic nepřekvapí; (2) ~ **ojón**, m. (Portor): kranas velkooký (*Caranx latus*); ► jedlá mořská ryba, 1 m dlouhá, s podlouhlým tělem, stříbrné a žluté barvy, s velkýma očima; (3) ~ **tipo salmón**, adj/subst., lid. (Chil): věc, která je prezentovaná jako rovnocenná, přičemž je ale omnoho horší kvality; (DA).

jurgandillo, - lla, m/f. (← *hurgandillo*) (1) (Hond, Salv, Nik): nepokoj, neklid; (DA).

jurgar, tr. (1) (Salv): vrtat se, šťourat se; (2) (Hond): akcelarovat, zrychlit; ► u dopravních prostředků; (DA).

jurgunear, tr. (1) (Salv): strkat někam ruce; ► za účelem hledání něčeho; (2) (Salv): dotýkat se, hmatat, osahávat; (DA).

juro, m. (1) a ~¹, lid. (Kol, Ven): tvrdohlavě; (2) a ~², lid. (Pan, Kol): bezohledně; (3) **de ~ amén** (Salv, Dom): násilně; (DA).

jurubichi, m. (1) lid. (výchBol): alkoholický nápoj; (DA).

jurunela, f. (1) (Dom): barabizna, malá ošklivá místnost; ■ Var.: *jurunera*; (2) (Dom): místo pro krmení dobytka, zvířat; (3) (Dom): nehostinné místo; ► na venkově; (DA).

jurunera, f. (1) (Guat): obydlí, příbytek; viz: *jurunela*; (2) (Salv): vzdálené a škaredé místo; (DA).

jurupe, m. (1) (Ekv): strom, viz: *jaboncillo*; ■ Var.: *jorupe*; (DA).

jushefa, f. (1) (Salv): pistole, revolver; (DA).

jusillo, m. (1) (Portor): keř, viz: *rifari*; (DA).

juso, m. (1) (Portor): viz: *huacáporo*; (2) **como un** ~ (Dom): tichý; ► o člověku; (DA).

justanudo, adj/subst. (1) vulg. (Hond): o muži, který se rád hádá se ženami; (DA).

justificativo, m. (1) málo užív. (Bol, Chil, Arg, Urug): omluvenka; ► ve škole; (2) (Ven): potvrzenka; ► osobních údajů; (DA).

jutamo, m. (1) (szMex): opadavý strom (*Gyrocarpus americanus*); ► 30 m vysoký, s jasně šedou kůrou, jednoduchými listy, zelenavými květy a suchým plodem; ■ Syn.: *sanfelipe*, *volador*; (DA).

sanfelipe, m. (1) (Mex): opadavý strom (*Gyrocarpus americanus*); viz: *jutamo*; (DA).

volador, m. (1) (Mex): opadavý strom (*Gyrocarpus americanus*); viz: *jutamo*; (DA).

jutía, f. (1) (Hond, Kub, Dom): viz: *hutía*; (2) (Dom, Portor): štětinatec haitský (*Solenodon paradoxus*); ► placentální savec, 30 cm dlouhý, s malými očima, s hnědou srstí a neochlupeným ocasem, s prodlouženou tváří do dlouhého nosu; (3) ~ **carabalí** (Kub, Dom): hutia stromová (*Capromys prehensilis*); ► malý hlodavec hnědé barvy, s dlouhým ocasem, který mu umožňuje viset ze stromů hlavou dolů a to i po dlouhou dobu; (4) ~ **conga** (Kub, Dom): hutia kongá (*Capromys pilorides*); ► hlodavec kaštanové barvy, žíví se divými plody a jeho maso je velmi ceněné; (DA).

jutiapa, f. (1) lid. (Salv): policie; (DA).

juyejuye, m. (1) (Dom): útěk, pochod; ► chaotický, rychlý pohyb mnoha lidí najednou; (2) (Dom): spěch, chvat; ► který někdo má, aby někam došel, nebo něco udělal; (DA).

juyúa, f. (1) (Portor): korýš; viz: *jaiba*; (DA).

juyuyui!; citosl. (1) lid. (Dom, Portor): ajajaj!; ► vyjadřuje strach, překvapení, obavy; (DA).

juzgón, - na, adj/subst. (1) lid. (Mex, Guat): čmúchal; (DA).

COMENTARIO DE LA TRADUCCIÓN

Esta parte de mi trabajo servirá para el comentario de algunos puntos interesantes o problemáticos de mi experiencia con la traducción. Empezaré con la descripción de los métodos, del procedimiento y del sistema de mi trabajo. El diccionario es un trabajo colectivo en el que trabajan muchos estudiantes y ya se lleva haciendo durante varios años, así que es lógico que cada quien tiene diferentes modos del trabajo y puede traducir diferentemente. Es una tarea muy compleja a acumular, a juntar todos los materiales y las traducciones finales de cada participante. El trabajo del profesor Černý es precisamente a pasar por cada palabra con que se trabaja y a corregir los posibles errores en la traducción o en la elaboración de las entradas. Por otra parte, cada participante de este proyecto empieza el trabajo con las reglas e instrucciones bien definidas y claras. Esto sirve para que el diccionario un día salga como una obra bien arreglada, lógica y fácil de usar. Para el mejor entendimiento de los signos usados en todo mi trabajo, he decidido a reservar las primeras páginas para una lista de las abreviaturas que usamos (con las variaciones en español y en checo) con sus significados respectivos.

- 1) Cada una de las entradas con las que trabajé está escrita en negrita al que sigue la clasificación morfológica (*adj.* – adjetivo, *zájm.* – adverbio, *subst.* – sustantivo, *m.* – masculinum, *f.* – femeninum, *tr.* – verbo transitivo, *intr.* – verbo intransitivo, *citosl.* – interjección, etc.). En mi trabajo se pueden encontrar muchas palabras que tienen varios significados o que se usan en varias regiones y por eso pueden tener diferentes definiciones morfológicas a la vez. Nosotros siempre tratamos de encontrar la traducción adecuada al checo también tomando en cuenta el tipo de la palabra española, o sea si la entrada originaria ha sido un verbo transitivo, nosotros siempre hemos buscado un equivalente checo que sea también un verbo transitivo. Muchas veces, claro, no ha sido posible a cumplir con esta tarea.
- 2) Después, en muchos casos, ponemos también el nombre de la lengua indígena de la cual proviene la palabra españolizada (si esta sale en el diccionario originario). Este punto es muy interesante para los estudios etimológicos. Varias veces también sale hasta la traducción de la palabra indígena al español, que nosotros automáticamente traducimos al checo. Si no sale la traducción española, ponemos por lo menos la

palabra indígena, escrita en cursiva. Hay veces en los que la palabra española proviene de dos o más palabras indígenas y esta vez también tratamos de traducirlas todas.

- 3) Luego aparecen las características que nos indican si se trata de una palabra de habla popular (*lid.*), vulgar (*vulg.*), rural (*venk.*), poco usada (*málo užív.*), etc.
- 4) Hay entradas que tienen solamente un significado, pero hay muchas que los tienen más y por eso los siempre enumeramos y marcamos en negrita. Este paso sirve principalmente para la mejor orientación y una búsqueda más fácil.
- 5) En los paréntesis, que siempre siguen al número en negrita, vienen enumeradas las abreviaciones de los países o regiones en los cuales se usa esa palabra o sus varios significados. La lista de las abreviaciones de los países en el español y en el checo, está también incluida en el principio de mi tesina y también será parte del diccionario que se publicará. Hay entradas con un solo país del uso, hay muchas entradas con el uso más amplio y en este caso siempre ponemos todos los estados. También podemos encontrar palabras que se usan solamente en una parte del país y en este caso siempre ponemos abreviaciones de los puntos cardinales (*sev, již, vých, záp* a *sv, sz, jv, jz*).
- 6) Después de esta clasificación de la cada palabra viene finalmente la traducción checa. Siempre tratamos de hacerla más breve posible – el caso perfecto es cuando existe una palabra exacta, con el mismo significado en checo, pero eso no ha sido siempre posible. En los casos en los que no hemos sido capaces a encontrar una traducción adecuada, tratamos de describir el significado originario, muchas veces con la ayuda de las explicaciones enciclopédicas. Para estos casos usamos el carácter ►. Si en la descripción de la palabra (por ejemplo si se trata de un tipo de comida o de una tradición) sale otra palabra del diccionario, la ponemos en cursiva para que el lector pueda buscársela también.
- 7) Cuando se trata de una palabra del mundo de la flora y fauna, siempre ponemos también su nombre en latín entre los paréntesis y en cursiva. Esto sirve principalmente para el uso científico, para las personas que quisieran buscarse más informaciones sobre esa planta o animal, o simplemente para los casos en los que no haya una traducción equivalente en checo.

- 8) Luego viene la lista de los posibles sinónimos o variaciones de tal palabra, siempre escritas en cursiva y siempre siguiendo caracteres ■ Syn. y ■ Var.
- 9) Si se trata de la locución fija utilizamos el carácter ~, para marcar la misma palabra, al cual añadimos el resto de la frase.
- 10) Al final viene la abreviatura del diccionario del cual hemos sacado la palabra española. En mi caso ha sido siempre la abreviatura DA – *Diccionario de americanismos* (Lima, 2010), y siempre ha sido puesto entre paréntesis. La lista completa del resto de los diccionarios usados para la creación de nuestro diccionario, también será añadida a la versión final.

Estas son las instrucciones que cada estudiante tiene como reglas fijas y debe seguirlas. Yo personalmente he añadido algunas reglas más en mi propia tesina, y eso solamente por las razones de un trabajo más eficaz y más organizado. Estas reglas se pueden ver solamente en mi tesina (están marcadas de diferente color), pero para el uso del diccionario final las he borrado.

- 1) He tenido que trabajar con muchos sinónimos y en una cantidad de entradas tan grande ha sido difícil a no perderse. Por eso he decidido a escribirlos uno bajo otro y marcarlos todos con el color verde. La orientación del texto es luego más fácil y lógica y el profesor Černý no ha tenido más trabajo con la búsqueda de las entradas que no siguen el orden alfabético.

El trabajo con los sinónimos ha sido el siguiente: si una entrada contenía algunos sinónimos, yo tenía que buscarlos en el diccionario originario, traducirlos también y escribirlos en mi trabajo, para que se puedan añadir al diccionario final en el orden alfabético correcto.

- 2) Las entradas españolas que significan una orden o una exclamación, se normalmente señalan con dos puntos exclamativos – uno antes (¡) y otro después (!) de la palabra. Pero si los podríamos de esta manera, el programa de Word juntaría todas las entradas que empiezan con estos caracteres y los pondría al principio del texto, lo que significaría la pérdida del orden alfabético. Por eso hemos decidido a poner el primer punto exclamativo (¡) atrás de la palabra y

marcarlo con color rojo para que no se pierda en el texto y para que podrá publicarse en el diccionario final correctamente.

- 3) Si he encontrado a un verbo, que tenía muchos significados, seguía las instrucciones y escribía las traducciones del significado tras significado, cada uno enumerado y dividido con el carácter ;. Pero si se trataba de un verbo que formaba parte de muchas frases y locuciones fijas, las ponía una bajo otra, en el orden alfabético de los sustantivos usados en tal frase. Estas partes del trabajo están siempre divididas del resto del texto por una línea libre arriba y otra abajo, porque luego serán tomadas y organizadas según los sustantivos.

Hasta ahora he presentado mi sistema del trabajo y las instrucciones con las cuales tenemos que trabajar. Quiero subrayar otra vez que estos puntos son muy importantes para un trabajo de este tipo, porque solamente una organización perfecta y la responsabilidad hacia este proyecto podrían asegurar su conclusión eficiente y científica. Ahora quisiera mencionar algunos puntos problemáticos e interesantes con los que me haya encontrado durante el proceso de la traducción.

Empezaría con una experiencia interesante y única que he tenido en la comparación con el resto de mis compañeros que participan en este proyecto – y eso ha sido el hecho que la lengua checa no es mi lengua materna. Yo soy eslovaca y a pesar de que llevo varios años viviendo y estudiando en checo, nunca podría usar la lengua checa tan automáticamente como los nativos. Esta cuestión me ha complicado mi trabajo bastante por varias razones. Tuve que concentrarme mucho en la gramática y ortografía checa, que tal vez no parece, pero muchas veces es muy distinta de la eslovaca y por eso tuve que hacer muchas consultas como con el profesor Černý, tanto con otros checos que me ayudaban. Por esta razón me he tardado tal vez más de lo normal, pero por otro lado hay que realizarse que tampoco muchos checos saben usar su lengua nativa correctamente, sin darse cuenta de ello. El problema más grande han sido los casos, cuando no se me ocurría ninguna traducción adecuada, porque esta simplemente no existía en eslovaco, pero luego el profesor ha encontrado fácilmente una en checo. Otras veces pasaba lo mismo, pero al revés – yo he encontrado una traducción perfecta en eslovaco, pero esa simplemente no existía en checo y tuvimos que usar el método de la descripción y la explicación enciclopédica. Otros casos han sido cuando hemos encontrado

frases iguales en los dos idiomas, pero que al final tenían diferentes significados. Como ejemplo podría servir la frase “*jako páté kolo na voze*”, que en eslovaco significa que alguien disturbe o molesta con su presencia (en checo lo traducimos como “*dělat křena*”, lo que no se usa en eslovaco), y en checo significa que alguien o algo es inútil, que no tiene ningún uso o valor. Hemos pasado horas discutiendo con el profesor sobre los asuntos similares y muchas veces hemos llegado hasta las teorías filosóficas y socio-lingüísticas muy interesantes....

También ha sido muy interesante a trabajar con las frases hechas muy originales, muchas veces hasta divertidas, basadas en la mentalidad típica latinoamericana. Como ejemplo pueden servir muchas frases diferentes que se usan en diferentes países por toda América, pero que en checo tenían solamente una traducción: “*přijít pozdě*”. Algunas entradas no ha sido ni posible de imaginárselas traducidas al checo (ej. *adjetivo para un hombre con el pene largo*). Muchas veces he encontrado palabras tan raras, que no quería ni saber cómo se han creado (ej. *jarjacha* - napůl člověk, napůl lama, která je podle lidové tradice plodem incestu). Otras veces habían frases muy similares a las checas por su significado, pero aplicadas a la realidad hispanoamericana (ej. lo nuestro “*mrtvý cikán, dobrý cikán*”, convertido a la lo americano “*mrtvý indián, dobrý indián*”). Aparte, he encontrado hasta dos entradas que ponían como explicación una variante o un sinónimo que también debía ser publicado en el mismo diccionario, pero simplemente hacían falta. Hablo de las frases hechas “*engreírse como un sapo*” y “*dar lo mismo Chana que su hermana*”. En estos dos casos he copiado el significado traducido, pero no he podido poner la región del cual provienen estas frases, porque no he tenido de donde sacar esa información (dejé solamente unos xxx rojos). Dejo la decisión sobre la publicación de estas dos entradas en nuestro diccionario al profesor Černý.

En la comparación con la lengua checa o eslovaca, he encontrado muchas entradas conectadas con el narcotráfico y con el uso de las drogas. Muchas veces tuve que buscar más profundamente para entender bien la jerga del narcotráfico, que aparte es diferente en cada país. Y claro, no hay tantos equivalentes en checo. Por otra parte me sorprendió también la riqueza del vocabulario de la violencia – todos tipos posibles de golpes o heridas, que tampoco han sido fáciles de traducir con diferentes palabras en checo. Una de las complicaciones más difíciles para mí han sido las traducciones del vocabulario técnico, de ingeniería o de coches. Siempre traté de encontrar más información sobre tal palabra y

ponerla como explicación enciclopédica, pero para la traducción como tal tuve que asegurarme preguntando a las personas interesadas en tal campo.

No hay que olvidar una de las cuestiones más complejas de mi trabajo – el vocabulario de la fauna y la flora. Es generalmente conocido que en Latinoamérica hay mucha vegetación exótica, tropical y por esa razón simplemente no existen traducciones al checo de toda esa inmensa terminología zoológica y botánica. El *Diccionario de americanismos*, con el que trabajé, siempre ponía el nombre español de tal planta o animal junto con su nombre latino. A base de este hecho he podido investigar más y buscar la definición, descripción o hasta la traducción como tal. Muchas veces existían variantes checas, otras veces no. En esos casos puse solamente que se trataba de una flor, un árbol, un arbusto, un animal, etc. Luego traté de poner por lo menos alguna explicación enciclopédica para que el lector se pueda imaginar más o menos de lo que se habla. En el *Diccionario de americanismos* muchas veces salen las descripciones también, así que traté de traducirlas, pero hay que tomar en cuenta que se trató de un vocabulario bastante difícil y profesional. Algunas veces no encontré la traducción checa, ni el diccionario decía la explicación más amplia, así que tuve que dejarlo muy simple y la persona que va a querer a estudiar tal entrada más profundamente, tendrá que consultar otras fuentes y buscar informaciones a base del nombre latino. Había casos en los que una sola palabra significaba diferentes plantas en diferentes regiones y otros casos, cuando el nombre de una planta tenía hasta diez sinónimos. Otras veces el *Diccionario de Americanismos* ponía como explicación solamente una palabra variante que también pudo encontrarse en el diccionario, así que yo la he podido copiar sin más consultas. Otra cosa que me pareció bastante interesante ha sido el hecho de que el diccionario de Lima contenía también algunos errores, en este caso en los nombres latinos. Algunas veces faltaban letras, otras veces las letras se les han confundido. En estos casos traté de consultar todas fuentes disponibles para averiguar el error y para poder poner el nombre latino correcto a nuestro diccionario.

Una experiencia muy positiva e interesante ha sido la traducción de las frases hechas, proverbios o dichos típicos. Siempre he tratado de hacer todo lo posible para no tener que traducirlo literalmente, si no buscar un equivalente más cercano al significado original, para que sea natural al oído checo. Obviamente ha sido una tarea muy difícil, pues la realidad, las costumbres y las tradiciones de estas frases son muy distintas de la realidad nuestra. Pero esta parte de mi tesina ha sido de verdad un trabajo muy interesante desde el punto de vista socio-

lingüístico y he pasado muchas horas consultando estas entradas con varias fuentes para poder entenderlas bien. Lo mismo pasaba con el vocabulario de la comida y bebida y de la vestimenta. La comida y la cultura de alimentación es fuertemente conectada con los recursos naturales que ofrece cada país y se ha ido cambiando y evolucionando durante siglos. Por eso es imposible tratar de traducir los nombres de los platos típicos. En estos casos he dejado el nombre original y por lo menos traté de describir el proceso de la preparación, los ingredientes o hasta las ocasiones en los que se suele comer. Lo mismo con la vestimenta – he dejado el nombre original, he traducido solamente su género más amplio (*klobouk, sukně, kalhoty*, etc.) y la descripción, para que el lector pueda por lo menos imaginarse de qué se trata.

Cómo último quisiera comentar algunos puntos débiles del *Diccionario de americanismos* que nos han complicado el trabajo. Ya he mencionado algunos errores que han ocurrido con los nombres latinos del vocabulario botánico y zoológico y los dos cosas en los que ha faltado la interpretación de los sinónimos de las entradas con las que trabajamos nosotros. Otra de las cosas imperfectas de este diccionario es el orden y la organización de las abreviaciones de los países, regiones que están escritas entre paréntesis. Hablo concretamente sobre la organización que no siempre haya sido geográfica, muchas veces tuve que cambiar el orden de los países por sí misma. A parte hay que mencionar un sistema muy raro al que no entendimos por completo – si se trata de una entrada con varios significados, algunas veces el diccionario pone la lista de los países en cada línea, otras veces solamente en la primera y entonces uno no sabe si los significados en los de más líneas pertenecen al mismo región que el de arriba. De todos modos hay que decir que no es una cosa muy importante para el lector y para su uso informativo. Pero para el estudio más amplio de la socio-lingüística, este sistema podría causar varias confusiones e incertezas. Por otro lado hay que realizarse que este tipo de información es muy variable y son cuestiones puramente informativas, sirven para una idea general. Es obvio que las fronteras de los países o de las regiones no coinciden con las fronteras lingüísticas o dialectales. Entonces si el diccionario pone que una palabra es un mexicanismo, eso no significa que esta se debe usar en todo el territorio de México y mucho menos que no se usa en ninguna otra parte.

Otro asunto han formado las palabras principalmente del origen extranjero (francés, inglés, lenguas indígenas, etc.) que están publicados en el *Diccionario de americanismos* en el modo original y escritos en cursiva, sin informarnos sobre sus categorías gramaticales

españolas y mucho menos de su lengua originaria (ej.: *homelet*, *iximché*, etc.). En estos casos (que no han sido tan frecuentes pero nos sorprendieron y dificultaron el trabajo) tuvimos que buscar en otras fuentes lo que ha sido muy complicado, porque la palabra no siempre significó lo mismo en su lengua originaria que en América, así que pudo haber tenido otra categoría gramatical y hasta diferente pronunciación.

Al concluir, debo mencionar que me he tardado mucho en establecer un sistema del trabajo eficaz, porque esto es una tarea que no se puede hacer 12 horas al día. Uno tiene que tener mucho cuidado con lo que escribe, porque en los diccionarios cada coma, cada punto tiene su lugar y su significado preciso. Se necesita una concentración al 100%. A parte, como ya he comentado, mi problema mayor ha sido el desconocimiento de algunos rasgos de la lengua checa, lo que también prolongó mi trabajo. Pero esta experiencia definitivamente ha enriquecido mi punto de vista sobre la realidad Hispanoamericana y espero que nuestro diccionario, bajo el control del profesor Černý, será publicado muy pronto y que ayudará a todos los que lo necesiten.

RESUMEN

Llegando a la conclusión, quiero recordar que mi tesina final del máster ha sido elaborada para formar una parte del *Diccionario de americanismos español-checo*. Mi tarea ha sido la acumulación de nuevas palabras que todavía no han sido incluidas en los trabajos anteriores, luego la búsqueda de los significados adecuados para el oído checo y la traducción como tal. Concretamente he trabajado con las traducciones de las letras H, I y J del *Diccionario de americanismos* (Lima, 2010). Durante todo el tiempo he colaborado con el profesor Jiří Černý, con el cual hemos consultado detalladamente cada uno de los problemas o errores que hemos encontrado. Por eso puedo declarar mi trabajo de la coparticipación en este proyecto como cumplido.

Después de la parte puramente práctica de esta tesina, hemos decidido a incluir también unos comentarios de mis experiencias de la traducción – puntos problemáticos, cuestiones interesantes, irregularidades, ejemplos, etc. En esta parte me he permitido también a publicar algunas opiniones subjetivas a las cuales he llegado durante la elaboración de las traducciones. Este diccionario servirá en el futuro a cualquier lector checo que tenga interés en los asuntos hispanoamericanos, no servirá solamente a los estudios socio-lingüísticos, si no al uso diario de cualquier persona. Por eso he insertado algunas veces también las explicaciones más detalladas de la palabra y de su significado para el mejor entendimiento. Hay explicaciones enciclopédicas que servirán para precisar y aclarar fenómenos característicos de la América hispana.

El diccionario está lleno de indigenismos que han sido un problema muy complejo para la traducción al checo. También hay americanismos de los EE.UU. que son testigos de la globalización y del influjo de este país a la realidad diaria de los ciudadanos hispanos. Hay palabras del origen español, que pueden significar algo diferente en América, o forman proverbios locales, o al revés - palabras americanas, usadas diariamente en el continente viejo, pero que puedan tener significados diferentes. Hay muchísimas palabras del origen inglés, francés, portugués o hasta italiano que muchas veces dificultaron la traducción, otras veces han sido palabras internacionalizadas, usadas también en nuestra región. El léxico de los diccionarios con los que hemos trabajado es muy amplio – palabras del uso diario y cotidiano, proverbios característicos y originales, vocablos de fauna y flora completamente desconocida para nosotros, un montón de vulgarismos, léxico del narcotráfico (que acentúa su importancia

en América), léxico de la mitología y de las tradiciones locales, o hasta muchas frases de como decir que alguien ha llegado tarde.

Algunos podrían opinar que en Hispanoamérica se bastaría con el conocimiento del español peninsular o el que nos enseñan las escuelas. A algunos les puede parecer que este diccionario en el que trabajamos servirá solamente al uso universitario, científico. Pero yo lo veo de diferente manera. Durante mis experiencias con la América hispana he siempre realizado una cosa que me ha ayudado mucho – la gente aprecia mucho cuando les mostramos que de verdad tenemos interés en ellos, en su cultura, historia y lengua. Es muy bonito saber hablar el español pero la gente empieza a sonreír cuando de repente uno usa las palabras típicas de su país. Y cuando uno sonría, la conversación y el humor mejoran, lo que puede ser la base de un buen negocio. También el diccionario será un instrumento muy útil para las traducciones y para la mejor interpretación, principalmente de las obras narrativas hispanoamericanas. Hay mucha literatura buena que se produce en el continente Americano y muchas veces es muy difícil a traducirla para el lector checo. Novelas en los que muchas veces aparece la gente común, con su típico dialecto y lenguaje de la calle que no basta traducir palabra por palabra. Hay que entender la mentalidad y adaptarla a la checa. Las explicaciones y ejemplos que vienen con las palabras en nuestro diccionario, ayudarán a comprender mejor a lo que la palabra significa.

Aparte no hay que olvidar sobre la gran importancia de la identidad cultural de Hispanoamérica, que es tan original y exótica pero que sufre por el afecto de la globalización y por la gran influencia de la cultura del oeste. Es nuestro deber por lo menos tratar de salvar y promover esa identidad que puede parecer ser muy diferente de la nuestra pero que nos puede enseñar muchas cosas de diferentes maneras y verlas de diferente modo.

BIBLIOGRAFÍA

Asociación de Academias de la lengua española: *Diccionario de americanismos*, Lima, 2010.

Dubský, Josef a kol.: *Velký španělsko-český slovník. Díl 1: A-H*. Praha: Academia, 1999.

Dubský, Josef a kol.: *Velký španělsko-český slovník. Díl 2: I-Z*. Praha: Academia, 1999.

Chalupa, Jiří: *Španělsko-český česko-španělský slovník*. FIN Publishing, Praha 2008.

Morinigo, Marcos A.: *Diccionario del español de América*. Madrid: Milhojas, 1993.

Diccionario de la lengua española. 22^a ed. Edición electrónica versión 1.0. Real Academia Española, 2003. Espasa Calpe, S.A., 2003.

<http://www.priroda.cz>

<http://www.botany.cz>

<http://www.biolib.cz>

<http://database.dendrologie.cz/>

<http://rae.es/recursos/diccionarios/drae>

<http://www.elmundo.es/diccionarios/>

<http://latinsky-slovník.latinsky.cz/>

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Katarína Lišková

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, Katedra romanistiky

Název diplomové práce: Španělsko-český slovník amerikanismů, *Diccionario de americanismos*: písmena H - J

Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Počet stran: 89

Počet příloh: 0

Počet citovaných pramenů: 6

Klíčová slova: Španělsko-český slovník, Latinská Amerika, americká španělština, amerikanismy, indiánské jazyky.

Předmětem předkládané diplomové práce je překlad hesel začínajících na písmena H – J zo slovníku *Diccionario de americanismos*, RAE, Lima, 2010. Součástí diplomové práce je také komentář k překladu.

ANNOTATION

Author's name and surname: Katarína Lišková

Faculty and Department: Faculty of Philosophy, Department of Romance Studies

Name of Diploma Thesis: Spanish-czech dictionary of americanisms, *Diccionario de americanismos*: letters H - J

Supervisor: Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Number of Pages: 89

Number of Enclosures: 0

Number of References: 6

Key Words: Spanish-Czech dictionary, Latin America, Americanisms, American Spanish, Native languages.

The aim of this thesis is the translation into Czech language of all the entries starting with letters H – J from dictionary of *Diccionario de americanismos*, RAE, Lima, 2010. The final part of the thesis is a commentary of the translation.